

วารสาร
บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
 JOURNAL OF GRADUATE STUDIES REVIEW
 ISSN : 2286-9301 **Nakhonsawan Buddhist College**

ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘

Vol.3 No.1 January-April 2015

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ ๓ ฉบับ

จำนวนพิมพ์ : ๕๐๐ เล่ม

ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน / ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม / ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา พัฒนาสังคมและการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แก่สังคม

คณะกรรมการที่ปรึกษาวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.	อธิการบดี
พระราชวรเมธี, ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
พระศรีคัมภีร์ญาณ, ศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.	รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา
พระราชวรมนี, ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต
พระเมธีธรรมจารย์	รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่
พระโสภณวชิราภรณ์	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ
พระสิทธินิติธาดา, ดร.	คณะสังคมศาสตร์
ผศ.(พิเศษ) ร.อ.ดร.ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล	ที่ปรึกษาอธิการบดีด้านกฎหมาย

บรรณาธิการ : พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร.

กองบรรณาธิการ :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร.
 ศ.ดร.กาญจนา เจริญชัย
 รศ.ดร.สุรพล สุขะพรหม
 รศ.ดร.วรกฤต เกื้อนช้าง
 ดร.อัครเดช พรหมกัลป์

หน่วยงานภายนอก

ศ.ดร.รัตนะ บัวสนธ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รศ.ดร.ธานี เกสทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
รศ.ดร.นันทิยา น้อยจันทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
รศ.ดร.วราภรณ์ รุ่งเรืองกลกิจ	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ผศ.ดร.สำราญ บุญเจริญ	วิทยาลัยนครราชสีมา
ดร.วราภรณ์ ทรัพย์รวงทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ลพบุรี
ดร.ทงศ์ศักดิ์ เหมือนเดย	มหาวิทยาลัยภาคกลาง

เลขานุการ : พระมหาไฉ่ ธมมเมธี

ผู้ช่วยเลขานุการ : พระมหานคร วชิรเมธี, พระเอกจิตต์ อธิปณโณ, นายดิเรก ด้วงลอย, นายจักรี บัวยา

ศิลปะกรรม/เวปไซต์ : พระมหาไฉ่ ธมมเมธี, นายณัฐพัชร์ นามบัว, นายชาคริต เกื้อนนก

สำนักงาน : สำนักงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์
 ๙๙๙ หมู่ ๖ ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐
 โทรศัพท์ ๐๕๖-๒๑๙๙๙๙ โทรสาร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๘

จัดพิมพ์โดย : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แขวงบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทร. ๐๒๒ ๒๑๘๘๙๒, ๐๒๖ ๒๓๕๖๒๓ โทรสาร ๐๒๖ ๒๓๕๖๒๓

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

๑. พระศรีคัมภีร์ญาณ, ศาสตราจารย์ ดร.
๒. พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร.
๓. พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร.
๔. ศ.ดร.กาญจนา เเงรังษี
๕. รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม
๖. รศ.ดร.ประเทือง ภูมิภัทราคม
๗. รศ.ดร.วรกฤต เกื้อนข้าง
๘. ผศ.ดร.วิรัช จงอยู่สุข
๙. ผศ.ดร.สุพต บุญอ่อน
๑๐. ดร.อัครเดช พรหมกัลป์

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

๑. รศ.ดร.ธานี เกสทอง
๒. รศ.ดร.นันทิยา น้อยจันทร์
๓. รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ
๔. ผศ.ดร.ไพศาล สรรสรวิสุทธิ์
๕. ผศ.ดร.สาธิต ทรัพย์รวงทอง
๖. ผศ.ดร.สำราญ บุญเจริญ
๗. ดร.ฟิลิฐ จอมบุญเรือง
๘. ดร.วารภรณ์ ทรัพย์รวงทอง
๙. ดร.ทนต์ศักดิ์ เหมือนเดย
๑๐. ดร.พิมพ์พรรณ เพชรสมบัติ
๑๑. ผศ.ดร.รัตนะ ปัญญาภา
๑๒. ผศ.ดร.สยาม ราชวัตร

- มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
 มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
 วิทยาลัยนครราชสีมา
 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
 มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ลพบุรี
 มหาวิทยาลัยภาคกลาง
 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ธัญบุรี
 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บรรณาธิการ

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ฉบับนี้ได้ก้าวเข้าสู่เป็นปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ แล้ว และยังคงมีคณาจารย์และนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยและจากสถาบันภายนอกได้นำเสนอผลงานทางวิชาการที่หลากหลายหัวข้อหลากหลายสาขาวิชา ทั้งนี้กองบรรณาธิการได้ส่งบทความเหล่านี้ไปให้กรรมการกลั่นกรองบทความทางวิชาการของแต่ละสาขาวิชา เป็นผู้อ่าน และมอบให้เจ้าของบทความนำไปปรับปรุงแก้ไขก่อนการตีพิมพ์แล้ว และเพื่อให้ประสบความสำเร็จที่ตั้งใจของคณะกองบรรณาธิการที่มีความประสงค์จะทำวารสารเล่มนี้ให้สมบูรณ์ตามเกณฑ์ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index Centre) ฉะนั้น โดยฉบับนี้เน้นการนำเสนอบทความอันประกอบด้วยบทความวิจัย ๑๐ เรื่อง และบทความวิชาการ ๕ เรื่อง ซึ่งมีเนื้อหาสาระในเล่มประกอบด้วยนักวิชาการ และเรื่องดังต่อไปนี้

บทความแรกที่น่าสนใจ เป็นบทความวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา: The Enhancement of Students Morality In Schools According to Threefold Trainings” โดย พระมหาวรพล วรพโล (พาเสนา) ซึ่งเป็นนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ท่านได้นำเสนอผลการวิจัยเกี่ยวกับปัญหา และข้อเสนอแนะในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษา ตามหลักไตรสิกขา พบว่า ๑) ด้านสื่อที่จะถ่ายทอดมาให้เด็กเข้าใจได้ง่าย ไม่น่าเบื่อ ต้องทำให้นักเรียนรู้สึกว่ายากทำตามตัวอย่างสื่อและสังคมมักนำเสนอในด้านข่าวหรือสื่อเป็นแบบอย่างที่ไม่เป็นการส่งเสริม ๒) ด้านปัญหาทางครอบครัว ครอบครัวประพฤติเป็นตัวอย่างที่ไม่ดี พ่อแม่เลี้ยงลูกด้วยเงินทำให้เด็กไม่ได้รับความอบอุ่น ความรัก และเมื่อเด็กมีปัญหาไม่รู้จักปรึกษาใครก็จะเริ่มพึ่งพาอบายมุข ๓) นักเรียนขาดความตระหนัก และใส่ใจปัจจุบัน นักเรียนไม่ใส่ใจในการทำ ความดี มองข้ามของการประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี ชอบ รัก ความสนุกสนานร่าเริง ขาดสติยั้งคิดยั้งทำ และทำตามใจของตนเอง เพราะขาดการปลูกฝังตั้งแต่ที่บ้านคือครอบครัว ชุมชน และสังคม ๔) ด้านสภาพแวดล้อม ชุมชนและสถานศึกษาก็ดีต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนด้านคุณธรรมและจริยธรรม ให้นักเรียนตระหนักถึงความดี การส่งเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนและสถานศึกษาไม่ต่อเนื่องไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการสนับสนุนและส่งเสริมด้านคุณธรรม มุ่งเน้นแต่หลักวิชาการ นักเรียนต้องเก่ง ต้องเด่น แต่ลืมนึกถึงหรือขาดการส่งเสริมให้เด็กเป็นคนดีอย่างเต็มที่และจริงจัง

บทความที่น่าสนใจต่อมาคือบทความเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักภาวนาเพื่อแก้ปัญหาเยาวชน : An Application of The Principles of Bhāvanā for The Problems Solving of Youth” โดย พระครูประโชติพัชรธรรม (อำนวยการ ระบุว่าชัย) ซึ่งท่านได้นำเสนอเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักภาวนาเพื่อแก้ปัญหาของเยาวชน: กรณีศึกษาข้าราชการครูโรงเรียนประถมศึกษาอำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์พบว่าแนวคิดเกี่ยวกับหลักภาวนา ๔ ที่ใช้ประยุกต์แก้ปัญหาเยาวชนที่เป็นนักเรียนในโรงเรียน ประกอบด้วย ๑) ด้านกายภาวนา ควรมีกิจกรรมฝึกให้เด็ก

นักเรียนปฏิบัติในการสวดมนต์และนั่งสมาธิ เป็นประจำ , กิจกรรมที่ปฏิบัติคือการนั่งสมาธิก่อนเรียนชั่วโมงแรกและก่อนเลิกเรียน การเข้าร่วมพิธีวันสำคัญทางศาสนา เช่นวันวิสาขบูชา ,ได้ฝึกให้นักเรียนเอาสติมาอยู่กับกาย โดยใช้สติควบคุมกายให้รู้เท่าทันในเรื่องของกายและอริยาบถของกายได้แก่อริยาบถใหญ่ ยืน เดิน นั่งและนอน อริยาบถย่อย คือการเคลื่อนไหวของส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย ๒) **ด้านศีลภาวนา** ควรมีข้อคิดให้นักเรียนในการนำสิ่งที่ปฏิบัติมาทำให้ตนเองสงบพยายามสอนให้รู้จักการรักษาศีล ภาวนาและปฏิบัติให้ได้,ครูได้รณรงค์ให้เด็กรักษาศีล ๕ ที่นักเรียนสามารถปฏิบัติได้ โดยจัดให้เป็นโครงการอบรมและปฏิบัติจริง,ได้ให้เด็กรักษาศีล หมายถึงการรักษา กาย สวรรวมกาย การรักษาวาจา สวรรวมวาจา ตามหลักของศีล ๕, ฝึกให้เด็กรู้จักกับศีลห้าข้อก่อนและพยายามสอนให้เด็กปฏิบัติตามและฝึกเป็นประจำเพื่อให้เกิดความเคยชินจนเป็นนิสัย ๓) **ด้านจิตตภาวนา** ควรมีแนวทางฝึกให้เด็กนักเรียนรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักการให้มากกว่าการรับ และฝึกจิตตนเองให้สงบ พยายามพำสอนเด็กนักเรียนเป็นประจำ,นำนักเรียนไปปฏิบัติธรรมทุกวันพระโดยสวดมนต์และให้สงบนิ่งนั่งสมาธิ ๔) **ด้านปัญญาภาวนา** ควรมีแนวทางเมื่อเด็กนักเรียนสามารถฝึกฝนตนเองจนมีสมาธิแล้ว จะทำให้เด็กตั้งใจเรียนได้มากขึ้นทำให้เด็กเข้าใจในบทเรียนและสามารถทำข้อสอบได้คะแนนมากขึ้นด้วย ทำให้เด็กจดจำและฉลาดขึ้น แล้วดูความคิดของเด็กที่มีการพัฒนาในด้านคุณธรรม จริยธรรมมากขึ้นแค่ไหน

คณะกองบรรณาธิการขอขอบคุณเจ้าของผลงานบทความวิจัยและบทความวิชาการทุกท่านที่ได้มีส่วนร่วมทำให้วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ได้เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการสู่สาธารณะตามนโยบายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขออนุโมทนาขอบคุณคณะกรรมการกลั่นกรองทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะ แนะนำให้มีการปรับปรุงแก้ไขผลงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้อง น่าอ่านและเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายที่สุดขออนุโมทนาขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ได้จัดทำให้มีวารสารฉบับนี้และโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

(พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร.)

บรรณาธิการ

สารบัญ

กองบรรณาธิการ

คณะกรรมการกฤษฎีกาของทบวงมหาวิทยาลัย

ทบวงมหาวิทยาลัย

บทบรรณาธิการ :

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา	๓
: พระมหาพรหมกต วรทโย (พจนานา)	
การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔	๓๓
: พระปลัดพิพัฒน์พงษ์ ภาททโย (ศึกษานิเทศก์)	
การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีของนักจิตวิทยาชาวอเมริกัน	๓๕
: พระครูประโชติศีลธรรม (อานนต ฐวฑฺฒโน)	
การศึกษาค้นคว้าทางจิตวิทยาของข้าราชการตำรวจทางหลวง	๓๗
เจเนอราลเอไอเอสของ	
: ณรงค์ สุวรรณโชติ	
การบริหารความเชื่อเชิงจิตวิทยาของสถานศึกษาตามหลักปรัชญา ๔ ของโรงเรียน	๔๗
โบสถ์วัดบ้านท่าช้างในการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา เขต ๔๓ จังหวัดกำแพงเพชร	
สหวิทยาเขตแสนตอ	
: ชัยเชื่อง ธรรมศักดิ์	
บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์	๖๓
: พระครูธรรมาภรณ์ (ธีรุต ฐวฑฺฒโน)	
การศึกษาศรีวิชัยของคณะครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษา	๗๓
: ทิศวรรณ บัณฑิต	
การศึกษานักศึกษาระดับปริญญาตรีในการบริการงานวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา	๘๓
จังหวัดนครสวรรค์	
: กวรวี เต็มบุล	
ศึกษาศาสตร์ของพระสังฆาธิการในการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์	๘๗
จังหวัดนครสวรรค์	
: พระมหาสมพงษ์ ฐวฑฺฒโน (รัตนเมธา)	
การศึกษารูปแบบการปกครองแบบสังฆมณฑลที่ส่งเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการศึกษา	๙๐-๙
การวิจัยวิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย	
: ณนพร เอกปัทมา	

บทความวิชาการ:

ต้นพีชสีฟ้าสีม่วงต้นใบขาว	๓๖๙
: ทวีศกรประสิทธิ์พรกุล ฐิติปญโญ	
พริกธรรมแห่ไขปญุทความรุนแรงทางเพศต่อสตรีในจังหวัดปทุมธานี	๓๗๙
: ทวีชัยการจายีกร อดุลย์โต (เมี้ยนสำราญ)	
ประสิทธิผลของการบริหารจัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเพื่อแก้ปัญหาความยากจนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในประเทศไทย	๓๘๓
: ไทบุลย์ สายบัว	
ภาวะผู้นำเชิงคุณกับการบริการองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น	๓๖๗
: ศิววัฒน์ ทรายบุญ	
พฤติกรรมการบริการความขัดแย้งในองค์กร	๓๘๙
: ยาทกรวัฒน์ เข็มไฉ่รอด	

ภาคผนวก

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์	๓๘๗
วิทยาลัยสหกรณ์การเกษตร	๒๐๐
คำแนะนำสำหรับผู้มีต้นฉบับบทความ	๒๐๓
หนังสือส่งบทความทางวิชาการเพื่อเผยแพร่	๒๐๖
ใบตอบรับเป็นสมาชิก	๒๐๗

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา
The Enhancement of Students Morality In Schools According
to Threefold Trainings

พระมหาวรพล วรพโล (พาเสนา)*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) กลุ่มตัวอย่างจึงประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัยเชิงปริมาณเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔, ๕, ๖) ในปีการศึกษา ๒๕๕๖ ซึ่งได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้โดยสูตรของทาโร่ ยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๓๑ คน และใช้วิธีการการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลากสุ่มเลือกโรงเรียนที่จะนำมาเป็นกลุ่มตัวอย่างให้ได้ขนาดตัวอย่างครบ ๓๓๑ คน สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน ๗ ท่าน โดยเป็นประธานนักเรียน รองประธานนักเรียน และกรรมการนักเรียน ในสถานศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน ๗ ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (interview) โดยมีค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) เท่ากับ ๐.๙๑๘

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองตัว การทดสอบเอฟ (F-test) โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามตัวขึ้นไป และเมื่อพบว่ามีผลต่างจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

สำหรับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท และประมวลผลเข้าด้วยกัน รวมทั้งใช้

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

แนวคิดจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนในการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นภาพรวม และสรุปแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษา ตามหลักไตรสิกขา

ผลการวิจัยพบว่า

๑. นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านอธิศีลสิกขา (ศีล) คุณธรรมเพื่อพัฒนาตนเอง ประกอบด้วย ความสะอาด ความสุภาพ และความกตัญญูกตเวที ด้านอธิปัญญาสิกขา (ปัญญา) คุณธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ประกอบด้วย ความสามัคคี ความมีน้ำใจ และความมีวินัย และอธิจิตตสิกขา (สมาธิ) คุณธรรมเพื่อพัฒนาการทำงานประกอบด้วย ความขยัน ความประหยัด และความซื่อสัตย์

๒. นักเรียนที่มีสถานภาพส่วนบุคคลต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษา ตามหลักไตรสิกขา ทั้งโดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่เมื่อพิจารณาในรายด้านพบว่า ด้านอธิศีลสิกขา (ศีล) คุณธรรมเพื่อพัฒนาตนเอง ประกอบด้วย ความสะอาด ความสุภาพ และความกตัญญูกตเวที และด้านอธิจิตตสิกขา (สมาธิ) คุณธรรมเพื่อพัฒนาการทำงานประกอบด้วย ความขยัน ความประหยัด และความซื่อสัตย์ แตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

๓. ปัญหา และข้อเสนอแนะในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา พบว่า ๑) ด้านสื่อที่จะถ่ายทอดมาให้เด็กเข้าใจได้ง่าย ไม่น่าเบื่อ ต้องทำให้นักเรียนรู้สึกว่ายากทำตามตัวอย่างสื่อและสังคมมักนำเสนอในด้านข่าวหรือสื่อเป็นแบบอย่างที่ไม่เป็นการส่งเสริม ๒) ด้านปัญหาทางครอบครัว ครอบครัวประพฤติเป็นตัวอย่างที่ไม่ดี พ่อแม่เลี้ยงลูกด้วยเงินทำให้เด็กไม่ได้รับความอบอุ่น ความรัก และเมื่อเด็กมีปัญหาไม่รู้จะปรึกษาใครก็จะเริ่มพึ่งพาอบายมุข๓) นักเรียนขาดความตระหนัก และใส่ใจปัจจุบัน นักเรียนไม่ใส่ใจในการทำคามดีมองข้ามของการประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี ชอบ รัก ความสนุกสนานร่าเริง ขาดสติยั้งคิดยั้งทำ และทำตามใจของตนเอง เพราะขาดการปลูกฝังตั้งแต่ที่บ้านคือครอบครัว ชุมชน และสังคม ๔) ด้านสภาพแวดล้อม ชุมชนและสถานศึกษาก็ดีต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนด้านคุณธรรมและจริยธรรม ให้นักเรียนตระหนักถึงความดี การส่งเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนและสถานศึกษาไม่ต่อเนื่องไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการสนับสนุนและส่งเสริมด้านคุณธรรม มุ่งเน้นแต่หลักวิชาการ นักเรียนต้องเก่ง ต้องเด่น แต่ลืมนึกถึงหรือขาดการส่งเสริมให้เด็กเป็นคนดีอย่างเต็มทีและจริงจัง

ส่วนด้านข้อเสนอแนะในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม สถานศึกษาควรจัดในรูปแบบของกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีความตระหนักในด้านคุณธรรมจริยธรรมหรือทำเป็นกิจกรรมจริงเป็นความเคยชิน เช่น กิจกรรม ๕ ส. ส่งเสริมด้านความสะอาด, กิจกรรมรณรงค์ไหว้รุ่นพี่ ส่งเสริมด้านความสุภาพ, กิจกรรมวันแม่ ส่งเสริมด้านความกตัญญูกตเวที, กิจกรรมรักการอ่าน ส่งเสริมด้านความขยัน, กิจกรรมสหกรณ์ออมทรัพย์ของโรงเรียน ส่งเสริมความประหยัด, กิจกรรมสมุดบันทึกความดี ส่งเสริมความซื่อสัตย์, กิจกรรมกีฬาภายในโรงเรียน ส่งเสริมด้านความสามัคคี,

กิจกรรมอาสาพัฒนาชุมชนและโรงเรียน ส่งเสริมด้านความมีน้ำใจ, กิจกรรมเข้าเรียนตรงต่อเวลา ส่งเสริมความมีวินัย

คำสำคัญ: การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน, หลักไตรสิกขา

ABSTRACT

The study entitled : “ The Promoting Ethics Education Students By Threefold.” The objectives of this research were as follows :1) to study the promoting Ethic Education Students By Threefold. 2) to compare the students’ opinions towards Promoting Ethics in the school by Threefold classified by personal factors. 3) to study the problems, barriers and suggestions to Promote Ethics Education Students by Threefold in Muang District Phichit Province. The method of the study was a Mixed Method Reseach The sample consisted of high school students (Mathayomsuksa4,5,6) in the academic year 2556 B.E. The sample size was indicated by Taro Yamane Formula by 331 students. The method of sampling was Simple Random Sampling by drawing randomly selected schools. The sample of Qualitative Reseach consisted of student president, vice president and student council in the schools Muang District Phichit. The method of selected sampling was Purposive sampling for 7 person. The research tools were questionnaire and interview form with the reliability of 0.918. The statistics used to analyze data were Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation. The test of hypothese performed by t-test, F-test (One Way ANOVA). If there were statistically significant Difference : the multiple comparison of Least Significant Difference : (LSD) would be further computed. The interview data was analyzed and synthesized by content Analysis Technique composing by the context of Qualitative Research.

The finding of the study were as follows :

1. The students’ opinions by threefold were in high level as a whole with the descending order Adhisila-sikkha include cleanliness, politeness and gratitude, Adhipanna-sikkha society consisted of unity , Kindness and discipline, And Adhicitta-sikkha respectively include diligence, frugality and honesty.

2. There were no statistical different towards promoting Ethics by Threefold as a whole according to personal factors but there were found that in each dimension of Tisikkha of Adhisila-sikkha, Adhicitta-sikkha. They were statistically Significant at 0.05 level.

3. The problems barriers and suggestions to promote Ethics Education Students by Threefold it was found that 1) The media to convey to the children to easy understand easily is not boring. To make him feel like the samplet. Social and Media often present the news that does not encourage news, crime news. The media is presented less good enhancement. Youths think that doing this is news. He should do and exemplary. It was negative in the media as the crime news. 2) Family Problems Children will follow, but if his family misconduct , he will do according to his family every day from the time a person is not to focus on the issue of morality so much. I think that is not important. Do not cooperate in the promotion of ethics today. Parents of children with a child does not receive warmth, love , and when children do not have to rely on consultants who will start with. 3) Lack of awareness and attention to current students are not interested in being good . Overlook of Conduct as well, like love and merriment. Insane recklessness also And indulge their Lack of cultivated since the house is family, and social inequality of knowledge. The child is not a better may be less moral .The main subjects of their academic. 4) The environment Communities and schools , it should be encouraged and supported Ethics . Keep the good ; The promotion of moral education of the school and not continuous. Less important to the support and promotion of virtue. But the main focus of Students must be proficient out but forgot or lost encourage children to be good , fully and seriously.

The recommendations in promoting ethics. The school should be in the form of activities to encourage students are aware of the moral as a habit or routine, Such as 5S. Promoting clean, respect sophomores juniors activities.Promoting civility, Mother's Day.Promotion of gratitude, love reading activities. Promote the work, saving cooperative activities of the school. Promote economy, activity diaries goodness. Promote honesty, sport within the school. Promotion of unity, community and school volunteer activities. Promote the humanity, event attendance, punctuality. Promotion, discipline.

Keywords: The Enhencement Students Morality, Threefold Trainings

๑. บทนำ

สภาพแวดล้อมของสังคมไทยปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์จากการเลื่อนไหลของวัฒนธรรมที่หลากหลายจากต่างประเทศ มีสื่อและเทคโนโลยีที่ไร้พรมแดนส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและพฤติกรรมของบุคคลจนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่าง

รวดเร็วและรุนแรงเด็กและเยาวชนมีสภาพจิตใจอ่อนแอและภูมิคุ้มกันบกพร่องทางสังคม ขาด
 วิจารณ์ญาณในการคัดสรรสิ่งที่เลือกรับสิ่งที่ดีและวัฒนธรรมที่พึงประสงค์มาใช้เป็นเหตุให้
 ค่านิยม พฤติกรรมสังคมวิถีชีวิตโลกทัศน์มนุษย์ และความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไป เกิดค่านิยมแนวใหม่
 เลียนแบบค่านิยมตะวันตกเป็นแบบบริโภคนิยมและวัตถุนิยม ยึดถือการแข่งขันและการผลิตเพื่อ
 สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของตนเป็นหลัก สังคมเกิดการแข่งขันเพื่อความได้เปรียบได้ชัย
 ชนะ กลยุทธ์การตลาดถูกนำมาใช้เพื่อสร้างค่านิยมทางวัตถุกลายเป็นวัตถุนิยม สร้างความพึงเพื่อ
 ในชีวิตความเป็นอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการอย่างไรศีลธรรมและจริยธรรมซึ่งต่างจาก
 ค่านิยมตะวันออกโดยเฉพาะสังคมไทย ที่มีค่านิยมคุณธรรมในอดีตเป็นแบบคุณธรรมนิยม

สังคมไทยปัจจุบันเกิดวิกฤติคุณธรรมและจริยธรรม มีปัญหาอาชญากรรมเกิดขึ้นในทุก
 ภาคส่วนของสังคมอย่างไม่มีที่สิ้นสุด มีแนวโน้มจำนวนอาชญากรรมที่ทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ผู้
 ก่ออาชญากรรมเปลี่ยนไปเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชน จากรายงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและ
 สังคมแห่งชาติปี๒๕๕๕เด็กและเยาวชนมีมาตรฐานทางจริยธรรมค่อนข้างต่ำ พบว่าเด็กอายุ ๑-๕ ปี
 ไม่มีกติกาสอนและไม่อยู่ในวินัย วัย ๖-๙ ปี ไม่มีการควบคุมอารมณ์ สมาธิและไร้เมตตา วัย๑๐-๑๔ ปี
 ขาดการวิเคราะห์หากมีโอกาสโกงก็พร้อมจะโกง เด็กกระบวยยอมรับได้กับการไม่เคารพกติกา เช่น
 เล่นซีเกมส์เมื่อมีโอกาส และ ลอกข้อสอบถ้าจำเป็น นักเรียนนักศึกษาอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี เป็นกลุ่มที่
 ยอมรับได้มากที่สุดกับรัฐบาลทุจริตคอร์รัปชัน ถ้าตนเองได้ประโยชน์ (ร้อยละ ๖๘.๒) ในขณะเดียวกัน
 เด็กและเยาวชนมีความรู้และสนใจเรื่องพุทธศาสนาน้อย มืองค์กรศาสนาที่มีบทบาทกับเด็กและ
 เยาวชนเกิดขึ้นมากมายในประเทศ เช่น ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์
 สมาคมยุวมุสลิมแห่งประเทศไทย หรือ คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตชนฆราวาส แผนกเยาวชน
 เป็นต้น

สาเหตุที่เป็นปัญหาใหญ่ของสังคมไทยและเป็นปัญหาลูกโซ่สืบเนื่องไปยังปัญหาอื่นๆ ที่ไม่
 สามารถปฏิเสธได้คือ ปัญหาการขาดคุณธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิต การถูกคุกคามของยา
 เสพติดในหมู่เยาวชน พฤติกรรมด้านลบของเยาวชน ปัญหาการแพร่ระบาดของโรคเอดส์/
 เพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และปัญหา
 เรื่องการทุจริต/คอร์รัปชัน/เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ขาดความพอเพียงใน
 การดำรงชีวิต ตลอดจนขาดจิตสำนึกสาธารณะและจิตอาสาเพื่อสังคม ฯลฯ

จากความสำคัญและปัญหาการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนของแต่ละ
 สถานศึกษาที่ผ่านมา ผู้วิจัยในฐานะผู้ดำเนินกิจกรรมในการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม
 ในสถานศึกษา จึงมีความตระหนักและมีความต้องการศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของ
 นักเรียน ในสถานศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร อยู่ในระดับใด และมีข้อเสนอแนะในการพัฒนา
 อย่างไร เพื่อนำเป็นข้อเสนอแนะในการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนแก่สถานศึกษา
 ชั้นพื้นฐานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) กลุ่มตัวอย่างจึงประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัยเชิงปริมาณเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔, ๕, ๖) ในปีการศึกษา ๒๕๕๖ ซึ่งได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้โดยสูตรของทาร์โรว์ ยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๓๑ คน และใช้วิธีการการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลากสุ่มเลือกโรงเรียนที่จะนำมาเป็นกลุ่มตัวอย่างให้ได้ขนาดตัวอย่างครบ ๓๓๑ คน สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน ๗ ท่าน โดยเป็นประธานนักเรียน รองประธานนักเรียน และกรรมการนักเรียน ในสถานศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน ๗ ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (interview) โดยมีค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) เท่ากับ ๐.๙๑๘

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองตัว การทดสอบเอฟ (F-test) โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามตัวขึ้นไป และเมื่อพบว่ามีค่าแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

๔. ผลการวิจัย

การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษา ตามหลักไตรสิกขา ผลการวิจัยพบว่า

๑. นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านอิสรสิกขา (ศีล) คุณธรรมเพื่อพัฒนาตนเอง ประกอบด้วย ความสะอาด ความสุภาพ และความกตัญญูทเวที ด้านอธิปัญญาสิกขา (ปัญญา) คุณธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ประกอบด้วย

ความสามัคคี ความมีน้ำใจ และความมีวินัย และอภิจิตตสิกขา (สมาธิ) คุณธรรมเพื่อพัฒนาการทำงานประกอบด้วย ความขยัน ความประหยัด และความซื่อสัตย์

๒. นักเรียนที่มีสถานภาพส่วนบุคคลต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษา ตามหลักไตรสิกขา ทั้งโดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่เมื่อพิจารณาในรายด้านพบว่า ด้านอภิจิตตสิกขา (ศีล) คุณธรรมเพื่อพัฒนาตนเอง ประกอบด้วย ความสะอาด ความสุภาพ และความกตัญญู กตเวทีและด้านอภิจิตตสิกขา (สมาธิ) คุณธรรมเพื่อพัฒนาการทำงานประกอบด้วย ความขยัน ความประหยัด และความซื่อสัตย์ แตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

๓. ปัญหา และข้อเสนอแนะในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษา ตามหลักไตรสิกขา พบว่า ๑) ด้านสื่อที่จะถ่ายทอดมาให้เด็กเข้าใจได้ง่าย ไม่น่าเบื่อ ต้องทำให้นักเรียนรู้สึกว่ายากทำตามตัวอย่างสื่อและสังคมมักนำเสนอในด้านข่าวหรือสื่อเป็นแบบอย่างที่ไม่เป็นการส่งเสริม ๒) ด้านปัญหาทางครอบครัว ครอบครัวประพฤติเป็นตัวอย่างที่ไม่ดี พ่อแม่เลี้ยงลูกด้วยเงินทำให้เด็กไม่ได้รับความอบอุ่น ความรัก และเมื่อเด็กมีปัญหาไม่รู้จะปรึกษาใครก็จะเริ่มพึ่งพาอบายมุข๓) นักเรียนขาดความตระหนัก และใส่ใจปัจจุบัน นักเรียนไม่ใส่ใจในการทำความดี มองข้ามของการประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี ชอบ รัก ความสนุกสนานร่าเริง ขาดสติยั้งคิดยั้งทำ และทำตามใจของตนเอง เพราะขาดการปลูกฝังตั้งแต่ที่บ้านคือครอบครัว ชุมชน และสังคม ๔) ด้านสภาพแวดล้อม ชุมชนและสถานศึกษาก็ดีต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนด้านคุณธรรมและจริยธรรม ให้นักเรียนตระหนักถึงความดี การส่งเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนและสถานศึกษาไม่ต่อเนื่องไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการสนับสนุนและส่งเสริมด้านคุณธรรม มุ่งเน้นแต่หลักวิชาการ นักเรียนต้องเก่ง ต้องเด่น แต่ลืมนึกถึงหรือขาดการส่งเสริมให้เด็กเป็นคนดีอย่างเต็มที และจริงจัง

๕. อภิปรายผล

จากการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษา ตามหลักไตรสิกขา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๘๑$) แสดงว่าในสถานศึกษามีการนำหลักไตรสิกขา ด้านอภิจิตตสิกขา (ศีล) คุณธรรมเพื่อพัฒนาตนเอง ด้านอภิจิตตสิกขา (สมาธิ) คุณธรรมเพื่อพัฒนาการทำงาน และด้านอภิจิตตสิกขา (ปัญญา) มาใช้ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของพุทธทาส อินท-ปญโญได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาคน ให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพที่สำคัญที่สุดก็คือ การปลูกฝังให้คนเป็นพลเมืองที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม วิธีการหนึ่งที่น่าจะให้ผลดีในการปลูกฝังและพัฒนา การมีคุณธรรมจริยธรรม โดยใช้หลัก ไตรสิกขา เนื่องจากไตรสิกขาเป็นระบบและเป็นกระบวนการในการฝึก อบรม ฝึกหัดเพื่อพัฒนาคน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ โอภาส อินโสม ได้วิจัยเรื่อง “คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในกลุ่มเครือข่ายการเรียนรู้พนา อำเภอพนา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาน่านจเรจิรัฐ” พบว่า ความคิดเห็นของครูผู้สอนและผู้ปกครองนักเรียนต่อ

คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในกลุ่มเครือข่ายพนา อำเภอพนา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา อำนาจเจริญ โดยภาพรวมและรายด้าน ๖ ด้าน คือ ด้านการพึ่งตนเอง ด้านความเสียสละ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความมีวินัยในตนเอง ด้านความซื่อสัตย์ และด้านความขยันหมั่นเพียร อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน และสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

๑) ด้านอภิสีลสิกขา (ศีล) คุณธรรมเพื่อพัฒนาตนเอง พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา ด้านอภิสีลสิกขา (ศีล) คุณธรรมเพื่อพัฒนาตนเอง ประกอบด้วยคุณธรรม คือ ด้านสะอาด ด้านสุขภาพ ด้านกตัญญูกตเวที โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๓$) เมื่อพิจารณาในเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ทั้งนี้ทางสถานศึกษาตั้งแต่ระดับผู้บริหาร จนถึงครูผู้สอนได้ส่งเสริมในด้านคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ นักเรียนเป็นประจำและสม่ำเสมอ จนทำให้นักเรียนโดยส่วนใหญ่ได้ประพฤติตนให้เป็นคนรักษาความสะอาดทั้งร่างกาย เครื่องแต่งกาย ที่พักอาศัย อุปกรณ์ที่ใช้สอยเป็นประจำ และห้องน้ำห้องสุขา พร้อมทั้งประพฤติตนให้เป็นผู้ที่สุภาพอ่อนโยน แสดงกิริยาท่าทางที่อ่อนน้อมถ่อมตน มีวาจาสุภาพ มีสัมมาคารวะ และมีความให้ความเคารพเกรงใจผู้อื่นเสมอ เป็นต้น พร้อมทั้งในด้านความกตัญญูกตเวที สถานศึกษาได้ตระหนักในด้านการส่งเสริมความกตัญญูกตเวทีแก่ผู้มีพระคุณอย่างจริงจัง จนทำให้นักเรียนมีความกตัญญู ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของ **ถนอม กุลจณีย์** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต ๑ ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนอยู่ในระดับมาก โดยภาพรวมและรายด้าน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมคุณธรรมนักเรียนในสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ได้ให้การส่งเสริมในด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาได้ดี มีประสิทธิภาพ ทำให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมในการศึกษาเล่าเรียนและดำเนินชีวิต^๑

๒) ด้านอภิจิตตสิกขา (ศีล) คุณธรรมเพื่อพัฒนาตนเอง พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา ด้านอภิจิตตสิกขา (สมาธิ) คุณธรรมเพื่อพัฒนาการทำงาน ประกอบด้วยคุณธรรม คือ ด้านความขยัน ด้านความประหยัด ด้านความซื่อสัตย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๘$) เมื่อพิจารณาในเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ทั้งนี้ นักเรียนได้รับการปลูกฝังและส่งเสริมในด้านความขยันเรียน มาเรียนตรงตามเวลาทุกวัน ตั้งใจเรียนหนังสือจนสอบได้คะแนนดี มีความอดสาหะจนประสบความสำเร็จในหน้าที่ของตนเอง นักเรียนได้รับการส่งเสริมในด้านความประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือยใช้จ่ายเงินของพ่อแม่ด้วยความประหยัด รู้จักใช้สอยอย่างจำเป็น และดำเนินชีวิตด้วยการอยู่อย่างพอเพียง และนักเรียนได้รับการส่งเสริมในด้านความซื่อสัตย์ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการทำงานในทุกองค์กร ซึ่งมีความซื่อตรงทั้งต่อพ่อแม่ ครู อาจารย์ ตนเอง และผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับ **สุมาลี สุจินดา**

^๑ถนอม กุลจณีย์, “การส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต ๑”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๔๘). บทคัดย่อ.

จริยธรรมนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี พบว่า ๑. จริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขนแห่งจันทบุรีตามความคิดเห็นของผู้ปกครองโดยรวมอยู่ในระดับมาก และตามความคิดเห็นของครูโดยรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน ๒. จริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขนแห่งจันทบุรีตามความคิดเห็นของผู้ปกครองและครูด้านความเมตตา กรุณา ความสามัคคี ความอดทน ความเสียสละ โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนด้านความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ และความประหยัด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^๒

๓) **ด้านอภิปญญาศึกษา (ปัญญา) คุณธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม** พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา ด้านอภิปญญาศึกษา (ปัญญา) คุณธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ประกอบด้วยคุณธรรม คือ ด้านความสามัคคี ด้านความมีน้ำใจ ด้านความมีวินัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๙$) เมื่อพิจารณาในเป็นรายชื่อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ทั้งนี้ การส่งเสริมให้อยู่ร่วมกันในสังคม สิ่งสำคัญเป็นอย่างยิ่งคือต้องมีระเบียบวินัย มีกฎเกณฑ์ทางสังคม สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคม ชุมชน และประเทศชาติ พร้อมทั้งมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับ **สิริยา พรมรัตน์** ได้ทำวิจัยเรื่อง คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนตามความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนมูลนิธิวัดศรีอุบลรัตนาราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานีเขต ๑ ซึ่งจำแนกตามเพศ อาชีพ และรายได้ของผู้ปกครอง พบว่า คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนตามความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนมูลนิธิวัดศรีอุบลรัตนาราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต ๑ โดยภาพรวมและทุกด้าน มีคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือความกตัญญู กตเวทิตะ ด้านการปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความเมตตา กรุณา ด้านความวินัย ความรับผิดชอบ และด้านความประหยัดและการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า^๓ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาด้านปัญญาศึกษา หรือคุณธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม เป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคม ชุมชน

^๒ สุมาลี สุจินดา, “จริยธรรมนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี”, **ปริญญาานิพนธ์ ก.ศ.ม.** (การบริหารการศึกษา), จันทบุรี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๖.

^๓ สิริยา พรมรัตน์, “การศึกษาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนตามความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนมูลนิธิวัดศรีอุบลรัตนาราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต ๑”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต : สาขาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๑).

บรรณานุกรม

ถนอม กุลจณีย์. “การส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต ๑”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๔๘.

สุมาลี สุจินดา. “จริยธรรมนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี”. **ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา)**. ชลบุรี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๖.

สิริยา พรมรัตน์. “การศึกษาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนตามความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนมูลนิธิวัดศรีอุบลรัตนาราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต ๑”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต : สาขาการบริหารการศึกษา**, บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๑.

การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ The Administration of Phra Pariyatidhamma School Group Four

พระปลัดพิพัฒน์พงษ์ ภาทวิโส (ศักดิ์นิติจารุชัย)*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ ๒) เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ โดยแยกตามปัจจัยส่วนบุคคล๓) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ จำนวน ๒๒๘ คน สำหรับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบทและประมวลผลเข้าด้วยกัน และสรุปแนวทางในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู ที่มีต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการบริหารงานทั่วไป ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ และด้านการบริหารงานบุคคล

๒. ผู้บริหาร ครู ที่มีสถานภาพส่วนบุคคลต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ โดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ พบว่า จากการวิจัยพบปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ ดังต่อไปนี้๑) งบประมาณสนับสนุนในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ ไม่เพียงพอ ทำให้งานออกมาไม่มีประสิทธิภาพ๒) ครูขาดขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงาน ไม่มีหลักประกันความมั่นคงด้านอาชีพและสวัสดิการที่เป็นธรรม๓) มีการปรับเปลี่ยนโยกย้ายบุคลากรบ่อย ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการทำงาน และไม่มีการบรรจุแต่งตั้งที่ชัดเจน๔) จำนวนนักเรียนที่ลดลงในแต่ละปี เพราะเมื่อจำนวนนักเรียนลดลง เงินอุดหนุนที่ได้รับใน

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

การบริหารจัดการก็ลดตามไปด้วย๕) การฝึกอบรมและพัฒนาครู ให้มีคุณภาพในการจัดการเรียน การสอนยังมีน้อย และไม่มีการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัดอย่างจริงจัง ๖) การจัดทำสรุปรายงานประจำปี และการปฏิบัติงานในโครงการต่าง ๆ ยังไม่เป็นรูปธรรม และชัดเจน ๗) การนิเทศติดตามของหน่วยงานต้นสังกัด ยังไม่ครอบคลุมในแต่ละโรงเรียน๘) ไม่มีระเบียบที่ชัดเจน และไม่มีกฎหมายที่บังคับใช้ทำให้ควบคุมการบริหารยาก๙) โรงเรียนไม่มีความรู้เรื่องการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา เพราะมีครูย้ายออกบ่อย จึงทำให้ขาดความต่อเนื่องในงานประกันคุณภาพการศึกษา ๑๐) สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ยังไม่มีประสิทธิภาพ และไม่ครอบคลุมทุกโรงเรียน

๔. แนวทางในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ จากการวิจัยพบว่า ๑) ควรผลักดันให้มีพระราชบัญญัติโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา๒) ควร มีระเบียบบังคับใช้และบรรจุให้ได้รับเงินเดือนวุฒิมหาบัณฑิตตามพระราชบัญญัติข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ๒๕๔๗๓) ผู้บริหารโรงเรียนควรสร้างความตระหนักเรื่องการประกันคุณภาพ การศึกษาแก่บุคลากรทุกคนในโรงเรียน มีการจัดอบรมให้ความรู้ และศึกษาดูงานประกันคุณภาพ โรงเรียนอื่น ๆ ๔) หน่วยงานต้นสังกัดควรแยกเงินเดือนครูออกจากค่าหัวนักเรียน และควรจัดสรรงบประมาณโดยแยกประเภทของงบประมาณที่จะใช้จ่ายในส่วนต่างๆ เพื่อให้แต่ละโรงเรียนมีความ สะดวกในการใช้จ่ายงบประมาณ๕) ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้แก่ครูผู้สอนเกี่ยวกับหลักสูตร สถานศึกษา มีการส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระต่าง ๆ๖) ทางหน่วยงานต้นสังกัด ต้องมานิเทศสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องเพราะจะได้ทราบปัญหามาไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป๗) ผู้บริหาร โรงเรียนควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดอบรมครู และพัฒนาครูในด้านต่าง ๆ เพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพในการเรียนการสอน๘) ควรมีการจัดทำสรุปรายงานประจำปี และรายงานผลการ ปฏิบัติโครงการต่าง ๆ เพื่อจัดเข้างานประกันคุณภาพการศึกษา ๙) ผู้บริหารโรงเรียนควรเพิ่ม ประสิทธิภาพในด้านนวัตกรรม สื่อ และเทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัด กระบวนการเรียนการสอน๑๐) โรงเรียนควรมีการประชาสัมพันธ์ในทุก ๆ ด้าน เพื่อเพิ่มประชาร ณ์นักเรียนให้มากขึ้น และมีการสนับสนุนการศึกษาอย่างครบถ้วน

คำสำคัญ: การบริหาร, โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ABSTRACT

The purposes of this research, the researcher has been studied “The administration of Phrapariyatidhamma Schools Group 4” that 1) To study problems of the administration of Phrapariyatidhamma Schools Group 4 2) To compare the level of administrators and teachers in the administration of PhraPariyatidhamma Schools Group 4 3) To guidelines the administration of PhraPariyatidhamma Schools Group 4.

The Conduct research was using Mixed Methods Research. The samples of Quantitative Research were the administrators and teachers in the administration of PhraPariyatidhamma Schools Group 4. The researcher had been defined the sample size by R.C. Krejcie and Morgan table. The samples consisted of 228 bodies.

For 7 key informants obtained from the interviews were analyzed for content. Using content analysis technique consisted context and processed together including the concept of documents and related research. To support the analysis to provide an overview and conclusion of the administration of PhraPariyatidhamma Schools Group 4.

The findings of this research were as follows :

1) The opinions of administrators and teachers towards the administration of PhraPariyatidhamma Schools Group 4 as a whole was moderate in descending order were as general administration, academic administration, budget management and personnel administration.

2) Students who had different personal status they had the opinions towards the administration of PhraPariyatidhamma Schools Group 4 overall no statistically significant differences. The statistically significant difference level at .05, the hypotheses were rejected.

3) The problems, barriers and suggestions in the administration of PhraPariyatidhamma Schools Group 4 were as follows : 1) The budget support in the administration of PhraPariyatidhamma Schools Group 4 not enough to make a career out of inefficient. 2) Teachers lacked the motivation to perform. No collateral security professionals and welfare equal benefits. 3) The personal often had to modify the migration. The lack of continuity in the work, and the appointment was not clear 4) Students reduced subsidies have been in administration was reduced accordingly. 5) Teachers should be trained and developed, the quality of teaching and learning were few and no longer supported by the agency seriously 6) The preparation of the annual report and the execution of various projects were not tangible and clear. 7) The supervision of the agency were not covered in each school. 8) No clear regulations and applicable laws did not make use of management control difficult. 9) School without the knowledge of the quality of education because teachers have moved frequently, so the lack of continuity and quality assurance 10) Innovative materials and educational technology was inefficient and did not cover all schools.

4. Guidelines for the administration of PhraPariyatidhamma Schools Group 4, Research indicated that 1) it should push for the act of ofPhraPariyatidhamma Schools 2) should be enforced and packed to receive salaries Education Act, teachers and educational personnel 2547 B.E. 3) School administrators should raise awareness about the quality of education for all staff. The administrator has also organized a seminar and educational quality assurance other schools. 4) The agency should be excluded from the ranks of students and teachers of budget by type of budget to spend on parts to each school, the ease of using budget. 5) They should provide training to educate teachers about curriculum. The promotion of teachers plan learning in groups. 6) The agency must oversee the ongoing study because it was aware of the problem led to further improvement. 7) The administrators should encourage and support the training of teachers and teacher development in various fields in order to enhance teaching and learning. 8) The administrators should prepare a summary report and annual report on implementation of various projects organized and quality assurance 9) The administrators should enhance innovation in media and learning. 10) The schools should be promoted in all aspects to increase the number of students to be more educated and supported in its entirety.

Keywords: Administration, Phra Pariyatidhamma School

๑. บทนำ

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัดกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ปัจจุบัน สังกัดกองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, มหาเถรสมาคม และจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ มีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาทั่วประเทศ จำนวน ๔๐๓ แห่ง มีนักเรียนจำนวน ๕๐,๕๙๓ รูป^๑ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ ตั้งอยู่ที่ โรงเรียนสาธิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช เลขที่ ๒๑๗ หมู่ที่ ๖ บ้านหนองไผ่ล้อม ตำบลบึงพระ อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยมี พระครูกิตติรัตนานุกูล เป็นประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ มีโรงเรียนจำนวน ๒๕ โรงเรียน มีนักเรียนจำนวน ๒,๙๐๓ รูป ครอบคลุม ๘ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกำแพงเพชร, จังหวัดสุโขทัย, จังหวัดนครสวรรค์, จังหวัดพิจิตร, จังหวัด

^๑ กองพุทธศาสนศึกษา, สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, (วันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๗).

พิษณุโลก, จังหวัดเพชรบูรณ์, จังหวัดอุตรดิตถ์, จังหวัดตาก^๒ การบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ มีการดำเนินงานตามกฎหมายกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๐ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ และมาตรา ๓๓ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๒ (ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๕) โดยกำหนดการกระจายอำนาจการบริหารจัดการ เป็น ๔ ฝ่าย คือ ๑. ด้านการบริหารงานวิชาการ ๒. ด้านการบริหารงานงบประมาณ ๓. ด้านการบริหารงานบุคคล ๔. ด้านการบริหารงานทั่วไป

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาทั่วประเทศที่ไม่ได้รับการรับรองคุณภาพมาตรฐาน จากการประเมินคุณภาพภายนอก รอบที่สอง ๑๘๒ แห่ง หรือร้อยละ ๔๕.๕๕ มาตรฐานที่มีค่าเฉลี่ยของผลการประเมินอยู่ในระดับต่ำที่สุด ได้แก่ มาตรฐานที่ ๕ ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร (๒.๑๒) ลำดับต่อมาคือ มาตรฐานที่ ๙ ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (๒.๔๕) และมาตรฐานที่ ๔ ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ (๒.๔๙)^๓ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ ต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ โดยแยกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู และเจ้าหน้าที่โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมืองพิจิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๑ ในปีการศึกษา ๒๕๕๖ เป็นกลุ่มศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้ โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างสำเร็จรูปของ อาร์ ซี เครจซี และดี ดับเบิลยู มอร์แกน

^๒สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔, สถิติข้อมูลโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ (จ.๓) ปี ๒๕๕๗ ครั้งที่ ๑.

^๓(สมศ.), สำนักงาน. รับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://onzone.multiply.com> [๓๐ มกราคม ๒๕๕๖].

(R.C.Krejcie and D.W.Morgan) ใช้วิธีการการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ๑๗๐ คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมืองพิจิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๑ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง(Purposive Sampling) จำนวน ๗ ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (interview) โดยมีค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) เท่ากับ ๐.๙๕๘

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองตัว การทดสอบเอฟ (F-test) โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามตัวขึ้นไป และเมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และหาความสัมพันธ์โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตามวิธีของสเปียร์แมน (Spearman rank-order Correlation Coefficient)

สำหรับข้อมูลที่ได้อาจจากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบทและประมวลผลเข้าด้วยกัน และสรุปแนวทางในการบริหารงานบุคคลตามหลักสี่ปรัศธรรม ๗ ของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา

๔. ผลการวิจัย

๑. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหาร ครู ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า ๓๑ ปี จำนวน ๙๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๕ รองลงมา คือ อายุระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี จำนวน ๗๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๑ อายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี จำนวน ๔๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๓ และอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๑ เมื่อพิจารณาถึงวุฒิการศึกษาพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน ๑๖๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๑.๕ รองลงมา คือ ปริญญาโท จำนวน ๔๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๑ ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี จำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๖ ปริญญาเอก จำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๙ เมื่อพิจารณาประสบการณ์ทำงานพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำงานระหว่าง ๕ - ๑๐ ปี จำนวน ๑๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๙ รองลงมา มีประสบการณ์ทำงาน น้อยกว่า ๕ ปี จำนวน ๕๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๑ ประสบการณ์ทำงานระหว่าง ๑๑ - ๒๐ ปี จำนวน ๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๐ และประสบการณ์ทำงานระหว่าง ๒๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๙ เมื่อพิจารณารายได้ต่อเดือน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๔ รองลงมา มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๘๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๐ มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๓ และมีรายได้ต่อเดือน ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๔ และเมื่อพิจารณาหน้าที่

รับผิดชอบพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีหน้าที่รับผิดชอบในกลุ่มบริหารงานบุคคล จำนวน ๗๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๖ รองลงมา มีหน้าที่รับผิดชอบในกลุ่มบริหารงานทั่วไป จำนวน ๖๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๔ มีหน้าที่รับผิดชอบในกลุ่มบริหารงานวิชาการ จำนวน ๔๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๕ และมีหน้าที่รับผิดชอบในกลุ่มบริหารงานงบประมาณ จำนวน ๔๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๕

๒. ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔

ผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู ที่มีต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (= ๓.๓๓) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู ที่มีต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ ด้านบริหารงานทั่วไป มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (= ๓.๔๒) รองลงมา ด้านบริหารงานวิชาการ มีค่าเฉลี่ย (= ๓.๓๔) ด้านบริหารงานงบประมาณ มีค่าเฉลี่ย (= ๓.๓๐) และต่ำสุดด้านการบริหารงานบุคคล มีค่าเฉลี่ย (= ๓.๒๕) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ด้านบริหารงานวิชาการ พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู ที่มีต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ ด้านบริหารงานวิชาการ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (= ๓.๓๔) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดในแต่ละด้านพบว่า โรงเรียนพัฒนาการใช้หลักสูตรได้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติและเหมาะสมกับแผนสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (= ๓.๘๐) อยู่ในระดับมาก ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (= ๓.๔๐) ในด้านโรงเรียนนิตศศึกษาภายในให้แก่ครูอาจารย์ อยู่ในระดับปานกลาง

ด้านบริหารงานงบประมาณ พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู ที่มีต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ ด้านบริหารงานงบประมาณ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (= ๓.๓๐) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดในแต่ละด้านพบว่า โรงเรียนกำกับติดตามตรวจสอบ การใช้งบประมาณอย่างรอบคอบและรัดกุม ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (= ๓.๖๘) อยู่ในระดับมาก ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (= ๓.๔๘) ในด้านโรงเรียนนำผลการประเมินการบริหารงบประมาณมาปรับปรุงและพัฒนาางาน อยู่ในระดับปานกลาง

ด้านบริหารงานบุคคล พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู ที่มีต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ ด้านบริหารงานบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (= ๓.๒๕) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดในแต่ละด้านพบว่า โรงเรียนจัดทำแผนการบริหารบุคลากรไว้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (= ๓.๖๐) อยู่ในระดับมาก ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (= ๓.๔๙) ในด้านโรงเรียนได้นำผลการประเมินการบริหารบุคลากรมาพัฒนาและปรับปรุงการบริหารและการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลาง

ด้านบริหารงานทั่วไป พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู ที่มีต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ ด้านบริหารงานทั่วไป โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (= ๓.๔๒) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดในแต่ละด้านพบว่า โรงเรียนจัดทำแผนการบริหารงานทั่วไปไว้

อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($= ๓.๗๓$) อยู่ในระดับมาก ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($= ๓.๕๐$) ในด้านโรงเรียนประชาสัมพันธ์ผลงานของโรงเรียนและเชิญชวนให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานการศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง

๓. ผลเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔

อายุ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร ครู ที่มีอายุที่แตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ โดยภาพรวม ($F=๑.๕๑๔$, $Sig=.๒๑๒$) ไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้านการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ ไม่แตกต่างกัน

การศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร ครู ที่มีวุฒิการศึกษาที่แตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ โดยภาพรวม ($F=.๑๘๒$, $Sig=.๙๐๙$) ไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้านการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ ไม่แตกต่างกัน

ประสบการณ์ทำงาน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร ครู ที่มีประสบการณ์ทำงานที่แตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ โดยภาพรวม ($F=.๘๕๖$, $Sig=.๔๖๕$) ไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้านการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ ไม่แตกต่างกัน

รายได้ต่อเดือน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร ครู ที่มีรายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ โดยภาพรวม ($F= ๔๓๒$, $Sig=.๗๓๐$) ไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้านการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ ไม่แตกต่างกัน

หน้าที่รับผิดชอบ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร ครู ที่มีหน้าที่รับผิดชอบ ที่แตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ โดยภาพรวม ($F= ๔๓๓$, $Sig=.๗๒๙$) ไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณารายด้านการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ ไม่แตกต่างกัน

๔. การบูรณาการการวิจัยเชิงปริมาณกับการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู ที่มีต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านบริหารงานทั่วไป มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($= ๓.๔๒$) แสดงให้เห็นว่า การบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ มีการบริหารจัดการทั้ง ๔ ด้านโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งในด้านบริหาร

วิชาการ, ด้านบริหารงานงบประมาณ, ด้านบริหารงานบุคคล, ด้านบริหารงานทั่วไป ทำให้ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู ที่มีอายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และรายได้ต่อเดือนที่ต่างกันนั้น มีความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ แสดงว่าเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ อย่างถูกต้อง เพราะค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค มีค่าเท่ากับ ๐.๙๘๘ อยู่ในระดับความสัมพันธ์เชิงบวกที่สูง ผลการวิจัยจึงมีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือมาก ทั้งนี้ผลการวิจัยเชิงปริมาณยังสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพที่ผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ของกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวน ๗ ท่าน อีกด้วย โดยผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านได้ให้สัมภาษณ์ไปในทิศทางเดียวกันว่า การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ มีการใช้หลักพุทธธรรมในการบริหาร รวมถึงกระบวนการตามวัฏจักรเดมมิ่ง (PDCA) เป็นการบริหารงานเชิงระบบ ที่มีการวางแผน, มีการลงมือปฏิบัติตามแผน, สู่กระบวนการประเมินผล และปรับปรุงแก้ไข โดยมีโครงสร้างการบริหารงานเหมือนกับโรงเรียนของ สพฐ. ทั่วไป ที่มีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ และยังให้ความสำคัญในด้านพระพุทธานุศาสนาคือนักธรรม และบาลี ปัญหาที่สำคัญในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ คือเรื่องงบประมาณสนับสนุนในการบริหารจัดการไม่เพียงพอ ทำให้งานออกมาไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะได้รับงบประมาณตามรายหัวนักเรียน ปัญหาครูขาดแคลน เพราะเนื่องจากไม่มีความมั่นคงในวิชาชีพ ครูขาดขวัญกำลังใจในการทำงาน และมีการปรับเปลี่ยนโยกย้ายบุคลากรบ่อย ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการทำงาน และไม่มีงบบรรจุแต่งตั้งที่ชัดเจน รวมถึงการไม่มีการเลื่อนขั้นเงินเดือนที่แน่นอน แนวทางในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ คือการผลักดันให้มีพระราชบัญญัติโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ควรมีระเบียบบังคับใช้และบรรจุให้ได้รับเงินเดือนวุฒิกการศึกษาตามพระราชบัญญัติข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ๒๕๔๗ รวมถึงทางหน่วยงานต้นสังกัดต้องมีการนิเทศสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องเพราะจะได้ทราบปัญหามาไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป

๕. แนวทางในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ จากการวิจัยพบแนวทางในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ ดังต่อไปนี้

- ๑) ควรผลักดันให้มีพระราชบัญญัติโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
- ๒) ควรมีระเบียบบังคับใช้และบรรจุให้ได้รับเงินเดือนวุฒิกการศึกษาตามพระราชบัญญัติข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ๒๕๔๗
- ๓) ผู้บริหารโรงเรียนควรสร้างความตระหนักเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาแก่บุคลากรทุกคนในโรงเรียน มีการจัดอบรมให้ความรู้ และศึกษาดูงานประกันคุณภาพโรงเรียนอื่น ๆ
- ๔) หน่วยงานต้นสังกัดควรแยกเงินเดือนครูออกจากค่าหัวนักเรียน และควรจัดสรรงบประมาณโดยแยกประเภทของงบประมาณที่จะใช้จ่ายในส่วนต่างๆ เพื่อให้แต่ละโรงเรียนมีความสะดวกในการใช้จ่ายงบประมาณ

๕) ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้แก่ครูผู้สอนเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา มีการส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระต่าง ๆ

๖) ทางหน่วยงานต้นสังกัดต้องมานิเทศสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องเพราะจะได้ทราบปัญหามาไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป

๗) ผู้บริหารโรงเรียนควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดอบรมครู และพัฒนาครูในด้านต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอน

๘) ควรมีการจัดทำสรุปรายงานประจำปี และรายงานผลการปฏิบัติโครงการต่าง ๆ เพื่อจัดเข้างานประกันคุณภาพการศึกษา

๙) ผู้บริหารโรงเรียนควรเพิ่มประสิทธิภาพในด้านนวัตกรรม สื่อ และเทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดกระบวนการเรียนการสอน

๑๐) โรงเรียนควรมีการประชาสัมพันธ์ในทุก ๆ ด้าน เพื่อเพิ่มประชากรนักเรียนให้มากขึ้น และมีการสนับสนุนการศึกษาอย่างครบถ้วน

๕. อภิปรายผล

การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔

จากการวิจัย พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู ที่มีต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๓๓$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดในแต่ละด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ซึ่งสามารถเรียงตามค่าเฉลี่ยได้ดังนี้ ด้านบริหารงานทั่วไป ($\bar{X} = ๓.๔๒$) รองลงมาด้านบริหารงานวิชาการ ($\bar{X} = ๓.๓๔$) ด้านบริหารงานงบประมาณ ($\bar{X} = ๓.๓๐$) และด้านบริหารงานบุคคล ($\bar{X} = ๓.๒๕$) และสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

๑. ด้านบริหารงานวิชาการ พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู ที่มีต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ ในด้านบริหารงานวิชาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๓๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก ๑๔ ข้อ และอยู่ในระดับปานกลาง ๒ ข้อ แสดงว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ มีการจัดทำแผนการบริหารวิชาการไว้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่องมีการพัฒนาการใช้หลักสูตรได้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติและเหมาะสมกับแผนสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และทักษะให้แก่ครู มีการจัดการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียนมีการพัฒนาคุณภาพของครู มีการทำการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพของนักเรียน มีการพัฒนาสื่อนวัตกรรม และเทคโนโลยีสำหรับการศึกษา มีการจัดหาสื่อ เอกสารและสิ่งพิมพ์สำหรับใช้ค้นคว้าเพื่อจัดการเรียนการสอน มีการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา มีการบริการแนะแนวการศึกษาแก่นักเรียน มีการจัดทำระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา มีการเผยแพร่ความรู้ด้านวิชาการแก่ บุคคล องค์กร หน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่น มีการกำกับติดตาม วัดผลประเมินผลการบริหารวิชาการและมีการนำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนางานวิชาการซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสังฆรักษ์ชัชฌิพงษ์ สุนติมคโค (กฤตการ) ได้นำเสนอรายงาน

วิจัยเรื่อง “การบริหารการศึกษาด้านการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร” พบว่า การบริหารการศึกษาด้านการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการใช้สื่อ ด้านการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรม ด้านหลักสูตรด้านการวัดผลประเมินผล และผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการบริหารการศึกษาด้านการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างน้อยยี่สิบห้า ๐.๐๕ ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน และด้านโดยภาพรวม ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ขาดการวางแผนในการเรียนการสอนตามหลักสูตรของโรงเรียน ขาดงบประมาณในการวางแผนด้านหลักสูตร ขาดงบประมาณในการสรรหาครูมาสอนในโรงเรียนขาดครูภาษาต่างประเทศ ขาดงบประมาณจัดซื้อคอมพิวเตอร์ นักเรียนไม่ให้ความสนใจ การจัดกิจกรรม ในโรงเรียน นักเรียนขาดความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันในการเรียนการสอน นักเรียนขาดความรับผิดชอบกับการวัดผลประเมินผล^๕

๒. ด้านบริหารงานงบประมาณ พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู ที่มีต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ ในด้านบริหารงานงบประมาณ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๓๐$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก ๗ ข้อ และอยู่ในระดับปานกลาง ๑ ข้อ แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ มีการวางแผนการบริหารงบประมาณไว้อย่างเป็นระบบและชัดเจน มีการจัดทำแผนและเสนอของบประมาณถูกต้องตามขั้นตอน มีการจัดทำแผนงบประมาณ และจัดสรรงบประมาณให้แก่ฝ่ายต่างๆ ไว้อย่างเหมาะสม มีการระดมทรัพยากร และลงทุนเพื่อนำมาพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน มีการจัดทำหลักฐานการเบิกจ่ายเงินเพื่อใช้จ่ายในกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นปัจจุบันและตรวจสอบได้ มีการจัดวัสดุ ครุภัณฑ์บริการแก่ครู และนักเรียนได้เพียงพอต่อความต้องการอย่างสะดวกรวดเร็ว มีการกำกับติดตาม ตรวจสอบ การใช้งบประมาณอย่างรอบคอบและรัดกุม และมีการนำผลการประเมินการบริหารงบประมาณมาปรับปรุงและพัฒนางานซึ่งสอดคล้องกับพระครูวุฒิชัยธรรมานันท์ได้นำเสนอรายงานวิจัยเรื่อง “ศึกษาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร” พบว่าโดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีการบริหารอยู่ในระดับมาก ทั้ง ๔ ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม และด้านการบริหารบุคคลตามลำดับ^๕

^๕พระครูสังฆรักษ์ชิษณุพงศ์ สุนติมคโค (กฤดากร), “การบริหารการศึกษาด้านการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔)

^๕พระครูวุฒิชัยธรรมานันท์, “ศึกษาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔)

๓. ด้านบริหารงานบุคคล พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู ที่มีต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ ในด้านบริหารงานบุคคล โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๒๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก ๖ ข้อ และอยู่ในระดับปานกลาง ๑ ข้อ แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ มีการจัดทำแผนการบริหารบุคลากรไว้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง มีการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่งฝ่ายต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม มีการวางกฎเกณฑ์สรรหาบุคลากรและกำหนดให้บุคลากรได้ปฏิบัติงานตรงตามความรู้และความสามารถ มีการวางกฎระเบียบวินัยและส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนปฏิบัติตาม มีการสร้างขวัญกำลังใจ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากรภายในโรงเรียน และมีการประเมินผลการปฏิบัติงานด้านบุคลากรซึ่งสอดคล้องกับ**พระค่านวนบุตรมิตร** ได้นำเสนอรายงานวิจัยเรื่อง “การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาตามแนวโรงเรียนเป็นฐานในจังหวัดกระบี่ ตรังและนครศรีธรรมราช” พบว่าการบริหารตามแนวโรงเรียนเป็นฐานในภาพรวมมีการปฏิบัติน้อย ๑) ด้านการกระจายอำนาจคณะครูมีส่วนร่วมในการวางแผนงานวิชาการ ๒) ด้านหน้าที่ คณะกรรมการบริหารสถานศึกษา ให้การสนับสนุนกิจการของโรงเรียนน้อย ๓) ด้านการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการแก้ปัญหาของโรงเรียนน้อย ๔) ด้านการบริหารวิชาการครูและคณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนงานมาก ๕) ด้านการบริหารงบประมาณผู้บริหารมีอำนาจในการจัดซื้อจัดจ้างตามความต้องการของโรงเรียน ๖) ด้านการบริหารงานบุคคลมอบหมายงานให้ครูปฏิบัติตามความรู้ความสามารถ ๗) ด้านการบริหารทั่วไป จัดสถานที่ให้สะอาดร่มรื่นและสงบ สบาย ปัญหาการบริหารโรงเรียนตามแนวโรงเรียนเป็นฐานมีปัญหาในระดับมากดังนี้ การมีส่วนร่วมของคณะครูในการวางแผนงานวิชาการ คณะครูไม่มีส่วนร่วมในการในการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ขาดการประสานงานกับคณะกรรมการสถานศึกษา ขาดการสนับสนุนให้ชุมชนจัดแหล่งเรียนรู้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณไม่เพียงพอ ขาดการประเมินการปฏิบัติงานของบุคลากร และขาดการร่วมมือจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำธรรมนูญโรงเรียน^๖

๔. ด้านบริหารงานทั่วไป พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู ที่มีต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ ในด้านบริหารงานทั่วไป โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก ทุกข้อ แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ มีการจัดทำแผนการบริหารงานทั่วไปไว้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง มีการวางแผนดำเนินงานธุรการอย่างเป็นระบบ มีการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองนักเรียน(ญาติโยม) เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีการพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา และมีข้อมูลเป็นปัจจุบัน มีการจัดระบบบริหารและพัฒนาองค์กร

^๖พระค่านวน บุตรมิตร, “การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาตามแนวโรงเรียนเป็นฐานในจังหวัดกระบี่ ตรังและนครศรีธรรมราช”, **ปริญญาศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต** สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๙)

ของโรงเรียน มีการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษาแก่ครูและนักเรียน มีการปรับปรุง และควบคุมดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมเหมาะสมกับการเรียนการสอน มีการจัดทำสำมะโนนักเรียนที่เข้ามาเรียนไว้ถูกต้อง มีการกำกับติดตาม วัดผล ประเมินผล การบริหารงานทั่วไป มีการประชาสัมพันธ์ผลงานของโรงเรียนและเชิญชวนให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานการศึกษา มีการส่งเสริมและประสานงานการจัดการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตาม อุตสาหกรรม มีการส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานกับบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานอื่นเข้ามามี ส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีการบริการและอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่เข้ามาติดต่อประสานงาน ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอน มีการนำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาการ บริหารงานทั่วไปซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติ (เฟือกพิน) ได้นำเสนอรายงานวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์” พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษาของ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ คณะกรรมการ การศึกษาของโรงเรียนมีความพึงพอใจมากที่มีส่วนร่วมในการจัดการบริหารโรงเรียน ปัญหาที่สำคัญ คือเวลาการประชุม สภาพเศรษฐกิจของชุมชน คุณวุฒิการศึกษาของคณะกรรมการ ปัจจัยที่ช่วย ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียน คือ ความรู้ความสามารถของ คณะกรรมการ อุปสรรคที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการขาดงบประมาณ ขาดการสื่อสารที่ระหว่ง โรงเรียนกับชุมชน สภาพแวดล้อมของโรงเรียนกับชุมชนรวมถึงตัวนักเรียนเองที่ขาดการค้นคว้าหา ความรู้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ผู้ปกครองของนักเรียนไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับการ ติดตามผลของการมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่าขาดการติดตามผลการปฏิบัติงานใน ๔ ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ปัจจัยที่ค้นพบอีก ประการหนึ่งที่มีผลต่อสมาชิกในคณะกรรมการสถานศึกษา คือคณะกรรมการฝ่ายประชาชน มี รายได้น้อย ดังนั้นคณะกรรมการสถานศึกษาที่เป็นคณะกรรมการการศึกษาที่ไม่ขาดประชุมเป็น ข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษาของ โรงเรียนมี ๘ ระดับเป็นพันธกิจ ๔ ประการ และเป็นการปฏิบัติตามภารกิจ และรายงานผลอีก ๔ ประการ^๗

^๗ พระราชบัญญัติ (เฟือกพิน), “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระ ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาอำเภอเมืองจังหวัดนครสวรรค์”, ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต วิชาการบริหาร การศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕)

บรรณานุกรม

(๑) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

พระครูสังฆรักษ์ชิษณุพงศ์ สนธิมคโค (กฤดากร). “การบริหารการศึกษาด้านการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูวุฒิศรรมานันท์. “ศึกษากาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระค่านวน บุตรมิตร. “การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาตามแนวโรงเรียนเป็นฐานในจังหวัดกระบี่ ตรังและนครศรีธรรมราช”. **ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๙.

พระชาญ ฐานธมโม (เผือกพิน). “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาอำเภอเมืองจังหวัดนครสวรรค์”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต** วิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

(๒) เว็บไซต์

สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔. สถิติข้อมูลโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ (จ.๓) ปี ๒๕๕๗ ครั้งที่ ๑. (สมศ.)” สำนักงานรับรองมาตรฐาน และ ประเมิน คุณ ภาพ การ ศึกษา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://onzonde.multiply.com> [๓๐ มกราคม ๒๕๕๖]

การประยุกต์ใช้หลักภavanaเพื่อแก้ปัญหาเยาวชน An Application of The Principles of Bhāvanā for The Problems Solving of Youth

พระครูประโชติพัชรธรรม (อำนวยการ ระวาดชัย)*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับหลักภavanaที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท ๒) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและกระบวนการแก้ปัญหาของเยาวชนไทย และ ๓) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักภavanaเพื่อแก้ปัญหาของเยาวชน:กรณีศึกษาข้าราชการครูในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร(Documentary Research) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ จากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ พร้อมทั้ง วรรณกรรม ฎีกา และอนุฎีกา ที่เกี่ยวข้องกับเอกสารทุติยภูมิ จากเอกสารวิชาการ และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักภavanaเพื่อพัฒนาจริยธรรมเยาวชน และการสัมภาษณ์เชิงลึกพระภิกษุสงฆ์และข้าราชการครูที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้แนวทางการประยุกต์ใช้หลักภavanaเพื่อแก้ปัญหาเยาวชน โดยเลือกคุณสมบัติแบบเจาะจงเพื่อให้สอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงเอกสาร

ผลการวิจัยพบว่า

๑.จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับหลักภavanaที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทพบว่าความหมายของภavanaคือการเจริญการพัฒนาทั้งทางด้านสมณะและวิปัสสนาเพื่อให้มีผลปรากฏเช่นมีบุคลิกภาพภายนอกและคุณธรรมภายในตนที่ดีขึ้นซึ่งในความหมายนี้แบ่งผลที่ปรากฏออกเป็น๔ด้านคือ (๑)กายภavanaหรือการพัฒนาการมีคุณสมบัติที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพสามารถเสพสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณมิให้โทษรู้จักควบคุมไม่ให้เกิดความต้องการที่ฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น (๒) ศีลภavanaหรือการพัฒนาศีลคือการมีคุณสมบัติที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมคือมนุษย์ตั้งอยู่ในภาวะเยียบเย็นเพื่อให้เกิดการตอบสนองความต้องการของตนนั้นไม่ไปเบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายกับผู้อื่นสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นและเกื้อกูลกันได้ด้วยดี (๓)จิตภavanaหรือการพัฒนาจิตคือการมีจิตที่สมบูรณ์ด้วยคุณธรรมความดีงามสมบูรณ์ด้วยสมรรถภาพมีความเข้มแข็งมั่นคงและสมบูรณ์ด้วยสุขภาพมีความเบิกบานผ่องใสสงบสุข (๔) ปัญญาภavanaหรือการพัฒนาปัญญาคือการเสริมสร้างความรู้ความคิดความเข้าใจอย่างเป็นนายความคิดและการหยั่งรู้ความจริงรู้เห็นเท่าทันโลกและชีวิตตามสภาวะจริง

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

๒. จากการศึกษาสภาพปัญหาและกระบวนการแก้ปัญหาของเยาวชนไทยพบว่า ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคมปัจจุบัน ซึ่งผู้ที่มีความใกล้ชิดกับเด็ก คือ พ่อแม่ มีได้อบรมสั่งสอนลูกเท่าที่ควร เพราะสังคมบังคับเร่งรีบทำมาหากินจนกลายเป็นการเลี้ยงเด็กได้แต่ตัวหรือเลี้ยงด้วยอำนาจของเงินตราผิดแผกจากสมัยก่อนอย่างสิ้นเชิง ได้ทำให้เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าว มีการยกพวกตีกันหรือก่อคดีอาญาอื่นๆ อีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งปัญหาเหล่านี้กำลังรอรับการแก้ไขจากทุกภาคส่วน แต่ที่ผ่านๆ มาเมื่อมีเด็กทะเลาะยกพวกตีกันระหว่างสถาบันการศึกษา ก็ไปลงโทษที่ผู้บริหาร หรือลงโทษที่ครูผู้สอน ซึ่งตราบไต่ที่ยังมอบภาระหน้าที่อันนี้ให้แก่ครูอาจารย์ฝ่ายเดียวในการสั่งสอนอบรมพฤติกรรมของเด็กดังกล่าว ปัญหาต่างๆ ก็ไม่สามารถจบสิ้นจากสังคมไทยได้ ดังนั้นกระบวนการแก้ไขปัญหามาตามหลักภาวนาที่ได้กล่าวมาทั้งหมดสำหรับนำไปเป็นแนวทางการแก้ปัญหาของเยาวชน ซึ่งเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมแสดงออกทางกาย วาจา และทางใจ ล้วนแล้วมีความสัมพันธ์กันไม่สามารถที่แยกปัญหาออกจากกันได้ กล่าวคือ ปัญหาขึ้นอยู่กับจิตใจ ว่าได้รับอบรมบ่มเพาะในทางดีเพียงพอสุมบูรณ์หรือยัง ซึ่งการที่จะพัฒนาฝึกฝนให้เยาวชนได้รับการอบรมที่ดีทางด้านจิตใจ ก็ต้องผ่านกระบวนการตามหลักไตรสิกขา กล่าวคือ ต้องดำเนินการและพัฒนาแบบองค์รวมเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างทั้ง ทางกาย ทางวาจา และทางใจ คือ ไม่ควรที่จะแยกแยะแก้ไขไปแต่ละด้าน แต่ต้องอบรมทั้งสามเท่าๆ กันซึ่งประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา อันเป็นที่มาของหลักอริยสัจจ์ หรืออริยมรรค แล้วพัฒนาคุณสมบัติที่ดีของความเป็นมนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ตามหลักสัปปริสธรรม

๓. จากการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักภาวนาเพื่อแก้ปัญหาของเยาวชน: กรณีศึกษา ข้าราชการครูโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์จำนวน ๑๐ รูป/คนพบว่าแนวคิดเกี่ยวกับหลักภาวนา ๔ ที่ใช้ประยุกต์แก้ปัญหาเยาวชนที่เป็นนักเรียนในโรงเรียน ประกอบด้วย ๑) **ด้านกายภาวนา** ควรฝึกกิจกรรมฝึกให้เด็กนักเรียนปฏิบัติในการสวดมนต์และนั่งสมาธิ เป็นประจำ , กิจกรรมที่ปฏิบัติคือการนั่งสมาธิก่อนเรียนชั่วโมงแรกและก่อนเลิกเรียน การเข้าร่วมพิธีวันสำคัญทางศาสนา เช่นวันวิสาขบูชา ,ได้ฝึกให้นักเรียนเอาสติมาอยู่กับกาย โดยใช้สติควบคุมกายให้รู้เท่าทันในเรื่องของกายและอิริยาบถของกาย ได้แก่อิริยาบถใหญ่ ยืน เดิน นั่งและนอน อิริยาบถย่อย คือการเคลื่อนไหวของส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย ๒) **ด้านศีลภาวนา** ควรฝึกให้เด็กนักเรียนในการนำสิ่งที่ปฏิบัติมาทำให้ตนเองสงบ พยายามสอนให้รู้จักการรักษาศีล ภาวนาและปฏิบัติให้ได้,ครูได้รณรงค์ให้เด็กรักษาศีล ๕ ที่นักเรียนสามารถปฏิบัติได้ โดยจัดให้เป็นโครงการอบรมและปฏิบัติจริง,ได้ให้เด็กรักษาศีล หมายถึงการรักษากาย สำรวมกาย การรักษาวาจา สำรวมวาจา ตามหลักของศีล ๕,มีการกิจกรรมในตอนเย็นของวันจันทร์ พุธ และศุกร์ จะต้องให้เด็กฝึกท่องศีล ๕ ข้อและอธิบายถึงคุณ โทษบาปกรรม และความสุขในการรักษาศีล ทำให้เด็กเข้าใจในการละเมิดหรือกระทำความผิด เริ่มมีความกลัวต่อบาปและจะเล่านิทานเพื่อเปรียบเทียบมองเห็นภาพ เพื่อความเข้าใจและจดจำของเด็ก,ฝึกให้เด็กรู้จักกับศีลห้าข้อก่อน และพยายามสอนให้เด็กปฏิบัติตามและฝึกเป็นประจำเพื่อให้เกิดความเคยชินจนเป็นนิสัย ๓) **ด้านจิตตภาวนา** ควรฝึกให้เด็กนักเรียนรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น

รู้จักการให้มากกว่าการรับ และฝึกจิตตนเองให้สงบ พยายามพรั้าสอนเด็กนักเรียนเป็นประจำ, นำนักเรียนไปปฏิบัติธรรมทุกวันพระ โดยสวดมนต์และให้สงบนิ่งนั่งสมาธิ ฝึกอานาปานสติ กำหนดลมหายใจเข้าออก, ฝึกให้นักเรียนบริหารจิต โดยใช้จิตพิจารณาภายใน ให้จิตตั้งมั่นอยู่กับกาย ทั้งอิริยาบถใหญ่ และอิริยาบถย่อย ฝึกทำซ้ำๆ และซ้ำๆ จนจิตตั้งมั่น, ฝึกให้เด็กเอาจิตของตนเองมาจดจ่ออยู่กับสิ่งที่ทำ ตั้งใจทำในสิ่งที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้เกิดความตั้งมั่นในตนเอง เมื่อเราตั้งจิตเป็นสมาธิ ย่อมทำสิ่งที่ได้รับมอบหมายออกมาได้ดีที่สุด เพราะเกิดจากความนิ่งและความสงบของตนเอง ,มีกิจกรรมเล่นนิทานเรื่องกฎแห่งกรรม เช่น การใช้หนี้บุญคุณพ่อแม่เด็กสนใจฟังดีมาก มีการดูซีดีประกอบเกี่ยวกับคุณธรรม ทุกวันอังคาร ซึ่งประเมินแล้วเด็กชอบมาก ๔) **ด้านปัญญาภาวนา** ควรมีแนวทางเมื่อเด็กนักเรียนสามารถฝึกฝนตนเองจนมีสมาธิแล้ว จะทำให้เด็กตั้งใจเรียนได้มากจนทำให้เด็กเข้าใจในบทเรียนและสามารถทำข้อสอบได้คะแนนมากขึ้นด้วย ทำให้เด็กจดจำและฉลาดขึ้น ,ฝึกให้นักเรียนแก้ปัญหาโดยใช้สติปัญญา พิจารณาไตร่ตรอง ใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหาอย่างรอบคอบฝึกให้นักเรียนพิจารณาสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเองได้แก่ พิจารณาเวทนา พิจารณาจิตและพิจารณาธรรม, เมื่อเด็กถูกฝึกจิต ฝึกสมาธิ ก็จะมีปัญหาได้เองโดยอัตโนมัติเพราะปัญญาไม่ได้เกิดจากการเรียนรู้เพียงอย่างเดียว ต้องมีการทดลอง ฝึกปฏิบัติเพื่อให้รับรู้ถึงสภาวะที่เกิดขึ้นจริงจากธรรมชาติของร่างกายและมีการทดสอบความรู้ของเด็ก แล้วดูความคิดของเด็กที่มีการพัฒนาในด้านคุณธรรม จริยธรรมมากขึ้น

คำสำคัญ: การประยุกต์, หลักภาวนา, ปัญหาเยาวชน

ABSTRACT

The objectives of the research were: 1) to study the concept of the Bhāvanā (development) appeared in Theravada Buddhism, 2) to study the state of the problem and the process in the problems solving of Thai youth, and 3) to apply the Bhāvanā for the problems solving of the youth: a case study of teachers at the primary schools in Bueng Sam Phan District, Phetchabun Province.

This research applied the documentary research with collecting data from Tipitaka, academic textbooks, related documents and researches. Analysis of the data used the analysis of the content and the summary of the research used presenting the descriptive results of the research.

Results of the Research

1. The concept of the Bhāvanā appeared in Theravada Buddhism found that the four Bhāvanā meant the growth and the development of Samatha (tranquillity) and Vipassana (insight development) to be effective in 4 aspects: 1) Kaya-bhāvanā (the physical development), 2) Sīla-bhāvanā (the moral

development), 3) Citta-bhāvanā (the emotional development), and 4) Pañña-bhāvanā (the wisdom development).

2.The state of the problem and the process in the problems solving of Thai youth found that from the change of the social context, the parents did not teach their children as expected because of earning the living. The parents looked after their children with the power of the money. The children had the aggressive behavior, quarreled together, and made the problems. These problems waited for the solving from the public sector. Therefore, the process in the problems solving with the principles of the Bhāvanā was the ways for the problems solving of youth relating to the behavior in body, speech and mind. The youth was trained in mind through the process of Tisikkha (the Threefold Training) leading to the Ariyasacca (the four Noble Truths) or Ariyamagga (the Noble Eightfold Path) to the quality development of the complete human in Sappurisa-dhamma (qualities of a good man).

3.The application of the Bhāvanā for the problems solving of the youth: a case study of teachers at the primary schools in Bueng Sam Phan District, Phetchabun Province by the in-depth interview from the 10 scholars found that the concept of the Bhāvanāfor the problems solving of the youth was: 1. Kaya-bhāvanā: the teachers should always provide the activities for the practice in chanting and meditating and lead the students to the participation in the Buddhist ceremony. The teachers should train in the manner such as g standing, sitting, walking and sleeping. 2. Sīla-bhāvanā: the teachers should teach the realization of observing the precepts to the students, provide the training in the campaign of the five precepts, and explain the goodness, wickedness, sin and happiness in the observing the precept. 3. Citta-bhāvanā: the teachers should practice the students in helping the others, giving more than receiving, and the emotional development. The teachers should lead the students to meditate in the Buddhist days and to practice in the mindfulness on breathing. The teachers should train in the mental practice to the students. 4. Pañña-bhāvanā: the teachers should have the ways for the practice in Samadhi (concentration) to the students, train in the problem solving with the wisdom to the students, train in considering everything: Vedana, Citta and Dhamma, train in knowing the real conditions of physical nature, and test the students' knowledge.

Keywords: An Application, Bhāvanā, Problems Solving of Youth

๑. บทนำ

ธรรมชาติของมนุษย์นั้น จัดได้ว่าเป็นสัตว์ประเสริฐและมีศักยภาพในด้านร่างกายและความคิดที่แตกต่างไปจากสัตว์ประเภทอื่น แม้ว่ามนุษย์จะเป็นสัตว์ประเสริฐแต่ก็ยังมีกิเลสคือ ความโลภ โกรธ และหลงเป็นพื้นฐานของจิตอยู่อันเป็นสาเหตุของการกระทำที่ก่อให้เกิดปัญหาหลายๆ ประการภายใต้อำนาจของกิเลส จนก่อให้เกิดผลกระทบต่อภาพรวมของสังคมและสิ่งแวดล้อม เพราะสภาพของสังคมไทยขณะนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากจนน่าเป็นห่วงถึงจริยธรรมของเยาวชนไทยที่จะเป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคต ว่าจะเป็นในลักษณะอย่างไรท่ามกลางสภาวะของปัญหาโดยตรงเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กล่าวถึงสภาพของสังคมและปัญหาคุณธรรมของเยาวชนไทยไว้ว่า

“ถ้ามองจากที่สังคมสะท้อนให้เห็นเด็กและเยาวชนจะเป็นเรื่องของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ปัญหาเด็กติดยาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ การมีพฤติกรรมทางเพศไม่เหมาะสม และการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรปัญหาการใช้ความรุนแรง เช่น ปัญหาเด็กยกพวกตีกัน ส่วนเรื่องอื่นอาจจะยังไม่ชัดเจน เด็กที่อยู่ในเมืองอาจมีปัญหาความฟุ้งเฟ้อไม่ประหยัด ซึ่งสังคมอาจมองว่าปัญหาคุณธรรม จริยธรรมเสื่อมลง และเป็นปัญหาสังคมโดยรวมซึ่งเกี่ยวพันไปถึงเด็กด้วย”^๑

ซึ่งจากปัญหาเหล่านี้ได้สอดคล้องกับภาวะปัญหาและความเปลี่ยนแปลงของเยาวชนที่ปรากฏในหนังสือสิ่งพิมพ์ต่างๆ ของสังคมไทยปัจจุบันได้ส่งอิทธิพลอย่างรุนแรงและต่อเนื่องเกี่ยวข้องกับเยาวชน โดยเฉพาะความนิยมชมชอบวัตถุนิยมมีพฤติกรรมเลียนแบบที่ไม่พึงประสงค์ ขัดต่อระบบศีลธรรม และจริยธรรมความเป็นชาวพุทธที่ไม่ควรยึดถือปฏิบัติตาม ซึ่งเรื่องนี้ตามทัศนะนักวิชาการทางด้านจิตวิทยา ได้สะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ กล่าวคือ เกิดลักษณะความอยากรู้ อยากเห็น อยากพิสูจน์ ชอบความตื่นเต้น ความสนุกสนานท้าทาย ต้องการเด่นดังเป็นที่ยอมรับของเพื่อนๆ และผู้ใหญ่ ทำให้วัยรุ่นมีการแสดงออกขาดการยับยั้งชั่งใจ ขาดการไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ขาดทักษะการแสดงออกที่ถูกกาลเทศะ และมีแนวโน้มที่จะเกิดปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงได้ง่าย ทั้งนี้เพื่อชดเชยหรือตอบสนองความต้องการทางอารมณ์บางอย่างที่ขาดอยู่ พฤติกรรมเสี่ยงอาจทำให้ปัญหาด้านอารมณ์หายไปชั่วคราว วัยรุ่นจึงมีพฤติกรรมเสี่ยงเกิดขึ้นได้ซ้ำๆ เมื่อทำแล้วเกิดความรู้สึกพอใจก็จะทำต่อเนื่องจนติดเป็นนิสัย^๒ ดังนั้น จะหาข้อยุติปัญหา พฤติกรรมเยาวชนอันเป็นอนาคตของชาติได้ จะต้องมียุทธศาสตร์และองค์การต่างๆ เข้ามาเป็นเจ้าภาพมีส่วนร่วมของการสร้างความสันติสุขให้เกิดขึ้นแก่สังคม ปราศจากการทะเลาะวิวาท ยกพวกทำลายร่างกายกันจนถึงแก่ชีวิตดังจะเห็นในสถาบันการศึกษาต่างๆ และต้องเร่งรีบให้ความช่วยเหลือแก่เยาวชนที่มีปัญหาเหล่านั้น จึงต้องมีผู้ใกล้ชิดให้ความช่วยเหลือมีความเมตตารักใคร่ห่วงหวงดีต่อวัยรุ่น

^๑ ภัณฑนา สังขะกฤษณ์, **คุณธรรมนำความรู้สู่สถานศึกษา**, (วารสารวิชาการ:ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๓ กรกฎาคม - กันยายน, ๒๕๕๐), หน้า ๒-๓.

^๒ สำนักพัฒนาสุขภาพจิตเด็กและสถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์, **ความรู้สุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นสำหรับผู้ปฏิบัติงานเครือข่ายสุขภาพจิต**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๘.

อย่างแท้จริงก็ต้องอาศัยสถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นสถาบันมีความเกี่ยวข้อง และใกล้ชิดที่สุดกับเยาวชนโดยตรงในการปลูกฝังชี้แนะแนวทางที่เหมาะสมแก่วัยรุ่นได้

แต่ตรงกันข้ามสภาพปัจจุบันของสถาบันครอบครัวไม่อาจเป็นที่พึ่งให้กับเยาวชนได้ เพราะกระแสวัฒนธรรมตะวันตกที่หลั่งไหลเข้ามาโดยขาดการคัดสรรและการควบคุมที่ดี ทำให้สังคมไทยกลายเป็นสังคมวัตถุนิยม หรือสังคมบริโภคนิยมที่ขาดความคิดสร้างสรรค์ ขาดการพึ่งตนเอง เป็นผลให้โครงสร้างของสังคมเปลี่ยนแปลงไป สถาบันหลักในสังคมไทย เช่น ชุมชนชนบท สถาบันครอบครัวล่มสลาย เกิดปัญหาสังคมขึ้นมากมาย โดยสถาบันหลัก ๓ สถาบัน คือ **บ้าน วัด โรงเรียน** ที่เคยทำหน้าที่ให้การศึกษอบรมเยาวชนมาแต่เดิมคงเหลือเพียงสถาบันโรงเรียนที่ยังทำหน้าที่หลักนี้อยู่ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่บุคลากรในสถาบันการศึกษาคือ ครู ต้องเป็นบุคคลที่มีคุณภาพในทุกด้าน ทั้งด้านวิชาการ และด้านคุณธรรม จริยธรรม ดังนั้น ครู จึงเป็นบุคลากรสำคัญในชีวิตของคน เพราะทุกคนต้องมีครู แต่ทั้งนี้ครูไม่ใช่เป็นเพียงผู้สอนหรือผู้บอกวิชาเพื่อหาเลี้ยงชีพเท่านั้น ครูที่แท้จริงต้องทำหน้าที่ชี้ถูกชี้ผิด อบรมสั่งสอนคุณธรรม สำหรับยกระดับจิตวิญญาณของมนุษย์ให้สูงยิ่งกว่าสัตว์เดรัจฉานด้วย เพื่อให้เยาวชนเติบโตโดยสมบูรณ์^๓

ด้วยเหตุนี้ การช่วยเหลือวัยรุ่นมีปัญหาต้องใช้ความมั่นคงทางจิตใจ (สมถภาวนา) ให้เกียรติต่อความคิดเห็น และความรู้สึกของวัยรุ่น มีเจตคติที่ดีว่าเขาจะเปลี่ยนแปลงได้ พยายามช่วยเหลืออย่างจริงใจ สิ่งที่สำคัญต้องรักษาปัญหาของเขาไว้เป็นความลับ หากไม่ได้รับอนุญาตให้เปิดเผย แต่หากปัญหานั้นเป็นเรื่องร้ายแรงควรพูดคุยให้วัยรุ่นรับรู้ถึงความจำเป็น ที่จะต้องบอกให้บุคคลอื่นที่สามารถช่วยเหลือและทราบถึงปัญหานั้น^๔ การช่วยเหลือเยาวชนในระบบโรงเรียน ปราชญ์ บุญยวงศ์วิโรจน์ อธิบดีกรมสุขภาพจิต ได้กล่าวถึงความสำคัญของการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีคุณธรรม จริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวังต้องผ่านกระบวนการศึกษา^๕ โดยกระบวนการศึกษาที่ว่ามานี้ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวถึงความจำเป็นของการแนะแนวตามหลักพระพุทธศาสนาไว้ว่า หน้าที่ของการแนะแนว คือ การช่วยให้คนพึ่งตนเองได้ และสอดคล้องกับหลักสุขภาพจิตสำคัญบทหนึ่งมีใจความว่า **อตตา หิ อตตโน นาโถ** (ตนต้องเป็นที่พึ่งของตน)^๖ ซึ่งโดยทั่วไปคนทั้งหลายยังช่วยเหลือตนเองได้ไม่เต็มที่หรือมีระดับแห่งการพึ่งตนเองยังไม่สมบูรณ์ จึงต้องการผู้ช่วยแนะแนวบอกทางเพื่อให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในระดับที่สูงยิ่งขึ้นไป โดยใช้ภาษา วิธีการ และกิจกรรมต่างๆ เข้ามา

^๓ กระทรวงศึกษาธิการ, **คุณธรรมและจิตสำนึกของข้าราชการครู**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๔), หน้า ๑๒.

^๔ พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, **ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร : บริษัท แอคทิฟพริ้นติ้ง จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๒๓.

^๕ สำนักพิมพ์สุขภาพจิตและสถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์, **ความรู้สุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นสำหรับผู้ปฏิบัติงานเครือข่ายสุขภาพจิต**, หน้า ค.

^๖ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธศาสนกับการแนะแนว**, (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๔), หน้า ๖-๗.

ช่วยเหลือ ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้แนะแนว และบุคคลผู้ที่จะให้ความช่วยเหลือผู้เรียนด้วยวิธีการทางจิตวิทยาแนะแนวนี้ปัจจุบันมีหลายกลุ่ม เช่น จิตแพทย์ ครู พระสงฆ์ และผู้มีอาชีพการให้คำปรึกษา ได้แก่ นักจิตวิทยาการให้การศึกษา โดยใช้วิธีการเรียกว่า การปรึกษาเชิงจิตวิทยา (Counseling) กับผู้มาขอรับความช่วยเหลือ (Client) เพื่อช่วยให้ผู้มีปัญหาสามารถเข้าใจปัญหาของตนเองอย่างชัดเจน ปรับปรุงทักษะการตัดสินใจและการแก้ปัญหา จนสามารถปรับปรุงพัฒนาตนเองดีขึ้นได้^๗

การประยุกต์ใช้หลักภูวนานี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาจริยธรรมเพื่อปัญหาของเยาวชนที่อยู่ในวัยเสี่ยงต่อการก่อปัญหาในด้านต่างๆ เช่น ปัญหาท้องในวัยเรียน ปัญหาอาชญากรรมต่างๆ เป็นต้น ซึ่งประเด็นตรงนี้เป็นความสำคัญที่ครูในโรงเรียนต่างๆ ต้องตระหนักและหาทางแก้ปัญหาและพัฒนา ไม่ใช่แก้ปัญหาแล้วปล่อย แต่ต้องพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เยาวชนสามารถก้าวผ่านจุดวิกฤตของชีวิตไปได้ด้วยดีและสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเยาวชนคนอื่นๆ ได้ต่อไป

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมา ผู้วิจัย จึงมีความสนใจในประเด็นปัญหาที่ว่ามีการศึกษาการนำหลักภูวนามาใช้แก้ปัญหาเยาวชนในวัยเรียนบ้างหรือไม่ โดยเฉพาะเด็กประถมปีที่ ๖ ซึ่งจะต้องก้าวผ่านไปในวัยระดับมัธยมนั้นมีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอย่างไร เพื่อให้เยาวชนเหล่านั้นมีภูมิคุ้มกันตัวเองเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น และที่สำคัญในฐานะที่ผู้วิจัยนั้น มีหน้าที่หลักคือการศึกษาและเผยแผ่คำสอนของพระพุทธองค์ จึงมีความสนใจใคร่ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักภูวนาเพื่อแก้ปัญหาของเยาวชน ซึ่งกลุ่มเป้าหมายคือครูที่ประยุกต์ใช้หลักภูวนาในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ซึ่งเป็นวิธีการช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหาของเยาวชนของครูโดยตรง และเพื่อให้สอดคล้องกับแนวนโยบายการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และเป็นผู้มีคุณธรรมนำความรู้เป็นคนดีของสังคมต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาหลักภูวนาที่ปรากฏในพระพุทธรูปศาสนาเถรวาท
๒. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของเยาวชนไทยในปัจจุบัน
๓. เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักภูวนาเพื่อแก้ปัญหาของเยาวชนกรณีศึกษาข้าราชการครูในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์

๓. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Documentary Research) โดยการศึกษาข้อมูลเอกสารและข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนข้าราชการครูและสัมภาษณ์หา

^๗วชิร ทรัพย์มี, ทฤษฎีและกระบวนการให้คำปรึกษา, (กรุงเทพมหานคร :ภาควิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕), หน้า ๕.

แนวทางพัฒนาจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์โดยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาถึงแหล่งข้อมูลไว้ ดังนี้

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑. ศึกษาจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นข้อมูลปฐมภูมิได้แก่พระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกา อนุฎีกา ซึ่งเกี่ยวข้องกับหลักภาวนา

๒. ศึกษาจากเอกสารงานวิจัยต่างๆ และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับหลักภาวนาและการประยุกต์ใช้หลักภาวนาในงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องถึงกระบวนการแก้ปัญหาของเยาวชน เพื่อให้เยาวชนนั้นสามารถค้นพบทักษะชีวิตของตนเองได้

๓. ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นการประยุกต์ใช้หลักภาวนาเพื่อแก้ปัญหาเยาวชนของข้าราชการครูเฉพาะในระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ ๖ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์

๒. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ผู้วิจัยใช้ศึกษาด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิทางหลักพุทธธรรมและผู้ทรงคุณวุฒิด้านเยาวชนในครั้งนี้ได้แก่พระภิกษุสงฆ์ จำนวน ๕ รูป, ข้าราชการครูที่สอนระดับประถมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตอำเภอบึงสามพัน โดยจำนวน ๕ คนซึ่งมีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยต้องการ รวมทั้งหมด ๑๐ รูป/คน

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. ผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ หลักภาวนาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่าความหมายของภาวนา๔คือการเจริญการพัฒนาทั้งทางด้านสมณะและวิปัสสนาเพื่อให้มีผลปรากฏเช่นมีบุคลิกภาพภายนอกและคุณธรรมภายในตนที่ดีขึ้นซึ่งในความหมายนี้แบ่งผลที่ปรากฏออกเป็น๔ด้านคือ

๑) กายภาวนาหรือการพัฒนากายคือการมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพหรือทางวัตถุให้รู้จัก “กินอยู่คู่ฟัง” เป็นสามารถเสพสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณมิให้โทษรู้จักควบคุมไม่ให้เกิดความต้องการที่ฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น

๒) ศิลภาวนาหรือการพัฒนาศีลคือการมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมคือมนุษย์ตั้งอยู่ในภาวะเบียบเพื่อให้เกิดการตอบสนองความต้องการของตนนั้นไม่ไปเบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายกับผู้อื่นสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นและเกื้อกูลกันได้ด้วยดี

๓) จิตภาวนาหรือการพัฒนาจิตคือการมีจิตที่สมบูรณ์ด้วยคุณธรรมความดีงามสมบูรณ์ด้วยสมรรถภาพมีความเข้มแข็งมั่นคงและสมบูรณ์ด้วยสุขภาพมีความเบิกบานผ่องใสสงบสุข

๔) ปัญญาภาวนาหรือการพัฒนาปัญญาคือการเสริมสร้างความรู้ความคิดความเข้าใจอย่างป็นนายความคิดและการหยั่งรู้ความจริงรู้เห็นเท่าทันโลกและชีวิตตามสภาวะจริง

๒. ผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ พบว่า การให้คำปรึกษาแก่เยาวชนด้วยพุทธวิธี เป็นเรื่องสำคัญสำหรับนำมาใช้เพื่อพัฒนาปัญญาของเยาวชนให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง

เหมาะสมในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะการมีจิตสำนึกในหลักศีลธรรม จริยธรรม อันเป็นบรรทัดฐานความดีงามของชาวพุทธ ซึ่งมีพระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นทิศทาง หรือเป็นกรอบสำหรับควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา ใจ โดยมีหลักภาวนา ซึ่งเป็นทฤษฎีการแก้ไข ปัญหาที่สำคัญในทางพระพุทธศาสนา สำหรับนำมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหาของเยาวชนได้อย่างตรงจุด ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสุข ได้แก่ ความต้องการในปัจจุบัน ๔ สำหรับหยั่งอรรถภาพร่างกายให้ดำรงอยู่ได้ แต่ความต้องการปัจจัย ๔ ในหมู่ของเยาวชนปัจจุบัน ได้หันเหไปตามกระแสการบริโภคนิยมมากขึ้น และเกินกำลังความสามารถของตัวเองที่จะหาทรัพย์มาปรนเปรอตัณหาให้เกิดความพอดี โดยเฉพาะต้องการในสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ต่างๆ ณ เวลานี้ จึงทำให้กลุ่มเยาวชนตามที่ได้ปรากฏในหนังสือสิ่งพิมพ์ เช่น การล่องละเมียดในทรัพย์สิน การกระทำความผิดในลูกเมียของผู้อื่น หรือการก่อคดีอาชญากรรมต่างๆ จนกระทั่งมีการทำลายถึงแก่ชีวิต โดยปัญหาเหล่านี้ ถือเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศที่จะต้องช่วยกันป้องกันแก้ไข และพัฒนาเป็นการเร่งด่วน

แต่การแก้ไขปัญหานั้นที่กล่าวมา ไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะผู้นำในองค์กรต่างๆ ตลอดจนผู้นำประเทศ ก็ได้ใส่ใจให้ความสำคัญกับพระพุทธศาสนาอย่างสุจริตใจ จึงทำให้การแก้ปัญหานั้นไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะไม่รู้จักปัญหา คือ แก้ไขปัญหาแบบแยกส่วนประกอบ และก็มิได้สืบสาวถึงรากเหง้าแห่งปัญหาอย่างชัดเจน อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของระบบสังคมสมัยใหม่ โดยเรื่องนี้พระพุทธองค์ทรงวางรากฐานการแก้ปัญหาไว้ตาม **หลักอริยสัจ** คือ ต้องศึกษาสืบสาวสาเหตุที่มาของปัญหา เมื่อรู้สาเหตุของปัญหาแล้ว ก็ฝึกฝนพัฒนาแบบองค์รวมระหว่างการพัฒนาทางกายกับการพัฒนาทางใจอันเป็นองค์ประกอบสำคัญของมนุษย์ ในเมื่อมนุษย์มีการพัฒนากายกับใจได้สมบูรณ์บริบูรณ์แล้ว ก็นำไปสู่ผล กล่าวคือ ความสุขทั้งหมดของมนุษยชาติ

๓.ผลการศึกษาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ พบว่าจากการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักภาวนาเพื่อแก้ปัญหาของเยาวชน: กรณีศึกษาข้าราชการครูโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์พบว่าแนวคิดเกี่ยวกับหลักภาวนา ๔ ที่ใช้ประยุกต์แก้ปัญหาเยาวชนที่เป็นนักเรียนในโรงเรียน ประกอบด้วย

๑) ด้านกายภาวนา ครูได้มีกิจกรรมฝึกให้เด็กนักเรียนปฏิบัติในการสวดมนต์และนั่งสมาธิ เป็นประจำ , กิจกรรมที่ปฏิบัติคือการนั่งสมาธิก่อนเรียนชั่วโมงแรกและก่อนเลิกเรียน การเข้าร่วมพิธีวันสำคัญทางศาสนา เช่นวันวิสาขบูชา ,ได้ฝึกให้นักเรียนเอาสติมาอยู่กับกาย โดยใช้สติควบคุมกายให้รู้เท่าทันในเรื่องของกายและอริยาบถของกาย ได้แก่อริยาบถใหญ่ ยืน เดิน นั่งและนอน อริยาบถย่อย คือการเคลื่อนไหวของส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย

๒) ด้านศีลภาวนา ครูได้ให้ข้อคิดนักเรียนในการนำสิ่งที่ปฏิบัติมาทำให้ตนเองสงบพยายามสอนให้รู้จักการรักษาศีล ภาวนาและปฏิบัติให้ได้,ครูได้รณรงค์ให้เด็กรักษาศีล ๕ ที่นักเรียนสามารถปฏิบัติได้ โดยจัดให้เป็นโครงการอบรมและปฏิบัติจริง,ได้ให้เด็กรักษาศีล หมายถึงการรักษา ๕ -มีการกิจกรรมในตอนเย็นของวันจันทร์ พุธ และศุกร์ จะต้องให้เด็กฝึกท่องศีล ๕ ข้อและอธิบายถึงคุณ โทษ บาปกรรม และความสุขในการรักษาศีล ทำให้เด็กเข้าใจในการละเมียดหรือกระทำความผิด เริ่มมีความกลัวต่อบาปและจะ

เล่านิทานเพื่อเปรียบเทียบมองให้เห็นภาพ เพื่อความเข้าใจและจดจำของเด็ก,ฝึกให้เด็กรู้จักกับศีลห้า
ข้อก่อน และพยายามสอนให้เด็กปฏิบัติตามและฝึกเป็นประจำเพื่อให้เกิดความเคยชินจนเป็นนิสัย

๓) ด้านจิตตภาวนา ครูสอนให้เด็กนักเรียนรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักการให้มากกว่าการ
รับ และฝึกจิตตนเองให้สงบ พยายามพำสอนเด็กนักเรียนเป็นประจำ,ครูนำนักเรียนไปปฏิบัติธรรม
ทุกวันพระ โดยสวดมนต์และให้สงบนิ่งสมาธิ ฝึกอานาปานสติ กำหนดลมหายใจเข้าออก,ครูได้ฝึก
ให้นักเรียนบริหารจิต โดยใช้จิตพิจารณากาย ให้จิตตั้งมั่นอยู่กับกาย ทั้งอิริยาบถใหญ่ และอิริยาบถ
ย่อย ฝึกทำซ้ำๆ และซ้ำๆ จนจิตตั้งมั่น, -ครูฝึกให้เด็กเอาจิตของตนเองมาจดจ่ออยู่กับสิ่งที่ทำ ตั้งใจ
ทำในสิ่งที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้เกิดความตั้งมั่นในตนเอง เมื่อเราตั้งจิตเป็นสมาธิ ย่อมทำสิ่งที่ได้รับ
มอบหมายออกมาได้ดีที่สุด เพราะเกิดจากความนิ่งและความสงบของตนเอง,ครูมีกิจกรรมเล่านิทาน
เรื่องกฎแห่งกรรม เช่น การใช้หนี้บุญคุณพ่อแม่เด็กสนใจฟังดีมาก มีการดูซีดีประกอบเกี่ยวกับ
คุณธรรม ทุกวันอังคาร ซึ่งประเมินแล้วเด็กชอบมาก

๔) ด้านปัญญาภาวนา เมื่อเด็กนักเรียนสามารถฝึกฝนตนเองจนมีสมาธิแล้ว จะทำให้
เด็กตั้งใจเรียนได้มากจนทำให้เด็กเข้าใจในบทเรียนและสามารถทำข้อสอบได้คะแนนมากขึ้นด้วย ทำ
ให้เด็กจดจำและฉลาดขึ้น,ครูฝึกให้นักเรียนแก้ปัญหาโดยใช้สติปัญญา พิจารณาไตร่ตรอง ใช้
สติปัญญาในการแก้ปัญหาอย่างรอบคอบ.ครูฝึกให้นักเรียนพิจารณาสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเองได้แก่
พิจารณาเวทนา พิจารณาจิตและพิจารณาธรรม, เมื่อเด็กถูกฝึกจิต ฝึกสมาธิ ก็เกิดปัญญาได้เอง
โดยอัตโนมัติเพราะปัญญาไม่ได้เกิดจากการเรียนรู้เพียงอย่างเดียว ต้องมีการทดลอง ฝึกปฏิบัติ
เพื่อให้รับรู้ถึงสภาวะที่เกิดขึ้นจริงจากธรรมชาติของร่างกาย.มีการทดสอบความรู้ของเด็ก แล้วดู
ความคิดของเด็กที่มีการพัฒนาในด้านคุณธรรม จริยธรรมมากขึ้นแค่ไหน

อย่างไรก็ตาม การนำพุทธวิธีที่เป็นหลักภาวนามาใช้กับนักเรียนนั้น ผู้วิจัยได้สรุปจากการ
สัมภาษณ์กลุ่มบุคคลผู้มีความใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด เกี่ยวกับการให้คำแนะนำและวิธีการทาง
ดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ทั้งการศึกษาเล่าเรียน การทำงานที่บ้านหรือที่โรงเรียน พร้อมทั้งการคบหา
สมาคมกับเพื่อนๆ ก็ต้องไม่ผิดหลักศีลธรรม ซึ่งเป็นจริยธรรมขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ โดย
กลุ่มบุคคลที่ว่ามานี้ประกอบด้วย

๑) พระสงฆ์ คือ เป็นพุทธสาวกผู้สืบทอดพระศาสนา และเป็นปูชนียบุคคลที่อุบาสก
อุบาสิกา ให้ความเคารพศรัทธา และเป็นผู้นำบอกทางสว่างให้ชาวพุทธได้ประพฤติปฏิบัติถูกต้อง
ตามพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ โดยผู้วิจัยเห็นว่า พระสงฆ์ที่เข้าไปสอนในสถานศึกษาตาม
ระยะโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ก็ควรจะสอนเรื่องภาวนา ๔ เป็นเรื่องสำคัญ เพราะเป็น
หลักธรรมสร้างความร่มเย็นเป็นสุขให้แก่โลกทั้งมวล ก็จะสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามทั้งหลายให้แก่
ครอบครัว ตนเอง สังคม ประเทศชาติ และพระพุทธศาสนาให้เจริญตามด้วย

๒) ผู้ปกครอง ก็จะต้องปฏิบัติตามหลักทศ ๖ อย่างสม่ำเสมอ และสร้างความสุขให้
เกิดขึ้นแก่ครอบครัว โดยการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูกๆ ได้เห็นสิ่งที่เจริญงอกงาม คือ มี
ความรักใคร่ระหว่างพ่อแม่ลูก ไม่ควรทะเลาะกัน อันเป็นรอยร้าวลึกภายในหัวใจของลูกๆ เพราะ

ปัญหาทั้งหลายที่เกิดขึ้นในกลุ่มเยาวชน ก็ล้วนแล้วมาจากปัญหาภายในครอบครัวทั้งสิ้น และก็ส่งผลกระทบต่อภาพรวมของสังคม

๓) ผู้สอน ก็ต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างให้แก่แก่นักเรียนด้วยตามหลักทศ ๖ และคุณธรรมของครู โดยเฉพาะมีจิตสำนึกในความเป็นแม่พิมพ์ของชาติ ที่สร้างคนให้เจริญทุกๆ ด้าน ตั้งแต่ฝึกหัด อ่านเขียน เรียนรู้ จนกระทั่งการประกอบอาชีพในตำแหน่งหน้าที่ต่างๆ ก็ต้องอาศัยครูในเมื่อมีความสำคัญดังกล่าวแล้ว ก็จะต้องมีจิตสำนึกและปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม

จะเห็นว่า การนำพุทธวิธีคือหลักภาวานามาใช้กับนักเรียนของบุคคลทั้ง ๓ กลุ่ม ดังกล่าวมามีจุดมุ่งหมายเดียวกัน กล่าวคือ ต้องการพัฒนานักเรียนให้มีความเจริญงอกงามทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ โดยเฉพาะการพัฒนาความรู้เกิดจากภายนอกมีสภาพสิ่งแวดล้อมรอบข้างของสังคมที่เรียกว่า **ปรโตโมสะ** แล้วส่งอิทธิพลต่อภายในจิตใจของเยาวชน คือการรับรู้อย่างถูกวิธีมีความคิดเป็น **โยนิโสมนสิการ** อันเป็นรากฐานของความคิดดี พุทธิ และกระทำการต่างๆ ในทางที่ดี มีสัมมาทิฐิ เป็นแก่นกลาง ก็จะสามารถพัฒนาองค์ความรู้ให้เจริญก้าวหน้าตามคติทางพระพุทธศาสนา แล้วนำไปแก้ไขปัญหาของชีวิตได้ อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของวิถีชีวิตของมนุษย์ เรียกว่า **ประโยชน์** คือทั้งประโยชน์ตนประโยชน์ผู้อื่น ประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย ส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วม ทั้งรูปธรรม และนามธรรม ซึ่งจะช่วยให้ทั้งตนและผู้อื่นก้าวหน้าไปในการบรรลุประโยชน์ทั้งสามในที่สุด ซึ่งเป็นที่ต้องการและเรียกหาในสังคมไทยปัจจุบัน

๕. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษามาทั้งหมดในเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักภาวานาเพื่อแก้ปัญหาเยาวชน” นั้น ผู้วิจัยเห็นว่าสังคมควรที่จะนำเอากรอบแนวคิดที่ได้จากผลของการวิจัยนี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ดังต่อไปนี้

๑. ข้อเสนอแนะทั่วไป

รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญกับปัญหาของสังคมไทยปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นภายในสถาบันครอบครัว สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองการปกครอง ล้วนแล้วมีปัญหาทั้งสิ้น เพราะพลเมืองในประเทศส่วนมาก ยังมองข้ามสถาบันขั้นพื้นฐานอันเป็นรากแก้วที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคมให้มีจิตสำนึกรักความสงบสุขสันติภาพ ได้แก่ สถาบันครอบครัว ด้วยเหตุที่ว่า ครอบครัวนั้นเป็นจุดเริ่มต้นของสังคม และประเทศชาติ ในเมื่อสถาบันครอบครัวมีความสงบสุข เกิดความรักใคร่ปรองดองกัน ด้วยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาคอยควบคุมความประพฤติอกุศลจิตทั้งหลาย ให้จิตใจใสสะอาดปราศจากมลทิน ก็สามารถสร้างสรรค์สังคมให้มีความเจริญตามไปด้วย

แต่ตรงกันข้ามสภาพการณ์ของสังคมไทยปัจจุบัน มีปัญหาไม่รู้จักสิ้น มีความขัดแย้งกันตั้งแต่ภายในครอบครัว ตลอดจนปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ขาดความยุติธรรมภายในสังคม โดยเฉพาะสถาบันการเมืองการปกครองอันเป็นสถาบันหลักที่กำหนดทิศทางของ

ประเทศให้เจริญขึ้น หรือก็เสื่อมลง ก็อยู่ที่ผู้นำเป็นหลัก เพราะในเมื่อผู้นำขาดความยุติธรรม ไม่สามารถขึ้นำสร้างสังคมแห่งความปรองดองภายในประเทศแล้ว ปัญหาต่างๆ ก็ตามมา แล้วลามไปทั่วตั้งแต่สังคมเมือง ตลอดจนถึงสังคมชนบท โดยเฉพาะปัญหาเรื่องปากท้องของความเป็นอยู่ที่เป็นตัวชี้วัดถึงความปรกติสุขของสังคม คือว่า เมื่อทุกครอบครัวมีสภาพเศรษฐกิจกินดีอยู่ดี ก็ไม่เกิดปัญหาการแตกแยกในครอบครัว เยาวชนก็ไม่มีปัญหา สังคมก็เป็นสุข ชาติก็จะเจริญ แต่หลักการทั้งหลายที่กล่าวมา จะประสบผลสำเร็จประการใดนั้น อยู่ที่ว่า ผู้นำประเทศ และองค์กรต่างๆ ของสังคม ต้องให้ความสำคัญกับสถาบันพระพุทธศาสนาเพราะเป็นสถาบันที่ช่วยให้สภาวะที่รุนแรงของโลก ธรรมชาติ และมนุษยชาติอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

๒. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้พบว่า ยังมีประเด็นที่เป็นประโยชน์นำศึกษาค้นคว้าวิจัยต่อเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น และเพื่อทำความเข้าใจให้ถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาท จึงเห็นว่าควรทำการศึกษาวิจัยเรื่องต่อไปนี้

- ๑) ควรมีการศึกษาพุทธวิธีสร้างความปรองดองภายในครอบครัวด้วยตัวชี้วัดเรื่องความรัก
- ๒) ควรมีการศึกษาวิเคราะห์เรื่องทิศ ๖ ในมิติที่ช่วยลดปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยทางด้านเศรษฐกิจ, สังคม, การเมืองการปกครอง
- ๓) ควรมีการศึกษาวิเคราะห์วิธีการแก้ปัญหาบริโภคนิยมในกลุ่มเยาวชนด้วยกระบวนการทางพระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๔) ควรมีการศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลของสื่อที่มีต่อพฤติกรรมของเยาวชนในบริบทสังคมสมัยใหม่
- ๕) ควรมีการศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเยาวชนในยุคโลกาภิวัตน์

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. **คุณธรรมและจิตสำนึกของข้าราชการครู**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔.

สำนักพัฒนาสุขภาพจิตเด็กและสถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์. **ความรู้สุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นสำหรับผู้ปฏิบัติงานเครือข่ายสุขภาพจิต**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๔๗.

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. **ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัทแอคทีฟพริ้นติ้ง จำกัด, ๒๕๔๗.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). พุทธศาสน์กับการแนะแนว. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว, ๒๕๔๔.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ-
ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มณฑนา สังฆะกฤษณ์. คุณธรรมนำความรู้สู่สถานศึกษา. วารสารวิชาการ: ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๓
กรกฎาคม - กันยายน, ๒๕๕๐.

วัชรีย์ ทรัพย์มี. ทฤษฎีและกระบวนการให้คำปรึกษา. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาจิตวิทยา คณะครุ
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

๓๘ ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘

การพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวง
เขตภาคเหนือตอนล่าง

The Life Quality Development In Working of Highway Police
At Lower Northern Region

ณรงค์ สุวรรณโชติ*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ ๑) ศึกษาระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่าง เพื่อ ๒) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่าง และ เพื่อ ๓) ศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่าง

ผลการวิจัยพบว่า

๑) ระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่าง โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\mu = ๓.๕๐$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการได้รับค่าตอบแทนที่เพียงพอ ($\mu = ๓.๗๕$) ด้านสภาพการทำงานที่ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน ($\mu = ๓.๕๕$) ด้านการปฏิบัติงานในสังคม $\mu = ๓.๕๓$ ด้านคำนึงถึงความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ ($\mu = ๓.๔๗$) ด้านการบูรณาการทางสังคม ($\mu = ๓.๔๕$) และด้านโอกาสในการพัฒนาสมรรถภาพของบุคคล ($\mu = ๓.๒๓$)

๒) ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่าง พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลทุกข้อ ไม่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่าง จึงปฏิเสธสมมติฐานในทุกด้าน

๓) ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่าง พบว่า ปัญหาและอุปสรรค คือ ไม่มีค่าตอบแทนในการเสี่ยงภัยในการทำงานนอกสถานที่ สวัสดิการไม่เพียงพอต่อบุคลากรของหน่วย รายได้ที่ได้รับไม่เพียงพอกับภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน เครื่องมือที่ใช้ในการทำงานเก่า และชำรุด ทรุดโทรม ไม่มีการซักซ้อมเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดอุบัติเหตุ สายงานที่ปฏิบัติงานไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือโยกย้ายไปทำงานตามสายงานอื่นๆ

ข้อเสนอแนะควรจัดสวัสดิการที่สำคัญและยังไม่ในหน่วยงานให้เพียงพอต่อบุคลากรของหน่วยควรมีการจัดสรรค่าเสี่ยงภัยสำหรับเจ้าหน้าที่ที่ออกไปทำงานนอกสถานที่ควรจัดให้มีการ

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

อบรมหรือการซักซ้อมในการแก้ปัญหาเมื่อเกิดอุบัติเหตุเฉพาะหน้าควรให้สายงานที่ปฏิบัติอยู่สามารถโยกย้ายหรือเปลี่ยนแปลงการทำงานให้ดีขึ้นได้ควรมีการสนับสนุนทุนศึกษาให้กับข้าราชการที่ต้องการจะศึกษาต่อเกี่ยวกับหน้าที่การงาน เพื่อนำมาพัฒนาการทำงานและหน่วยงานควรมีการจัดรูปแบบการทำงานให้กับบุคลากรอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

คำสำคัญ : การพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงาน, ข้าราชการตำรวจทางหลวง

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the level of the life quality development in the working of the highway police at the lower northern region, 2) to study the relationship between the personal factors and the life quality development in the working of the highway police at the lower northern region, and 3) to study the problems, obstacles and ways for the life quality development in the working of the highway police at the lower northern region.

1. Overall, the level of the life quality in the working of the highway police at the lower northern region was at the high level ($\mu = 3.50$). When considering each aspect, it arranged from the high to low level: getting the sufficient wage ($\mu = 3.75$), the stability and the progress in the working ($\mu = 3.55$), the working in the society ($\mu = 3.53$), the security and the healthy promotion ($\mu = 3.47$), the social integration ($\mu = 3.45$), and the opportunity in the development of the employees' capability ($\mu = 3.23$).

2. The study of the relationship between the personal factors and the life quality development in the working of the highway police at the lower northern region found that all personal factors had no the relationship to the life quality development in the working of the highway police at the lower northern region. Therefore, the hypothesis was denied.

3. The problems, obstacles, and suggestions for the life quality development in the working of the highway police at the lower northern region were that the highway police did not get the wage for the risk in the working out the office. The welfare was insufficient, and the income was insufficient in living. The tools for the working were old and ruined. The highway police was not trained for the problem solving in the accident. The working field did not change or remove to the other field.

The suggestions were that the commanders should provide the necessary welfare to the highway police sufficiently and provide the wage for the risk in the working out the office to the highway police. The highway police should be trained for the problem solving in the accident and be able to change or remove the working field for the efficient working. Moreover, the commanders should support the highway police in higher education to develop the working and the organization, and format the working for the highway police equally.

Keyword: The Life Quality Development, Highway Police

๑. บทนำ

คำว่าผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ เป็นคำยกย่องต่ออาชีพการเป็นตำรวจ อาชีพตำรวจเป็นอาชีพที่เป็นข้าราชการ โดยเป็นข้าราชการสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งมีภารกิจและหน้าที่รักษากฎหมายดูแลความเป็นสุขแก่ประชาชนภายในประเทศ ตำรวจทางหลวงเป็นหน่วยงานหนึ่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่รับผิดชอบ คือเส้นทางหลวงและทางหลวงพิเศษทั่วประเทศมีอำนาจหน้าที่รักษาความปลอดภัยต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาทผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ บรมวงศานุวงศ์ ผู้แทนพระองค์ พระราชอาคันตุกะ และบุคคลสำคัญตรวจตราความสงบเรียบร้อยดูแลทรัพย์สินของทางราชการ บริการประชาชนผู้ใช้เส้นทางให้เกิดความสะดวกรวดเร็วและความปลอดภัยบนถนนหลวง และทางหลวงพิเศษ ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมสืบสวนสอบสวน และปฏิบัติงานตามกฎหมายจราจรแก่ประชาชนโดยทั่วไปควบคุมกำกับดูแลจัดการจราจรและควบคุมป้องกันอุบัติเหตุร้ายแรงเสพติด บุคคลต่างสัญชาติที่ลักลอบเข้ามาในประเทศไทย โดยไม่ได้รับอนุญาตรวมถึงการปฏิบัติงานร่วมกัน หรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

ภารกิจและหน้าที่ของตำรวจทางหลวงต้องปฏิบัตินั้นมีความสำคัญมาก ซึ่งได้บ่งบอกถึงความสำคัญของหน่วยที่เป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมสนับสนุนภารกิจต่าง ๆ ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติให้สำเร็จลุล่วงมีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนบนทางหลวง ตลอดจนความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวม รวมถึงการเกิดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานแก่ตำรวจทางหลวง ดังนั้นข้าราชการตำรวจทางหลวง จึงควรเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพชีวิตในการทำงานในระดับที่สามารถทำให้หน่วยงานบรรลุภารกิจต่าง ๆ ได้

ดังนั้น การที่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพชีวิตได้อย่างมีคุณภาพหรือคุณภาพชีวิตที่ดีนั้น ต้องมีส่วนประกอบส่งเสริมที่เกื้อหนุนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต และคุณภาพการทำงานเป็นสิ่งที่พัฒนาควบคู่กันไปพร้อมกัน

จากสภาพปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตำรวจทางหลวงภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งการศึกษาวินิจฉัยครั้งนี้จะเปรียบเทียบกับด้านบุคคลประกอบด้วย เพศ อายุ

การศึกษา สถานภาพ สมาชิกในครอบครัว ที่พักอาศัย ชั้นยศ ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และ รายได้ ว่ามีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตำรวจทางหลวงภาคเหนือตอนล่างหรือแตกต่างกันอย่างไร เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวง ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล อันส่งผลดีต่อการปฏิบัติงานของตำรวจทางหลวงและการให้บริการประชาชนด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทำให้สังคมมองภาพลักษณ์ของตำรวจทางหลวงไปในทางที่ดี และยังเป็นประโยชน์ต่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่จะนำข้อมูลมาพัฒนารูปแบบการทำงานของตำรวจทางหลวงให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่าง

๒.๒ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่าง

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่าง

๓. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่าง โดยศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวง **ตัวแปรต้น** (Independent Variables) คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส สมาชิกในครอบครัว ที่พักอาศัย ชั้นยศ ระยะเวลาการปฏิบัติงาน และรายได้ต่อเดือน **ตัวแปรตาม** (Dependent Variables) คือ คุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่าง โดยแบ่งออกเป็น ๖ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการได้รับค่าตอบแทนที่เพียงพอ ๒) ด้านสภาพการทำงานที่คำนึงถึงความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ ๓) ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน ๔) ด้านโอกาสในการพัฒนาสมรรถภาพของบุคคล ๕) ด้านการบูรณาการทางสังคม ๖) ด้านการปฏิบัติงานในสังคม

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่าง จำแนกเป็น ชั้นสัญญาบัตร จำนวน ๖๗ คน ชั้นประทวน จำนวน ๘๓ คน รวมทั้งสิ้น ๑๕๐ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๗ ท่าน พื้นที่ในการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ เขตพื้นที่เฉพาะในเขตรับผิดชอบของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่างดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๘ รวมเป็นระยะเวลา ๑๐ เดือน

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยโดยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่างชั้นสัญญาบัตรจำนวน๖๗นายชั้นประทวนจำนวน๘๓นาย รวมจำนวน๑๕๐ นาย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม โดยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ๐.๗๖๕ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทดสอบสมมติฐานเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานโดยการทดสอบค่าไคสแควร์ (Chi-Square Test) คำถามปลายเปิดนำเสนอเป็นความเรียงประกอบตาราง โดยการแจกแจงความถี่ของผู้ตอบ และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๗ ท่าน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาความ

๕. ผลการวิจัย

๕.๑ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่าง ส่วนใหญ่เป็นผู้มีอายุมากกว่า ๕๐ ปีขึ้นไปจำนวน ๘๖ คน คิดเป็นร้อยละ ระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๑๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๘.๐ มีสถานภาพสมรส จำนวน ๑๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๐ มีสมาชิกในครอบครัว ๑ - ๓ คน จำนวน ๑๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๐ มีที่พักอาศัยเป็นบ้านพักสวัสดิการจำนวน ๙๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๐ มีชั้นยศเป็นชั้นสัญญาบัตรจำนวน ๙๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๓ ระยะเวลาในการปฏิบัติงานของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มากกว่า ๓๐ ปีขึ้นไปจำนวน ๖๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๓ มีรายได้ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ๒๐,๐๐๑ - ๓๐,๐๐๐ บาทจำนวน ๘๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๐

๕.๒ การพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่าง

ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่าง โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๒๖๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ ดังนี้

๑) ด้านการได้ค่าตอบแทนที่เพียงพอระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่าง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๓.๕๐$, $\sigma = ๐.๒๖๕$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่างข้อที่ ๔. ด้านโอกาสในการพัฒนาสมรรถภาพของบุคคล อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๒๘$, $\sigma = ๐.๕๗๒$) ส่วนด้านที่เหลืออยู่ในระดับมาก

๒) ด้านสภาพการทำงานที่คำนึงถึงความปลอดภัยและส่งเสริมระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่างด้านการได้รับค่าตอบแทนที่เพียงพอ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๓.๗๕, \sigma = ๐.๕๗๐$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่างด้านการได้รับค่าตอบแทนที่เพียงพอข้อที่ ๑. รายได้ทั้งหมดที่ท่านได้รับเพียงพอกับค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือนของครอบครัว อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๑๓, \sigma = ๑.๑๓๙$) ส่วนข้อที่เหลืออยู่ในระดับมาก

๓) ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในการทำงานระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่างด้านสภาพการทำงานที่คำนึงถึงความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๓.๔๗, \sigma = ๐.๕๗๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่างด้านสภาพการทำงานที่คำนึงถึงความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพหน่วยงานของท่านมีสถานที่สำหรับออกกำลังกายและกิจกรรมนันทนาการยามว่าง อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๒๙, \sigma = ๑.๐๒๕$) ส่วนข้อที่เหลืออยู่ในระดับมาก

๔) ด้านโอกาสในการพัฒนาสมรรถภาพของบุคคลระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่างด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๓.๕๔, \sigma = ๐.๔๘๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่าง ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน ข้อที่ ๒. การเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่งของท่านเป็นไปตามระบบคุณธรรมและมีความเหมาะสม ข้อที่ ๕. ท่านเคยได้รับการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาในการปรับหรือโยกย้ายตำแหน่งให้ก้าวหน้าอย่างเสมอภาคอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๓๗, \sigma = ๐.๙๑๕$) และ ($\mu = ๓.๓๒, \sigma = ๐.๙๕๘$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่เหลืออยู่ในระดับมาก

๕) ด้านการบูรณาการทางสังคมหรือการทำงานร่วมกันระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่างด้านโอกาสในการพัฒนาสมรรถภาพของบุคคลโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๓.๕๔, \sigma = ๐.๔๘๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่าง ด้านโอกาสในการพัฒนาสมรรถภาพของบุคคลข้อที่ ๑. ท่านมีโอกาสใช้ความรู้ความสามารถในการทำงานอย่างเต็มที่อยู่ในระดับมาก ($\mu = ๓.๔๕, \sigma = ๐.๙๔๕$) ส่วนข้อที่เหลืออยู่ในระดับปานกลาง

๖) ด้านการปฏิบัติงานในสังคมระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่างด้านการบูรณาการทางสังคม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\mu = ๓.๔๕, \sigma = ๐.๔๗๗$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่าง ด้านการบูรณาการทางสังคมข้อที่ ๑. หน่วยงานของท่านมีการประชุมหารือเกี่ยวกับปัญหาในการปฏิบัติงานเพื่อหาแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมข้อ ๒. หน่วยงานของ

ท่านมีความเป็นกันเองระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชาอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๔๕$, $\sigma = ๐.๙๔๕$) และ ($\mu = ๓.๔๕$, $\sigma = ๐.๙๔๕$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่เหลืออยู่ในระดับมาก

๖. อภิปรายผล

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูล การวิจัยเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่างมีประเด็นการอภิปรายผล ดังนี้

ความคิดเห็นของบุคลากรต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่าง โดยภาพรวม

จากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่าบุคลากรมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่าง โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อข้าราชการตำรวจทางหลวงอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวีศรี กรีทอง ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับคุณภาพชีวิตการทำงานของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลส่วนภูมิภาค สังกัดกระทรวงสาธารณสุข พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานของพยาบาลวิชาชีพอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับปัจจัยคัดสรรพบว่า อายุ ตำแหน่งหน้าที่ การรับรู้ต่อระบบการบริหาร ค่านิยมเชิงวิชาชีพ ค่านิยมทางราชการ ค่านิยมทางการบริการ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตในการทำงาน และขนาดของโรงพยาบาลมีความสัมพันธ์ทางลบกับคุณภาพชีวิตในการทำงาน

๗. ข้อเสนอแนะ

๗.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่าง” ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นนโยบายเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

- ๑) ควรจัดสวัสดิการที่สำคัญและยังไม่มีในหน่วยงานให้เพียงพอต่อบุคลากรของหน่วย
- ๒) ควรให้สายงานที่ปฏิบัติอยู่สามารถโยกย้ายหรือเปลี่ยนแปลงการทำงานให้ดีขึ้นได้ควรมีการทำแผนในการจะฝึกอบรมหรือเพิ่มพูนความรู้ให้กับข้าราชการ
- ๓) ควรจัดการอบรมเพิ่มเติมความรู้เกี่ยวกับหน้าที่การงานควรมีการสนับสนุนเปิดตำแหน่งที่สูงขึ้นให้กับข้าราชการได้เลื่อนยศสูงขึ้น
- ๔) ควรมีการจัดการส่งเสริมเพิ่มความรู้ เพิ่มขีดความสามารถการทำงานของบุคคลให้มีเป้าหมายที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นควรมีการสนับสนุนทุนศึกษาให้กับข้าราชการที่ต้องการจะศึกษาต่อเกี่ยวกับหน้าที่การงาน เพื่อนำมาพัฒนาการทำงานและหน่วยงาน

๕) ควรมีการจัดการส่งเสริมเพิ่มความรู้อื่นๆ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถการทำงานของคุณคนให้มีความหมายที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๗.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑) ควรนำผลของการศึกษานี้ไปเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของคุณข้าราชการตำรวจทางหลวงเขตภาคเหนือตอนล่างเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น และความเรียบร้อยภายในองค์กรที่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน

๒) หน่วยงานควรมีการจัดประชุมประจำเดือนเพื่อรับฟังความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะในการทำงาน

๓) หน่วยงานควรจัดให้มีกิจกรรมประจำเดือนที่จะทำงานร่วมกัน เช่น การทำ ๔ สหหน่วย ควรจัดให้มีการฝึกอบรมนอกสถานที่เพื่อบุคลากรจะได้รู้จักและสามัคคีในการทำงาน

๔) ควรจัดให้มีกิจกรรมกีฬาภายในหน่วยงานเพื่อเพิ่มความสามัคคีกันภายในหน่วยควรมีการจัดกิจกรรมให้ข้าราชการในหน่วยได้ทำความรู้จักกับประชาชนในชุมชน

๕) ควรมีการสร้างเครื่องวิจัยเพื่อเติมนอกจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก เช่น การสังเกตพฤติกรรม และการสนทนากลุ่มเพื่อให้ได้ข้อมูลตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

บรรณานุกรม

โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์. การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ. สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, ๒๕๔๐.

จักรกริ เสริมทรัพย์. คุณภาพชีวิตกับการทำงาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๔๓.

ชัยวัฒน์ ปัญญาพงษ์. การปรับปรุงคุณภาพชีวิต. กรุงเทพมหานคร : วารสารประชากรศึกษา, ๒๕๒๓.

ชาญชัย อาจิมสมาจาร. พฤติกรรมในองค์กร. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ, ๒๕๓๕.

ติน ปรัชญาพฤทธิ. ตัวแปรด้านพฤติกรรมศาสตร์ที่สำคัญในการพัฒนาองค์กร. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๐.

ทวีศรี กริทอง. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับคุณภาพชีวิตการทำงาน. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

ทองศรี กำภู ณ อยุธยา. การบริหารงานบุคคลแนวใหม่. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๒.

นวลศิริ เปาโรหิตย์. การพัฒนาคุณภาพชีวิต. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๓.

นิพนธ์ คันธเสวี. การศึกษาวัฒนธรรมในประมวลบทบาททางวิชาการ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๓.

บุษยามณี จันทร์เจริญสุข. **ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้คุณภาพชีวิตงานกับความผูกพัน
องค์กร.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘.

ชนิดดา เพ็ชรประยูร. “การรับรู้บรรยากาศองค์การคุณภาพชีวิตการทำงานและพฤติกรรมความเป็น
สมาชิกที่ดีขององค์การของพนักงานระดับปฏิบัติการบริษัทผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้าภายใน
บ้าน”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต.** สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรม
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ๒๕๔๕.

๔๘ ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘

การบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ ๔
ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๑
จังหวัดกำแพงเพชร สหวิทยาเขตแสนตอ

The Personnel Risk Management In The School By The Four
Noble Truths Under The Office of Secondary Education Service
Area 41, Kamphaengpet Province, Saentorconsortium

ช่อเอื้อง ธรรมศักดิ์*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาหลักอริยสัจ ๔ ในการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๔๑ สหวิทยาเขตแสนตอ ๒) เพื่อศึกษาความคิดเห็นในการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๔๑ สหวิทยาเขตแสนตอ และ ๓) เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อแนวทางการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ ๔ ของผู้บริหารในการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๔๑ สหวิทยาเขตแสนตอ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน โดยศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๖๙ คน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๑ สหวิทยาเขตแสนตอ จำนวน ๘ โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม และสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบโดยการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) และหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ๒ ตัว แบบสเปียร์แมน (Spearman rank-order correlation coefficient) และสรุปข้อมูลปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน ๑๐๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๓๖ กลุ่มอายุระหว่าง ๓๑- ๔๐ ปี ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๗๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๐ ระดับการศึกษาปริญญาตรี ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๑๐๐ คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๒ ประสบการณ์การทำงานอยู่ระหว่าง ๖ - ๑๐ ปี ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๖๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๙

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๑ จังหวัดกำแพงเพชร สหวิทยาเขตแสนตอ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = ๓.๐๔๓) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๑ จังหวัดกำแพงเพชร สหวิทยาเขตแสนตอ อยู่ในระดับปานกลางทุกด้านจำแนกเป็นรายด้านที่มีระดับมากที่สุด คือ ด้านการบำรุงรักษาบุคลากร มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} = ๓.๑๐๙) และด้านการวางแผนกำลังคนและการสรรหาบุคลากรและการฝึกอบรม และการพัฒนาบุคลากร มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} = ๓.๑๐๘) และ (\bar{X} = ๓.๑๐๑) ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งสองด้าน ส่วนด้านที่มีระดับน้อยที่สุด คือ ด้านการให้บุคลากรพ้นจากงาน มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} = ๒.๘๕๕) ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๑ จังหวัดกำแพงเพชร สหวิทยาเขตแสนตอพบว่า ข้าราชการครูที่มีเพศ อายุ และประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ ๔ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ใน ส่วนของระดับการศึกษา พบว่า ข้าราชการครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ ๔ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

คำสำคัญ: การบริหารความเสี่ยง, หลักอริยสัจ ๔

ABSTRACT

The purposes of this research were follows: 1) To study the Personnel Risk Management in the School by the Four Noble Truths 2) To study the teachers opinions of Personnel Risk Management in the School by the Four Noble Truths 3) To compare teacher's opinions of the Personnel Risk Management in the School by the Four Noble Truths classified by personal factors. The personal factor with gender, age, Level of education and working experience were independent variables.

The sample consisted of 169 teachers. The method of this research employed mixed methods research leading by quantitative research and following by qualitative research. The survey Research was investigated by means of quantitative approach. The qualitative research has been done by in-depth interview from eight directors as the key informants. The statistics used frequency, percentage and standard deviation. The test of hypotheses had been performed by t-test and F-test

(one Way ANOVA). The Spearman Rank Order Coefficient had been done to find correlation of bivariate variables. The data conclusion had been used by analyzed and synthesized empirical data.

The findings of this research were as follows : The most respondents were female by the number of 107 persons equivalent to 63.3 % . The age group between 31-40 years were responded by the number of 71 persons equivalent to 42.0%. The bachelor degree level were responded by the number of 100 persons equivalent to 59.2 % . The work experience between 6-10 years were responded by the number of ๖๔ persons equivalent to 37.9 % . The teachers opinions towards the Personnel Risk Management in the School by the Four Noble Truths under the Office of Secondary Education Service Area 41, Kamphaengpet Province, Saentor Consortium. Overall in the moderate ($\bar{X} = 3.043$), when considering in each aspect it was found that the teachers' opinions towards the Personnel Risk Management in the School by Four the Noble Truths under the Office of Secondary Education Service Area 41, Kamphaengpet Province, Saentor Consortium were in the moderate all aspects, when considering in each aspect, the most respondents were Maintenance Personal with an average ($\bar{X}= 3.109$) and Manpower Planning and Recruitment with an average ($\bar{X}= 3.108$) and Training and Development with an average ($\bar{X}= 3.101$) which was in the Personnel out of work with and average ($\bar{X}= 2.855$) in moderate level.

When comparing the opinions towards the Personnel Risk Management in the School by the Four Noble Truths under the Office of Secondary Education Service Area 41, Kamphaengpet Province, Saentor Consortium. There were found that teachers who had different gender, age and work experience; they had the opinions towards the Personnel Risk Management in the School by the Four Noble Truths. There were no statistically significant different at .05 level which did not conform to the hypotheses. In most of the studies found that teachers with different levels of education; they had the opinions towards the Personnel Risk Management in the School by the Four Noble Truths which was statistically significant different at .01 level.

Keywords: The Personnel Risk Management, The Four Noble Truths

๑. บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรมการสร้างสรรค์จรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ดังนั้น สถานศึกษา จึงเป็นสถาบันหลักที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษา ขัดเกลาและหล่อหลอมให้บุคคลเป็นคนดีมีลักษณะอันพึงประสงค์ตามต้องการของสังคม เป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้การศึกษาประสบความสำเร็จและเกิดประสิทธิภาพสนองตอบต่อนโยบายการปฏิรูปการศึกษาของชาติ และเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนต่อไป

ปัจจุบันการบริหารจัดการในสถานศึกษา ต้องบริหารควบคู่ไปกับความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ไร้พรมแดน จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกล มีอุดมการณ์ ไม่หยุดนิ่ง มีความรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงโดยรอบ เพื่อช่วยให้เกิดการพัฒนาในหน่วยงานของตน ผู้บริหารที่มีศักยภาพ กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ มีเป้าหมายที่ชัดเจนจึงจะนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ แต่ไม่ได้หมายความว่าเป้าหมายที่ผู้บริหารเพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาก็ควรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในหน่วยงานของตน

การบริหารงานบุคคลก็เป็นส่วนหนึ่งที่ผู้บริหารควรทราบ ซึ่งเทคนิคและวิธีการในการบริหารงานบุคคลใหม่ๆ มักมีออกมาให้เห็นเสมอโดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดที่องค์กรควรจะได้รับ การวางแผนกำลังคนเป็นเทคนิคหนึ่งที่สอดคล้องกับการบริหาร/การจัดการภาครัฐแนวใหม่ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากจะช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านบุคคลและยังเป็นการสร้างความชัดเจนให้กับการวางแผนการปฏิบัติงาน ไม่ว่าจะอยู่ในระยะสั้นหรือระยะยาวได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ในด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้าทำงานก็เป็นสิ่งที่สำคัญ แต่ปัจจุบันพบว่าบางโรงเรียนมีครูเกินอัตราและบางโรงเรียนครูขาดแคลนถึงขั้นวิกฤต และโดยเฉพาะอย่างยิ่งได้มีการบรรจุครูที่ไม่ตรงกับสาขาวิชาเอกที่ขาดแคลน จึงทำให้คุณภาพการจัดการเรียนการสอน และผลสอบต่าง ๆ ไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ สำหรับการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ผลวิจัยและพัฒนา นโยบายการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา พบว่า ในรอบ ๑ ปี ครูร้อยละ ๙๒ โดยเฉลี่ยได้รับการอบรมประมาณคนละ ๓ ครั้งต่อปี การเข้ารับการอบรมส่วนใหญ่ผู้เข้ารับการอบรมไม่ได้กำหนดหัวข้อเอง และในภาพรวมครูจะได้รับการอบรมจากหน่วยงานภายนอกมากกว่าโรงเรียนจัดขึ้นเอง และในแต่ละรอบปีครูได้รับการพัฒนาค่อนข้างมาก ส่วนใหญ่ขาดการติดตามและประเมินผลการนำความรู้ไปใช้พัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อ

^๑ กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒, วันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๔๒, หน้า ๒.

^๒ มาอะ ภูจินดา, ทำไมต้องวางแผนกำลังคน(Manpower/Workforce planning)ความจำเป็นที่ผู้บริหารองค์กรควรรู้, มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับประจำวันที ๗-๑๓ มี.ค. ๒๕๕๑, ปีที่ ๒๘, ฉบับที่ ๑๔๓๘.

พัฒนาคุณภาพผู้เรียน^๓ รวมทั้งในด้านของวินัยและการรักษาวินัย มีการคัดลอกผลงานวิชาการของผู้เข้ามาเป็นของตน การกระทำความผิดในทำนองชั่วสาว การทุจริตจัดสอบครูผู้ช่วย เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วน เพราะสถาบันการศึกษา เป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอน และควรจะเป็นแบบอย่างที่ดีต่อเยาวชนของชาติ ดังนั้น จึงควรมีการแก้ปัญหาในประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้เสียก่อน อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการบริหารจัดการที่ดี มีการตรวจสอบและควบคุมขั้นตอนต่าง ๆ ในการบริหารงานบุคคลอย่างรัดกุมแล้ว แต่ก็ยังพบว่ายังมีจุดบกพร่องหรือช่องว่างที่อาจเกิดปัญหาขึ้น จึงเป็นปัจจัยเสี่ยงที่ไม่อาจมองข้าม การบริหารความเสี่ยง (Enterprise Risk Management) ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีระบบสามารถนำไปใช้กับทุกองค์กรเพื่อบ่งชี้เหตุการณ์ความเสี่ยง ประเมินความเสี่ยง จัดลำดับความสำคัญและจัดการความเสี่ยง โดยการบริหารความเสี่ยงขององค์กรช่วยสนับสนุนให้องค์กรสามารถพิจารณาระดับความเสี่ยงที่องค์กรยอมรับได้ จึงถูกนำมาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา แต่ก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดว่าหากเรานำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาใช้ในการบริหารความเสี่ยง น่าจะเป็นอีกทางออกหนึ่ง ที่ช่วยให้การบริหารมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ ๔ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๑ จังหวัดกำแพงเพชร สหวิทยาเขตแสนตอ โดยหวังว่าข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร และข้าราชการครูในการนำไปปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการด้านบุคลากรภายในสถานศึกษา ตลอดจนพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาหลักอริยสัจ ๔ ในการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๔๑ สหวิทยาเขตแสนตอ

๒.๒ เพื่อศึกษาความคิดเห็นในการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๔๑ สหวิทยาเขตแสนตอ

๒.๓ เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อแนวทางการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ ๔ ของผู้บริหารในการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๔๑ สหวิทยาเขตแสนตอ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน

^๓สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, รายงานการวิจัยและพัฒนานโยบายการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สกศ., ๒๕๕๓), หน้า ๓๗.

^๔ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, แนวทางบริหารความเสี่ยง ของไฟร์ชวอเตอร์เฮาส์คูเปอร์ส, (ฉบับปรับปรุง-ตุลาคม ๒๕๔๗), หน้า ๑.

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้

๑) การวิจัยเชิงปริมาณ(Quantitative Research) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามส่งให้กลุ่มตัวอย่าง คือ ข้าราชการครู โรงเรียนมัธยมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๑ จังหวัดกำแพงเพชร สหวิทยาเขตแสนตอ จำนวน ๑๖๙ คน

๒) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก(In – depth Interview) ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง (Constructed Interview Form) เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๑ สหวิทยาเขตแสนตอจำนวน ๘ โรงเรียน

๓) วิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิเคราะห์ทางสังคมศาสตร์

๓.๑ วิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๓.๒ วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ ๔ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๓.๓ ทดสอบสมมติฐาน การเปรียบเทียบความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ ๔ โดยใช้สถิติตามลักษณะของตัวแปร คือ การทดสอบที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบเอฟ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test/ One way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป และเมื่อพบว่ามี ความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (R) ตามวิธีของสเปียร์แมน^๕ (Spearman Rank Correlation Coefficient)

๓.๔ วิเคราะห์และสรุปผลแบบสอบถามปลายเปิดที่ข้าราชการครูได้แสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ ๔

๓.๕ วิเคราะห์และสรุปผลสัมภาษณ์เกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ ๔ และข้อเสนอแนะอื่น ๆ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis Technique) ประกอบบริบท และประมวลผลเข้าด้วยกัน รวมทั้งใช้แนวคิดจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนในการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นภาพรวม

^๕ Hinkle, D.E, William, W. & Stephen G. J. Applied Statistics for the Behavior Sciences.(๔th ed.), (New York : Houghton Mifflin, ๑๙๙๘).

๔. ผลการวิจัย

ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ ๔ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๑ จังหวัดกำแพงเพชร สหวิทยาเขตแสนตอ ตามลำดับ ดังนี้ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๐๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๓ รองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน ๖๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๗ กลุ่มอายุระหว่าง ๓๑- ๔๐ ปตตอบแบบสอบถาม จำนวน ๗๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๐ อายุต่ำกว่า ๓๐ ปี จำนวน ๕๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๔ ระดับการศึกษาปริญญาตรี ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๑๐๐ คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๒ ปริญญาโท จำนวน ๖๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๙ ประสบการณ์การทำงานอยู่ระหว่าง ๖- ๑๐ ปี ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๖๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๙ มากกว่า ๑๐ ปี ขึ้นไป จำนวน ๖๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๓การบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ ๔ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๑ จังหวัดกำแพงเพชร สหวิทยาเขตแสนตอ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๐๔๓$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน สรุปได้ ดังนี้

๑. ด้านการวางแผนกำลังคนและการสรรหาบรรจุแต่งตั้งบุคลากรพบว่า ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ ๔ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๑ จังหวัดกำแพงเพชร สหวิทยาเขตแสนตอ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๑๐๘$)

๒. ด้านการบำรุงรักษาบุคลากรพบว่า ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ ๔ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๑ จังหวัดกำแพงเพชร สหวิทยาเขตแสนตอโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๑๐๙$)

๓. ด้านการฝึกอบรมและการพัฒนาบุคลากรพบว่า ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ ๔ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๑ จังหวัดกำแพงเพชร สหวิทยาเขตแสนตอ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๑๐๑$)

๔. ด้านการให้บุคลากรพ้นจากงานพบว่า ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ ๔ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๑ จังหวัดกำแพงเพชร สหวิทยาเขตแสนตอโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๒.๘๕๕$)

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ ๔ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๑ จังหวัดกำแพงเพชร สหวิทยาเขตแสนตอโดยจำแนกตามเพศ, อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงานสรุปได้ ดังนี้

๑. เพศ ข้าราชการครูที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ ๔ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๑ จังหวัดกำแพงเพชร สหวิทยาเขตแสนตอ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่ตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จึงต้องปฏิเสธสมมติฐานมีนัยสำคัญสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๒. อายุ ข้าราชการครูที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ ๔ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๑ จังหวัดกำแพงเพชร สหวิทยาเขตแสนตอ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่ตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จึงต้องปฏิเสธสมมติฐานมีนัยสำคัญสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓. ระดับการศึกษา ข้าราชการครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ ๔ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๑ จังหวัดกำแพงเพชร สหวิทยาเขตแสนตอ โดยภาพรวมแตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการวางแผนกำลังคนและการสรรหาบรรจุแต่งตั้งบุคลากร แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ด้านการบำรุงรักษาบุคลากรแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และด้านการให้บุคลากรพ้นจากงาน โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ แต่ด้านการฝึกอบรมและการพัฒนาบุคลากรไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่ตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จึงต้องปฏิเสธสมมติฐาน มีนัยสำคัญสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔. ประสบการณ์การทำงาน ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ ๔ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๑ จังหวัดกำแพงเพชร สหวิทยาเขตแสนตอ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่ตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จึงต้องปฏิเสธสมมติฐาน มีนัยสำคัญสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕. อภิปรายผล

ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจในการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ ๔ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๑ จังหวัดกำแพงเพชร สหวิทยาเขตแสนตอ ตามลำดับ ดังนี้ **ความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ ๔ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๑ จังหวัดกำแพงเพชร สหวิทยาเขตแสนตอ**

จากผลการวิจัย การบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ ๔ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๑ จังหวัดกำแพงเพชร สหวิทยาเขตแสนตอ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.043$) สอดคล้องกับ **สมัย สว่างวงศ์** จากงานวิจัยเรื่อง “ปัญหาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารในโรงเรียนพระปริยัติ” ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากลุ่มที่ ๑๒

โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการรวมพลัง ด้านการธำรงรักษา ด้านการสรรหาบุคลากร ด้านการจ่ายค่าตอบแทน และด้านการให้พ้นจากงาน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาใน สหวิทยาเขตแสตนตอ มีการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาตามกระบวนการของหลักอริยสัจ ๔ เมื่อนำมาพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏผล ดังนี้

๑.ด้านการวางแผนกำลังคนและการสรรหาบรรจุแต่งตั้งบุคลากรจากการศึกษา พบว่าข้าราชการครู มีความคิดเห็นต่อการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ ๔ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๑ จังหวัดกำแพงเพชร สหวิทยาเขตแสตนตอ อยู่ในระดับปานกลางข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าสถานศึกษามีความเสี่ยงในเรื่องอัตรากำลังไม่เพียงพอและเหมาะสมกับปริมาณงาน การปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษาไม่บรรลุวัตถุประสงค์สถานศึกษาไม่ได้วางแผนบุคลากร และคิดคำนวณอัตรากำลังไว้ล่วงหน้า กระบวนการสรรหาบุคลากรไม่เป็นไปตามเกณฑ์การสรรหา และหลักคุณธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระปลัดเสนต์ ธมฺมวโร** และคณะ จากการศึกษาเรื่อง “การสำรวจวิเคราะห์ความคิดเห็นการบริหารงานบุคคลในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตเชียงใหม่” พบว่า ปัญหาการสรรหาและการคัดเลือกเช่นนโยบายและเป้าหมายในการวางแผนกำลังคนไม่ชัดเจน ผู้บริหารขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลการใช้ระบบอุปถัมภ์คุณสมบัติของบุคลากรไม่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่การประชาสัมพันธ์เพื่อการสรรหาจำกัดตัวในวงแคบการทดสอบความรู้ในการคัดเลือกไม่ได้มาตรฐานการพิจารณาเลื่อนขั้นไม่มีความน่าเชื่อถือและไม่มีกฎเกณฑ์แน่นอนการทดลองปฏิบัติงานไม่เป็นระบบเป็นต้น และยังสอดคล้องกับ **สนธิ สายปินตา** จากการศึกษาเรื่อง “การบริหารงานบุคลากรในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย” ปัญหาและข้อเสนอแนะการปฏิบัติงานการวางแผนงานบุคลากร พบว่าขาดแคลนบุคลากรทำให้การดำเนินงานไม่เป็นไปตามแผนงานที่ตั้งไว้ และไม่มีกรวางแผนการใช้บุคลากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ควรมีการวางแผนและจัดเก็บข้อมูลบุคลากรไว้อย่างเป็นระบบและควรวางแผน การใช้บุคลากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดังนั้น ผู้บริหารได้ศึกษาสภาพความขาดแคลน มีการวางแผนและจัดทำอัตรากำลังไว้ล่วงหน้า กระบวนการสรรหาบรรจุแต่งตั้งบุคลากรเป็นไปตามระเบียบ กฎเกณฑ์การสรรหาบุคลากร โดยคำนึงถึงหลักคุณธรรมและมีการกำหนดลักษณะงาน และคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งอย่างชัดเจน และความต้องการด้านบุคลากรของสถานศึกษาที่จำเป็น สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ปรัชญา ภัทรกำจร** จากการศึกษาเรื่อง “การศึกษาการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน : จังหวัดฉะเชิงเทรา” ผลการวิจัยพบว่า ด้านการวางแผนและการสรรหาบุคลากร สถานศึกษามีการวางแผนพัฒนาบุคลากรโดยคำนวณตามเกณฑ์คณะกรรมการข้าราชการครู ซึ่งส่วนใหญ่สถานศึกษายังขาดแคลนบุคลากร ด้านการสรรหาบุคลากรภายในสถานศึกษาสรรหาโดยใช้ความรู้ความสามารถ ส่วนการสรรหาจากภายนอก สถานศึกษาไม่มีบทบาทในการสรรหาบุคลากร

๒. ด้านการบำรุงรักษาบุคลากรจากการศึกษา พบว่าข้าราชการครูมีความคิดเห็น ต่อการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ ๔ ของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๑ จังหวัดกำแพงเพชร สหวิทยาเขตแสนตออยู่ในระดับมากข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารควรมีการนิเทศงาน ประเมินการปฏิบัติงานเพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาความดีความชอบ โดยกำหนดเกณฑ์ และมาตรฐานของการพิจารณาความดีความชอบอย่างชัดเจนเปิดโอกาสให้มีการหมุนเวียนสับเปลี่ยนงาน ส่งเสริมสนับสนุนความก้าวหน้าทางวิชาชีพ มีการสอบถามความถนัดและความสนใจของผู้ร่วมงานก่อนแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ แต่บุคลากรบางส่วนยังขาดแรงจูงใจในการทำงาน การพิจารณาความดีความชอบไม่เป็นธรรมบุคลากรได้ทำงานไม่ตรงตามความถนัดและสนใจบุคลากรขาดความกระตือรือร้นในการทำงานบุคลากรปฏิบัติงานได้ไม่เต็มที่ เต็มความสามารถสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ฤกษ์ชัย ใจคำปัน** จากการศึกษาเรื่อง “การบริหารงานบุคลากรในสถานศึกษา อำเภอจอมทอง เขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๕” ได้กล่าวถึงปัญหาที่พบว่าบุคลากรไม่เพียงพอ จัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงานไม่ตรงตามความรู้ความสามารถ ไม่ได้วางแผนพัฒนาบุคลากรไว้ล่วงหน้า การจัดสวัสดิการมีน้อย และไม่ทั่วถึง และขาดการวางแผนการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร และ **วิริยา วิวัตติวงศ์** จากการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาการบริหารบุคคลในสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต ๑” ผลการศึกษาด้านการจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน มีการจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงานโดยยึดหลักคุณธรรมปัญหาที่พบคือบุคลากรได้รับภาระงานไม่ตรงตามความสามารถและความถนัด ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา คือ การจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงานควรคำนึงถึงทักษะ ประสบการณ์และความสามารถในงานนั้นๆ ของบุคลากร สำหรับแนวทางในการพัฒนา คือ ผู้บริหารควรพิจารณาจำนวนและความรู้ความสามารถของบุคลากรที่มีในโรงเรียนตามความรู้ความสามารถของบุคลากรที่มีในโรงเรียนด้วยวิธีต่าง ๆ

๓. ด้านการฝึกอบรมและการพัฒนาบุคลากรจากการศึกษา พบว่าข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ ๔ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๑ จังหวัดกำแพงเพชร สหวิทยาเขตแสนตออยู่ในระดับมากข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรศึกษาความสำคัญในการจัดส่งบุคลากรเข้าอบรมในหลักสูตรที่สอดคล้องกับหน้าที่ และขอบข่ายงานที่รับผิดชอบ กำหนดให้มีการนำผลการประชุม สัมมนา มารายงาน ขยายผล อย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาบุคลากรแต่ผู้เข้าร่วมประชุม สัมมนาบางส่วนไม่ได้นำความรู้มาใช้ปฏิบัติงานบุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานผู้บริหารหรือบุคลากรไม่นำผลของการประชุมสัมมนาไปใช้อย่างจริงจังงบประมาณในการพัฒนาบุคลากรมีไม่เพียงพอ และได้รับการพัฒนาไม่ตรงกับหน้าที่ และขอบข่ายงานที่รับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สังวาล เขื่อนคา** จากการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาบุคลากรสายสนับสนุนการสอนของโรงเรียนวาริชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่าสภาพและความต้องการรับการพัฒนาของบุคลากรสายสนับสนุนการสอนของโรงเรียนวาริชียงใหม่อยู่ในระดับมากทั้ง๗ด้านคือด้านการฝึกอบรมการศึกษาดูงานด้านการสัมมนาการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการ

หมุ่นเวียนงานด้านการมอบหมายงานที่ตรงตามความถนัดและด้านการเข้าร่วมปฏิบัติงานส่วนปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรพบว่าบุคลากรสายสนับสนุนการสอนบางส่วนเห็นว่าด้านการฝึกอบรมวิทยากรบรรยายไม่ตรงประเด็นตามหัวข้อที่ฝึกอบรมด้านการศึกษาดูงานบุคลากรฝ่ายสนับสนุนบางส่วนยังไม่เคยได้เข้าร่วมการศึกษาดูงานนอกสถานที่ด้านการสัมมนาไม่มีความต่อเนื่องในการสัมมนาด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการไม่ค่อยเน้นให้เห็นถึงการปฏิบัติงานอย่างจริงจังเน้นทฤษฎีมากกว่าการปฏิบัติการจริงด้านการหมุ่นเวียนงานทาให้งานไม่มีประสิทธิภาพด้านการมอบหมายงานที่ตรงตามความถนัดบุคลากรสายสนับสนุนการสอนบางส่วนได้รับมอบหมายงานที่ไม่ตรงตามความถนัดของตนเองด้านการเข้าร่วมปฏิบัติงานพบว่ายังไม่มีคัดเลือกบุคลากรที่เหมาะสมเข้ามาร่วมปฏิบัติงาน

๔. ด้านการให้บุคลากรพ้นจากงาน จากการศึกษา พบว่าข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารความเสี่ยงด้านบุคลากรของสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ ๔ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๑ จังหวัดกำแพงเพชร สหวิทยาเขตแสนตออยู่ในระดับมากข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารมีการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน โดยจัดให้มีสวัสดิการ ค่าตอบแทนพิเศษ สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน ก่อให้เกิดความจงรักภักดีต่อหน่วยงาน ในด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ ระเบียบวินัยข้าราชการ มีการกำหนด และให้ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานวิชาชีพที่ชัดเจน ผู้บริหารมีการตักเตือนเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของบุคลากร และทำทัณฑ์บนไว้ และมีการโอน ย้าย ลาออกของข้าราชการครูบ่อยครั้งบุคลากรอยู่ห่างไกลภูมิลำเนา และครอบครัวมีบุคลากรบางคนถูกกล่าวหา ร้องเรียน จากบุคลากรภายนอก บุคลากรที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม และประพฤติผิดวินัยข้าราชการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระสิมสงฆ์โมทโก (ถัจ)** จากการศึกษาเรื่อง “การบริหารงานบุคคลตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดอ่างทอง” ผลการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคด้านการออกจากราชการปัญหา อุปสรรค คือ ข้าราชการครูที่เจ็บป่วย หย่อนความสามารถบกพร่องในหน้าที่ราชการ และประพฤติไม่เหมาะสมไม่ให้ออกจากราชการ ข้อเสนอแนะคือควรให้ข้าราชการครูที่เจ็บป่วย หย่อนความสามารถบกพร่องในหน้าที่ราชการและประพฤติไม่เหมาะสมให้ออกจากราชการเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

บรรณานุกรม

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. รายงานการวิจัยและพัฒนานโยบายการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สกศ. ๒๕๕๓.
- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. แนวทางบริหารความเสี่ยง ของไฟร์ซวอเตอร์เฮาส์คเปอร์ส. ฉบับปรับปรุง - ตุลาคม ๒๕๔๗.
- มาฆะ ภูจินดา. ทำไมต้องวางแผนกำลังคน (Manpower/Workforce planning) ความจำเป็นที่ผู้บริหารองค์กรควรรู้, มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับประจำวันที ๗-๑๓ มี.ค. ๒๕๕๑.
- ปรัชญา ภัทรกำจร. การศึกษาการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน : จังหวัดฉะเชิงเทรา. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์. ๒๕๔๖.
- พระปลัดเสนต์ ธมมวโร และคณะ; “การสำรวจวิเคราะห์ความคิดเห็นการบริหารงานบุคคลในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่”. รายงานวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พ.ศ. ๒๕๕๕.
- พระسيمสงฆโมทโก (ถัจ). การบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาธรรม ๔ ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดอ่างทอง (การบริหารการศึกษา). วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๗.
- ฤกษ์ชัย ใจคำปัน. “การบริหารงานบุคลากรในสถานศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่เขต ๕”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๙.
- วิริยา วิวัตติวงศ์. การพัฒนางานบริหารบุคคลในสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต ๑. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๕๕.
- สนธิ สายปินดา. การบริหารงานบุคลากรในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาอำเภอยางป่าเป้า จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๕๕.
- สมัย สว่างวงศ์. ปัญหาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๒. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์. ๒๕๕๐.
- สังวาลย์ เชื้อนคา. การพัฒนาบุคลากรสายสนับสนุนการสอนของ โรงเรียนวาริชเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๕๓.

บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์
The Role of Sangha In Community Development
In Sreethep District, Phetchabun Province

พระครูอรัญพัชรศาสน์ (ลิขิต มหาปุณโณ)*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนเมตตาวชิกรรม ในอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ตามความคิดเห็นใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed - Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนในอำเภอศรีเทพ จำนวน ๓๙๗ คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

๑) ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๑$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรมอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์พบว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษา อาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และประชาชนที่มีเพศอายุต่างกัน พบว่า มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงขลานครินทร์

๓) ปัญหาอุปสรรคข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ด้านเศรษฐกิจ คือ ควรให้การสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรของคณะสงฆ์เองรวมทั้งจากหน่วยงานของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการใหม่ๆในการประกอบอาชีพให้กับประชาชน ด้านสังคมคือพระสงฆ์ควรมีบทบาทในการร่วมเป็นคณะกรรมการขององค์กรชุมชนภายนอก ด้านวัฒนธรรม คือ พระสงฆ์ควรจัดให้มีการรวบรวมเอกสารตำราทางวัฒนธรรมให้กับชุมชน พระสงฆ์ควรมีการติดต่อประสานงานทางศิลปวัฒนธรรม

คำสำคัญ: บทบาทพระสงฆ์, การพัฒนาชุมชน

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the role of sangha in community development in Srithep District, Petchabun Province 2) to compare people opinion on the role of sangha in community development in Srithep District, Petchabun Province, and 3) to study the problems, obstacles and suggestions for study the role of sangha in community development in Srithep District, Petchabun Province. This research applied the Mixed Research consisting of the qualitative and quantitative research. The samples consisted of 397 persons who live in Srithep district, Petchabun province. Questionnaire was selected to be the research tool and in-depth interview by using the Key Informants and analysis of context-based content.

Results of the Research

1. Overall, the opinion toward the role of sangha in community development in Srithep District, Petchabun Province was at the high level ($\bar{X} = 3.81$). When considering each aspect, it found that aspect of economic, social, culture were at high level.

2. The comparison of people opinion toward the role of sangha in community development in Srithep District, Petchabun Province found that people who had different in education and occupation; the overall was different. On other hand, people who had different in gender and age, no significant difference.

3. Regarding to problems, obstacles, and suggestions to the role of sangha in community development in Srithep District, Petchabun Province as follows : in Economics; government authority or Religious Affairs Department should support a budget or a project that helps people earn more income, in Social; sanghas should have a good role in community such as be a council or advisory committee in outside community; and in Culture, sanghas should collect all information,

reference book of culture for people in community and contact with Arts and Culture Organization also.

Keywords: Role of Sangha, Community Development

๑. บทนำ

นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันคนไทยส่วนใหญ่มีความศรัทธาและนับถือพระพุทธศาสนาจนเป็นพื้นฐานและแก่นสารของขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมไทยที่คนไทยยึดถือปฏิบัติเป็นแนวทางวิถีชีวิตที่กลมกลืนเมื่อคนไทยตั้งถิ่นฐานรวมกลุ่มเป็นชุมชนหมู่บ้านขึ้นที่ใดจะมีวัดปรากฏในชุมชนนั้นเพื่อแสวงหาเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจเป็นการขัดเกลาจิตใจให้มีความสงบอาศัยพระสงฆ์ทำหน้าที่ให้การแนะนำสั่งสอนโดยนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาเป็นที่พึ่งทางจิตใจเพื่อค้นพบความจริงอันเป็นสัจธรรมในชีวิตของตนเองและยกระดับของจิตใจให้สูงขึ้นสังคมไทยประกอบด้วยสถาบันหลักที่สำคัญคือสถาบันชาติศาสนาพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยโดยเฉพาะสถาบันพระพุทธศาสนาที่ถือว่าเป็นศาสนาที่มีอิทธิพลต่อวิถีการดำรงชีวิตการศึกษาศิลปวัฒนธรรมค่านิยมความเชื่อดังนั้นพระสงฆ์จึงเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของชาวบ้านและสังคมเป็นที่เคารพนับถือบูชา “เมื่อชาวบ้านมีความทุกข์เดือดร้อนไม่สบายใจก็จะมาขอคำปรึกษาจากพระสงฆ์เมื่อมีกิจกรรมสาธารณะประโยชน์เช่นขุดบ่อน้ำสร้างโรงเรียนทำถนนสร้างสะพานพระสงฆ์ก็จะมามีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนทุกครั้ง^๑ และพื้นฐานของคนไทยส่วนใหญ่เกิดมาก็นับถือพระพุทธศาสนาโดยกำเนิดให้ท่านแบ่งปันรู้จักพระสงฆ์ในฐานะเป็นบุคคลที่ต้องเคารพเชื่อฟัง

ดังนั้น “พระสงฆ์จึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญและมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นต่อชุมชนและสังคมนอกจากนั้นพระสงฆ์ยังเป็นผู้นำเอาหลักพุทธธรรมคำสั่งสอนมาอบรมประชาชนเพื่อไปสู่การประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข”^๒ และพื้นฐานของคนไทยส่วนใหญ่เกิดมาก็นับถือพระพุทธศาสนาโดยกำเนิดให้ท่านแบ่งปันรู้จักพระสงฆ์ในฐานะเป็นบุคคลที่ต้องเคารพเชื่อฟังในชุมชนมีวัดเป็นศูนย์กลางมีพระสงฆ์เป็นผู้นำทางด้านจิตใจและสติปัญญาก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประชาชน^๓

ในอดีตพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทโดยตรงในการให้ความรู้และแนวทางปฏิบัติอันเป็นประโยชน์แก่การพัฒนาชุมชนแก่ประชาชนในชุมชนส่งเสริมให้ประชาชนใช้หลักพุทธธรรมในการ

^๑พระไพศาล วิสาโล, *อำนาจและยุทธวิธีไร้ความรุนแรง*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๗๒-๗๓.

^๒พินิจ ลาภานานนท์, *บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๒), หน้า ๑๔-๑๗.

^๓พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต), *พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๔-๑๗ .

ดำเนินชีวิตเพื่อเป็นการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นและเพื่อให้ประชาชนมีการพัฒนาต่อตนเองและผู้อื่นจึงทำให้มีความสุขทั้งกายและจิตใจสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมชุมชนได้อย่างสงบมีความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจมีความเอื้ออารีต่อกันและกันให้ความร่วมมือและช่วยเหลือเกื้อกูลกันเสมอหากประชาชนสามารถนำหลักธรรมคำสอนความรู้และการปฏิบัติที่ถูกต้องตามแนวทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตเพียบพร้อมในการคบคนดีเป็นมิตรตลอดจนกระทั่งทำตนเป็นคนดีเพื่อเป็นมิตรแก่คนอื่นและมีความสุขชีวิตความเป็นอยู่อย่างเหมาะสม ก็จะสามารถนำพาชุมชนไปสู่สังคมและวัฒนธรรมที่ดีได้

การศึกษาแก่คนยากจนก็เป็นอีกหน้าที่หนึ่งที่พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นครูสอนเป็นศูนย์กลางของศึกษาชุมชนเป็นต้น^๕ และพระสงฆ์เป็นองค์ประกอบหลักของสถาบันพระพุทธศาสนาเพราะเป็นผู้ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงเป็นผู้ที่ทำให้พระพุทธศาสนายังรากลึกลงในสังคมจนเป็นสถาบันสำคัญหนึ่งของสังคมเมื่อศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบของความเป็นสถาบันทางศาสนาองค์ประกอบที่มีความสำคัญยิ่งคือวัดและพระสงฆ์มีอิทธิพลและบทบาทต่อวิถีชีวิตของประชาชนมากเพราะวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมทางจิตศีลธรรมและพฤติกรรมต่างๆ^๕

พระสงฆ์นอกจากจะเป็นที่เคารพของชาวบ้านในชุมชนแล้วยังนับว่าเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าในการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคมหากนักวิชาการนำความรู้รู้จักทรัพยากรและแรงงานมาใช้อย่างถูกต้องจะช่วยเสริมสร้างความเจริญอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์อย่างถูกต้องจะช่วยเสริมสร้างความเจริญอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์อย่างสูงสุดดังพระบรมราชาบาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันขออัญเชิญมาถนัดที่การใช้หลักวิชาและความคิดริเริ่มสร้างงานที่อาจดูไม่ใหญ่โตนักแต่ประสิทธิภาพสูงและอำนวยประโยชน์โดยตรงได้มากโดยการนำเอาทรัพยากรตามธรรมชาติความรู้ความสามารถตลอดจนแรงงานของคนส่วนใหญ่ให้ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วยและให้เกิดความเสียหายหรือสูญเปล่าน้อยที่สุดการสร้างความสำเร็จในลักษณะนี้จะช่วยสร้างความเจริญของกิจการส่วนร่วมได้แน่นอน^๖

ปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาของสังคมได้มีการขยายตัวมากขึ้นบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการพัฒนาชุมชนมีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมบ้างจากที่พระสงฆ์จะเป็นผู้นำในด้านการให้ความรู้การปฏิบัติและการเป็นผู้ระดมทุนทรัพย์ที่ใช้ในกิจการต่างๆเพื่อการพัฒนาโดยตรงจากประชาชนเปลี่ยนเป็นมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งทางราชการและทางเอกชนเข้าร่วมดำเนินการด้วยเช่นโรงเรียนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเจ้าหน้าที่จากพัฒนาชุมชนระดับตำบลอำเภอและจังหวัดหรือหน่วยงานราชการอื่นๆต่างเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาชนในชุมชนจึงนับว่าการ

^๕คุณ โทซันท์, **บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนา**, (ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๒๕), หน้า ๑๐๐-๑๑๗.

^๕พินิจ ลาภธนานนท์, **บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๓๐.

^๖สุลักษณ์ ศิวรักษ์, **ศาสนากับสังคมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : พาสีโก, ๒๕๒๔), หน้า ๖๓.

พัฒนาชุมชนในชุมชนได้มีหลายภาคส่วนให้ความสนใจและให้ความสำคัญก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนในพื้นที่ชนบทมากขึ้น

บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ในอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้มีส่วนร่วมร่วมกับประชาชนในพัฒนาชุมชนด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และวัฒนธรรม โดยมีการฝึกอบรมพระวิทยากรในการเผยแผ่ธรรมะ เชิญวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้กับอาชีพเสริมโดยใช้วัดเป็นจุดศูนย์รวม จึงกลายเป็นแบบอย่างให้กับวัดในอำเภออื่นๆดำเนินตามในหลายๆด้าน เช่นโครงการอบรมประชาชน โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนโครงการส่งพระภิกษุเข้าไปสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียนความพยายามในการพัฒนาชุมชนของคณะสงฆ์ในเขตอำเภอศรีเทพ ตามกรอบของกฎหมายคณะสงฆ์ ในฐานะเป็นผู้พัฒนาในชุมชนปรากฏลักษณะเช่นนี้เป็นที่น่าสนใจแต่การทำงานก็ย่อมมีอุปสรรคเพราะเนื่องจากบางอย่างพระสงฆ์เป็นเพศบรรพชิตอาจจะทำงานไม่คล่องตัว แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ในอำเภอศรีเทพก็ต้องพัฒนาต่อไป

จากที่กล่าวมาในข้างต้นผู้ศึกษาวิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ว่าพระสงฆ์ในปัจจุบันมีบทบาทอย่างไรบ้างในการพัฒนาพัฒนาชุมชนของประชาชนและศึกษาถึงการพัฒนาประชาชนในชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากพระสงฆ์ในอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ทั้งนี้สามารถนำความรู้ที่ได้รับมาปรับใช้เป็นแนวทางของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์
- ๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
- ๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed - Method Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ประชาชนในอำเภอศรีเทพ จำนวน ๓๕๗ คน ซึ่งใช้วิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยการใส่สุตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) และวิเคราะห์ข้อมูล โดย (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) หาค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) การวิเคราะห์ ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Different : LSD.) และการวิจัยเชิงคุณภาพ

ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-Depth Interview)กับผู้ให้ข้อมูลหลัก(Key Informant)และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

๔. ผลการวิจัย

๔.๑ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๐๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๓๙ มีอายุระหว่าง ๒๐ – ๓๕ ปี จำนวน ๑๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๙๘ มีระดับการศึกษาชั้น ม.๓-ม.๖ หรือ ปวช. จำนวน ๑๖๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๓๐ อาชีพรับจ้าง/เกษตรกรรวม จำนวน ๑๘๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๑๐ และมีรายได้ระหว่าง ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๒๓

๔.๒ บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๘๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

๑) **ด้านเศรษฐกิจ** ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๘๐

๒) **ด้านสังคม** ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๘๗

๓) **ด้านวัฒนธรรม** ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๖

๔.๓ **สรุปปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ**ต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอศรีเทพจังหวัดเพชรบูรณ์

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอศรีเทพจังหวัดเพชรบูรณ์” ครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอในการแก้ไขซึ่งจำแนกเป็นรายด้านดังนี้

ปัญหา อุปสรรค คือ

๑) **ด้านเศรษฐกิจ** พบว่า ประชาชนที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอศรีเทพจังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านเศรษฐกิจ คือ พระสงฆ์จัดทำโครงการใหม่ๆในการประกอบอาชีพให้กับประชาชน แต่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนน้อย ขาดการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรของคณะสงฆ์เอง รวมทั้งจากหน่วยงานของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ

๒) **ด้านสังคม** พบว่า ประชาชนที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอศรีเทพจังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านสังคม คือ พระสงฆ์ขาดการส่งเสริมให้ชุมชนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับองค์กรอื่นหรือชุมชนอื่นมีน้อย พระสงฆ์ขาดการมีบทบาทในการร่วมเป็นคณะกรรมการขององค์กรชุมชน

๓) **ด้านวัฒนธรรม** พบว่า ประชาชนที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอศรีเทพจังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านวัฒนธรรม คือ พระสงฆ์ไม่ได้จัดการรวบรวมเอกสารตำราทางวัฒนธรรมให้กับชุมชน พระสงฆ์ขาดการติดต่อประสานงานทางศิลปวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะ คือ

๑) **ด้านเศรษฐกิจ** พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอศรีเทพจังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านเศรษฐกิจ ควรให้การสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรของคณะสงฆ์เอง รวมทั้งจากหน่วยงานของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการด้วยเพื่อจะได้พัฒนาชุมชน ควรให้ความร่วมมือกับโครงการใหม่ๆ ในการประกอบอาชีพให้กับประชาชน เพื่อประกอบอาชีพเสริม

๒) **ด้านสังคม** พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอศรีเทพจังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านสังคม พระสงฆ์ควรส่งเสริมให้ชุมชนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับองค์กรอื่นๆ หรือชุมชนอื่นให้มากขึ้นกว่าเดิม พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการร่วมเป็นคณะกรรมการขององค์กรชุมชนภายนอก

๓) **ด้านวัฒนธรรม** พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอศรีเทพจังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านวัฒนธรรม พระสงฆ์ควรจัดให้มีการรวบรวมเอกสารตำราทางวัฒนธรรมให้กับชุมชน พระสงฆ์ควรมีการติดต่อประสานงานทางศิลปวัฒนธรรม

๔.๔ สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-Depth Interview)ผู้ให้ข้อมูลหลัก(Key Informant)

เกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอศรีเทพจังหวัดเพชรบูรณ์ ครั้งนี้ทำให้ทราบถึงข้อเสนอแนะ ซึ่งจำแนกเป็นรายด้านได้ดังนี้

๑. **ด้านเศรษฐกิจ** บทบาทพระสงฆ์ในอำเภอศรีเทพมีบทบาทด้านเศรษฐกิจโดยร่วมมือกับหน่วยงานราชการ ได้จัดตั้งกลุ่มการเกษตรเพื่อยกฐานะความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของประชาชนและ ส่งเสริมอาชีพให้กับประชาชน โดยการเชิญผู้เชี่ยวชาญมาเป็นผู้ฝึกสอนอาชีพแก่ประชาชน ตลอดจนร่วมมือกับหน่วยงานพัฒนาชุมชนช่วยเหลือและให้ความรู้แก่ประชาชนในการทำเกษตรเลี้ยงชีพโดยใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น ให้เป็นประโยชน์ให้เกิดอาชีพเป็นเศรษฐกิจในหมู่บ้านเพื่อเป็นหลักในการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้ โดยใช้หลักพัฒนาจิตใจ ก่อนการพัฒนาอาชีพโดยให้ประชาชนยึดหลักคุณธรรมในการดำรงชีวิต

๒. **ด้านสังคม** บทบาทพระสงฆ์ในอำเภอศรีเทพด้านสังคม พระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทในด้านการอบรมคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ ชุมชน นักเรียนนักศึกษา เผยแผ่ธรรมะ สงเคราะห์ทุนการศึกษาให้เด็กยากจน พัฒนาถาวรวัตถุให้กับชุมชน และยังเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และผู้นำชาวบ้านทำให้เกิดความสามัคคีเป็นระเบียบเรียบร้อยแก่ชุมชนและสังคมในท้องถิ่น พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญมากในชุมชนซึ่งพระสงฆ์แต่ละรูปก็มีวิธีการต่าง ๆ ที่แตกต่างกันในการ

พัฒนา โดยเฉพาะด้านสังคมพระสงฆ์จะทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี โดยตั้งมั่นในวัดทำการเทศนาสั่งสอนในลักษณะกลุ่มย่อยโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อนำหลักธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่น การรู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

๓. ด้านวัฒนธรรม พระสงฆ์ในอำเภอศรีเทพก็มีบทบาทด้านวัฒนธรรมควบคู่กับการดำรงชีวิตโดยเฉพาะประเพณีที่เกิดขึ้นจากพระพุทธศาสนาโดยตรงหรือทางอ้อมก็ตามจากชุมชนตลอดพระสงฆ์จึงต้องทำหน้าที่ให้สอดคล้องกับหลักธรรมวินัยและสภาพแวดล้อมของชุมชน จึงเห็นได้ว่าสังคมชาวบ้านในหมู่บ้านอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข สามัคคีจนนับถือเป็นแบบอย่าง ถ่ายทอดไปสู่ลูกหลานรุ่นหลังเป็นที่ยอมรับของชุมชน สังคมอื่น ๆ ต่อไป พระสงฆ์ยังทำหน้าที่อีกหน้าที่หนึ่งของสังคมคือพระสงฆ์เป็นผู้รักษาวัฒนธรรมโดยมีวัดเป็นที่เก็บศิลปวัตถุสักการะบูชา ซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมของวัดในที่ต่างๆ ซึ่งชาวบ้านได้แสดงออกถึงศรัทธาเลื่อมใสในคุณค่าของศาสนา พระสงฆ์ในวัดเป็นแรงบันดาลใจให้ประชาชนศรัทธาในพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้เป็นสัญลักษณ์ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจของประชาชนที่สำคัญอย่างหนึ่งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

๕. อภิปรายผล

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูล บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอศรีเทพจังหวัดเพชรบูรณ์ มีประเด็นการอภิปรายผล ดังนี้

๕.๑ ความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอศรีเทพจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวม

จากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอศรีเทพจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอศรีเทพจังหวัดเพชรบูรณ์ อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุจิตตธรรมนิวิฐ (สมจิตร อธิปญโญ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน: กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอคลอง จังหวัดแพร่ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทของพระสงฆ์ พบว่าในภาพรวม ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน อยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจการต่างๆของวัด และด้านการสนับสนุนส่งเสริม ประสานงานจากภาคส่วนต่างๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน^๗

๕.๒ ความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้

๑) **ด้านเศรษฐกิจ** ผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอศรีเทพจังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านเศรษฐกิจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงว่าพระสงฆ์ในอำเภอศรีเทพได้ร่วมมือกับหน่วยงานราชการ ได้จัดตั้งกลุ่มการเกษตรเพื่อยกฐานะความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของประชาชนและ ส่งเสริมอาชีพให้กับประชาชน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาวิมลญาณ ทุยโสสงศ์ ได้ทำการวิจัยเรื่องบทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมองค์กรชุมชนศึกษากรณีย์ : กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดตราดประชากรกลุ่ม/ตัวอย่างที่ศึกษาได้แก่กลุ่มสัจจะออมทรัพย์๑๒กลุ่มในเขตอำเภอเมืองจังหวัดตราดซึ่งมีอายุการก่อตั้งกลุ่ม ๓ ปีขึ้นไป และมีสถานก่อตั้งกลุ่มอยู่ในวัดมีเจ้าอาวาสเป็นประธานกลุ่มหรือเป็นที่ปรึกษากลุ่มและผู้เกี่ยวข้องคือพระสงฆ์คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เกิดจากพระสงฆ์ที่รับรู้ปัญหาชุมชนจึงมีการประยุกต์หลักธรรมและปรับเปลี่ยนวิธีการสอนเพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรมโดยการส่งเสริมระบบการเรียนรู้ด้วยการส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อสร้างทุนชุมชนส่งเสริมการไว้เนื้อเชื่อใจและการสื่อสารต่อกันโดยประยุกต์หลักขรรษาธรรมพระสงฆ์มีบทบาทส่งเสริมองค์กรชุมชนด้วยการเป็นผู้ปลุกจิตสำนึกผู้ให้การเรียนรู้ผู้ส่งเสริมคุณธรรมและผู้ให้คำปรึกษาอาศัยบทบาทดังกล่าวในการส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มใน ๓ ขั้นตอนคือขั้นแนะนำเตรียมการขั้นก่อตั้งกลุ่มขั้นดำเนินกิจกรรมด้วยการให้มีการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการให้การเรียนรู้และส่งเสริมคุณธรรมและขั้นดำเนินกิจกรรมมุ่งหมายให้กลุ่มเกิด^๘

๒) **ด้านสังคม** ผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอศรีเทพจังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านสังคม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์ในอำเภอศรีเทพ มีบทบาทในด้านการอบรมคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ ชุมชนนักเรียนนักศึกษา เผยแผ่ธรรมะ สงเคราะห์ทุนการศึกษาให้เด็กยากจน พัฒนาถาวรวัตถุให้กับชุมชนและยังเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและผู้นำชาวบ้านทำให้เกิดความสามัคคีเป็นระเบียบเรียบร้อยแก่ชุมชนและสังคมในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ มาณี ไชยธีรานุวัฒน์ศิริ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องบทบาท พระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ : กรณีศึกษาในภาคเหนือและภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า บทบาทของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ คือ บทบาทด้านการอบรมตนทำวิปัสสนากรรมฐานการอบรมสั่งสอนให้ประชาชนฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน การ

^๗ พระครูสุจินธรรมนิวิฐ (สมจิตร อธิปญโญ), บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน: กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอทอง จังหวัดแพร่, วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา) (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^๘ พระมหาวิมลญาณ ทุยโสสงศ์, “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมองค์กรชุมชนศึกษากรณีย์ : กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดตราด,” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔).

อบรมสั่งสอนจริยธรรมแนวทางการดำรงชีวิตที่ดั่งงาม การอบรมสั่งสอนและให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร การแต่งหนังสือทางพุทธศาสนา การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ การอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทยการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาวัดและพระภิกษุสามเณรให้ทันสมัย การสงเคราะห์ประชาชนและพระสงฆ์ไม่ควรทำบทบาทในการทำนายโชคชะตาและการให้โชคลาภ (ห่วย) แก่ประชาชน ส่วนการปลุกเสกวัตถุมงคลนั้น พุทธศาสนิกชนบางส่วนในภาคใต้เห็นว่าเป็นบทบาทของพระสงฆ์เพราะถือว่าเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้แก่ประชาชน คุ่มครองความปลอดภัย และทำให้มีความสุขความเจริญก้าวหน้าและกรณีศึกษาในภาคกลางและภาคตะวันออก ผลการวิจัยพบว่าบทบาทที่สำคัญที่สุดของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ คือการอบรมสั่งสอนจริยธรรมและแนวทางในการดำรงชีวิตที่ดั่งงามถูกต้องให้แก่ประชาชนการอบรมสั่งสอนและให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร การอบรมตนการทำวิปัสสนากรรมฐาน การสงเคราะห์ประชาชน บทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมวัฒนธรรมไทย การสอนประชาชนในฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน การพัฒนาสถานเลี้ยงเด็ก โรงเรียน โรงพยาบาลถนนหนทาง การแต่งหนังสือพุทธศาสนา การพัฒนาวัดและพระภิกษุสามเณร และการส่งเสริมวิชาชีพให้ชาวบ้าน^๙

๓) **ด้านวัฒนธรรม** ผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอศรีเทพจังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านวัฒนธรรม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าสังคมชาวบ้านในหมู่บ้านอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข สามัคคีจนนับถือเป็นแบบอย่าง ถ่ายทอดไปสู่ลูกหลานรุ่นหลังเป็นที่ยอมรับของชุมชน สังคม พระสงฆ์ยังทำหน้าที่อีกหน้าที่หนึ่งของสังคมคือพระสงฆ์เป็นผู้รักษาวัฒนธรรมโดยมีวัดเป็นที่เก็บศิลปวัตถุสักการบูชา ซึ่งสอดคล้องกับ**เสาวลักษณ์ ขำนิล** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านวังไผ่ อู่ตะเภาจังหวัดชัยนาท ผลการวิจัยพบว่า หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญในการวัฒนธรรมไทย เหตุการณ์สำคัญ ๆ ในชีวิตประจำวันเกือบทั้งหมดของคนไทยมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมและพิธีกรรมทางศาสนาพุทธ ศิลปะและวรรณคดีของชาติส่วนใหญ่ เกิดขึ้นด้วยอาศัยวัดเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ วัดเป็นสถานที่รักษาผลงานทางศิลปะของชาติ สิ่งเหล่านี้เป็นสัญลักษณ์ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวความรักในความเป็นชาติไทยที่สำคัญอย่างหนึ่ง และเหตุการณ์ประจำวันและความเชื่อทางไสยศาสตร์ บทบาทพระสงฆ์ในเหตุการณ์ประจำวันของชาวบ้านมีอยู่มาก เช่น ก่อนการเดินทาง การแต่งงาน การรักษาไข้ การสงเคราะห์ การนำโชคมาสู่ความสำเร็จในชีวิตการทำงานสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วเป็นบทบาทของพระสงฆ์เป็นผู้ถ่ายทอดและสืบสานภูมิปัญญาของท้องถิ่นซึ่งถือได้ว่าเป็นการรักษาวัฒนธรรมให้กับชุมชน^{๑๐}

^๙ มาณี ไชยธีรานันต์ศิริ และคณะ, **บทบาทของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ : กรณีศึกษาภาคกลางและภาคตะวันออก**, (นครปฐม : คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑).

^{๑๐} เสาวลักษณ์ ขำนิล, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านวังไผ่ อู่ตะเภา จังหวัดชัยนาท”, **วิทยานิพนธ์สังคมวิทยามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑)

บรรณานุกรม

- คุณ โทจันทร์. **บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนา**. ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๒๕.
- พระครูปลัดสำรวย สิริสาโร (ช่างกระโทก). “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ใน อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. การจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.**
- พระครูสาครกิจจานุกูล (วิศิษฐ์ จันทโน). “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ในเขต อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร”. **พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต . การจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.**
- พระครูสุจิตต์ธรรมนิวิฐ (สมจิตร อธิปญโญ), **บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน: กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอคลอง จังหวัดแพร่. พุทธศาสนมหาบัณฑิต . พระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.**
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). **พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- พระไพศาล วิสาโล. **อำนาจและยุทธวิธีไร้ความรุนแรง**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.
- พระมหาวิสมัญญา ทุยไธสงค์. “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมองค์กรชุมชนศึกษากรณี : กลุ่มสังฆะสะสมทรัพย์จังหวัดตราด.” **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.**
- พินิจ ลาภธนานนท์. **บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.
- มานี ไชยธีรานุวัณศิริ และคณะ. **บทบาทของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ : กรณีศึกษาภาคกลางและภาคตะวันออก**. นครปฐม : คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑.
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์. **ศาสนากับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : พาสีโก, ๒๕๒๔.
- เสาวลักษณ์ ข่านิล. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านวังไผ่ อู่ตะเภา จังหวัดชัยนาท”. **วิทยานิพนธ์สังคมวิทยามหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.**

๓๒ ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของศาลยุติธรรมยุติธรรมภาค ๖

Human Resources Development of Court of Justice Zones 6

ทิพวรรณ บัวงาม*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของศาลยุติธรรมภาค ๖ ๒) เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของศาลยุติธรรมยุติธรรมภาค ๖ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของศาลยุติธรรมภาค ๖ และ ๔) เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของศาลยุติธรรมภาค ๖ ตามหลักภาวนา ๔

ผลการวิจัยพบว่า

๑) ระดับความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของศาลยุติธรรมภาค ๖ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๗$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยตามลำดับ คือ ด้านการฝึกอบรม ($\bar{X} = ๓.๘๖$) ด้านการพัฒนา ($\bar{X} = ๓.๖๔$) ด้านการศึกษา ($\bar{X} = ๓.๕๑$)

๒) ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของศาลยุติธรรมภาค ๖ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า บุคลากรที่มี เพศ อายุ การศึกษา อายุราชการ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของศาลยุติธรรมภาค ๖ ไม่แตกต่างกันทุกตัวแปรจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

๓) ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของศาลยุติธรรมภาค ๖ พบว่า ปัญหาและอุปสรรค คือ การจัดฝึกอบรมแล้วไม่เป็นไปตามต้องการหรือไม่ตรงกับวัตถุประสงค์อย่างแท้จริง ขาดผู้ที่มีประสบการณ์ หรือผู้ฝึกอบรมที่มีความสามารถพัฒนาบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ วุฒิการศึกษาไม่ตรงกับสายที่ปฏิบัติเท่าที่ควรจึงขาดทักษะในการทำงานที่ดี การฝึกอบรมไม่ไปในทิศทางเดียวกันอย่างเป็นระบบชัดเจนและต่อเนื่อง ผู้เข้ารับการอบรมขาดความสนใจ และตั้งใจในการเข้ารับการอบรม หรือไม่นำมาต่อยอดในการปฏิบัติงานจริง

ข้อเสนอแนะพบว่า ผู้รับผิดชอบการฝึกอบรมควรมีความรู้เกี่ยวกับการปรับพฤติกรรมหรือจิตวิทยาเกี่ยวกับการพัฒนาบุคคลผู้อบรมควรมีความรู้เกี่ยวกับหลักการบริหารบุคคลและการพัฒนาบุคคลด้วยวิธีการอื่นๆ นอกเหนือไปจากการฝึกอบรมผู้รับผิดชอบงานฝึกอบรมเองจะต้องเป็นผู้ที่เห็นความสำคัญของการฝึกอบรมต่อการพัฒนาบุคลากร มีความเห็นสอดคล้องกับหลักการและแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม

คำสำคัญ : การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, ศาลยุติธรรมภาค ๖

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the human resources development of Court of Justice Zones 6, 2) to compare the human resources development of Court of Justice Zones 6 by classifying on the personal factors, 3) to study the problems, obstacles and suggestions for the human resources development of Court of Justice Zones 6, and 4) to study the ways for the human resources development of Court of Justice Zones 6 according to the four Bhavana (Development).

Results of the Research

1. Overall, the level of the opinion towards the human resources development of Court of Justice Zones 6 was at the high level ($\bar{X} = 3.67$). When considering each aspect, it arranged from the high to low level: the training ($\bar{X} = 3.86$), the development ($\bar{X} = 3.64$), and the education ($\bar{X} = 3.51$).

2. The result of the comparison of the level of the opinion towards the human resources development of Court of Justice Zones 6 by classifying on the personal factors found that the personnel having the different sex, age, degree of education, year of working, and income per month had no the different opinion towards the human resources development of Court of Justice Zones. Therefore, the hypothesis was denied.

3. The problems, obstacles, and suggestions for the human resources development of Court of Justice Zones 6 were that the training did conform to the objectives. The court had insufficient experienced person or trainer who had the ability in the personal development. The personnel had the improper degree of education to the working. Moreover, the personnel had insufficient skill in the working. The training was not in the same direction. The trainees had insufficient intention in the training or did not bring the knowledge to cap in the working.

The suggestions were that the trainers should have the knowledge in the psychology about the personal development, the principle of the personal administration and the personal development with many ways. Moreover, the trainers should give the importance to the training in the personal development to conform to the principle and concept of the training.

Keyword: Human Resources Development, Court of Justice Zones 6,

๑. บทนำ

ศาลยุติธรรมมีความเป็นมายาวนานตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยมีการปกครองแบบพ่อปกครองลูกโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเป็นผู้ทรงพระราชอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีความให้แก่ราษฎรโดยยึดหลัก "คัมภีร์พระธรรมศาสตร์" ของอินเดีย ต่อมาเมื่อพระองค์มีราชกิจมากขึ้นไม่สามารถวินิจฉัยชี้ขาดคดีความด้วยพระองค์เองได้จึงทรงมอบพระราชอำนาจนี้ให้แก่พราหมณ์ปุโรหิตผู้มีความรู้ช่วยวินิจฉัยคดีต่าง ๆ แทนพระองค์ ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้โปรดฯให้มีการตรวจชำระกฎหมายที่มีมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาโดยนำมาปรับปรุงและบัญญัติขึ้นใหม่เรียกว่า "กฎหมายตราสามดวง"ศาลในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีอยู่มากมายหลายศาลกระจายกันอยู่ตามกระทรวงกรมต่าง ๆ และมีหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีต่างพระเนตรพระกรรณแทนพระมหากษัตริย์ต่อมาเมื่อบ้านเมืองมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น มีการติดต่อกับชาวต่างชาติ ลัทธิชาวตะวันตกได้แผ่ขยายเข้ามาทำให้ระบบการศาลไทยมีการเปลี่ยนแปลงมีฉะนั้นอาจเป็นเหตุที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งกับชาติตะวันตกได้ จึงมีการปฏิรูประบบการศาลไทยขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงมีบทบาทในการวางรากฐานระบบการศาลยุติธรรม โดยได้รวมศาลที่กระจัดกระจายอยู่ตามกระทรวงกรมต่าง ๆ ให้มารวมไว้ในที่แห่งเดียวกัน เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีดำเนินไปด้วยความรวดเร็ว ถูกต้อง เหมาะสมไม่ทำให้ราษฎรเดือดร้อน และในโอกาสที่กรุงเทพมหานครมีอายุครบ ๑๐๐ปี ซึ่งตรงกับวันที่ ๒๑เมษายน ๒๔๒๕พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินทางขบวนพยุหยาตราทางชลก่าอพระฤกษ์อาคารศาลสถิตย์ยุติธรรม และทรงโปรดฯ ให้จารึกพระราชปรารภในการจัดตั้งศาลยุติธรรมไว้ในแผ่นเงิน ซึ่งเรียกว่า "หิรัญบัตร" มีความกว้าง ๙.๕ซ.ม. ยาว ๓๗.๒ซ.ม. จำนวน ๔แผ่นฝังอยู่ใต้อาคารศาลสถิตย์ยุติธรรมบนแผ่นเงินจารึกด้วยอักษรไทยที่สวยงามและทรงคุณค่ามากแสดงให้เห็นถึงพระบรมราโชบายในการปกครองแผ่นดินว่ามีพระราชประสงค์ให้ตั้งศาลขึ้นเพื่อทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดอรรถคดี ทรงเล็งเห็นว่าบ้านเมืองจะอยู่ด้วยความสงบสุขร่มเย็นต้องอาศัยการศาลเป็นสำคัญจึงทรงจัดระบบกฎหมายและระเบียบทางการศาลขึ้นใหม่เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของชาติตะวันตก โดยมีกรมหลวงพิชิตปรีชากรและพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์เป็นกำลังสำคัญในการแก้ไขกฎหมายและปฏิรูประบบการศาลยุติธรรมให้เจริญรุ่งเรืองเป็นที่ยอมรับของนานาอารยประเทศ ศาลจึงเป็นสถาบันที่ประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมให้แก่ประชาชนสืบมาตราบนานทุกวันนี้ และในโอกาสที่กรุงเทพมหานครครบรอบ ๒๒๐ปี ซึ่งตรงกับศาลยุติธรรมครบรอบ ๑๒๐ปี ในปี พ.ศ. ๒๕๔๕สำนักงานศาลยุติธรรมจึงร่วมกันจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุขึ้นเพื่อเป็นการน้อมรำลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ที่มีต่อศาลยุติธรรม จึงถือเอาวันที่ ๒๑เมษายนของทุกปีเป็น "วันศาลยุติธรรม"

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงการพัฒนาศักยภาพของศาลยุติธรรมภาค ๖ ซึ่งจะส่งผลต่อการปฏิบัติงานทั้งตัวของบุคลากรและผู้รับบริการซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นการพัฒนาองค์กร เพื่อให้ผู้บริการได้นำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางในพัฒนารูปแบบการ

ให้บริการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพของศาลยุติธรรม นอกจากนี้ยังช่วยในการเสริมสร้างทักษะ และปลูกจิตสำนึกในการให้บริการของบุคลากรของศาลให้มีการบริการที่เกินความคาดหวัง บริการ ตรงตามความต้องการของผู้รับบริการและเป็นประโยชน์อย่างแท้จริง

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของศาลยุติธรรมภาค ๖

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของศาลยุติธรรมยุติธรรมภาค ๖ โดย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของศาล ยุติธรรมภาค ๖

๒.๔ เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของศาลยุติธรรมภาค ๖ ตามหลัก ภาวนา ๔

๓. ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของศาลยุติธรรมภาค ๖” ผู้วิจัยกำหนด ขอบเขตเนื้อหาโดยสังเคราะห์จากแนวคิด /ทฤษฎีของ Nadler (แนตเลอร์) ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ด้าน ได้แก่ ๑. การฝึกอบรม ๒. การศึกษา ๓. การพัฒนา ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ตัวแปรตาม (Independent Variables) คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของศาลยุติธรรมภาค ๖ โดย ผู้วิจัยสังเคราะห์จากแนวคิด/ทฤษฎีของ ทฤษฎีของ Nadler (แนตเลอร์) ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ด้าน ได้แก่ ๑. การฝึกอบรม ๒. การศึกษา ๓. การพัฒนา ประชากร (Population) ได้แก่ บุคลากรศาล ยุติธรรมประจำจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งมีจำนวน ๒๒๖ คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัย ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๗ ท่าน พื้นที่ในการ ศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ศาลยุติธรรมในจังหวัดนครสวรรค์ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๗ ถึงเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๕๘ รวมเป็นระยะเวลา ๑๐ เดือน

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยโดยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่าง การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือบุคลากรศาลยุติธรรม ประจำจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๑๔๔ คน คำนวณกลุ่มตัวอย่างจากประชากรจำนวน ๒๒๖ คน โดยใช้สูตรทาร์ ยามาเน่ (Taro Yamane) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม โดยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๗๙ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard

Deviation) และทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที(t-test) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว(One Way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) คำถามปลายเปิดนำเสนอเป็นความเรียงประกอบตาราง โดยการแจกแจงความถี่ของผู้ตอบและการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๘ ท่าน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

๕. ผลการวิจัย

จากการศึกษา “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของศาลยุติธรรมภาค ๖” ผู้วิจัยสรุปผลได้ดังนี้

๕.๑ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีจำนวน ๑๐๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๘ มีอายุระหว่าง ๓๖-๕๐ ปี จำนวน ๑๐๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๓.๖ มีวุฒิการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๗๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๕ มีอายุราชการระหว่าง ๑๑-๑๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๒ มีรายได้ ๒๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๗๔.๓

๕.๒ ข้อมูลสรุปองค์ความรู้

๑) ด้านการฝึกอบรม มีนโยบายในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านการฝึกอบรมมีการจัดอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของบุคลากรในองค์กรมีการจัดอบรมเพิ่มประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาบุคลากรในองค์กรอย่างสม่ำเสมอผู้เข้ารับการอบรมขาดความสนใจ และตั้งใจในการเข้ารับการอบรม หรือไม่นำมาต่อยอดในการปฏิบัติงานจริง

๒) ด้านการศึกษา มีนโยบายในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านการฝึกอบรมมีการจัดอบรมเพิ่มประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาบุคลากรในองค์กรอย่างสม่ำเสมอมีระบบจัดการองค์ความรู้เพื่อให้บุคลากรในองค์กรเกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมไม่มีการพัฒนาด้านการศึกษาอย่างต่อเนื่องสร้างวัฒนธรรมให้เป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาการเรียนรู้และพัฒนาสภาพแวดล้อมทางสังคม

๓) ด้านการพัฒนา มีการปรับบุคคลเข้ากับสิ่งแวดล้อม เช่น เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมอื่น ๆ มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ในการพัฒนาบุคลากรในองค์กรมีการประเมินประสิทธิภาพบุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่อย่างสม่ำเสมอการฝึกอบรมไม่ไปในทิศทางเดียวกันอย่างเป็นระบบ

๖.อภิปรายผล

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูล การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของศาลยุติธรรมภาค ๖” มีประเด็นการอภิปรายผล ดังนี้

จากผลการวิจัยโดยภาพรวมทั้ง ๓ ด้าน

ผลการวิจัยโดยภาพรวมทั้ง ๓ ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของศาลยุติธรรมภาค ๖ ระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของศาลยุติธรรมภาค ๖ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากผู้ตอบ

แบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสัจชัยพร อุทัยพันธุ์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทนักบริหารทรัพยากรมนุษย์ในสถานประกอบการ จังหวัดขอนแก่น ใน ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดกลยุทธ์ ด้านการเป็นผู้เชี่ยวชาญทางการบริหาร ด้านการเป็นผู้เชี่ยวชาญการพนักงานและด้านการเป็นตัวการในการเปลี่ยนแปลงจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคลประเภทสถานประกอบการและขนาดของสถานประกอบการกลุ่มตัวอย่างคือ นักบริหารทรัพยากรมนุษย์ในสถานประกอบการ จังหวัดขอนแก่น จำนวน ๑๔๕ คน ผลการวิจัยพบว่าข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคลของนักบริหารทรัพยากรมนุษย์ในสถานประกอบการ จังหวัดขอนแก่น จำนวน ๑๒๑ คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุโดยเฉลี่ยอยู่ในช่วง ๒๖-๓๕ ปี อายุการทำงานอยู่ในช่วง ๖-๑๐ ปี มีรายได้อยู่ในช่วง ๑,๐๐๐-๒๐,๐๐๐ บาท เป็นสถานประกอบการอุตสาหกรรมการผลิต และเป็นสถานประกอบการขนาดกลาง

จากผลการวิจัยด้านการฝึกอบรม

ผลการวิจัยด้านการฝึกอบรมพบว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของศาลยุติธรรมภาค ๖ ระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของศาลยุติธรรมภาค ๖ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากซึ่งมีข้อเสนอแนะคือ ผู้อบรมควรมีความรู้เกี่ยวกับหลักการบริหารบุคคลและการพัฒนาบุคคลด้วยวิธีการอื่นๆ นอกเหนือไปจากการฝึกอบรมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสันติชัย อินทรอ่อน ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง “ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของธนาคารพาณิชย์ไทย” พบว่าผู้บริหารและพนักงานของธนาคารกสิกรไทยส่วนใหญ่เห็นว่าธนาคารเลือกใช้ปรัชญาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แบบทุนทางปัญญา มีวิสัยทัศน์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แบบใหม่ที่กำหนดบทบาทของฝ่ายการพัฒนาทรัพยากรพระมหาโยธิน ละมุลบพาทพระสงฆ์ในฐานะทรัพยากรมนุษย์และนักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ทำหน้าที่ในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง การเป็นหุ้นส่วนทางธุรกิจที่จะมีส่วนร่วมในการกำหนดกลยุทธ์ขององค์การสนับสนุน แนะนำ และให้คำปรึกษากับสายงานหลักของธนาคารในการเลือกรูปแบบการพัฒนาบุคลากรที่เหมาะสม มีการจัดการบุคลากรที่เป็นระบบมีมาตรฐานที่ชัดเจน การฝึกอบรมเน้นกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในองค์การและ มีการประเมินผลการปฏิบัติงานแบบประเมินความสัมพันธ์ระหว่างผลงานกับกลยุทธ์องค์การ

จากผลการวิจัยด้านการศึกษา

ผลการวิจัยด้านการศึกษาพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของศาลยุติธรรมภาค ๖ ระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของศาลยุติธรรมภาค ๖ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะ ต้องมีการอบรมครูอย่างต่อเนื่องเพราะศาสตร์แห่งการสอนได้พัฒนาขึ้นอย่างมากมาย เกิดความรู้ใหม่ทางการสอนหลายรูปแบบ แนวทฤษฎีที่มุ่งพัฒนามนุษย์ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระบุญจันทร์ จันทสโร (แก้วบุญยงค์) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในมหาวิทยาลัยแห่งชาติลาวตามหลักไตรสิกขา ผลการศึกษาพบว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ตั้งแต่องค์กร สังคม ไปถึงการพัฒนาประเทศ และวิธีการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ดีก็คือการให้การศึกษแก่บุคคลในทุกๆรูปแบบ โดยไม่จำกัดเฉพาะการศึกษาใน

โรงเรียนหรือ มหาวิทยาลัยเท่านั้น และอีกวิธีการหนึ่งที่หน่วยงานหรือองค์กร มักใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ วิชาการ ด้านต่างๆ ให้กับบุคลากรในหน่วยงานหรือองค์กร คือการให้การศึกษารูปแบบของการฝึกอบรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิตและพัฒนาปัญญาสำคัญอยู่ที่ตัวบุคคลที่ได้รับการพัฒนาสามารถพัฒนาความมีจริยธรรมจรรยาบรรณและมีศีลธรรมในการดำเนินชีวิต เมื่อทั้งสองอย่างนี้มั่นคงอยู่ในตัวเองแล้วสามารถยืนยันได้ว่าเกิดการพัฒนทรัพยากรมนุษย์อย่างถูกต้องและมีความยั่งยืน นอกจากนั้นยังมีหลักธรรมที่ใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยมีแนวทางพัฒนามนุษย์ด้วยวิธี ปรโตโฆชะและโยนิโสมนสิการ หรือวิธีการแห่งปัญญา เพื่อให้เกิดแนวทางในการอบรมพฤติกรรมด้วยศีลอบรมจิตด้วยสมาธิและอบรมปัญญาด้วยกระบวนการทางปัญญา ซึ่งจะก่อให้เกิดความหยั่งรู้ถึงความจริงของโลกและชีวิตอย่างแท้จริง

จากผลการวิจัยด้านการพัฒนา

ผลการวิจัยด้านการพัฒนาพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของศาลยุติธรรมภาค ๖ ระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของศาลยุติธรรมภาค ๖ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากควรให้ความสำคัญกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้มากควรจัดทำหลักสูตรในการฝึกอบรมไปในทิศทางเดียวกันอย่างเป็นระบบ ชัดเจนและต่อเนื่อง และต้องพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ให้มาก ต้องพัฒนากาย ศีล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระศักดิ์ดา วิสุทธิญาโณ (มรดา) ได้ศึกษางานวิจัย การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่า ๑. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา เน้นฝึกพัฒนามนุษย์ในทุก ๆ มิติ เช่น ขบวนการคัดสรรคนจากหลักการพิจารณาบุษย์ว่าเปรียบเสมือนบัว ๔ เหล่า, หลักจริต ๖ เพื่อการจัดสรรหลักธรรมให้เหมาะสมกับบุคคลเพื่อได้รับผลที่เป็นเลิศจากการฝึกปฏิบัตินั้น การใช้คำพุทธศาสนสุภาษิตสอดแทรกในคำสอน การดำเนินชีวิตให้เจริญด้วยหลักภาวนา ๔ เพื่อพัฒนา กาย ศีล จิต และปัญญาของตน และสำหรับผู้มีหน้าที่ในการพัฒนาผู้อื่นก็มีหลักธรรมจำนวนมากที่เหมาะสมในการนำมาใช้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์นั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี รวมถึงการอยู่ร่วมกันอย่างมีเมตตา ปราถนาดีอยากให้ผู้อื่นได้รับความสุข และมีชีวิตที่พัฒนาอย่างสมบูรณ์กลาง

๗. ข้อเสนอแนะ

๗.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ควรมีการจัดฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับหลักการบริหารบุคคลและการพัฒนาบุคคลด้วยวิธีการอื่นๆ นอกเหนือไปจากการฝึกอบรมเข้าใจถึงหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เพื่อให้สามารถปฏิบัติต่อผู้เข้าอบรมได้อย่างเหมาะสม

๒) ควรมีการสำรวจความต้องการของผู้ที่จะเข้ารับการศึกษาค้นหาความต้องการที่แท้จริงมีการอบรมครูอย่างต่อเนื่องเพราะศาสตร์แห่งการสอนได้พัฒนาขึ้นอย่างมากมาย เกิดความรู้ใหม่ทางการสอนหลายรูปแบบ แนวทฤษฎีที่มุ่งพัฒนามนุษย์

๓) ควรให้ความสำคัญกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้มากจัดทำหลักสูตรในการฝึกอบรมไปในทิศทางเดียวกันอย่างเป็นระบบ ชัดเจนและต่อเนื่อง

๔) ผู้รับผิดชอบการฝึกอบรมจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับการปรับพฤติกรรม หรือจิตวิทยาเกี่ยวกับการพัฒนาบุคคล

๕) ผู้อบรมควรมีความเข้าใจถึงหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เพื่อให้สามารถปฏิบัติต่อผู้เข้าอบรมได้อย่างเหมาะสม

๗.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑) ควรนำผลของการศึกษานี้ไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของศาลยุติธรรมภาค ๖ เพื่อให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

๒) ควรนำปัญหาและอุปสรรคที่ได้จากการศึกษานี้มาประชุมเพื่อปรึกษาหารือเพื่อปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังมีปัญหและอุปสรรคอยู่โดยให้เจ้าหน้าที่และบุคลากรมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่างๆ

๓) ควรมีการปรับปรุงกลยุทธ์และบูรณาการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของศาลยุติธรรมภาค ๖ ให้เข้ากับยุคโลกาภิวัตน์โดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วย ที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มากที่สุด

๔) ผู้ที่จะอบรมไม่ใช่แต่คอยรับการสั่งสอนฝึกฝนอบรมจากผู้อื่น แต่จะต้องเรียนรู้เพื่อหาวิธี เรียนค้นหา สร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเองอีกด้วย

๕) ต้องมีการอบรมครูอย่างต่อเนื่องเพราะศาสตร์แห่งการสอนได้พัฒนาขึ้นอย่างมากมาย เกิดความรู้ใหม่ทางการสอนหลายรูปแบบ แนวทฤษฎีที่มุ่งพัฒนามนุษย์

บรรณานุกรม

เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง. “การบริหารทรัพยากรมนุษย์”.คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๒.

กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์ สำนักงานศาลยุติธรรมภาค ๖. “คู่มือการติดต่อราชการศาลยุติธรรม ฉบับประชาชน”.

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

จีระ หงส์สตารมภ์. “แนวคิดและหลักการ ขอบข่าย ของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์”. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๓.

- เฉลิมพงศ์ มีสมนัย. **วิธีการและเทคนิคการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เอกสารการสอนชุดวิชา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๕.
- ชิตขงค์ ส.นันทนาเนตร. **ทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่**. จังหวัดนครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากรวิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์. ๒๕๔๙.
- ชุตินันท์ เสือสุวรรณ. “**การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบริษัทการบินไทย จำกัด(มหาชน)**”. วิทยานิพนธ์ศิลป ศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๔๒.
- Abranam H. Maslow. “**A Theory of Human Motivation**”. *Psychological Review.*, 1943.
- Alfred Tack. **How to Succeed as a Sales Manager**. Cedar Books: 1983.
- Douglas McGregor. **The Human Side of Enterprise**. New York : McGraw – Hill, 1960.
- Lyman W. Porter and Edward E. Lawler. **Managerial Attitudes and Performance**. Homewood. Ill. Dorsey Press, 1968.
- Nadler. Leonard. **Designing training program :The critical events model**. Reading. Mass. Addison – Wesley, 1982.

๘๒ ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘

**การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการบริหารงานวิชาการ
สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา จังหวัดนครสวรรค์**
**Development of Training Program Gearing to the
Administration of Academic Affairs for Executives of
Educational Institutions NakhonSawan Province**

กรรวิ เพิ่มพูล*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงประยุกต์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ ๒) เพื่อสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการบริหารงานวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ ๓) เพื่อตรวจสอบหลักสูตรฝึกอบรมการบริหารงานวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๑, ๒ และ ๓ จำนวน ๒๒๖ คน การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และวิเคราะห์เอกสารโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา การหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Diviation) และวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index)

ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารสถานศึกษา มีปัญหาการบริหารงานวิชาการ ๕ ด้าน คือด้านการพัฒนาสูตร ด้านการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการนิเทศการศึกษาและด้านวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา และความต้องการในการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษามีความต้องการพัฒนาตนเองมากที่สุด คือ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา รองลงมา คือ ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอนและน้อยที่สุด คือด้านการนิเทศการศึกษา

จากสภาพปัจจุบันและความต้องการของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการบริหารงานวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ โดยแบ่งออกเป็น ๕ โมดูล คือโมดูลที่ ๑ การวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา โมดูลที่ ๒ การวัดและประเมินผล โมดูลที่ ๓ การพัฒนาหลักสูตร โมดูลที่ ๔ การจัดการเรียนการสอน และโมดูลที่ ๕ การนิเทศการศึกษา

ผลการนำเสนอหลักสูตรฝึกอบรมการบริหารงานวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์โดยการจัดประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของหลักสูตรฝึกอบรม พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยภาคกลาง

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม, การบริหารงานวิชาการ

ABSTRACT

This research aimed 1) to examine the current conditions and needs for self-development of school administrators in NakhonSawan province, 2) to construct and develop training courses for academic administration for school administrators in NakhonSawan province, and 3) to determine the training courses for the academic administration for school administrators in NakhonSawan province. The population of this research consisted of 266 school administrators of schools under Nakhon Swan Primary educational Service Area Office 1, 2, and 3. The instruments used to collect the data were interview, questionnaires. The data were analyzed by content analysis, frequency, percentage, mean, standard deviation, and Priority Needs Index.

The findings revealed that the school administrators had problems on academic administration in 5 aspects: curriculum development, learning and teaching, measurement and evaluation, educational supervision, and research for educational development. For the needs for self-development of school administrators, the findings indicated that research for educational development was the highest level, followed by measurement and evaluation, curriculum development, learning and teaching. The lowest level was the educational supervision.

For the current conditions and needs of school administrators, the researcher constructed and developed training courses for academic administration for school administrators in NakhonSawan province by using 5 modules such as module 1 research for educational development, module 2 measurement and evaluation, module 3 curriculum development, module 4 learning and teaching, and module 5 educational supervision.

The result of the proposed training courses for academic administration for school administrators in NakhonSawan Province, evaluated by experts, showed that the training courses had the suitability and feasibility at a high level.

Keywords: Development of Training Program Gearing, Administration of Academic Affairs

๑. บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการพัฒนาคนซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีค่าสูงสุดในโลก ถ้าคนมีคุณภาพสูงแล้วคนจะเป็นผู้สร้าง รักษาโลกและทำให้โลกเจริญมั่นคงเพื่อให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ ทำให้เป็นคนที่มีรู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถปรับตัวให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข^๑ เพื่อให้การปฏิรูปการศึกษาเป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยยึดการศึกษาสร้างชาติ สร้างคน และสร้างงานดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและต้องนำไปปฏิบัติ คือ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษา ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในส่วนที่รับผิดชอบอย่างต่อเนื่อง จนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางปฏิบัติในระดับสถานศึกษาเป็นอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านงานวิชาการ โดยมีการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่หลักสูตรของสถานศึกษาการจัดการเรียนการสอน การประเมินผลการเรียนรู้ ตลอดจนงานอื่นๆทางวิชาการ เพราะงานวิชาการถือเป็นงานหลักของการบริหารสถานศึกษา มาตราฐานและคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน

ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาทุกคนควรงานวิชาการเป็นอันดับแรก คอยกระตุ้นเตือน ให้คำแนะนำและประสานงานให้ครูผู้สอนทุกคนทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพเพราะการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนไม่สามารถสำเร็จได้หากผู้บริหารไม่สามารถเป็นผู้นำทางการบริหารงานวิชาการ และไม่สามารถจัดระบบการจัดการ เพื่อสนับสนุนกิจกรรมต่างๆที่ครูพยายามจัดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่กล่าวว่างานวิชาการเป็นงานที่สำคัญที่สุดที่ผู้บริหารจะต้องดำเนินการในสถานศึกษาส่วนงานอื่นๆเป็นงานที่สนับสนุนให้การดำเนินงานวิชาการให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น คุณภาพการศึกษา

จึงมักจะได้รับการพิจารณาจากผลงานด้านวิชาการเป็นสำคัญ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นผู้นำองค์กรจะต้องกำหนดกลยุทธ์ โดยการเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนรู้จักการแสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น รวมทั้งยังเป็นผู้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ จากรายงานคุณภาพการศึกษาในปีการศึกษา ๒๕๕๓ พบว่าคุณภาพทางการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งชี้ให้เห็นแนวโน้มที่ต่ำลงของคุณภาพในการจัดการศึกษา ดังคำกล่าวที่ว่า “การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่รัฐใช้ในการพัฒนาประเทศในทุกด้าน” จึงถือได้ว่าการศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง เพราะการศึกษาเป็นรากฐานในการพัฒนาทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม พลเมืองที่ได้รับการศึกษาที่ดีจะเป็นประชากรที่มีคุณภาพในอนาคต รัฐบาลเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษา จึงได้ขยายพื้นฐานของการศึกษาออกไปเป็นถึงระดับมัธยมศึกษาในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ ด้วยมุ่งหวังให้ประชาชนมีการศึกษา

^๑ รุ่ง แก้วแดง, การประกันคุณภาพการศึกษา : ทุกคนทำได้ไม่ยาก, (กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, ๒๕๔๔)

สูงขึ้นเพื่อเป็นพื้นฐานในการออกไปประกอบอาชีพ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๑๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่๒) พ.ศ.๒๕๔๕ นับเป็นกฎหมายแม่บทในการจัดการศึกษาของประเทศ สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ สำระสำคัญคือ มุ่งเน้นให้มีการปฏิบัติระบบการบริหารและการจัดการทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมีเอกภาพในด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมให้เอกชนร่วมจัดการศึกษา และมีความเป็นอิสระในการบริหารจัดการภายใต้การกำกับดูแลจากรัฐในด้านหลักสูตร จัดให้มีคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาและให้สถานศึกษามีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัจจุบันปัญหาชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและชุมชนประเทศชาติ ตลอดจนด้านกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้โดยถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพและให้เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตแนวทางการปฏิบัติการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการมุ่งเน้นที่จะยกระดับคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนและสถานศึกษาให้มีคุณภาพสูงขึ้น ซึ่งจุดหมายปลายทางของการปฏิรูปการศึกษา คือ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่ถูกต้องย่อมก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ผู้เรียน ต้องนำทางให้ผู้เรียนเป็นคนดี และการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ต้องทำให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีปัญญา

จากรายงานผลคะแนนการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐานของนักเรียนในปีการศึกษา ๒๕๕๓ พบว่าคุณภาพทางการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ^๒ ซึ่งชี้ให้เห็นแนวโน้มที่ต่ำลงของคุณภาพในการจัดการศึกษา จากสภาพการจัดการศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ที่ผ่านมา มีการส่งเสริมการจัดการศึกษาในทุกระดับให้มีคุณภาพเทียบเท่ามาตรฐานสากลสำหรับปัญหาในการบริหารจัดการศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ พบว่าขาดประสิทธิภาพในการบริหารและจัดการศึกษา ทำให้ส่งผลถึงคุณภาพทางการศึกษาที่ยังไม่น่าพอใจและอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องปรับปรุงเครื่องชี้วัดการบริหารงานวิชาการที่คุณภาพว่าการศึกษาสูงหรือต่ำนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ เช่น ๑) ผู้เรียน ๒) คุณภาพการสอน ๓) การบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพของผู้บริหารสถานศึกษาอาทิ การวางแผนงานวิชาการการจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอนการบริหารงานวิชาการการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรการจัดระบบงานวิชาการการนิเทศวิชาการการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน และการพัฒนางานวิชาการองค์ประกอบดังกล่าวมีผลต่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงสุดบรรลุจุดมุ่งหมายการศึกษา และใช้กระบวนการในการบริหาร เพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้สามารถปฏิบัติงานการบริหารงาน วิชาการได้อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งจะส่งผล

^๒ แผนปฏิบัติราชการการศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๓

ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้นจากสภาพปัญหาการที่คุณภาพการศึกษาของนักเรียนในจังหวัดต่ำ อาจเนื่องมาจากความบกพร่องในด้านใดด้านหนึ่งในการบริหารงานวิชาการ

ดังนั้นจึงจำเป็นต้องหาทางแก้ไข เพื่อปรับปรุงพัฒนาการจัดการศึกษาของจังหวัดนครสวรรค์ให้มีคุณภาพสูงขึ้น ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการศึกษา มีหลายประการ เช่น ระบบการบริหารโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียน ครู อาจารย์และผู้ปกครอง รวมทั้งตัวนักเรียน ทั้งนี้ปัจจัยที่สำคัญที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้นำในด้านวิชาการของโรงเรียนและจังหวัดนครสวรรค์ เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของกรมวิชาการปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนต่ำมาตลอดและอาจมีปัญหาบางประการที่เป็นอุปสรรคในการบริหารงานวิชาการ ดังเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะจัดทำพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา ได้ใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานวิชาการให้มีคุณภาพทางการศึกษายิ่งขึ้นไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อวิเคราะห์สภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

๒.๒ เพื่อวิเคราะห์หลักสูตรการฝึกอบรมการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

๒.๓ เพื่อพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

๓. ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

๑. ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑.๑ ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๑,๒และ๓ จำนวน ๕๓๖ คน

๑.๒ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๑,๒และ๓ จำนวน ๒๒๖ คน

๒. ขอบเขตด้านเนื้อหา

๒.๑ การพัฒนาหลักสูตร

๒.๒ การจัดการเรียนการสอน

๒.๓ การวัดและประเมินผล

๒.๔ การนิเทศการศึกษา

๒.๕ การวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงประยุกต์ (Applied Research) เพื่อการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย ออกเป็น ๔ ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ ๑ การศึกษาวิเคราะห์และกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นที่ ๒ การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและความต้องการพัฒนาด้านการบริหารงานวิชาการของ ผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์

ขั้นที่ ๓ การสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการบริหารงานวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์

ขั้นที่ ๔ การตรวจสอบหลักสูตรฝึกอบรมการบริหารงานวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ ฉบับสมบูรณ์

๕. ผลการวิจัย

ขั้นที่ ๑ การวิเคราะห์และกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

๑. การศึกษาสภาพปัจจุบันด้านการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์สรุปดังต่อไปนี้

๑.๑ ผลการศึกษาการศึกษาข้อมูลส่วนบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๒๖ ภูมิภาคทางการศึกษา มีวุฒิปริญญาโทมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๒๐ ประสบการณ์ ในการบริหารงานวิชาการมากกว่า ๑๕ ปีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๒๐ ขนาดของโรงเรียน พบว่าเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๑๑ โรงเรียนขนาดกลาง คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๕๐ และเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ คิดเป็นร้อยละ ๘.๔๐ การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ ด้านความรู้ ความเข้าใจ เมื่อแยกพิจารณารายด้าน พบว่ามีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับมากที่สุด คือด้านการพัฒนาหลักสูตร รองลงมาคือด้านการจัดการเรียนการสอน, ด้านการวัดและประเมินผลและด้านการนิเทศการศึกษา และมีความรู้ความเข้าใจน้อยที่สุด คือ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา ในด้านความต้องการในการพัฒนา พบว่าเมื่อแยกพิจารณารายด้าน พบว่าผู้บริหารสถานศึกษามีความต้องการในการพัฒนาความต้องการในการพัฒนามากที่สุด คือ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา รองลงมาคือ ด้านการวัดและประเมินผล, ด้านการพัฒนาหลักสูตร, ด้านการจัดการเรียนการสอน และน้อยที่สุด คือ ด้านการนิเทศการศึกษา

ขั้นที่ ๒ ระดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์

จากผลการประเมินระดับความรู้ ความเข้าใจในด้านการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ พบว่าผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจในระดับมาก ซึ่งไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติการกิจด้านการศึกษาของสถานศึกษาและคุณภาพทางการศึกษาที่มีผลไม่

เป็นที่น่าพอใจ แต่อย่างไรก็ตามผู้บริหารสถานศึกษายังมีความต้องการในการพัฒนาตนเองในระดับมากในทุกด้าน ซึ่งอาจมาจาก ๒ สาเหตุสำคัญคือ

สาเหตุที่ ๑ ผู้บริหารมีความไม่รู้ต้องการพัฒนาตนเองให้ยิ่งขึ้นไป ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ดีของผู้บังคับการ สอดคล้องกับบทความของ Charlie Feld (๒๐๐๔) กล่าวว่า งานที่สำคัญที่สุดของผู้นำคือ การให้เวลา ๑ ใน ๓ เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำ มูลเหตุจูงใจให้ผู้บริหารต้องการพัฒนาตนเอง น่าจะเกิดจากความต้องการเตรียมความพร้อมสู่ความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ผู้บริหารยุคใหม่ที่รอบรู้ในภาระงานสำคัญ ๔ ด้านหลัก ตามหลักการสำคัญของการกระจายอำนาจ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช , ๒๕๔๗: ๗๖) ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ อุทัย บุญประเสริฐ (๒๕๔๖:๘-๑๓) เกี่ยวกับลักษณะผู้บริหารมืออาชีพที่สำคัญบางประการ คือ เป็นผู้ที่มีความสามารถเชิงวิชาการที่เป็นที่ยอมรับของคนในวงการและเป็นผู้ที่มีความสามารถในการแสวงหาทุน แหล่งทุน และการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

สาเหตุที่ ๒ เพื่อเป็นการรองรับการประเมินผลงานจากหน่วยงานต้นสังกัด หากผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ที่มากพอในการบริหารจัดการ ย่อมนำพาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายที่กำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด การที่ผู้บริหารเห็นความสำคัญของการบริหารงานวิชาการเป็นเรื่องที่สำคัญ ต้องการพัฒนาตนเองในระดับมาก แสดงถึงแนวโน้มที่ดีในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาสถานศึกษาที่มีคุณสมบัติรองรับการกระจายอำนาจในการบริหารงานวิชาการ เพราะการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีหากผู้เรียนมีความต้องการ มีความพร้อม และเห็นประโยชน์ มีแรงจูงใจ ดังทฤษฎี Andragogy ในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ของ Malcolm Knowles (๑๙๙๐) คือ ผู้ใหญ่จะเกิดความพร้อมในการเรียนรู้และจะเรียนรู้ได้ดี ถ้าเรื่องที่เรียนมีประโยชน์และจำเป็นและ ผู้ใหญ่จะเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ เพราะเข้าใจว่ามีความรู้ และประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ และต้องการนำเอาความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในปัจจุบัน หรืออนาคตอันใกล้ มิใช่เรียนรู้เพื่อเก็บสะสมไว้เพื่อใช้ประโยชน์ นอกจากนี้ในงานวิจัยของ ดิเรก วรรณเศียร (๒๕๔๕:๑๕๐) พบว่า องค์ประกอบเพิ่มเติมที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องการให้มี คือการสร้างแบบจำลองหรือคู่มือให้โรงเรียนได้ปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้องในการบริหารจัดการด้วยตนเอง จึงกล่าวได้ว่า หลักสูตรฝึกอบรมการบริหารงานวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนี้ จะสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริหารในการพัฒนาตนเอง และเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานต้นสังกัดในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีความเป็นมืออาชีพอย่างแท้จริง อีกทั้งผู้บริหารจะได้นำความรู้ที่ได้ไปช่วยให้คำแนะนำ และแก้ปัญหาในการบริหารงานวิชาการ ซึ่งมีความต้องการให้ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาตนเองในระดับมากในทุกประเด็นเช่นกัน

ขั้นที่ ๓ การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมการบริหารงานวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์

๓.๑ เนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรมการบริหารงานวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์นี้ มีเนื้อหาที่แตกต่างจากแนวคิด ทฤษฎีการบริหารงานวิชาการโดยทั่วไปในหลายประเด็น ซึ่งผู้วิจัยมิได้นำเสนอไว้ในหลักสูตรฝึกอบรมการบริหารงานวิชาการ เพราะไม่เกี่ยวข้องและ

ไม่อยู่ในสาระสำคัญของความต้องการในการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษาแต่สามารถนำเสนอไว้เป็นข้อเสนอแนะในการจัดทำวิจัยในครั้งต่อไป

จึงสรุปได้ว่าเนื้อหาสาระของหลักสูตรฝึกอบรมการบริหารงานวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์นี้ มีความสมบูรณ์ในการนำไปใช้พัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาได้ โดยทั่วไปเนื่องจากประเด็นที่นำเสนอเป็นแนวคิดสำคัญ ที่เหมาะสมสอดคล้องกับการบริหารงานวิชาการและรูปการศึกษารูปแบบการศึกษาในปัจจุบัน ซึ่งยังไม่มีผลงานของนักวิชาการท่านใดได้จัดทำและเรียบเรียงไว้อย่างเป็นระบบเพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้นำไปศึกษาพัฒนาตนเองได้นอกจากเนื้อหาสาระครอบคลุมหน้าที่ ภารกิจสำคัญในการบริหารงานวิชาการ ทั้ง ๕ ด้าน คือ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตร และด้านการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรฝึกอบรมฯ นี้ยังมีจุดเด่นที่รวบรวมความรู้ และการทำแบบฝึกกิจกรรมท้ายเนื้อหา สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง

๓.๒ องค์ประกอบและรูปแบบหลักสูตรฝึกอบรมฯ ประกอบด้วย ๒ ส่วนสำคัญ คือ ส่วนที่ ๑ แนวทางการศึกษา ซึ่งรวบรวม วัตถุประสงค์ แผนผังแนวคิด วิธีการศึกษา แบบประเมินตนเอง ก่อนฝึกอบรม กิจกรรมและแนวตอบ และแบบประเมินตนเองหลังฝึกอบรม พร้อมเฉลย และส่วนที่ ๒ หลักสูตรฝึกอบรมประกอบด้วย ๕ โมดูลดังนี้โมดูลที่ ๑ การวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา โมดูลที่ ๒ การวัดและประเมินผล โมดูลที่ ๓ การพัฒนาหลักสูตร โมดูลที่ ๔ การจัดการเรียนการสอน โมดูลที่ ๕ การนิเทศการศึกษาในแต่ละโมดูลมีองค์ประกอบย่อยที่สำคัญคือ วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ เวลาที่ใช้ กิจกรรม ใบความรู้ ใบงาน และบรรณานุกรม ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ หรือคิดด้วยตนเอง สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมของ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (๒๕๓๘ : ๑๕๑-๑๕๓) และทฤษฎีรับสารของ บี เอฟ สกินเนอร์ (B.F.Skinner, ๑๙๖๘) ตามหลักการของบทเรียนโปรแกรม คือ การให้ผู้รับการฝึกอบรมได้เรียนรู้ทีละน้อยตามลำดับขั้น เริ่มจากโมดูลที่ ๑- โมดูลที่ ๕ ในแต่ละโมดูลแบ่งเป็นสาระย่อยๆ

นอกจากนี้องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมฯ ที่พัฒนาขึ้นยังสอดคล้องกับองค์ประกอบตามแนวคิดของ Houston, ed.al. (๑๙๗๒:๑๐-๑๕) อ่างโน จิตรา พิเศษพัฒน์, ๒๕๔๘:๒๔๖) ที่ว่าการเรียนรู้จะต้องให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระฉับกระเฉง(Active Participation)ด้วยการให้ผู้ศึกษาหลักสูตรฝึกอบรมฯ ได้ทำกิจกรรมท้ายหน่วยแต่ละหน่วย พร้อมแนวทางการตอบ อีกทั้งผู้ศึกษาสามารถตรวจเพื่อทราบผลคะแนนที่ทำแบบประเมินตนเอง ทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรม ทำให้ได้รับประสบการณ์ที่เป็นความสำเร็จ (Success experience) รู้สึกภาคภูมิใจเมื่อสามารถทำได้ถูกต้อง นอกจากนี้ยังจัดให้มีตัวจัดแนวคิดครบทั้ง ๓ ระดับ คือ ๑) ตัวจัดแนวคิดล่วงหน้า(Advance Organizers) คือ วัตถุประสงค์ เค้าโครงล่วงหน้า แผนผังแนวคิด ๒) ตัวจัดแนวคิดระหว่างเรียน (Concurrent Organizers) คือ การเสนอเนื้อหาตามลำดับ มีตาราง มีแผนภาพ ตัวอย่างประกอบตามความเหมาะสม และ ๓) ตัวจัดแนวคิดหลังการเรียน (Post Organizers) โดยจัดทำสรุปสาระสำคัญและการจัดกิจกรรมท้ายหน่วยที่ทำให้ได้ฝึกปฏิบัติเพื่อทบทวนเพิ่มเติม

ขั้นตอนที่ ๔. การตรวจสอบหลักสูตรฝึกอบรมการบริหารงานวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์

โดยจัดประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมการบริหารงานวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ ทั้ง ๕ โมดูลมีความถูกต้อง และความเหมาะสมของโครงสร้าง เนื้อหา ภาษา และความสอดคล้องของแบบทดสอบกับวัตถุประสงค์ และรูปแบบของหลักสูตรฝึกอบรม และการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของหลักสูตรฝึกอบรมฯ โดยใช้แบบสอบถามพบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากเช่นกัน

ขั้นตอนที่ ๕ แนวทางพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์

แนวทางนี้ผู้วิจัยได้สังเคราะห์หลักคุณธรรมจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาสรุปเป็นแนวทางพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ โดยสรุปว่าผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมประจำตน ซึ่งไม่ใช่มีพฤติกรรมที่ยึดกรอบกฎหมายอย่างเดียวเท่านั้นแต่ต้องประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในกรอบคุณธรรมและจริยธรรมที่ดิงตามปทัสสถานของสังคมที่ได้รับการยอมรับนอกจากนี้คุณธรรมจริยธรรมยังเป็นองค์ประกอบสำคัญขององค์ประกอบหนึ่งที่จะช่วยสร้างศรัทธาสร้างแรงจูงใจให้เกิดความสามัคคีร่วมมือกันปฏิบัติงานเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ร่วมงานในองค์กรและบุคคลทั่วไปจะเกิดความเชื่อมั่นเชื่อถือและศรัทธาในตัวผู้นำและองค์กรจนได้รับความไว้วางใจในที่สุด

ผู้บริหารเป็นผู้มีความสำคัญมากที่สุดในการจำเป็นต้องมีคุณสมบัติที่พึงประสงค์มากกว่าผู้ดำรงตำแหน่งอื่นๆ โดยเฉพาะคุณสมบัติด้านคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นคุณสมบัติที่จำเป็นของผู้บริหารการศึกษาและการทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายทฤษฎีและหลักปฏิบัติทางคุณธรรมจริยธรรมจะทำให้เกิดความเข้าใจและกำหนดกรอบการประพฤติปฏิบัติได้ถูกต้องและการทำความเข้าใจในทฤษฎีจะทำให้เกิดความมั่นใจและเกิดศรัทธาในการประพฤติปฏิบัติจนทำให้สามารถปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมได้ถูกต้องโดยง่ายโดยผู้วิจัยได้ประมวลมาดังนี้

๑.หลักพรหมวิหาร ๔ (อภิ.วิภังค. ๓๕/๓๖๙)

เป็นธรรมของพรหมหรือผู้เป็นใหญ่จะพึงปฏิบัติแต่ผู้น้อยมี ๔ ประการได้แก่

๑.เมตตา ผู้บริหารต้องมีความเมตตาต่อทุกคนเมตตาต่อครูต่อนักเรียนต่อชุมชนและคนทั่วไปความเมตตาจะเป็นบ่อเกิดของสังคมที่ผาสุกร่มเย็นและเป็นทีที่พึงเหมือนต้นไม้ใหญ่ที่แผ่กิ่งก้านสาขาให้ร่มเงาผู้บริหารก็เช่นเดียวกันถ้ามีเมตตาแล้วจะทำให้มองอะไรไปในทางบวกเสมอๆ และมีจิตใจที่อ่อนละมุนสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้อย่างเต็มใจลาการปฏิบัติอย่างผู้ใหญ่ต่อใครๆ จะได้รับการยอมรับนับถือในฐานะเป็นผู้ใหญ่กลับคืนมา

๒.กรุณา เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลให้ประสบความสำเร็จต้องการช่วยเหลือให้มีอุปสรรคมาขัดขวางในการทำงานและช่วยให้ประสบความสำเร็จความกรุณานี้ผู้ได้บังคับบัญชาปรารถนาอยากจะได้

๓.มุกิตา เป็นการพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีผู้บริหารจะต้องให้คำยกยอชมเชยจนถึงการให้รางวัลซึ่งขึ้นอยู่กับระดับการทำความดีถ้าอยู่นิ่งเฉยเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาทำดีก็เท่ากับมีความริษยาที่ไม่อยากให้คนอื่นได้ดีมุกิตาเป็นการสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ดีอีกทางหนึ่ง

๔.อุเบกขา การรู้จักวางเฉยคือการวางใจเป็นกลางเมื่อพิจารณาเห็นว่าใครทำดียอมได้ดีใครทำชั่วยอมได้ชั่วผู้บริหารต้องยึดหลักนิติธรรมคือมีกฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับเพื่อให้ทุกคนมีโอกาสเข้าสู่ระบบอย่างเท่าเทียมกันต้องมีมโนธรรมคือความเห็นอกเห็นใจต่อผู้อื่นและต้องมีความยุติธรรมคือความเป็นกลางนั่นเอง

๒.หลักอิทธิบาท ๔(อภิ.วิภังค. ๓๕/๒๙๒)

แปลว่าทางเดินที่นำไปสู่ความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ (อิทธิแปลว่าใหญ่ , บาทแปลว่าทางเดิน) หมายถึงสิ่งซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงความสำเร็จที่ตนประสงค์อิทธิบาทมี ๔ ประการซึ่งเป็นการดำเนินการอย่างต่อเนื่องกันไปแต่แต่ละอย่างจะมีหน้าที่เป็นอิสระเฉพาะตัวมีดังนี้

๑.ฉันทะ คือความพอใจในฐานะและงานของตนทำให้มีความทะเยอทะยานในการทำงานให้สำเร็จและพอใจในการทำงานของตนไม่ปล่อยวางจนประสบความสำเร็จเป็นธรรมที่จะส่งผลให้เกิดคุณธรรมในข้อต่อไป

๒.วิริยะ คือความพากเพียรเป็นการกระทำอย่างต่อเนื่องไม่ขาดตอนจนประสบความสำเร็จไม่ว่าจะมีอุปสรรคใดๆก็ตามจะต้องมีความกล้าหาญเจืออยู่ด้วย

๓.จิตตะ คือจดจ่อไม่ทอดทิ้งสิ่งที่ทำให้เกิดจากความรู้สึกรู้สึกนึกคิดไม่หยาบโหยงทำอะไรจนบรรลุวัตถุประสงค์จะต้องมีสมาธิเป็นอย่างมาก

๔.วิมังสา คือพิจารณาสอดส่องดูแลอย่างมีเหตุและผลการทำงานจึงจะได้ไม่ผิดพลาดงานออกมาจะมีคุณภาพตามที่ต้องการธรรมข้อนี้จะต้องการฝึกฝนอย่างเข้มข้น

๓.สังคหวัตถุธรรม (อง.จตุกก. ๒๑/๔๒)

ผู้บริหารสถานศึกษาที่ดีจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์เพื่อผูกใจผู้คนหรือผูกใจผู้ร่วมงานให้ทำงานจนประสบความสำเร็จตามต้องการจะต้องยึดหลักสังคหวัตถุคือหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจผู้อื่นเป็นการผูกมิตรไมตรีเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันมี ๔ ประการได้แก่

๑.ทาน คือการให้การเสียสละหมายถึงความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่แบ่งปันของๆตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นไม่ตระหนี่ถี่เหนียวไม่เป็นคนเห็นแก่ได้แต่ฝ่ายเดียวเป็นการขจัดความโลภให้น้อยลง

๒.ปิยวาจา คือพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวานพูดด้วยความจริงใจไม่หยาบคายก้าวร้าวพูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์เหมาะแก่กาลเทศะปิยวาจาเป็นบันไดขั้นแรกที่จะสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นดังนั้นต้องละเว้นจากการพูดเท็จพูดส่อเสียดคำหยาบและพูดเพื่อเจ้า

๓.อัตถจริยา คือประพฤติตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นไม่นิ่งดูตายอย่าหาว่าธุระไม่ใช่อัตถจริยาจะเป็นการสร้างเสน่ห์อย่างหนึ่งที่ผู้บริหารจะต้องสังวร

๔.สมานัตตตา คือการประพฤติเสมอต้นเสมอปลายอย่าถือเอาประโยชน์จึงประพฤติดีถ้าไม่มีประโยชน์ก็ไม่ใส่ใจสำหรับผู้บริหารแล้วอย่าตกเป็นทาสของอารมณ์อย่าให้อารมณ์เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของตนเองจะกลายเป็นเดี๋ยวดีเดี๋ยวร้ายและกลายเป็นการทำลายความเชื่อถือของตนเอง

๔.หลักสี่ปฐิสรธรรม (อง. สตตก. ๒๓/๑๑๓)

ผู้บริหารเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดของหน่วยงานเป็นสัญลักษณ์เป็นหน้าตาหน่วยงานดังนั้นผู้บริหารจะต้องเป็นผู้มีคุณธรรมสำหรับคนดีคือสี่ปฐิสรธรรมมี ๗ ประการดังนี้

๑.ธัมมัญญตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุคือรู้จักความจริงรู้หลักการรู้หลักเกณฑ์รู้กฎแห่งธรรมชาตารู้กฎแห่งเหตุผลรู้จักวิเคราะห์สังเคราะห์เหตุการณเพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จรวมความแล้วคือรู้หลักคิดรู้หลักปฏิบัติรู้หลักวิชาการ

๒.อัตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักผลคือรู้ความมุ่งหมายของตนรู้ประโยชน์ที่ประสงค์รู้จักผลที่จะเกิดเป็นการคาดเดาที่มีเหตุผลก่อนผลจะเกิดเมื่อเกิดแล้วรู้ได้ว่าผลดังกล่าวเกิดจากเหตุอย่างไร

๓.อัตตัญญตา ความเป็นผู้รู้จักตนคือรู้ฐานะรู้ภาวะรู้กำลังรู้ความคิดความรู้ความสามารถและความถนัดของตนและประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสม

๔.มัตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณคือความสามารถรู้จักประมาณในการกินรู้จักประมาณในการใช้จ่ายซึ่งจะเป็นบ่อเกิดแห่งความขาดแคลนขัดสนเป็นปัญหากระทบต่อการทำงาน

๕.กาลัญญตา ความเป็นผู้รู้จักการเวลาคือรู้กาลเวลาอันเหมาะสมในการประกอบกิจการงานให้ตรงเวลาได้เป็นเวลาให้ทันเวลาให้พอเวลาและให้เหมาะสมแก่เวลาเป็นต้น

๖.ปริสัญญตา ความเป็นผู้รู้จักชุมชนคือรู้จักกลุ่มบุคคลรู้จักหมู่คณะรู้จักชุมชนและรู้จักที่ประชุมจะได้ประพฤติปฏิบัติได้ถูกต้องจะพูดต่อบุคคลเหล่านั้นอย่างไรและจะสังเคราะห์อย่างไร

๗.บุคคลปโรปรัญญตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคลคือรู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคลด้านอุปนิสัยใจคอความรู้ความสามารถความประพฤติและคุณธรรมเป็นผู้เยอหยิ่งหรือหย่อนอย่างไรเพื่อจะได้ปฏิบัติให้ถูกต้องนั่นคือจะได้ปรับตัวให้เข้ากับคนได้บอกคนได้ใช้คนเป็นจะได้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารมากยิ่งขึ้น

หากผู้บริหารสถานศึกษาสามารถประยุกต์หลักธรรมเหล่านี้มาใช้ในการบริหารสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ได้อย่างเหมาะสม จะสามารถบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน

๖. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ และข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในอนาคตดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรจัดหลักสูตรฝึกอบรมการบริหารงานวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์

๑.๒ ผู้บริหารสถานศึกษานำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา

๒. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

๒.๑ ผู้บริหารสถานศึกษาควรทดสอบความรู้ก่อน – หลังการฝึกอบรม เพื่อจะได้รับทราบ ว่า ควรจะศึกษารอบการดำเนินงานวิชาการด้านใด และให้ความสำคัญมากน้อยอย่างไร

๒.๒ ผู้บริหารสถานศึกษาควรเข้ารับการฝึกอบรมการบริหารงานวิชาการ ตามโมดูลที่ได้ ดำเนินการไว้ตามสาระสำคัญของแต่ละโมดูล พร้อมทั้งมีการประเมินผลการฝึกอบรมการบริหารงาน วิชาการเพื่อการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริหารสถานศึกษา

๒.๓ ผู้บริหารสถานศึกษาควรได้มีการศึกษาดูงานเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ หลังจากฝึกอบรมแล้ว และได้รับประสบการณ์ตรงจากการศึกษาดูงาน

๒.๔ ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้เวลาศึกษาสาระสำคัญในแต่ละโมดูลไม่น้อยกว่า ๑๐ - ๑๒ ชั่วโมง และศึกษากิจกรรมท้ายหน่วยเพื่อเป็นการทบทวนความเข้าใจ

๒.๕ เสนอให้สมาคมผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ นำหลักสูตรฝึกอบรมการ บริหารงานวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อนำไปพัฒนาผู้บริหาร สถานศึกษาด้านการบริหารงานวิชาการในเขตพื้นที่การศึกษาภาคเหนือตอนล่างต่อไป

๒.๖ เสนอให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) นำหลักสูตรฝึกอบรม การบริหารงานวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อนำไปเป็นแนวทาง ใน การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาด้านการบริหารงานวิชาการสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานต่อไป

๓. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

๓.๑ ควรศึกษาความพึงพอใจในการใช้หลักสูตรฝึกอบรมการบริหารงานวิชาการของ ผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้ได้ความสมบูรณ์และใช้ประโยชน์ได้จริง

๓.๒ ควรจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในด้าน สื่อการเรียนรู้และเทคโนโลยี ด้านการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน เช่น กิจกรรมลูกเสือ ชุมนุม กีฬาและนันทนาการ เป็นต้น เพื่อพัฒนาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาให้สมบูรณ์ และส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

๓.๓ หลักสูตรฝึกอบรมการบริหารงานวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัด นครสวรรค์นี้สามารถนำไปจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมการบริหารงานวิชาการด้านการสร้างและผลิตสื่อ หรืออาจเป็นต้นแบบสำหรับพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการบริหารงานบุคคล การบริหารงานสินทรัพย์ และการเงินต่อไป

บรรณานุกรม

- จิตรา พิชะพัฒน, **พัฒนาชุดฝึกอบรม : ประมวลสาระสำคัญด้านการบริหารการเงินและ
สินทรัพย์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. **การพัฒนาชุดฝึกอบรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์, ๒๕๓๘
- ดิเรก วรรณเศียร. **การพัฒนาแบบจำลองแบบสมบูรณ์ในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาการบริหาร
การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์-มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. **ประมวลสารชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการฝึกอบรม**.
กรุงเทพมหานคร : สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. ๒๕๓๗
- รุ่ง แก้วแดง, **การประกันคุณภาพการศึกษา: ทุกคนทำได้ไม่ยาก**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : วัฒนา
พานิช. ๒๕๔๔.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๒. **แผนปฏิบัติ ราชการการศึกษา
จังหวัดนครสวรรค์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๓** เอกสาร สพป. นครสวรรค์ เขต ๒
ลำดับที่ ๕/๒๕๕๓.
- อุทัย บุญประเสริฐ (๒๕๔๖). **หลักการบริหารแบบฐานโรงเรียน**. กรุงเทพฯ : พระรามสี่การพิมพ์.

๕๖ ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘

ศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์
จังหวัดนครสวรรค์

The Roles of Administrative Sangha In Educational
Administration of Sangha In Nakhonsawan Province

พระมหาสมพงษ์ กนตวณโณ (รัตนนนท์)*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาบทบาทในการบริหารการศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครสวรรค์ ๒) เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อบทบาทที่พึงประสงค์ในการบริหารการศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครสวรรค์ ๓) เพื่อหาความสัมพันธ์ของขอบเขตเนื้อหาทางด้าน ทั้ง ๔ ด้าน ที่มีต่อบทบาทในการบริหารการศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครสวรรค์โดยภาพรวม และ ๔) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทที่พึงประสงค์ในการบริหารการศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครสวรรค์

ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ คณะพระสังฆาธิการ จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๒๓๑ รูป ใช้การสุ่มตัวอย่างได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้โดยสูตรของทาร์ ยามาเน่ และใช้วิธีการการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นเจ้าคณะอำเภอในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดนครสวรรค์ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน ๗ ท่าน

ผลการวิจัยพบว่าพระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการในการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๒$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน และที่มีระดับพระสังฆาธิการ อายุ และระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ไม่แตกต่างกัน มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานข้อที่ ๑, ๒ และข้อที่ ๔ ส่วนพระสังฆาธิการที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน พบว่า มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ในข้อที่ ๓

สำหรับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบทและประมวลผลเข้าด้วยกัน และสรุป

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

แนวทางในการพัฒนาการศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์
จังหวัดนครสวรรค์

คำสำคัญ: บทบาทของพระสังฆาธิการ, การบริหารการศึกษา

ABSTRACT

The research entitled “The Roles of Administrative Sangha In Educational Administration Of Sangha In Nakhonsawan Province” ; had the following objectives: 1) to study the Roles of Administrative Sangha in Educational Administration of Sangha A Nakhonsawan Province 2) To compare monks’ opinion towards desirable roles in Educational Administration of Sangha in Nakhonsawan Province. 3) to find out the correlation of four scopes of study with the total scores in Educational Administration of Sangha in Nakhonsawan Province. 4) to present the guidelines to develop the desirable roles of Administrative Sangha Nakhonsawan Province.

The method of the study was Mixed Methods Research. The sample consisted of 231 Administrative Monks in Nakhonsawan Province. The sample size used Taro Yamane Formula. The Simple Random Sampling was employed along with Purposive Sampling for seven key Informants.

The findings were found that Sangka had the opinions in high level with referring to Educational Administration ($\bar{x}=4.12$). When considering to each aspect; they also found that were in high level. The independent variables of level of Sangkhatikara, age and duration in their positions were not statistically significant at .05 level.

Therefore the first, the second and the fourth hypotheses has been rejected. Only the factor of Educational level were statistically significant at .05 level.

The conclusion of problems and suggestions have been performed by Content Analysis Techniques.

Keywords: Roles of Administrative Sangha, Educational Administration of Sangha

๑. บทนำ

ประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้จะถือได้ว่าประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาและมีความหลากหลายในธรรมเนียมปฏิบัติและความเชื่อความเข้าใจทางศาสนาที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น การบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ จึงถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญเพราะถ้า

มีระบบบริหารการศึกษาคดี ศาสนาก็มีความเจริญมั่นคง การบริหารการศึกษาที่ตึ้นนั้นจะต้องมีรูปแบบและวิธีการจัดการหรือมีแนวคิดซึ่งขึ้นอยู่กับการแบ่งงานมอบอำนาจกระจายงานให้ผู้อยู่ฝ่ายบริหาร การศึกษาระดับต่างๆ รับผิดชอบตามความรู้ความสามารถของตน และพัฒนาการในด้านต่างๆ เพราะการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ปัจจุบันนี้ ผู้บริหารคณะสงฆ์ จะต้องเร่งพัฒนาหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์โดยเฉพาะ หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมบาลีให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ที่สามารถรักษาสาระหลักสูตร เดิมไว้และสามารถเทียบโอนผลการเรียนกับการจัดการศึกษาสามัญทั่วไปของรัฐ มิฉะนั้นในทศวรรษ หน้า คณะสงฆ์จะเกิดวิกฤติขาดแคลนผู้เข้ามาบวชเรียนและสืบต่อพระพุทธศาสนา อย่างรุนแรง

การบริหารการศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ในปัจจุบัน ได้มีการส่งเสริมเหล่าพระสังฆาธิการให้มีการศึกษาและบริการสังคมอย่างเต็มที่ในทุกๆด้าน เพื่อทำหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่ได้ชื่อว่าเป็นสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระสังฆาธิการในจังหวัดนครสวรรค์หากจะนำไปเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นๆ อาจจะนับว่าอยู่ในระดับที่ดีกว่าบางจังหวัด แต่ผู้วิจัยต้องการศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาการบริหารการศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ให้มีความสมบูรณ์มากที่สุด อีกทั้งในปัจจุบันงานกิจการคณะสงฆ์มีเพิ่มมากขึ้น ทำให้พระสังฆาธิการจำต้องเร่งปรับตัวเพื่อทำงานเชิงรุก เพื่อให้เกิดการกระตุ้นงานการศึกษาคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพกว่าเดิม โดยเฉพาะพระสังฆาธิการผู้มีส่วนบาทในการปกครอง อาจจะมีเวลาในการดูแลการบริหารการศึกษาได้ไม่ทั่วถึง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการบริหารการศึกษาคณะสงฆ์ รวมทั้งอาจทำให้ขาดการวางแผนพัฒนาศาสนวัตถุและศาสนบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ว่าพระสังฆาธิการมีการจัดการศึกษาให้เป็นไปในทิศทางใด และมีแนวทางใดบ้างที่ทำให้เกิดการกระตือรือร้นในการศึกษา ได้มีการปฏิบัติหน้าที่ตามพระธรรมวินัย ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และระเบียบ ข้อบังคับ กฎมหาเถรสมาคมอย่างไร เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนและพัฒนาการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นต่อไป ทั้งยังเป็นการศึกษาที่สามารถนำไปวางแผนพัฒนาการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดอื่นๆ ได้ด้วย

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทในการบริหารการศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครสวรรค์
- ๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อบทบาทที่พึงประสงค์ในการบริหารการศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครสวรรค์
- ๒.๓ เพื่อหาความสัมพันธ์ของขอบเขตเนื้อหาารายด้าน ทั้ง ๔ ด้าน ที่มีต่อบทบาทในการบริหารการศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครสวรรค์โดยภาพรวม
- ๒.๔ เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทที่พึงประสงค์ในการบริหารการศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครสวรรค์

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีความต้องการศึกษา คือ คณะพระสังฆาธิการจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๕๘๔ รูป

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ คณะพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๒๓๑ รูป ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purpose sampling) เพื่อกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

เป็นแบบสอบถามบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ มีรายละเอียดดังนี้

๑) แบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๓ ตอนได้แก่

ตอนที่ ๑ เป็นสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะและแนวความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์

๒) แบบสอบถามการบริหารงานบุคคลเป็นแบบมาตราส่วนการประเมินค่า (Rating Scale) มีเกณฑ์การแบ่งคะแนนเป็น ๕ ระดับ ดังนี้

๕ หมายถึงมากที่สุด

๔ หมายถึงมาก

๓ หมายถึงปานกลาง

๒ หมายถึงน้อย

๑ หมายถึงน้อยที่สุด

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือ และหาคุณภาพเครื่องมือตามขั้นตอน ดังนี้

๑) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย และนำมาสร้าง ข้อคำถามครอบคลุมประเด็นที่ต้องการ ในแบบสอบถาม

๒) ศึกษาหลักเกณฑ์ในการสร้างคำถามตามแบบลิเคิร์ต (likert-type Rating Scale) แล้วนำมากำหนดเป็นเนื้อหา จำนวนข้อของเครื่องมือ ตามแนวคิดเรื่องบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์

๓) นำแบบสอบถามให้กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณา

๔) นำข้อเสนอจากคำแนะนำของคณะกรรมการมาปรับปรุงแก้ไข

๕) นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และหาค่าดัชนี ความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งต้องได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ ๐.๕ ขึ้นไป ถ้า มีบางข้อที่ได้ดัชนีความสอดคล้องต่ำกว่า ๐.๕ ต้องปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

๖) พิมพ์ แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์แล้วนำมาใช้ทดลอง (try-out) กับพระสังฆาธิการของจังหวัดอุทัยธานี จำนวน ๓๐ รูป ซึ่งมีใช้กลุ่มประชากร เพื่อหาคุณภาพของแบบสอบถาม โดยวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค^๑ (Cronbach) นำผลที่ได้มาปรับปรุงพัฒนาให้แบบสอบถามสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และนำไปใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยต่อไป

๗) นำแบบบันทึกให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) ให้ครอบคลุมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๔. ผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญ ในการศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์โดยจะสรุปตามลำดับ ดังนี้

๑. ข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเจ้าอาวาส จำนวน ๑๐๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๖ อายุ ระหว่าง ๓๖ ปี - ๔๕ ปี จำนวน ๙๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๐ ระดับการศึกษา ปริญญาตรี จำนวน ๙๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๕ ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งระหว่าง ๕ - ๑๕ ปี จำนวน ๑๑๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๘

๒. ระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการต่อการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์

ผลการวิจัย พบว่า พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการในการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๒$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ด้านวางแผน พบว่า พระสังฆาธิการในการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการวางแผน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๔$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านการวางแผน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ด้านการจัดการองค์กรพบว่า ของพระสังฆาธิการในการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ด้านการจัดการองค์กร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๔$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านการจัดการองค์กรพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

^๑ ล้วน สายยศ, เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุวีรียาสาส์น, ๒๕๓๘), หน้า ๒๐๐.

ด้านการบริหารงานบุคคล พบว่า มีความคิดเห็นของพระสังฆาธิการในการบริหาร การศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ด้านการบริหารงานบุคคล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๙$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านการบริหารงานบุคคล พบว่า อยู่ในระดับ มากทุกข้อ

ด้านการจัดการศึกษา พบว่า มีความคิดเห็นของพระสังฆาธิการในการบริหารการศึกษา ของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ด้านการจัดการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๓$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านการจัดการศึกษา พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕ .อภิปรายผล

สมมติฐานข้อที่ ๑.พระสังฆาธิการที่มีระดับสังฆาธิการต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาท ของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยภาพรวม ไม่ แตกต่างกัน ($F=๑.๒๒๘$, $Sig = ๐.๓๐๐$)อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้ง ไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระชนดล นาคสุวณโณ (นาคพิพัฒน์)^๒**

สมมติฐานข้อที่ ๒. ความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะ สงฆ์ในจังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามอายุ แตกต่างกันผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าพระสังฆา ธิการที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารการศึกษาคณะ สงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ ไม่แตกต่างกัน ($F=๑.๔๗$, $Sig = ๐.๙๓๒$)อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ . ๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้านที่เป็นเช่นนั้น เพราะพระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกันแต่การทำงานด้วยระบบงานของการศึกษาคณะสงฆ์เหมือนกัน และเป็นไปในทิศทางเดียวกันจึงมีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

สมมติฐานข้อที่ ๓. ความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารการศึกษา คณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามระดับการศึกษา แตกต่างกันผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าพระสังฆาธิการที่มีระดับการศึกษา แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการ ในการบริหารการศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์โดยภาพรวม แตกต่างกัน ($F=๒.๘๐๙$, $Sig = ๐. ๐๔๐$)อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการจัดการองค์กร พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ($F=๓.๓๐๐$, $Sig = ๐.๐๒๑$)อย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และด้านการศึกษาพบว่า พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นแตกต่างกัน

^๒พระชนดล นาคสุวณโณ นาคพิพัฒน์. “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”. วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

($F=๓.๗๗๒$, $Sig = ๐.๐๑๑$)อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิเชียร บุญกล้า^๓

สมมติฐานข้อที่ ๔. ความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการการบริหาร การศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์โดยจำแนกตามระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง แตกต่างกันผล การวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าพระสังฆาธิการที่มีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง แตกต่างกัน มีระดับ ความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารการศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์โดย ภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ($F=.๖๓๑$, $Sig = ๐.๕๙๖$)อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึง ปฏิเสธ สมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าไม่แตกต่างกันทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปราโมทย์ ภูมิพันธ์^๔

สมมติฐานข้อที่ ๕ด้านการวางแผน มีความสัมพันธ์กับบทบาทของพระสังฆาธิการในการ บริหารการศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์

สมมติฐานข้อที่ ๖ด้านการจัดการองค์กร มีความสัมพันธ์กับบทบาทของพระสังฆาธิการ ในการบริหารการศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์

สมมติฐานข้อที่ ๗ ด้านการบริหารงานบุคคล มีความสัมพันธ์กับบทบาทของพระสังฆาธิ การในการบริหารการศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์

๗สมมติฐานข้อที่ ๘ ด้านการจัดการศึกษา มีความสัมพันธ์กับบทบาทของพระสังฆาธิการในการ บริหารการศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์

จากผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบของการวางแผน($r_s=.๘๗๕$), การจัดการองค์กร($r_s=. ๘๑๗$), การบริหารงานบุคคล($r_s=.๘๒๒$), และการจัดการศึกษา($r_s=.๘๓๔$)มีความสัมพันธ์กันสูงกับ ภาพรวมของบทบาทในการบริหารการศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งสอดคล้อง กับสมมติฐานที่ตั้งไว้ในข้อที่ ๕,๖,๗, และ ๘ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๖. ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารการศึกษาคณะสงฆ์ จังหวัดนครสวรรค์ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับพัฒนาต่อยอด และแนวทางการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

๑. ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดอื่น ๆ

^๓วิเชียร บุญกล้า. “การศึกษาการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาชั้น พื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต ๓”.วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๕๐.

^๔ปราโมทย์ ภูมิพันธ์, “การบริหารงานการศาสนาของศึกษาธิการอำเภอในทัศนะพระสังฆาธิการจังหวัด ขอนแก่น”, ปรียญานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๓).

๒. ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ในจังหวัด นครสวรรค์ และจังหวัดอื่น ๆ

๓. ควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับบทบาทที่พึงประสงค์ในการบริหารและจัดการ คณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดอื่น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

ชูศรี วงศ์วัฒน์. **เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. นนทบุรี: ไทเนรมิตกิจ อินเตอร์ โพรเกรสซิฟ, ๒๕๕๒.

ล้วน สายยศ. **เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุวีริยาสาส์น, ๒๕๓๘.

ลูเธอร์ กุลิก. อ่างใน ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. **ทฤษฎีองค์การ: ฉบับมาตรฐาน**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร, ๒๕๔๕. หน้า ๘๖.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

ปราโมทย์ ภูมิพันธ์. “การบริหารงานการศาสนาของศึกษาธิการอำเภอในทัศนะพระสังฆาธิการ จังหวัดขอนแก่น”. **ปริญญาานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๓.

พระธนดล นาคสุวรรณโณ นาคพิพัฒน์. “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”. **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

วิเชียร บุญกล้า. “การศึกษาการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้น พื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต ๓”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหา บัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๕๐.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

Cronbach, Lee J. **Essentials of psychological testing**. (4 th ed.). New York: Harper & Row, 1971.

การพัฒนาแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง
เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย
The Development Model of Supervision By Using
Empowerment Techniqu to Enhance Science Performance
Experiences Learning of Preschool Teachers

ยมนพร เอกปัทมา*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการในการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย เพื่อสร้างแบบการนิเทศแบบเสริมพลังเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัยและศึกษาผลการใช้แบบการนิเทศแบบเสริมพลังเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย ดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษาความต้องการในการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ โดยใช้แบบประเมินความต้องการในการเสริมสร้างการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูปฐมวัย โรงเรียนดีประจำตำบล จำนวน 140 คน

ขั้นตอนที่ ๒ สร้างรูปแบบและตรวจสอบรูปแบบโดยการประชุมสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๑๐ คน

ขั้นตอนที่ ๓ ศึกษาผลการใช้รูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลังเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูปฐมวัย จำนวน 8 คน และผู้บริหารโรงเรียน จำนวน ๓ คนการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.).

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ครูปฐมวัย มีความต้องการในการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ด้านความรู้ และทักษะ อยู่ในระดับมาก

๒. รูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเป็นโครงสร้างแสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบและขั้นตอนการนิเทศแบบเสริมพลังเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย ได้แก่ หลักการของรูปแบบวัตถุประสงค์เนื้อหาการนิเทศ กระบวนการนิเทศ วิธีการนิเทศ ระยะเวลาการนิเทศ ผลการประเมินคุณภาพรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลังเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย

* หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

โดยการประชุมสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ พบว่า รูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลังเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัยที่พัฒนาขึ้นมีความถูกต้องมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และมีความเป็นประโยชน์ในระดับมาก

๓. ครูปฐมวัยมีระดับความรู้ และเจตคติต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์หลังได้รับการนิเทศแบบเสริมพลังสูงกว่าก่อนได้รับการนิเทศแบบเสริมพลังอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ระดับทักษะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์หลังได้รับการนิเทศแบบเสริมพลังอยู่ในระดับดีมาก ผู้บริหารโรงเรียนและครูปฐมวัยมีความพึงพอใจต่อการนิเทศแบบเสริมพลังเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในระดับมาก

คำสำคัญ: รูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง, สมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์

ABSTRACT

The objectives of this research is to study the empowerment technique to enhance science performance experiences learning of preschool teachers to develop the model of supervision of the empowerment technique , and to study the result of using empowerment technique to enhance science performance experiences learning of preschool teachers. The study has been conducted based on the 3 steps of research and development process as follows:

1st step: study the requirement of empowerment technique to science enhance performance experiences learning by using the requirement assessment form. The sampling groups are 140 preschool teachers in good schools of each sub-district.

2nd step: form and check a model of the technique by holding a seminar referring 10 experts.

3rd step : study the result of using the technique of enhancing performance experiences science learning of preschool teacher. The sampling groups are 8 preschool teachers and 3 school executives. The data was analyzed by applying a statistical package to find mean (\bar{X}) and standard deviation (S.D.).

The results were indicated below.

1. Preschool teachers require the empowerment technique to enhance science performance experiences learning on knowledge and skills modules in high level.

2. The form of empowerment technique to enhance science performance experiences learning of preschool teachers that researchers have developed to structurally show the compositions and steps of the empowerment technique to

enhance science performance experiences learning of preschool teachers which are; the empowerment objectives, the empowerment process, the empowerment approach and the time. On the assessment result of the empowerment technique's quality to enhance the science performance experiences learning of preschool teachers, with the seminar alluding the experts, it is found that the empowerment technique to enhance science performance experiences learning of preschool teachers which has developed is correct, proper, practical and beneficial in high level.

3. Preschool teachers gained knowledge and good attitude towards the science performance experiences learning after getting the empowerment technique in higher level than before getting the technique with statistically significance at .01. Their skill level of science experience learning after the empowerment technique use is in very good and good level. The executives and preschool teachers have satisfactory level on the technique of empowerment to enhance science experience learning in high level.

Keywords : Empowerment technique, Science performance experience learning.

๑. บทนำ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาพระราชทานพระราชดำริให้คณะกรรมการโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย นำ “บ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย” ไปพิจารณาริเริ่มดำเนินการนำร่องในประเทศไทยโดยมุ่งพัฒนาทักษะความสนใจใฝ่รู้และทัศนคติที่ดีต่อวิทยาศาสตร์ในเด็กไทยตั้งแต่วัยอนุบาล ซึ่งประสบการณ์และกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมดของเด็กตั้งแต่เกิด ล้วนมีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็ก (สสวท : 2553) สำหรับประเทศไทยจากผลการประเมินของ PISA พบว่าความรู้และทักษะทางวิทยาศาสตร์ของเด็กไทยยังต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยและยังขาดนักวิทยาศาสตร์และวิศวกรที่จะขับเคลื่อนการพัฒนา สสวท. ให้การสนับสนุนด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัย จากการติดตาม เยี่ยมโรงเรียนอนุบาลทั่วประเทศทั้ง ๕ ภูมิภาคของ สสวท.พบว่า ครูปฐมวัยขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องทั้งในด้านเนื้อหา ด้านวิธีการสอนวิทยาศาสตร์ระดับปฐมวัย(ชุตินา เติมยสถิต. 2553) ซึ่งสอดคล้องกับ วรรณาท รักสกุลไทย นักการศึกษาปฐมวัย สมาคมอนุบาลศึกษา กล่าวว่า วิทยาศาสตร์มีความสำคัญจะสอนอย่างไรสำหรับเด็กปฐมวัย สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ครูต้องแม่นยำในพัฒนาการของเด็ก

ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์จะทำให้ครูปฐมวัยสามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในรูปแบบบูรณาการใน 6 กิจกรรมหลักตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 จึงมีแนวคิดที่จะ

เสริมสร้างสมรรถนะดังกล่าวโดยใช้รูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลังในครั้งนี้รูปแบบฯใช้ แนวคิด ทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา หลักการเกี่ยวกับการเสริมพลัง หลักการโค้ชทาง ปัญญา ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทฤษฎีการเรียนรู้ของวัยผู้ใหญ่ หลักการเกี่ยวกับสมรรถนะการจัด ประสบการณ์การเรียนรู้ของครูปฐมวัยและกรอบมาตรฐานการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ปฐมวัย เป็น พื้นฐานสำคัญในการพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง จากการศึกษาวิเคราะห์สังเคราะห์ แนวคิดทฤษฎีดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางการส่งเสริมสมรรถนะครูตามแนวคิดของ ธัญพร ชื่น กลิ่น (2553) ที่กล่าวว่า การพัฒนาสมรรถนะที่เกิดจากความต้องการของตนเอง จะทำให้เป้าหมาย ขององค์กรบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนด และสอดคล้องกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ซึ่งการเรียนการสอน ต้องยึดหลักให้ตอบสนองต่อธรรมชาติของผู้ใหญ่นั้นคือต้องรู้หลักการศึกษผู้ใหญ่ ซึ่ง Knowles (2008) กล่าวว่าประสบการณ์ของผู้ใหญ่มีคุณลักษณะมากมีประสบการณ์อย่างกว้างขวางที่จะเป็น แหล่งทรัพยากรอันมีค่าของการเรียนรู้ขณะเดียวกันความพร้อมที่จะเรียนผู้ใหญ่มีความพร้อมที่จะ เรียนเมื่อรู้สึกว่สิ่งนั้น “จำเป็น” ต่อบทบาทและสถานภาพทางสังคมของตน และ แนวทางการ เรียนรู้ผู้ใหญ่จะยึดปัญหาเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ มุ่งนำความรู้ไปใช้ทันที และการมีส่วนร่วมจึง ทำให้เกิดผลดีซึ่ง Blasé & Blasé. (1994) กล่าวว่า การเสริมพลังในบริบทของครู ต้องมีการ เตรียมความพร้อมของบุคลากร และสถานศึกษา โดยการสร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วมในการ ทำงานด้วยความสมัครใจ ส่งเสริมคุณธรรม น้ำใจ และความเสียสละของทีมงาน กำหนดวิธีการของ การมีส่วนร่วม และสร้างความสัมพันธ์ที่ดี รวมถึงการสนับสนุนให้ครูกล้าเผชิญกับงานที่ท้าทาย ความสามารถเสริมพลังเป็นกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับการนิเทศซึ่งสอดคล้องกับ Briggs and Justman (1952) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา คือ การร่วมมือกันกระตุ้นส่งเสริม และให้ คำแนะนำแก่ครูเพื่อให้ครูมีความเจริญก้าวหน้าอย่างเพียงพอต่อการสร้างความเจริญให้นักเรียน สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมโลกอย่างฉลาด ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบเสริม พลัง ทำให้ครูปฐมวัยมีสมรรถนะด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ วิทยาศาสตร์และจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการในการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย
2. เพื่อสร้างรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลังเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัด ประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย
3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลังเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัด ประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย

๓. ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ สมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของครูปฐมวัยในด้านความรู้ ทักษะและเจตคติองค์ประกอบของรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลังเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย ประกอบด้วย หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ เนื้อหาการนิเทศ กระบวนการนิเทศ วิธีการนิเทศและระยะเวลาการนิเทศ

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

1. ประชากรของ ครูปฐมวัย โรงเรียนดีประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 2 จำนวน 35 แห่ง รวมทั้งสิ้น 140 คน
2. กลุ่มตัวอย่างของ ครูปฐมวัย โรงเรียนดีประจำตำบล ใช้วิธีการแบบเจาะจงเลือก (Purposive or Judgmental Sampling) จำนวน 8 คนโดยการกำหนดคุณสมบัติ 2 ประการคือ ประการแรกเป็นโรงเรียนดีประจำตำบลที่ผู้บริหารมีนโยบายจัดการเรียนการสอน ตามแนวทางปฏิรูปการเรียนรู้และมีการพัฒนาครูมาแล้วในระดับหนึ่ง จำนวน 3 แห่ง มีขนาดแตกต่างกัน 3 ขนาด คือ ใหญ่ กลาง เล็ก และประการหลัง ผู้บริหารโรงเรียนมีความต้องการพัฒนาครูและครูผู้สอนปฐมวัยมีความต้องการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ยินดีและเต็มใจเข้าร่วมโครงการวิจัยด้วยตนเอง
3. ผู้เชี่ยวชาญทางด้านกรณีศึกษาการศึกษาและการศึกษาระดับปฐมวัยซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 10 คน
4. ผู้นิเทศจำนวน 2 คน (ผู้บริหาร)

ขอบเขตด้านตัวแปร

1. ตัวแปรทั่วไปประกอบด้วย
 - 1.1 ความต้องการในการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย ประกอบด้วย 2 ตัวแปรย่อยคือ ตัวแปรความต้องการด้านความรู้และตัวแปรความต้องการด้านทักษะ
 - 1.2 ระดับคุณภาพของรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง ประกอบด้วย 4 ตัวแปรย่อยคือ ระดับความถูกต้อง ระดับความเหมาะสม ระดับความเป็นได้และระดับเป็นประโยชน์
2. ตัวแปรจากการทดลองใช้รูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง ประกอบด้วย
 - 2.1 ตัวแปรอิสระ การทดลองใช้รูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลังเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย
 - 2.2 ตัวแปรตาม ประกอบด้วย 4 ตัวแปรย่อยคือ ตัวแปรด้านความรู้ ตัวแปรด้านทักษะ ตัวแปรด้านเจตคติ ตัวแปรด้านระดับความพึงพอใจของครูปฐมวัยและตัวแปรด้านความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนจากการทดลองใช้รูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนตามวัตถุประสงค์การวิจัยคือ

ขั้นตอนที่ 1 : การศึกษาความต้องการในการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย

ใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินความต้องการในการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัยกับครูปฐมวัย จำนวน 140 คน จากโรงเรียน 35 แห่ง ที่สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 2 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 : การสร้างรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลังเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์

ผู้วิจัยดำเนินการยกร่างรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลังโดยใช้แนวคิด ทฤษฎี หลักการ วิธีการเกี่ยวกับหลักการนิเทศแบบพัฒนาการ(Glickman.2010) หลักการเกี่ยวกับการเสริมพลัง(Blase and Blasé.1994) หลักการโค้ชทางปัญญา (Costa and Garmston.2002) ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง(Kurt Lewin. 1951) ทฤษฎีการเรียนรู้ของวัยผู้ใหญ่ (Houle. 1961) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มสรรสร้างนิยมหรือคอนสตรัคติวิสม์(Scbunk. 2008)เพื่อกำหนดหลักการและกระบวนการของรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง สำหรับขั้นตอนการตรวจสอบรูปแบบผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดการประเมินแบบอิงผู้เชี่ยวชาญตามแนวคิดของ Eisner (1976) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการเกี่ยวกับสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของครูปฐมวัย(Spencer and Spencer.1993)การเรียนรู้แบบร่วมมือ (ธีพร ชื่นกลิ่น.2553) หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546และกรอบมาตรฐานการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ปฐมวัย (สสวท.2553)เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้รับการนิเทศให้มีความรู้ ทักษะและเจตคติ เมื่อสิ้นสุดการประชุมเพื่อวิพากษ์ ปรับปรุงรูปแบบที่ยกร่างดังกล่าวตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญทางด้าน การนิเทศการศึกษาและการศึกษาระดับปฐมวัยจำนวน 10 คน รูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลังที่ปรับปรุงแล้วจะถูกวิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงด้วยค่าตรรกษณ์ความสอดคล้อง (IOC)จากผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน และนำไปวิเคราะห์ความเหมาะสมจากแบบสอบถามเพื่อประเมินความถูกต้องความเหมาะสมความเป็นได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลังจากผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 คน ด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 3 : การศึกษาผลการใช้รูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลังเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์

1. ใช้แบบประเมินเพื่อประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ปฐมวัยก่อนและหลังได้รับการนิเทศแบบเสริมพลังกับครูปฐมวัย จำนวน 8 คน จากโรงเรียนตีพระจำตำบล กลุ่มตัวอย่าง 3 แห่ง สังกัด สพป.นว. 2 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. ใช้แบบประเมินเพื่อประเมินทักษะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย ก่อนและหลังได้รับการนิเทศแบบเสริมพลังกับครูปฐมวัย จำนวน 8 คน จากโรงเรียนตีประจําตำบล กลุ่มตัวอย่าง 3 แห่ง สังกัด สพ.น.ว. 2 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. ใช้แบบประเมินเพื่อประเมินเจตคติต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัยก่อนและหลังได้รับการนิเทศแบบเสริมพลังกับครูปฐมวัย จำนวน 8 คน จากโรงเรียนตีประจําตำบล กลุ่มตัวอย่าง 3 แห่ง สังกัด สพ.น.ว. 2 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. ใช้แบบประเมินเพื่อประเมินความพึงพอใจต่อการนิเทศแบบเสริมพลังหลังได้รับการนิเทศแบบเสริมพลังกับครูปฐมวัย จำนวน 8 คน และประเมินความพึงพอใจต่อการนิเทศแบบเสริมพลังหลังใช้รูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลังของผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 3 คน จากโรงเรียนตีประจําตำบล กลุ่มตัวอย่าง 3 แห่ง สังกัด สพ.น.ว. 2 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

๕. ผลการวิจัย

1. ครูปฐมวัยโรงเรียนตีประจําตำบล สังกัด สพ.น.ว. 2 มีความต้องการในการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ด้านต่างๆ เมื่อแสดงด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังนี้

1.1 ด้านความรู้ เมื่อวิเคราะห์โดยภาพรวม มีความต้องการที่ระดับมาก(4.39 ± 0.49)และเมื่อวิเคราะห์ตามรายการประเมินพบว่าระดับความต้องการในการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ด้านความรู้ ทุกรายการประเมินอยู่ในระดับมาก

1.2 ด้านทักษะ เมื่อวิเคราะห์โดยภาพรวมมีความต้องการที่ระดับมาก (4.37 ± 0.48) และเมื่อวิเคราะห์ตามรายการประเมินพบว่าระดับความต้องการในการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ด้านทักษะ ทุกรายการประเมินอยู่ในระดับมาก

2. รูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย

2.1 โครงสร้างของรูปแบบ ประกอบด้วย หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ เนื้อหาการนิเทศ กระบวนการนิเทศ วิธีการนิเทศและระยะเวลาการนิเทศ

2.2 ผลการประเมินคุณภาพรูปแบบเมื่อประเมินค่าความเที่ยงตรงด้วยค่าตรงขึ้น ความสอดคล้องแต่ละข้อคำถามของแบบประเมินดังกล่าวมีค่าตั้งแต่ 0.60 – 1.00 และเมื่อประเมินคุณภาพคุณภาพของรูปแบบโดยจำแนกเป็น ความถูกต้องความเหมาะสมความเป็นได้และความเป็นประโยชน์ ด้วยระดับค่าเฉลี่ย พบว่า รูปแบบที่สร้างขึ้นมีความถูกต้องที่ระดับมาก (4.25 ± 0.73) มีความเหมาะสมที่ระดับมาก (4.49 ± 0.64) มีความเป็นได้ที่ระดับมาก (4.32 ± 0.66) มีความเป็นประโยชน์ที่ระดับมาก (4.33 ± 0.67)

3. การศึกษาผลการใช้รูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลังเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการจัด
 ประสพการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย มีดังนี้

3.1 ครูปฐมวัยมีคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ก่อนและหลังรับการนิเทศด้วยรูปแบบ
 การนิเทศแบบเสริมพลังเท่ากับ $3.35 (\pm 0.67)$ และ $4.83 (\pm 0.53)$ ตามลำดับและเมื่อวิเคราะห์
 เปรียบเทียบด้วย Dependent t - Test แบบทางเดียว พบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ก่อนและ
 หลังรับการนิเทศด้วยรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลังของครูปฐมวัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง
 สถิติที่ระดับ 0.01

3.2 ครูปฐมวัยมีคะแนนเฉลี่ยด้านเจตคติก่อนและหลังรับการนิเทศด้วยรูปแบบ
 การนิเทศแบบเสริมพลังเท่ากับ $3.24 (\pm 0.59)$ และ $4.33 (\pm 0.69)$ ตามลำดับและเมื่อวิเคราะห์
 เปรียบเทียบด้วย Dependent t - test แบบทางเดียวพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านความเจตคติ
 ก่อนและหลังรับการนิเทศด้วยรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลังของครูปฐมวัยแตกต่างกันอย่างมี
 นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3.3 ครูปฐมวัยมีคะแนนเฉลี่ยด้านทักษะก่อนและหลังรับการนิเทศด้วยรูปแบบ
 การนิเทศแบบเสริมพลังเท่ากับ $3.02 (\pm 0.87)$ และ $4.59 (\pm 0.49)$ ตามลำดับและเมื่อวิเคราะห์
 เปรียบเทียบด้วย Dependent t - Test แบบทางเดียว พบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านทักษะก่อนและ
 หลังรับการนิเทศด้วยรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลังของครูปฐมวัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง
 สถิติที่ระดับ 0.01

3.4 ด้านความพึงพอใจของครูปฐมวัย (ผู้รับการนิเทศ) เมื่อวิเคราะห์โดยภาพรวม
 มีความพึงพอใจที่ระดับมาก (4.49 ± 0.50) และเมื่อวิเคราะห์ตามรายการประเมินพบว่าระดับความ
 พึงพอใจต่อการรับการนิเทศด้วยรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง ทุกรายการประเมินอยู่ในระดับ
 มาก

3.5 ด้านความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียน เมื่อวิเคราะห์โดยภาพรวม มีความ
 พึงพอใจที่ระดับมาก (4.47 ± 0.51) และเมื่อวิเคราะห์ตามรายการประเมินพบว่าระดับความ
 พึงพอใจต่อรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง ทุกรายการประเมินอยู่ในระดับมาก

๖. อภิปรายผล

1. ครูปฐมวัย โรงเรียนตีประจําตำบล สพป.น.ว.2 มีความต้องการในการเสริมสร้าง
 สมรรถนะการจัดการจัดประสพการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ โดยมีค่าเฉลี่ยความต้องการในการเสริมสร้าง
 สมรรถนะการจัดการจัดประสพการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ด้านความรู้ และทักษะ ในระดับมาก ทั้งนี้
 เป็นเพราะครูผู้สอนปฐมวัยส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องทั้งในด้านเนื้อหาวิทยาศาสตร์
 ระดับปฐมวัย ด้านวิธีการสอนวิทยาศาสตร์ระดับปฐมวัย ซึ่งสอดคล้องกับ วรนาท รักสกุลไทย นัก
 การศึกษาปฐมวัย สมาคมอนุบาลศึกษา กล่าวว่า วิทยาศาสตร์มีความสำคัญจะสอนอย่างไรสำหรับเด็ก
 ปฐมวัย สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ ครูต้องแม่นยำในพัฒนาการของเด็ก เพื่อที่จะสามารถจัดการเรียนรู้
 ได้สอดคล้องกับความสามารถของเด็กและสอดคล้องกับ Kaufman and English (1992; อ้างถึงใน

สุวิมล ว่องวานิช.2548) กล่าวไว้ว่าความต้องการจำเป็นเป็นความขัดแย้งระหว่างสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและสิ่งที่ปรารถนาจะเกิดขึ้นหรือต้องการให้เกิดขึ้น ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ครูปฐมวัยโรงเรียนตีประจําตำบล มีความต้องการในการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พัชรี ชันอาสาละ (2544) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเพื่อประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผลการวิจัยพบว่า ครูมีความต้องการจำเป็นที่ควรได้รับการพัฒนาด้านพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ และผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนจากการจัดกิจกรรมอย่างเร่งด่วนมากกว่าด้านทัศนคติและความรู้ โดยสิ่งที่ต้องการพัฒนาอย่างเร่งด่วน คือครูควรจัดกิจกรรมหรือสถานการณ์การเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองและพัฒนากระบวนการเรียนรู้

2. รูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลังเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเป็นโครงสร้างแสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ประกอบด้วย หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ เนื้อหาการนิเทศ กระบวนการนิเทศ วิธีการนิเทศและระยะเวลาการนิเทศ

จากผลการประเมินคุณภาพรูปแบบโดยการประชุมสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ และผลการวิเคราะห์รูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย ซึ่งพบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และมีความเป็นประโยชน์ในระดับมากและมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้วิจัยดำเนินการพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลังโดยการศึกษาความต้องการในการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ นำผลที่ได้จากการศึกษาความต้องการมาสังเคราะห์ร่วมกับรูปแบบ/กระบวนการนิเทศการสอนของนักคิดและนักการศึกษาในศาสตร์การนิเทศทั้งต่างประเทศและประเทศไทย นำกระบวนการโค้ชทางปัญญาของ Costa and Garmston (2002), นำกระบวนการนิเทศแบบเสริมพลังของไพเราะ พุ่มมัน (2552) ประกอบกับแนวคิดการจัดการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่และสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของครูปฐมวัย มายกร่างรูปแบบที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการ ตรวจสอบรูปแบบโดยผู้วิจัยจัดประชุมสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ และให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง โดยการตอบแบบสอบถาม ประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง เพื่อยืนยันความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นทดลองใช้และประเมินรูปแบบ ซึ่งขั้นตอนดำเนินการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดในการวิจัยและพัฒนา รูปแบบหรือผลิตภัณฑ์ทางการศึกษาของ บุญชม ศรีสะอาด (2535) และรัตนะ บัวสนธ์ (2552) ที่ได้นำเสนอขั้นตอนการพัฒนารูปแบบไว้ ได้แก่ 1. การสำรวจสังเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ 2. การออกแบบรูปแบบตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย 3. การทดสอบการใช้ผลิตภัณฑ์โดยการนำผลิตภัณฑ์นั้นไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย และ 4. การประเมินผลการใช้ผลิตภัณฑ์ในภาพรวมทั้งหมด นอกจากนี้ผลการวิจัยดังกล่าวยังสอดคล้องกับการวิจัยของยุพิน ยืนยง (2553) ที่ได้วิจัยและพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบหลากหลายวิธี เพื่อส่งเสริมสมรรถภาพการวิจัยในชั้นเรียนของครูเขตการศึกษา 5

อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ โดยใช้กระบวนการศึกษาสภาพความต้องการในการพัฒนาวิจัยในชั้นเรียนของครู การออกแบบรูปแบบการนิเทศแบบหลากหลายวิธีและการทดลองใช้รูปแบบการนิเทศแบบหลากหลายวิธี เพื่อส่งเสริมสมรรถภาพการวิจัยในชั้นเรียนของครูเขตการศึกษา 5 อัครสังฆมณฑลกรุงเทพมหานคร

3. การศึกษาผลการใช้รูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการจัดการเรียนรู้อัตนศาสตร์ของครูปฐมวัย พบว่า ครูปฐมวัย มีสมรรถนะด้านความรู้ และเจตคติต่อการจัดการจัดการเรียนรู้อัตนศาสตร์ หลังได้รับการนิเทศแบบเสริมพลัง สูงกว่าก่อนได้รับการนิเทศแบบเสริมพลัง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สมรรถนะด้านทักษะหลังได้รับการนิเทศแบบเสริมพลังอยู่ในระดับมากที่สุด และครูปฐมวัยมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการจัดการเรียนรู้อัตนศาสตร์ของครูปฐมวัยในระดับมากและผู้บริหารโรงเรียนมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการจัดการเรียนรู้อัตนศาสตร์ของครูปฐมวัย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีการกำหนดขอบข่ายกระบวนการนิเทศ การพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติ และความต้องการจำเป็นของครูปฐมวัย ดังนั้น เมื่อนำรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง ไปทดลองใช้ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของครูปฐมวัย ครูปฐมวัยจึงมีความรู้ ทักษะ และเจตคติ การจัดการจัดการเรียนรู้อัตนศาสตร์ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางการส่งเสริมสมรรถนะครูตามแนวคิดของ ธัญพร ชื่นกลิ่น (2553) ที่กล่าวว่า การพัฒนาสมรรถนะที่เกิดจากความต้องการของตนเองหรือการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการ หรือความคาดหวังตามภารกิจหน้าที่จะทำให้เป้าหมายขององค์กรบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนด นอกจากนี้รูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นได้กำหนดกระบวนการนิเทศ 4 ขั้นตอนคือ 1) ร่วมวางแผนการนิเทศ 2) ร่วมทำร่วมพัฒนา 3) ร่วมเรียนรู้สู่การแก้ปัญหาและ 4) ร่วมสะท้อนและสรุปผล โดยใช้หลักการเสริมพลังของ Blasé & Blasé (1994) ร่วมคิด เสริมกำลังใจในการทำงานมีความเข้าใจ มีส่วนร่วมรับรู้ ผู้นิเทศร่วมเติมเต็มในลักษณะการลงทุนทุกพื้นที่ ทุกโรงเรียนลงในระดับถึงตัวครูผู้รับการนิเทศให้ผู้รับการนิเทศมีความมั่นใจในการทำงานเกิดสมรรถนะด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสร้อยธร ฉันทวรรณภาพ (2544) ที่ได้ศึกษาแนวโน้มการนิเทศการศึกษาในระดับปฐมวัยพบว่า ด้านยุทธศาสตร์ การนิเทศต้องใช้วิธีการส่งเสริมครูให้มีขวัญและกำลังใจในการทำงาน มีความเข้าใจเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาปฐมวัย ในรูปแบบการนิเทศแบบพาท่า ร่วมคิด แนะนำช่วยเหลือ ครูมีความมั่นใจในการทำงาน

จากผลการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง พบว่า ครูปฐมวัยและผู้บริหาร มีความพึงพอใจโดยรวมต่อรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง อยู่ในระดับมาก ครูปฐมวัยให้ความคิดเห็นว่า รูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลังช่วยให้ครูปฐมวัยมีความมั่นใจในการจัดการจัดการเรียนรู้อัตนศาสตร์มากขึ้น รู้สึกมีกำลังใจ มีพลังที่จะปฏิบัติงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ เกิดความรู้สึกรู้สึกต้องการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ความพึงพอใจต่อรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลังของครู

ปฐมวैयाจเนื่องมาจากกระบวนการวิจัยเริ่มต้นจากการศึกษาความต้องการในการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวैयाที่พบว่า ครูปฐมวैयाมีความต้องการในการเสริมสร้างสมรรถนะด้านความรู้และทักษะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ระดับปฐมวैयाการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวैयाด้วยรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง จึงเป็นการตอบสนองที่ตรงกับความต้องการของครูปฐมวैयाส่งผลให้ครูปฐมวैयाมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลังในระดับมาก สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ของบุคคลที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ ที่ระบุว่าผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีเมื่อการเรียนรู้นั้นสนองต่อความต้องการของตนเอง สามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน (Glatthorn,1990) นอกจากนี้การเรียนรู้ของครูปฐมวैयाตามรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง เป็นการเรียนรู้ที่ครูปฐมวैयाได้เป็นส่วนหนึ่งของการร่วมวางแผนการนิเทศ ร่วมทำร่วมพัฒนา ร่วมเรียนรู้สู่การแก้ปัญหาและเป็นส่วนหนึ่งของการสะท้อนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์และสรุปผลด้วยตนเอง นอกจากนี้ในขั้นตอนของกระบวนการนิเทศขั้นการร่วมวางแผนการนิเทศ มีการดำเนินการให้ความรู้เกี่ยวกับการนิเทศแบบเสริมพลังและฝึกทักษะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดกลยุทธ์ของการลดพลังต่อต้านตามทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงของ Chin (1967) ที่กล่าวว่ามนุษย์จะปรับทัศนคติ ค่านิยมและมีความเข้าใจหากได้รับการชี้แจงและให้ความรู้ที่จำเป็น ส่งผลให้ผู้รับการนิเทศมีความรู้และทักษะสามารถเลือกวิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ วางแผนดำเนินการและสะท้อนผลการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ได้อย่างมั่นใจ การให้ความรู้และฝึกทักษะที่จำเป็นในขั้นการร่วมวางแผนช่วยให้ครูปฐมวैयाมีความพร้อม เกิดความเชื่อมั่นและมีความพึงพอใจในรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลังรวมทั้งขั้นการร่วมทำร่วมพัฒนา ขั้นร่วมเรียนรู้สู่การแก้ปัญหา มีการยอมรับซึ่งกันและกัน เกิดความร่วมมือกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศในการพัฒนาการปฏิบัติงานและมีความไว้วางใจต่อกัน บรรยากาศเหล่านี้ส่งผลให้ผู้รับการนิเทศรู้สึกถึงความยืดหยุ่น มีความปลอดภัยและเกิดแรงจูงใจภายในต่อการพัฒนาการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง(Knowles 2008) จากที่กล่าวมานั้นผู้บริหารจึงต้องหาแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลไว้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อทำให้องค์กรทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบของรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์เรียนรู้นี้ ประกอบด้วย กระบวนการนิเทศ ซึ่งถือเป็นการเสริมสร้างสมรรถนะของบุคลากรในองค์กรที่อาจจะเนื่องมาจากการที่บุคลากรได้รับการอบรมพัฒนามาแล้วแต่ยังขาดความมั่นใจ ขาดกำลังใจหรือขาดทักษะในการนำความรู้ไปปฏิบัติงาน อีกทั้งกระบวนการนิเทศแบบเสริมพลัง ยังได้ผ่านกระบวนการวิเคราะห์งานจริงและการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ จึงทำให้ครูที่ผ่านการทดลองใช้รูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลังได้มีความรู้ทักษะและเจตคติที่สามารถปฏิบัติงานได้จริงเมื่อครูในโรงเรียนมีสมรรถนะเพิ่มขึ้นจึงทำให้ผู้บริหารโรงเรียนมีความพึงพอใจมาก สอดคล้องกับการศึกษาของวชิรา เครือคำอ้าย (2552) ที่พบว่า ผู้ทำหน้าที่นิเทศและผู้รับการนิเทศรวมทั้งผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจในการใช้รูปแบบการนิเทศที่พัฒนาขึ้น

๗. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 การนำรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัยไปใช้ควรมีการศึกษารายละเอียดตามคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลังโดยละเอียด ทั้งนี้เพราะการกำหนดขอบข่ายและกระบวนการนิเทศแบบเสริมพลัง เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ นั้นมีความยืดหยุ่นและเป็นไปตามความต้องการจำเป็นแต่ละคน

1.2 การนิเทศแบบเสริมพลังเน้นการร่วมมือทุกขั้นตอน เพราะฉะนั้นเวลาในขั้นตอน 4 ขั้น ควรปรับยืดหยุ่น อาจต้องใช้เวลามากในบางขั้นตอน เช่น ขั้นร่วมเรียนรู้สู่การแก้ปัญหา(Co – learning and solving problems)และขั้นร่วมสะท้อนและสรุปผล (Co - Reflect) อาจใช้เวลามาก เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นจากร่วมแลกเปลี่ยนจะมีประโยชน์มากหากครูได้แสดงความรู้ผ่านประสบการณ์ได้มากที่สุด

1.3 ควรมีการนิเทศ ติดตามครูผู้สอนอย่างต่อเนื่องโดยผู้ที่มีประสบการณ์ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เด็กปฐมวัย เป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างสมรรถนะครูให้บรรลุตามเป้าหมาย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัย สร้างพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับครูผู้สอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้

2.2 ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติต่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ของเด็กปฐมวัยจากการใช้รูปแบบนิเทศแบบเสริมพลัง

2.3 การวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างเป็นครูปฐมวัยในโรงเรียนดีประจำตำบล สพ.น.ว.2 ซึ่งถือว่าเป็นกรณีศึกษา ดังนั้นจึงควรทำการวิจัยกับครูปฐมวัยในโรงเรียนทั่วไปและทำในสังกัดอื่น เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่กว้างขวางยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- ชุตินา เตมียสถิต. (2011). วิทยาศาสตร์. สสวท.อนุบาล. All rights reserved. กรุงเทพฯธุรกิจ
มีเดีย จำกัด.
- ธัญพร ชื่นกลิ่น. (2553). การพัฒนาสมรรถนะรายบุคคล. สืบค้นเมื่อ 23 ธันวาคม 2555, จาก
<http://www.spko.moph.go.th/person/idp230649.ppt>.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). การวิจัยทางการวัดผลและประเมินผล. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรี
นครินทร์วิโรฒมหาสารคาม
- พัชรี ชันอาสาชะวะ. (2544). การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูด้านการจัดการ
เรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. (การวัด
และประเมินผลการศึกษา). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ไพเราะ พุ่มมัน. (2552). การนิเทศแบบเสริมพลัง. นนทบุรี : โรงพิมพ์เพิ่มพูนการพิมพ์.
- ยุพิน ยืนยง. (2553). การพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบหลากหลายวิธีการเพื่อส่งเสริม
สมรรถภาพการวิจัยในชั้นเรียนของครูเขตการศึกษา 5 อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ.
ปริญญาานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2552). การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา. กรุงเทพฯ: แอล ที เพรส.
- วชิรา เครือคำอ้าย. (2552). การพัฒนารูปแบบการนิเทศนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อ
พัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดของนักเรียนประถมศึกษา.
วิทยานิพนธ์ปริญญาดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2553). แนวคิดการจัดการเรียนการสอน
Pedagogy. กรุงเทพฯ. บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด.
- สร้อยธรร ฉันทรวรรภาพ. (2544). แนวโน้มการนิเทศการศึกษาระดับปฐมวัย. ปริญญาานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต(การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ :มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2548). การพัฒนามาตรฐานคุณภาพครูและผู้บริหารสถานศึกษาและการ
วางระบบประเมินภายใน. วารสารวิธีวิทยาการวิจัย. 16(4) : 603 – 637.
- Briggs Thomas H., and Justman, Joseph. (1952) Improving Instruction Through
Supervision. New York : Mcamillan Co.
- Blase, J. & Blasé, R. (1994). Empowering Teachers : What successful Principals Do.
Thousand Oaks, California : Corwin ress.
- Costa, Arthur L. and Robert J. Garmston. (2002). Cognitive Coaching Foundation
Seminar Learning Guide. 5th ed. Highlands Ranch, CO: Center for Cognitive
Coaching.

- Eisner,E.W.(1976)**Educational connoisseurship and education criticism:Their form and functions in education evaluation.** Journal of Aesthetic Education.10(3):192-193
- Knowles.(2008)**Theory X and Y** [Online].Accessed 10 September.Available form www.geocities.com/2mafa_25482pa8.doc.
- Maskey, Cynthia L. (2009)**Cognitive coaching has an exciting place in nursing education.** Teaching and Learning in Nursing.no.4 : 63 – 65
- Schunk, Dale .H .Learning Theory: **An Educational Perspective.** 5th Edition. New Jersey: Pearson Merrill Prentice Hall, 2008
- Short, Paula M.and Greer, John T. (1997) **Leadership in Empowered Schools: Themes form Innovative Efforts.** New Jersey: Prentice Hall.
- Spencer, L.M. and Spencer, S.M.(1993). **Competence at work : Models for superiors performance.** New York : John Wiley & Sons.

สันติวิธีสู่วิถีแห่งสันติภาพ

Peaceful means to ways of peace

พระครูปลัดสราวุธ ฐิตปัญโญ*

บทคัดย่อ

แนวคิดเรื่องสันติภาพ พบว่า เป็นความสงบสุขระดับบุคคล ระดับสังคม และระดับโลก มองในแง่ภาษาคนคือระดับโลกิยะ ปราศจากสงครามความรุนแรง ในแง่ภาษาธรรม คือ ระดับโลกุตระ หมายถึง ความสงบสุขภายในจนกิเลสเบาบาง สันติภาพครอบคลุมไปถึงด้านสังคม ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ และด้านจิตใจ ลักษณะและที่มาสันติภาพ เกิดจากบริบทการศึกษา ปรัชญาการณทางสังคมการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ ทั้งในประเทศและนอกประเทศ และจาก ปณิธานหรืออุดมคติของท่าน นำมาศึกษาคิดวิเคราะห์ได้บูรณาการ มีจุดมุ่งหมายของการสอนเรื่อง สันติภาพ เพื่อให้สังคมโลกมีสันติภาพที่ถาวรและแท้จริงได้ รับผิดชอบต่อความเสื่อมและความเจริญ ของสังคม โดยมีเป้าหมายการสอนเรื่องสันติภาพ ๓ ประการ คือ (๑) ความตระหนักร่วมกันถึงความสำคัญของสันติภาพ (๒) ความร่วมมือร่วมใจกันสร้างสรรค์สันติภาพให้เกิดขึ้น และ (๓) กระบวนการส่งเสริมศีลธรรมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยมีแนวทางการสร้างเสริมสันติภาพ ๒ แนวทาง คือ แนวทางส่งเสริมสันติภาพในระดับปัจเจกบุคคล และแนวทางส่งเสริมสันติภาพในระดับ สังคม รวมถึงข้อเสนอการประยุกต์ใช้ ในด้านต่างๆ เช่น ด้านการศึกษา ด้านศาสนา-ศิลปะ-วัฒนธรรม ด้านสังคมการเมืองการปกครอง ด้านวัตถุเศรษฐกิจ-อุตสาหกรรม เทคโนโลยีและ สิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุลหรือมีสันติภาพ

คำสำคัญ : วิธีการประยุกต์หลักธรรม, สันติภาพ, การส่งเสริมสันติภาพ

ABSTRACT

The concept on peace is found in that; it is the individual, social, and global peace and happiness. In terms of human world, it is the worldly level; that is, there is no war of violence. In terms of dharma, it is the dharma level; that is, the inner happiness with less desire. Peace covers society, politics, economy, and mind. The characteristics and origin of peace are from the educational context, social and political phenomenon, domestic and foreign economy, and the intention or ideology, to be studied, analyzed, and integrated. The aim of teaching on peace is to have permanent and real peace in the world, being responsible for the degradation and prosperity of society. There are 3 goals of teaching on peace,

* เจ้าอาวาสวัดห้วยใหญ่, ตำบลห้วยใหญ่, อำเภอบางละมุง, จังหวัดชลบุรี.

including (1) to jointly recognizing the significance of peace, (2) to cooperate together in creating peace, and (3) to be the procedure in promoting moral seriously and continuously. There are 2 ways of creating peace including the individual level and social level, including the suggestion of the application in various aspects such as on education, on religion-arts-culture, on society and politics and administration, on economy-material-industry, technology, and environment to be balanced or to have peace.

Keywords : ways of applying dharma, peace, promoting peace

๑. บทนำ

จากการวิวัฒนาการของโลกพบว่า โลกมนุษย์ของเรานั้นถือว่าเป็นโลกที่มีความวุ่นวายมากที่สุดเนื่องจากมนุษย์มีธรรมชาติที่สำคัญประการหนึ่งก็คือการแก่งแย่งแข่งขันหรือการมีความขัดแย้งระหว่างกันอยู่ตลอดเวลาซึ่งผลจากความขัดแย้งดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาเกิดขึ้นก็คือการมีสงครามคือการเข่นฆ่าและทำร้ายซึ่งกันและกันจนกลายมาเป็นสภาพที่ก่อให้เกิดความทุกข์กับทุกคนในสังคมมนุษย์เป็นอย่างมาก จากสภาพการณ์ดังกล่าวเป็นเหตุให้มนุษย์พยายามที่จะหาทางระงับความขัดแย้งดังกล่าวให้สงบระงับลง ซึ่งความสงบดังกล่าวนี้เรียกกันว่า “สันติภาพ” หมายถึง การลดความรุนแรง ลดความโลภ โกรธ หลง ถ้าลดลงได้มากเท่าไรก็จะก่อให้เกิดประโยชน์ภายนอกมากเท่าขึ้น^๑ หรือหมายถึง สภาพที่มีแต่ความสงบปราศจากความขัดแย้ง ความรุนแรง มีความยุติธรรม และแนวทางต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดความสงบอย่างมีหลักการ และมีเหตุผลรวมทั้งรู้จักสิทธิหน้าที่ มีวินัยในตนเอง^๒ หรือหมายถึง ภาวะที่มีความสงบ มีความสุข ไร้ความขัดแย้ง ก็จะมีสันติภาพ... เพราะที่ไหนมีความสงบ มีความสุข นั่นก็คือ ภาวะไร้ความขัดแย้งภาวะที่ทำให้เกิดความสงบสุข”^๓ ซึ่งจากกรณีดังกล่าวเราจะพบว่าสันติภาพเป็นสิ่งที่มนุษย์พึงปรารถนามากกว่าการมีสงคราม เนื่องจากสันติภาพนั้นก่อให้เกิดความสุข ดังนั้น เราจึงจะพบว่าบรรดานักปรัชญาหรือนักปราชญ์ทั้งหลายต่างก็พยายามที่จะให้คำจำกัดความและพยายามเสนอแนวทางที่จะก่อให้เกิดสันติภาพขึ้นในสังคมและในส่วนของศาสนาต่างๆ โดยส่วนมากนั้นล้วนมีหลักธรรมที่มุ่งสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคมไม่ว่าจะเป็นศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม พราหมณ์ฮินดูเป็นต้นต่างก็มีหลักการที่มุ่งถึงการสร้างสันติให้เกิดขึ้นในสังคมโดยมาก ซึ่งศาสนาต่างๆในโลกนั้นถือว่าเป็นสถาบันที่เป็นที่หวังของมนุษย์ในการที่จะสร้างสันติให้เกิดขึ้นในสังคม ดังที่เราจะพบว่าศาสนาต่างๆ ได้มีนักคิดที่เป็นศาสน

^๑ สุลักษณ์ ศิวรักษ์, **แนวคิดเรื่องสันติภาพในสังคมไทย**, (กรุงเทพฯ: วิกตอรีเพาเวอร์พอยท์.๒๕๓๐), หน้า ๓.

^๒ ปิ่น มุทุกันต์. **ประมวลศัพท์ ๖ ศาสนา**. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บริษัทสารมวลชน.๒๕๓๔) หน้า ๓๑๙.

^๓ ประเวศ วะสี. **สู่สันติเสรี**. (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง ๒๕๓๘) หน้า ๗.

ทายาทของแต่ละศาสนาได้พยายามที่จะเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมอยู่ตลอดเวลาทั้งนี้ก็เพื่อที่จะสร้างความเข้าใจในเรื่องสันติภาพให้เกิดขึ้นกับคนในสังคมอันจะเป็นผลต่อการปลูกเร้าจิตใจมนุษย์ในสังคมให้เห็นความสำคัญของสันติภาพและร่วมกันสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในโลก

๒. แนวคิดเรื่องสันติภาพ

๒.๑ ความหมายสันติภาพ

คำว่า “สันติภาพ” หมายถึง การที่มนุษย์ทุกคนมีมนุษยธรรม กล่าวคือ ธรรมะที่ทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์^๔ หมายถึง การมีศีลธรรมในทุกๆ กิจกรรมที่มนุษย์เข้าไปเกี่ยวข้องกับสังคมทั้งด้านการศึกษา ด้านการเมือง และด้านเศรษฐกิจ ด้านการพูด ทำ และคิดในทางที่เป็นไปเพื่อความปกติสุขของสังคม ดังคำแปลประการหนึ่งของคำว่า “ศีลธรรม” แปลว่า สิ่งที่ทำให้ความปกติ มีศีลธรรมก็คือมีสิ่งที่ทำให้ความปกติ คือมีการกระทำ การพูด และการคิดที่เป็นไปเพื่อความเป็นปกติ ปกติคือไม่เกิดปัญหาโกลาหลวุ่นวายวิฤตการณ์ใด ๆ มันก็คือสันติภาพ มีการกระทำชนิดที่เป็นไปเพื่อความสงบสุขหรือสันติภาพ^๕ นอกจากนี้ คำว่า “สันติภาพ” ยังหมายถึง การมีมิตรภาพสูงสุดต่อกันและกัน เริ่มต้นจากมนุษย์ในส่วนที่เป็นปัจเจกบุคคลแล้วจึงค่อยๆ ขยายออกไปเป็นระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ซึ่งมีมนุษยธรรมสมบูรณ์ด้วยกัน ทำให้มีมิตรภาพสูงสุดคือความเป็นเพื่อนระหว่างกันโดยถือหลักความเป็นจริงตามธรรมชาติว่า สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนเกิด เพื่อนแก่ เพื่อนเจ็บ เพื่อนตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น และการมีมิตรภาพสูงสุดนี้ ท่านกล่าวว่าสามารถขยายออกไปเป็นมิตรภาพระหว่างคนกับสัตว์ คนกับต้นไม้ ซึ่งจะทำให้ไม่มีการเบียดเบียนกัน ดังนั้น การมีมิตรภาพต่อกันและกันทำให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคมโลก ซึ่งเริ่มต้นจากมนุษย์แต่ละบุคคลเป็นพื้นฐานแล้วขยายไปสู่มนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสัตว์และต้นไม้ ในที่สุดก็ขยายเป็นสังคมที่มีขนาดใหญ่ขึ้นเป็นกลุ่มหรือประเทศหลายๆ ประเทศเป็นสังคมโลก เป็นสันติภาพเล็กๆ น้อยๆ ก็เป็นของคนแต่ละคน แต่อย่าลืมนะว่าของใหญ่ก็เกิดจากของน้อยของเล็กประกอบกันขึ้น^๖

๒.๒ ลักษณะที่มาและแนวคิดเรื่องสันติภาพ

ลักษณะที่มาและแนวคิดเรื่องสันติภาพมาจากการศึกษา และจากปรากฏการณ์ต่างๆ ทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) การศึกษา แบ่งออกเป็น ๒ ด้าน คือ การศึกษาด้านนอกกับการศึกษาด้านใน รายละเอียดดังนี้ ได้แก่ (๑) การศึกษาด้านนอก หมายถึง การศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมซึ่งไม่เกี่ยวกับการฝึกหัดอบรมภายในจิตใจ เพื่อสนองความอยากรู้หรือแก้ความสงสัยของตนเอง ที่เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาดังนี้ ได้แก่ (๑) เพื่อเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ธรรมะ (๒) เพื่อให้มี

^๔ พุทธศาสนิกขุ, สันติภาพของโลก, (ไชยา : ธรรมทางมูลนิธิ ๒๕๓๑), หน้า ๘๓

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐๐.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๐.

ความเข้าใจในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น (๓) เพื่อเปรียบเทียบกับพระพุทธศาสนา (๔) เพื่อความเข้าใจระหว่างศาสนา^๗ ทำให้การเสนอแนวคิดของท่านเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆ ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม มีลักษณะร่วมสมัยและเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในสังคมที่ติดตามผลงานของท่าน (๒) การศึกษาด้านใน หมายถึง การศึกษาด้วยการนำความรู้ที่ท่านได้มาจากการศึกษาค้นคว้าอย่างจริงจังจากพระไตรปิฎกมาใช้ปฏิบัติในชีวิตอย่างทุ่มเทเพื่อขัดเกลาจิตใจตามหลักศีลสมาธิ และปัญญา^๘ โดยอาศัยการค้นคว้าจากการศึกษาพระไตรปิฎก ค้นคว้าเรื่องสมาธิวิปัสสนาจากพระไตรปิฎกโดยตรง มันก็เป็นสิ่งที่ทำกันมาก ได้ผลมาก เพราะมันต้องเอาความหมายในตัวหนังสือมาทำการเพ่งหาความจริง^๙ นั้นเอง

๒) ปรากฏการณ์ทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ดังนี้ ได้แก่

๒.๑) ปรากฏการณ์ทางสังคม กล่าวคือ ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครอง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ สังคมไทยเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด จากเดิมที่เป็นสังคมเกษตรกรรมดำรงชีวิตอย่างพอมือพอกิน และมีความใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นต้นกำเนิดภูมิปัญญาทางการเมืองและทางเศรษฐกิจแบบไทยที่ก่อตัวมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย^{๑๐} กลับถูกแนวคิดทางการเมืองและเศรษฐกิจจากตะวันตกเข้ามามีบทบาทแทน สังคมไทยจึงมีความเปลี่ยนแปลงไปหลายประการ ทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ คือ มีการเลิกระบบขุนนางแบบศักดินา การแต่งตั้งขุนนางให้เป็นสมเด็จเจ้าพระยา เจ้าพระยา พระยา พระ หลวง ขุน ได้ถูกยกเลิก มีการเน้นเรื่องความเสมอภาคของประชาชน สิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญ เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมของคนทั่วไปมากยิ่งขึ้น มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง เพื่อฝึกฝนข้าราชการ และเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยสองปีหลังการปฏิวัติ^{๑๑} ต่อมาปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเป็นรูปธรรมตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๓-๒๕๑๓ คือการเพิ่มจำนวนประชากร ในระยะ ๑๐ ปีนี้ประชากรเพิ่มปีละหนึ่งล้านคนจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ๑๐ ล้านคนในปี ๒๕๑๓ หรือร้อยละ ๓๘.๔ และเท่ากับเพิ่มปีละหนึ่งล้านคนจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ๑๐ ล้านคนนี้จะดูแต่ปริมาณไม่ได้ เพราะมีผลกระทบในทางสังคมด้วย เช่น การทำให้เกิดชุมชน เนื่องจากมีการย้ายถิ่นจากชนบทไปสู่ตัวเมือง รวมทั้งการเกิดกลุ่มอาชีพต่างๆ เพราะความเจริญและความจำเป็นทางเศรษฐกิจ นอกจากนั้น ยังเกิดชนชั้นกลางทางเศรษฐกิจ ผู้ใช้แรงงานรวมทั้งช่างที่จบจาก

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑๘-๔๑๙.

^๘ พระไพศาล วิสาโล และคณะ, *ธรรมโฆษณ์ มรดกธรรมพุทธทาสภิกขุ*, (กรุงเทพมหานคร : กลุ่มเสขิยธรรม, ๒๕๔๗), หน้า ๔๓.

^๙ พุทธทาสภิกขุ, *เล่าไว้ในวัยสนธยา : อัตชีวประวัติของพุทธทาสภิกขุ*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๕๖), หน้า ๒๒-๒๓, หน้า ๔๘๕.

^{๑๐} ส.ศิวรักษ์, *อิทธิพลพุทธทาสต่อสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา, ๒๕๓๓), หน้า ๑-๓๒.

^{๑๑} ลิขิต ธีรเวคิน, ศ.ดร., *วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย*, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๓๘.

สถาบันการศึกษาต่างๆ ทั้งหมดนี้มีส่วนผลักดันให้เกิดการลุกฮือของประชาชน เมื่อ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖^{๑๒} ทำให้สังคมไทยค่อยๆ เปลี่ยนแปลงมาตามลำดับจากสังคมเกษตรกรรม กลายเป็นสังคมแบบผสมระหว่างเกษตรกรรมกับอุตสาหกรรม ต่อมาขนาดของสังคมอุตสาหกรรมก็ขยายออกไปตามจังหวัดต่างๆ ทำให้สังคมไทยทั่วประเทศไหลไปตามกระแสเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีที่ครอบงำสังคมไทยและสังคมโลกอยู่ในขณะที่ขนาดของสังคมเกษตรกรรมกลับหดหายเหลือน้อยลงทางเลือกใหม่ในสังคมสำหรับเกษตรกรชาวไร่ชาวนามีไม่มากนัก นอกจากเกินเข้าสู่ระบบตลาดแรงงานในสังคมอุตสาหกรรม เพราะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของรัฐบาลมุ่งพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมเป็นหลัก เพื่อให้สถานะทางเศรษฐกิจของประเทศมีเสถียรภาพมั่นคง แม้จะประจักษ์ว่ามีสิ่งต่างๆ ที่แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยเจริญขึ้นแต่อีกด้านหนึ่งศีลธรรมในสังคมไทยกลับเสื่อมโทรมและจิตใจของมนุษย์ก็ตกต่ำลงตกเป็นทาสของวัตถุ อีกทั้งยังเกิดปัญหาทางสังคมมากมาย คือ ปัญหายาเสพติด ปัญหาโสเภณี ปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหาการคอร์รัปชัน ปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม เป็นต้น

๒.๒) ปรากฏการณ์ทางการเมือง แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ การเมืองภายในประเทศกับการเมืองภายนอกประเทศ กล่าวคือ ส่วนที่ ๑ ปรากฏการณ์การเมืองภายในประเทศ ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ประเทศไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยที่พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ภายใต้กฎหมาย ด้วยการยึดอำนาจการปกครองโดยคณะราษฎร โดยการนำของพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน) หัวหน้าคณะราษฎร และหลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) หัวหน้าฝ่ายพลเรือน อันก่อปรตด้วยทหารบก ทหารเรือ พลเรือน เป็นการสิ้นสุดซึ่งอำนาจตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และเริ่มการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย^{๑๓} ในปีพ.ศ. ๒๔๗๕ มาไม่นานก็เกิดเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองหลายเหตุการณ์ กล่าวคือ ในสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี เกิดวิกฤตการณ์สงครามโลกครั้งที่ ๒ (พ.ศ. ๒๔๘๒-๒๔๘๘) จอมพล ป. ตัดสินใจร่วมกับญี่ปุ่นประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ซึ่งเป็นการตัดสินใจที่ผิดพลาดอย่างยิ่ง หลวงและทำให้ต้องเสียตำแหน่งนายกรัฐมนตรีหลังจากสงครามสิ้นสุดลง^{๑๔} ต่อมาการเมืองไทยก็เข้าสู่ระบอบเผด็จการจากอำนาจนิยม เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เข้ามามีอำนาจทางการเมืองการปกครองและได้เป็นนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๑-๒๕๐๖

หลังจากมรณกรรมของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงเริ่มต้นการเมืองแบบ “ประชาธิปไตยครึ่งใบ” คือ นายกรัฐมนตรีไม่ต้องมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร^{๑๕} จอมพลถนอม กิตติขจร ก็ได้

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๖.

^{๑๓} สัมผัส พึ่งประดิษฐ์, “การอภิวัฒน์ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ถึงรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐,” ใน *คือวิญญูณเสรี ปรีดี พนมยงค์*, จัดทำโดย คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึกงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบาลอานูโส นายปรีดี พนมยงค์ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๑๐.

^{๑๔} ลิขิต ธีรเวคิน, ศ.ดร., *วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย*, หน้า ๑๔๐-๑๔๑.

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๐.

ขึ้นสืบทอดอำนาจทางการเมืองแทน จนเกิดเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ หรือเรียกว่า “วันมหาวิปโยค” ซึ่งมีการชุมนุมประท้วงรัฐบาลเผด็จการทหารโดยประชาชนและนักศึกษาจำนวนแสนๆ และเกิดเหตุการณ์นองเลือดขึ้น ในที่สุดจอมพลถนอม กิตติขจร ต้องลาออกและเดินทางออกนอกประเทศ เหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ ดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการเปิดประวัติศาสตร์บทใหม่ทางการเมืองไทยในยุคหลังการเปลี่ยนแปลง ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕^{๑๖} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ยงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี จนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. ๒๕๑๗ จึงได้มีการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๑๘ แม้ว่าจะระบอบประชาธิปไตยจะหวนกลับมาอีกครั้ง แต่การเมืองไทยก็ยังไม่มั่นคง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เป็นนายกรัฐมนตรีในรัฐบาลชุดใหม่ หลังจากบริหารประเทศไปได้ไม่นานก็ได้ประกาศยุบสภาเพื่อให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีกครั้ง ทำให้ได้รัฐบาลชุดใหม่ที่มี ม.ร.ว. เสถียร ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี เข้ามาบริหารประเทศอยู่จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ เนื่องจากระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๖-๒๕๑๙ เป็นช่วงที่กระแสความคิดทางการเมืองแตกแยกแบ่งเป็น ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายซ้าย คือ กลุ่มที่นิยมสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ที่ก่อตัวอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๕ กับฝ่ายขวาที่สนับสนุนเสรีนิยมประชาธิปไตย ในที่สุดก็เกิดความขัดแย้งขึ้น

ส่วนที่ ๒ ปรากฏการณ์ทางการเมืองภายนอกประเทศ การเมืองระหว่างประเทศในระดับโลกเกิดวิกฤตการณ์สงครามโลกครั้งที่ ๒ สิ้นสุดลงในวันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ แต่สังคมโลกก็กลับเกิดคราเมารูปแบบใหม่ขึ้นคือ สงครามความขัดแย้งทางความคิดอุดมการณ์ทางการเมืองระหว่างค่ายสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ที่มีสหภาพโซเวียตเป็นแกนนำ กับค่ายเสรีนิยมประชาธิปไตยที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นแกนนำซึ่งเรียกกันว่า “สงครามเย็น” (พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๕๓๔) ขยายครอบคลุมไปทั่วโลกทำให้สหประชาชาติ (UN) ที่ก่อตั้งขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ถูกวิจารณ์ว่าไม่สามารถจัดการสังคมโลกให้มีสันติภาพได้อย่างแท้จริง องค์การสหประชาชาติที่จัดขึ้น มนุษย์จัดขึ้นว่าจะช่วยรักษาความถูกต้อง ความเป็นธรรม หรือจะข่มขู่ป้องกันคนอันธพาล ประเทศอันธพาล เพื่อให้โลกมีสันติภาพนั้นแหละ ก็ทำอะไรไม่ได้ องค์การสันติภาพช่วยกันจัดตั้งขึ้นแล้วก็ทำอะไรได้ บังคับใครก็ได้ ได้แต่ไกลเกลี่ยๆ ก็ไกลเกลี่ยแล้วไกลเกลี่ยอีก ขอบไปที่ก็มีลักษณะอาการเหมือนกับนั่งจับปูใส่กระดิ่ง คือไม่สิ้นสุด^{๑๗} อย่างไรก็ตามในปัจจุบันวิกฤตการณ์สงครามเย็นทางการเมืองในสังคมโลกก็ได้ยุติลงแล้ว เพราะสหภาพโซเวียตซึ่งเป็นผู้นำฝ่ายสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ได้ล่มสลายลง และสหรัฐอเมริกาผู้นำเสรีนิยมประชาธิปไตยก็ได้ก้าวขึ้นเป็นผู้นำโลกที่แท้จริงแต่เพียงผู้เดียว แต่การขัดแย้ง ต่อสู้ และสงคราม ที่เนื่องจากปัญหาความแตกต่างทางด้านพงศ์เผ่าเหล่ากอชาติพันธุ์ และลัทธิศาสนา ซึ่งเป็นปัญหาด้านทฤษฎีอีกแบบหนึ่ง ก็เริ่มปรากฏขึ้นทันที^{๑๘} จากเหตุการณ์สำคัญๆ ที่เกิดขึ้นทางการเมืองทั้งภายในประเทศและ

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙๔.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๒.

^{๑๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), มองสันติภาพโลกผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๒), หน้า ๑๒๖-๑๒๗.

ภายนอกประเทศดังที่กล่าวมาข้างต้น ถือได้ว่าเป็นประสบการณ์ชีวิตที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากสังคมไทยและสังคมโลกที่ท่านดำรงชีวิตอยู่ผ่านสื่อมวลชนคือหนังสือพิมพ์และวิทยุ การได้รับรู้ถึงสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ผิดปกติและวุ่นวายจึงเป็นการก่อรูปแบบความคิดเรื่องสันติภาพอันเป็นภาวะที่ตรงกันข้ามขึ้น เป็นการกระตุ้นเตือนให้สังคมตระหนักและทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาการขาดสันติภาพแม้ในทางการเมือง เพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันในการแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์สังคมให้มีสันติภาพอย่างแท้จริง

๒.๓) ปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ คำว่า “เศรษฐกิจ” คือ การทำสิ่งที่ไม่มีความให้มูลค่าที่สุด หรือสิ่งที่มีค่าน้อยให้มีความมากที่สุด ทำอย่างนี้เราเรียกว่าเป็นเศรษฐกิจบริสุทธื้อาจแก้ปัญหาของมนุษย์ทุกคนได้ พระพุทธเจ้าทำอย่างนี้จึงถือว่าท่านเป็นนักเศรษฐกิจ เมื่อเราพูดว่าเศรษฐกิจบริสุทธื้ เราหมายถึงเศรษฐกิจที่แก้ปัญหาทางโลกได้ เดียวนี้โลกมีแต่เศรษฐกิจคดโกง ใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือเพื่อเอาเปรียบผู้อื่นมาเพิ่มประโยชน์ของตน นี่เป็นเศรษฐกิจคดโกง ขอให้เราพูดถึงเศรษฐกิจบริสุทธื้ตามหลักของพระธรรม ซึ่งเราจะเรียกว่า “อัมมิกเศรษฐกิจ” หรือ “อัมมิกเศรษฐศาสตร์” ก็ได้^{๑๙} ทำให้ประเทศไทยเริ่มประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเรื่อยมา ประเทศไทยใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติไปทั้งสิ้น ๗ ฉบับด้วยกัน ดังที่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชูศักดิ์ จุญญสวัสดิ์ นักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ได้สรุปดังนี้^{๒๐}

แผนฯ (พ.ศ. ๒๕๐๔ – ๒๕๐๙) รัฐบาลได้วางแผนพัฒนาฯ ออกเป็น ๒ ระยะด้วยกัน ระยะแรก ระหว่างปี ๒๕๐๔-๒๕๐๖ ระยะที่ ๒ ระหว่างปี ๒๕๐๗-๒๕๐๙ เนื่องจากรัฐบาลตระหนักดีว่า การจัดทำโครงการและการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจในระยะแรก ส่วนใหญ่ยังไม่พร้อม ซึ่งในช่วงแผนฯ 1 จะเน้นการสร้างบริการพื้นฐานทางเศรษฐกิจต่างๆ เช่น การคมนาคมขนส่ง การชลประทาน และการพลังงาน ผลการพัฒนาตามแผนฯ 1 ประสบความสำเร็จเกินเป้าหมาย เนื่องจากมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจเฉลี่ยปีละ ๘.๑๓% โดยในระยะแรกของแผนฯ ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๗.๒ ต่อปี สูงกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ร้อยละ ๕ ต่อปี ส่วนในระยะที่ ๒ ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๘.๙ ต่อปี สูงกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ร้อยละ ๖ ต่อปี

แผนฯ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๐ – ๒๕๑๔) เน้นการเร่งรัดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและการเงินต่อเนื่องจากแผน ๑ แต่เริ่มให้ความสำคัญต่อการกระจายผลการพัฒนามากขึ้น ในช่วงแผนฯ ๒ ภาวะเศรษฐกิจมีความผันผวนในทางเศรษฐกิจมากกว่าแผนฯ ๑ กล่าวคือ ในระยะต้นแผนฯ (พ.ศ. ๒๕๑๐ – ๒๕๑๒) เศรษฐกิจขยายตัวอย่างรวดเร็วเฉลี่ยร้อยละ ๘ ต่อปี เนื่องจากการผลิตที่สำคัญ คือ การเกษตรและอุตสาหกรรมเพิ่มในอัตราสูง รวมทั้งมีการลงทุนจากต่างประเทศ และรายจ่ายทางทหารของสหรัฐอเมริกาในไทยเพิ่มขึ้น แต่ปลายแผนฯ (พ.ศ. ๒๕๑๓-๒๕๑๔) เศรษฐกิจไทยขยายตัวช้าลง จนถึงขึ้นภาวะเศรษฐกิจรัดตัวเป็นครั้งแรก หลังจาก

^{๑๙} พุทธทาสภิกขุ, “อัมมิกเศรษฐศาสตร์.” ใน อัมมิกเศรษฐศาสตร์ : ปรัชญาเศรษฐศาสตร์สังคมของชาวพุทธ. จัดพิมพ์โดย ปรีชา ปิยมพงศ์สานต์ (กรุงเทพมหานคร : กลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมือง สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑), หน้า ๑-๒.

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๘-๑๕๙.

ขยายตัวติดต่อกันมากกว่า ๑๐ ปี ในช่วงแผนฯ ๒ มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจเฉลี่ยร้อยละ ๗.๙ ต่อปี ต่ำกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ร้อยละ ๘.๕ ต่อปี

แผนฯ ๓ (แ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๑๙) ปรับทิศทางการพัฒนาประเทศใหม่ โดยเน้นการพัฒนา ด้านสังคมมากกว่าพัฒนาเศรษฐกิจ ทั้งนี้ เพื่อแก้ไขปัญหาการเพิ่มของประชากร และขยายการศึกษา ให้กว้างขวางขึ้น แต่ยังคงกระตุ้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และการรักษาเสถียรภาพทางการเงินของประเทศ โดยการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกแทน การนำเข้า รวมทั้งการกระจายรายได้ ผลการพัฒนาในช่วงแผนฯ ๓ มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เฉลี่ยร้อยละ ๗ ต่อปี เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

แผนฯ ๔ (พ.ศ.๒๕๒๐-๒๕๒๔) มุ่งแก้ไขปัญหาเร่งด่วนในการฟื้นฟูเศรษฐกิจ และรักษา เสถียรภาพทางเศรษฐกิจให้มั่นคงในช่วง ๒ ปีแรกของการพัฒนา และแก้ไขปัญหาขึ้นพื้นฐานทาง เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนมุ่งสร้างความเป็นธรรมทางสังคม ภายใต้พื้นฐานความมั่นคงปลอดภัย ของประเทศ โดยเน้นการลดความเหลื่อมล้ำในฐานะของบุคคลของทางเศรษฐกิจให้น้อยลงและสร้าง สวัสดิการทางสังคมแก่คนส่วนใหญ่มากกว่าการเน้นถึงการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ผลการพัฒนา ในช่วงแผนฯ ๔ ทำให้เศรษฐกิจขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๗.๑ ต่อปี สูงกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ร้อยละ ๗ ต่อปี

แผนฯ ๕ (.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๒๙) ปรับแนวนโยบายพัฒนาประเทศ “แนวใหม่” โดยมีทั้ง แผนรับ คือ แผนแก้ปัญหา และแผนรุก คือ ริเริ่มแผนพัฒนา เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ระบบเศรษฐกิจ จึงแตกต่างจากเดิม คือ เป็นแผนที่ยึดพื้นที่เป็นหลัก เน้นการรักษาเสถียรภาพทางการเงินของ ประเทศเป็นพิเศษ โดยปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจด้านต่างๆ และยอมให้การขยายตัวของเศรษฐกิจ ชะลอตัวบ้าง นอกจากนี้ ยังเน้น “ความสมดุล” ในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของประเทศ โดยมุ่ง การกระจายรายได้และความเจริญไปสู่ส่วนภูมิภาค เน้นการแก้ปัญหาความยากจนในชนบทเป็นหลัก หลัง รวมทั้งการแปลงแผนไปสู่ภาคปฏิบัติให้ได้ผลต่อประชาชนอย่างจริงจัง และเน้นบทบาทและระดม ความร่วมมือจากเอกชน ผลการพัฒนาในช่วงแผนฯ ๕ ทำให้เศรษฐกิจขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๕.๙ ต่อ ปี ผลการพัฒนาในช่วงแผนฯ ๕ ทำให้เศรษฐกิจขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๕.๙ ต่อปี ต่ำกว่าเป้าหมายที่ กำหนดไว้ร้อยละ ๖.๖ ต่อปี

แผนฯ ๖ (พ.ศ.๒๕๓๐-๒๕๓๔) จัดทำเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงแผนฯ ๕ ซึ่งมีปัญหา ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการเงิน เงินออมขาดแคลน โครงสร้างการผลิตอ่อนแอเสื่อมโทรมของ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความไม่สมดุลในตลาดแรงงานแผนฯ๖ จึงมีสาระสำคัญ ๒ ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจกับด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจมุ่งรักษาระดับการเติบโตทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ สามารถรองรับกำลังงาน และมีการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมกันมากขึ้นรวมทั้งทำให้เกิดเสถียรภาพ ของเศรษฐกิจการเงินทั้งภายในและภายนอกประเทศ ด้านสังคม เน้นการพัฒนาคุณภาพของ ทรัพยากรมนุษย์ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากร และเสริมสร้างวัฒนธรรมและค่านิยมที่ดี

ความแตกต่างของแผนฯ ๖ กับแผนฯ ฉบับก่อนๆ คือให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับ คุณภาพและประสิทธิภาพในการผลิต การบริหารงานทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งคุณภาพ

ทรัพยากรมนุษย์ จึงส่งผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจในช่วงแผนฯ ๖ มีอัตราการเจริญเติบโตและมีระดับการลงทุนสูงเป็นประวัติการณ์ อีกทั้งภาวะเศรษฐกิจในต่างประเทศช่วงนั้นเอื้ออำนวยด้วย กล่าวคือราคาน้ำมันตลาดโลกตกลงอย่างรวดเร็ว อัตราดอกเบี้ยในตลาดโลกทรงตัวในระดับต่ำประเทศอุตสาหกรรมมีเศรษฐกิจขยายตัวอย่างต่อเนื่อง การส่งออกของไทยจึงกระเตื้องขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ผลการพัฒนาในช่วงแผนฯ ๖ ทำให้เศรษฐกิจขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๐.๙ ต่อปี สูงกว่าเป้าหมายที่ปรับปรุงแล้ว คือ ร้อยละ ๘.๔ ต่อปี โดยเศรษฐกิจไทยขยายตัวสูงที่สุดในปี ๒๕๓๑ คือร้อยละ ๑๓.๓ ต่อปี นับว่าสูงเป็นประวัติการณ์ในรอบ ๒๕ ปีที่ผ่านมา

แผนฯ ๗ (พ.ศ. ๒๕๓๕-๒๕๓๙) เน้นให้มีความสมดุลระหว่างการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงปริมาณและคุณภาพ แผนฯ ๗ มีเป้าหมายให้เศรษฐกิจขยายตัวร้อยละ ๘.๒ ต่อปี และผลของการพัฒนาตามแผนฯ ทำให้เศรษฐกิจขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๘.๑ ต่อปี ต่ำกว่าเป้าหมายเพียงเล็กน้อย

จะเห็นได้ว่า ตั้งแต่แผนฯ ๑-๗ จะมีปัญหาทางเศรษฐกิจให้ประเทศไทยแก้ไขอย่างต่อเนื่องกันมาโดยตลอด ทั้งๆ ที่ประเทศไทยพยายามพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ตามแผนฯ เนื่องจากระบบเศรษฐกิจที่มนุษย์ใช้กันอยู่นั้นไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างแท้จริง เศรษฐกิจทั้งในประเทศไทยเองและในสังคมโลกจึงมีลักษณะผันผวนขึ้นๆ ลงๆ ตามวัฏจักรทางเศรษฐกิจ สังคมยังคงมีปัญหาความยากจนอดอยาก อีกทั้งช่องว่างระหว่างคนร่ำรวยกับคนจนก็ห่างกันมากขึ้น

๒.๓ จุดมุ่งหมายของการสอนเรื่องสันติภาพ

๒.๓.๑ การตระหนักถึงความสำคัญของสันติภาพ กล่าวคือ การเกิดขึ้นขององค์การระหว่างประเทศในระดับโลกคือสหประชาชาติ เนื่องจากความปรารถนาให้โลกมีสันติภาพและดำรงรักษาไว้ซึ่งสันติภาพ ตรงกันข้ามกับวิกฤตการณ์ต่างๆ โดยเนื้อแท้แล้วมิใช่ภาวะที่มนุษย์ปรารถนา แต่มนุษย์กลับมีส่วนทำให้สังคมโลกเกิดวิกฤตการณ์ต่างๆ โลกนี้เต็มไปด้วยวิกฤตการณ์ ความยุ่งยากลำบากอันไม่น่าปรารถนา จะเรียกว่า วิกฤตการณ์ ตรงกันข้ามกับสันติภาพ โลกมีความกลัว เป็นอยู่ด้วยความกลัวเพราะมีสิ่งทำให้เกิดความกลัวหรือน่ากลัวมากขึ้น แล้วมันก็เกิดความวิตกกังวล วิตกกังวลไว้อใจไม่ได้ตามมา มันมีความวิตกกังวลไปเสียทุกอย่าง ยิ่งเห็นอะไรก้าวหน้า แล้วมันก็ยังชวนให้วิตกกังวล^{๒๑} การที่จะบรรเทาวิกฤตการณ์ต่างๆ ให้น้อยลงจนหมดสิ้น ดังนั้น ความสำคัญกับเรื่องสันติภาพมากยิ่งขึ้น โดยการหันมาพิจารณาปรึกษาหารือกันว่าจะทำอย่างไร เพื่อให้สังคมโลกเกิดสันติภาพที่ถาวรและแท้จริงสามารถหลุดพ้นไปจากวิกฤตการณ์อันไม่พึงปรารถนาต่างๆ ได้ ดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า “โลกมันไร้สันติภาพมากขึ้น ๆ จนเราจะต้องพิจารณากันแล้ว คือต้องมาพูกัน พิจารณากัน ปรึกษาหารือกัน จะประพาศุติกระทำอย่างไรดี จึงจะรอดไปจากอันตราย”^{๒๒} เนื่องจากสันติภาพตามแนวคิดของท่านมีความสำคัญต่อชีวิตทุกชีวิต ตลอดถึงโลกและจักรวาล ดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า

^{๒๑} พุทธศาสนิกขุ, สันติภาพของโลก, หน้า ๗.

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐.

“ถ้าทุกๆ โลกมีสันติภาพ สากลจักวาลก็มีสันติภาพไม่ว่าจะในระดับไหน ล้วนแต่ต้องการสันติภาพ”^{๒๓}

๒.๓.๒ ความร่วมมือร่วมใจกันสร้างสรรค์สันติภาพ กล่าวคือ ในสังคมโลกไม่สามารถเกิดขึ้นได้ด้วยการกระทำของบุคคลเพียงคนเดียว แต่ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากมนุษย์ทุกคนในโลก โดยวิธีใดกันแล้วก็ตามก็หมายความว่าต้องช่วยกันทำถึงกับว่าช่วยกันทำพร้อมกันทั้งโลก ถ้าต้องการให้โลกนี้มีสันติสุขหรือสันติภาพ ก็ต้องช่วยกันทั้งโลก เพราะว่าโลกนี้มีประกอบด้วยบุคคลคนหนึ่งๆ คนหนึ่งๆ ทำอย่างไรรวมกันแล้ว โลกนี้มันก็เป็นอย่างนั้น เราจึงเหมือนกับว่าช่วยกันสร้างโลก จึงต้องใช้คำว่า “กัน” ช่วยกันกระทำโดยวิธีใดกัน ต้องทำร่วมกัน ต้องได้รับประโยชน์ร่วมกัน^{๒๔} ดังนั้น สันติภาพซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายประการหนึ่งของการสอนเรื่องสันติภาพนี้ จะเกิดขึ้นได้จำเป็นต้องอาศัยการช่วยกันปรับปรุงจิตใจของมนุษย์แต่ละคนให้ดีให้ถูกต้อง ด้วยการเริ่มต้นจากจิตใจของปัจเจกบุคคลแต่ละคนก่อน ทำให้เกิดสันติภาพแท้จริงจะมีได้ต่อเมื่อมันมีความถูกต้องในทางจิตใจ รักกันได้ จนแวมรักกันได้กับหนุ่่นแหละคือสันติภาพที่แท้จริง เสือรักกันได้กับกวาง สิงโตรักกันได้กับแพะกับแกะ เมื่อนั้นแหละมันจึงจะเป็นสันติภาพที่แท้จริง มันเป็นเรื่องที่ถูกต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในทางจิตใจทั้งนั้น แล้วก็เป็นจิตที่ถูกต้องและบังคับได้ มันก็ไม่ว่างวิฤตการณ์ใดๆ ขึ้น มันก็เป็นปัจจัยแก่สันติภาพถาวร^{๒๕} ในการปรับปรุงจิตใจของบุคคลแต่ละคนเพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันสร้างสรรค์สันติภาพ

๒.๓.๓ การส่งเสริมศีลธรรม กล่าวคือ การส่งเสริมศีลธรรมในการสอนเรื่องสันติภาพนี้ เพื่อให้มนุษย์ชาติสร้างเหตุที่จะทำให้อสังคมโลกเกิดผลคือสันติภาพที่ถาวร ด้วยการที่มนุษย์มีศีลธรรมทางกายวาจา คือ กายวาจาปกติไม่เบียดเบียนผู้อื่น ศีลธรรมทางจิตคือจิตปกติมีสมาธิ ตั้งมั่นไม่หวั่นไหว และศีลธรรมทางทิวฐิติคือความคิดเห็นที่ถูกต้อง^{๒๖} เราควรเริ่มต้นตั้งแต่วัยเยาวชนหนุ่มสาว ดังคำพูดที่ท่านให้เขียนติดประกาศไว้ด้านหน้าศาลาธรรมโฆษณ์ก่อนจะมรณภาพว่า “ศีลธรรมของยูวชนคือสันติภาพของโลก” เพราะว่าเยาวชนคือผู้สร้างโลกของเราในอนาคต^{๒๗} เพราะว่าสังคมโลกเกิดมาจากบุคคลแต่ละคนมารวมกัน^{๒๘} กระนั้นก็ตาม มนุษย์ทุกคนล้วนต้องการสันติภาพ ต้องการดำรงชีวิตอยู่อย่างสงบสุข แต่การที่จะได้สันติภาพมากก็ต้องสร้างเหตุแห่งสันติภาพให้เกิดขึ้น นั่นก็คือ ต้องทำให้ธรรมะปรากฏในจิตใจของมนุษย์ทุกคนในโลกครบถ้วนทั้ง ๔ กล่าวคือ มนุษย์ต้องรู้ว่าร่างกายและจิตใจเป็นธรรมชาติ มนุษย์ต้องรู้จักกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ผลที่เกิดขึ้นมาก็คือความ

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒.

^{๒๔} พุทธทาสภิกขุ, **เทคนิคของการมีธรรมะ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิ, ๒๕๒๖), หน้า ๑๔.

^{๒๕} พุทธทาสภิกขุ, **สันติภาพของโลก**, หน้า ๒๘๐.

^{๒๖} พุทธทาสภิกขุ, **ศีลธรรมกับมนุษย์โลก**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิ, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒-๑๓.

^{๒๗} พุทธทาสภิกขุ, **เยาวชนกับศีลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิ, ๒๕๓๗), หน้า ๔.

^{๒๘} พุทธทาสภิกขุ, **เทคนิคของการมีธรรมะ**, หน้า ๕๐.

สงบสุข ซึ่งเป็นวิวัฒนาการที่มนุษย์ช่วยกันสร้างขึ้น^{๒๙} แม้ว่าสันติภาพจะเป็นสถานะที่มนุษย์และสังคมต้องการ แต่ว่าสังคมของมนุษย์มีระบบต่าง ๆ ที่คอยขับเคลื่อนสังคมให้เจริญขึ้นหรือเสื่อมลงซึ่งมีลักษณะหมุนเวียนสลับกันไปเป็นวัฏฏะ เช่น ระบบเศรษฐกิจ ระบบการอยู่ร่วมกัน ระบบการเมือง ระบบการปกครอง ระบบการศึกษา เป็นต้น เมื่อมนุษย์มีความถูกต้องแล้ว สังคมซึ่งมีระบบต่าง ๆ เหล่านี้คอยขับเคลื่อนอยู่ก็จะต้องมีธรรมะคือความถูกต้องด้วย^{๓๐} เนื่องจากสังคมโลกจำเป็นต้องมีธรรมะเป็นเครื่องประคับประคองให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องหรือทางที่ดี^{๓๑}

ดังนั้น คำว่า “ศีลธรรม” ซึ่งมีความหมายแยกออกเป็น ๓ ลักษณะด้วยกัน ได้แก่^{๓๒} ได้แก่ (๑) ศีลธรรม หมายถึง สิ่งที่เป็นเหตุของความปกติ เพราะคำว่า “ศีล” คือ ปกติ ส่วนคำว่า “ธรรมะ” คือ เหตุหรือธรรมที่เป็นเหตุ ดังนั้น ธรรมะที่เป็นเหตุของความปกติ จึงเรียกว่า “ศีลธรรม” หมายถึง การประพฤติหรือการกระทำที่เป็นเหตุให้เกิดความปกติ ได้แก่ การปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลระเบียบ กฎเกณฑ์ และวินัย ตลอดถึงขนบธรรมเนียมประเพณีทั้งหลาย (๒) ศีลธรรม หมายถึง ฐานะที่มั่นคงเป็นผลของเหตุ เพราะคำว่า “ธรรม” ในความหมายที่ ๒ นี้ หมายถึง สิ่ง หรือภาวะ ศีลธรรมก็แปลว่า ภาวะแห่งความปกติ จึงกล่าวในฐานะที่เป็นผลของเหตุ (๓) ศีลธรรม หมายถึง สิ่งที่มีสภาพอยู่ตามปกติ ได้แก่ปรากฏการณ์ของธรรมชาติทั้งปวงซึ่งเป็นทั้งเหตุและผลเกี่ยวเนื่องกันไป ไม่มีที่สิ้นสุด

๒.๔ แนวทางการสร้างเสริมสันติภาพ

๒.๔.๑) แนวทางส่งเสริมสันติภาพในระดับปัจเจกบุคคล ได้แก่ (๑) ส่งเสริมให้บุคคลมีการศึกษาดีหรือถูกต้องสมบูรณ์ ไม่เป็นการศึกษาแบบสุนัขหางด้วน คือ ต้องมีความรู้ทั้งด้านวิชาชีพ และมีความรู้ด้านศีลธรรมหรือธรรมะสำหรับความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้องหรือสมบูรณ์ด้วย^{๓๓} (๒) ส่งเสริมให้บุคคลมีสุขภาพอนามัยดีหรือถูกต้องทั้งทางกาย ทางจิต และทางสติปัญญา สุขภาพอนามัยดีทางกายคือร่างกายไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน พร้อมทั้งจะเป็นที่ตั้งของจิต สุขภาพอนามัยดีทางจิตคือจิตปรกติไม่เป็นคนวิกลจริต ไม่ตกเป็นทาสของกิเลส พร้อมทั้งจะเป็นที่ตั้งของสติปัญญา และสุขภาพอนามัยดีทางสติปัญญาคือไม่มีความเห็นผิด เข้าใจผิด เชื่อผิด และไม่เป็นทาสของกิเลส พร้อมทั้งจะแก้ปัญหายุ่งยากอย่างให้ลุล่วงไปด้วยดี (๓) ส่งเสริมให้บุคคลมีครอบครัวที่ดีหรือถูกต้องหรือไม่มีปัญหาครอบครัว คือ มีความเป็นอยู่ที่ถูกต้องต่อกันและกันตามหลักธรรมะเรื่องทศ ๖ ได้แก่ ทศข้างหน้าคือบิดามารดา ทศข้างหลังคือลูกหลาน ทศข้างซ้ายคือมิตรสหาย ทศข้างขวาคือครูบาอาจารย์ ทศข้างบนคือผู้มีอำนาจ ผู้บังคับบัญชา พระมหากษัตริย์ สมณะพระสงฆ์ ทศข้างล่างคือคนที่อยู่ใต้บังคับบัญชา คนยากจน คนใช้ คนกรรมกร (๔) ส่งเสริมให้บุคคลมีระบบเศรษฐกิจที่ดี คือ เป็นบุคคลที่ไม่ยากจน ไม่เดือดร้อน มีระบบเศรษฐกิจที่เรียกว่ากินอยู่พอดีเท่าที่จะให้สำเร็จ

^{๒๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙.

^{๓๐} พุทธศาสนิก, สันติภาพของโลก, หน้า ๔๐๙.

^{๓๑} พุทธศาสนิก, เทคนิคของการมีธรรมะ, หน้า ๓๐.

^{๓๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖-๘.

^{๓๓} พุทธศาสนิก, สันติภาพของโลก, หน้า ๓๘๖-๓๘๘.

ประโยชน์ในการเป็นอยู่ แล้วทำหน้าที่ได้มากมาย ถ้ามีเหลือก็ใช้ไปเพื่อประโยชน์ของสังคมหรือสาธารณประโยชน์ (๕) ส่งเสริมให้บุคคลรู้จักธรรมชาติ จินรู้ว่าธรรมชาติคือหน้าที่ที่ถูกต้องของมนุษย์ หน้าที่แบ่งออกเป็น ๒ ชั้น ได้แก่ หน้าที่ชั้นที่หนึ่งพื้นฐานทั่วไปคือหน้าที่ที่ถูกต้องของมนุษย์ หน้าที่ชีวิตรอดอยู่ได้ เป็นหน้าที่ระดับโลกียะ และหน้าที่ชั้นที่สองคือให้รอดจากความทุกข์ ความบีบคั้นของโลก เป็นหน้าที่ระดับโลกุตตระ ดังนั้น แม้ว่าบุคคลจะมีหน้าที่อย่างโลกียะ ให้รอดชีวิตอยู่ได้ในโลก แต่ต้องมีชีวิตอย่างโลกุตตระคือมีหน้าที่ไม่ให้เรื่องโลกๆ ความเห็นแก่ตัวของกฏาครอบงำทำให้เป็นทุกข์ได้ (๖) ส่งเสริมให้บุคคลเป็นคนไม่เห็นแก่ตัว คือ รักผู้อื่น เพราะนำหลักธรรมะสูงสุดมาใช้คือทุกคนเป็นเพื่อน เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน เรามีปัญหาคือความทุกข์อย่างเดียวกัน คือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย อย่างเดียวกัน แล้วเราจะเบียดเบียนกันทำไม เราจะเอาเปรียบกันทำไม เราจะรังเกียจกันทำไม เราจึงรักผู้อื่น (๗) ส่งเสริมให้บุคคลมีศีลธรรม คือ มีการคิด การพูด การกระทำที่เป็นไปเพื่อให้เกิดความปรกติ ความสงบสุขหรือสันติภาพ แต่ไม่ก่อให้เกิดปัญหาโกลาหลวุ่นวายวิกฤตการณ์ใดๆ ที่ตรงกันข้าม (๘) ส่งเสริมให้บุคคลมีสัมมาทิฐิ คือ ความคิด ความเห็น ความเชื่อ ความรู้ ที่ถูกต้องย่อมจะก่อให้เกิดการคิด การพูด และการกระทำที่ถูกต้องตามไปด้วย สัมมาทิฐิจึงเป็นความรู้ที่เป็นรากฐานของศีลธรรม (๙) ส่งเสริมให้บุคคลเป็นคนมีชีวิตเย็น ชีวิตเย็นนี้มี ๒ แบบ คือ ชีวิตเย็นอย่างผู้มีกิเลส แก่กิเลสไม่เกิดขึ้น เพราะสามารถควบคุมไว้ได้ เรียกว่า “ชีวิตเย็นแบบชาวโลก” และ “ชีวิตเย็นอย่างผู้ไม่มีกิเลส” คือแบบพระอรหันต์ เพราะหมดกิเลสโดยสิ้นเชิงแล้ว ไม่มีกิเลสเกิดขึ้นอีก

๒.๔.๒) แนวทางส่งเสริมสันติภาพในระดับสังคม ได้แก่ (๑) ส่งเสริมให้สังคมมีระบบเศรษฐกิจที่ถูกต้อง ที่เรียกว่า “ธัมมิกสังคมนิยม” (๒) ส่งเสริมให้สังคมมีระบบการอยู่ร่วมกันอย่างถูกต้อง (๓) ส่งเสริมให้สังคมมีระบบการเมืองที่ถูกต้อง (๔) ส่งเสริมให้สังคมมีระบบการปกครองที่ถูกต้อง (๕) ส่งเสริมให้สังคมมีระบบศีลธรรมและศาสนาที่ถูกต้อง ศีลธรรมที่ถูกต้องคือศีลธรรมที่เป็นไปตามหลักของศาสนาที่ถูกต้อง เพราะศีลธรรมเป็นผลผลิตที่ออกมาจากหลักเกณฑ์ของศาสนา เพราะฉะนั้นศาสนาจะต้องเป็นระบบที่ถูกต้องด้วย ศาสนาที่ถูกต้องจึงหมายถึง ศาสนาที่มนุษย์สามารถนำมาปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ถูกต้องคือสันติภาพแก่มนุษย์ (๖) ส่งเสริมให้สังคมมีระบบการศึกษาที่ถูกต้อง ไม่เป็นการศึกษาชนิดสุนัขหางด้วน^{๓๔} (๗) ส่งเสริมให้สังคมมีระบบนิเวศวิทยาที่ถูกต้อง ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงระบบการกำจัดมลภาวะเท่านั้น แต่มีความหมายกว้างไปจนถึงวิทยาการสำหรับการเป็นอยู่ทุกแขนง ทุกทิศทาง ทุกระดับที่ถูกต้อง โดยการดำเนินการให้มีลักษณะพอดี และสามารถควบคุมให้มีความเรียบร้อย มีความสงบสันติสุขได้ เรียกว่า นิเวศวิทยาที่ถูกต้อง เหมาะสมแก่ความมีสันติภาพ^{๓๕}

๓. การประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องสันติภาพ

๓.๑ การประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องสันติภาพในด้านการศึกษา

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘๘-๔๑๗.

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๓.

การศึกษามีประโยชน์อย่างมากต่อการศึกษาของสังคมไทยและสังคมโลก การศึกษาที่แท้ มุ่งสู่การดับทุกข์และทำให้เกิดสันติภาพขึ้นในโลก การศึกษาต้องทำให้คนเห็นแก่ตัวน้อยลงหรือเลิก ความเห็นแก่ตัว และเป็นการมุ่งสู่เป้าหมายสูงสุด คือ สันติภาพของมนุษยชาติ และสันติภาพที่ กล่าวถึงนั้นวางอยู่บนพื้นฐานการศึกษาที่ประกอบด้วยศีลธรรม ที่ช่วยให้คนมีศีลธรรมเพิ่มขึ้น เพราะ ศีลธรรมเท่านั้นช่วยโลกได้ กล่าวคือ การเปลี่ยนวิธีคิด เปลี่ยนความรู้สึกนึกคิดจากการที่คนไม่เห็น ความสำคัญของจิตวิญญาณมาสู่การให้ความสำคัญต่อจิตวิญญาณ จากความเห็นแก่ตัว สู่ความไม่ เห็นแก่ตัว จากการตกเป็นทาส สู่อิสรภาพ

๓.๒ การประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องสันติภาพในด้านศาสนา

ชาวพุทธยิ่งเดินออกนอกทางหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น ท่านเห็น ความจำเป็นเรื่องการเดินทางเข้าสู่ทางธรรมคือให้หันมาสนใจและให้ความสำคัญกับการดำเนินชีวิตที่มี คุณค่าและมีความหมาย ไม่ต้องเสียเวลากับการเดินทางที่ผิดๆ หนังสือตามรอยพระอรหันต์ จึงอุบัติ ขึ้นมาเพื่อยืนยันว่าพระอรหันต์มีอยู่จริงดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า トラบโดที่ยังมีผู้ปฏิบัติตามหลัก อริยมรรคมีองค์แปดประการ เพื่อชี้ให้เห็นว่าการดำเนินชีวิตตามรอยพระอรหันต์สามารถเกิดขึ้นได้ จริงและพระอรหันต์มีอยู่จริง ผู้ดำเนินตามย่อมมีชีวิตสะอาด สงบและสว่างได้ เช่น เรื่องอนัตตา (ความมิใช่ตัวมิใช่ตน) เรื่องสุญญตา (ความว่างหรือการทำใจให้ว่างจากกิเลส) เรื่องนิพพาน (การดับ ทุกข์) การที่ท่านนำเรื่องสำคัญเหล่านี้มาสอน เพราะท่านเห็นว่าพระสงฆ์ส่วนใหญ่มิได้สอน หากทำ เช่นนั้นเรื่อยไป คำสอนหลักที่เป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนานานไปจะไม่มีใครนำมาสอน จะทำให้ คำสอนเหล่านั้นเลือนหายไปเป็นที่สุด

๓.๓ การประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องสันติภาพในด้านสังคมและการเมือง

การเปลี่ยนแปลงการปกครองในรูปแบบการเมืองที่ดีและมีความหมายจริงๆ ต้องเป็น การเมืองแบบพระโพธิสัตว์ นักการเมืองต้องพัฒนาตนเองให้เข้าสู่การเมืองแบบพระโพธิสัตว์ให้ได้ นั่นคือ นักการเมืองที่ดีต้องอุทิศตนเองในการช่วยเหลือประชาชนผู้ทุกข์ยากทุกคนให้หลุดพ้นจาก ความทุกข์ยากนานาประการโดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย トラบโดที่ยังมีประชาชนลำบากอยู่แม้ เพียงคนเดียว นักการเมืองต้องช่วยเหลือประชาชนจนวาระสุดท้าย แบบพระโพธิสัตว์ ช่วยเหลือ ประชาชนโดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ ทั้งสิ้นจากประชาชน การเมืองแบบพระโพธิสัตว์ เล่นการเมือง โดยไม่ต้องใช้อำนาจ แต่อาศัยคุณธรรมคือ เมตตา คือความรักผู้อื่น สัจจะคือ ความจริงใจ ทมะคือ การรู้จักข่มใจตนเอง ขันติ คือ มีความอดทนต่อสิ่งเข้ายวนต่างๆ และวิสุทธิตี คือความบริสุทธิ์ใจใน การช่วยเหลือประชาชน เรียกว่าเล่นการเมืองอาศัยคุณธรรมเป็นแรงผลักดันปราศจากความเห็นแก่ ตัว มุ่งหวังอย่างเดียว ประชาชนมีความสุขถ้วนหน้า

๓.๔ การประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องสันติภาพในด้านเศรษฐกิจ-อุตสาหกรรมและ เทคโนโลยี

ในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมา คือยุคสงครามเย็นระหว่างค่ายทุนนิยมและ ค่ายสังคมนิยม ตามแนวคิดกระแสหลักของชนชั้นนำผู้สนับสนุนทุนนิยมหรืออุดมการณ์เศรษฐกิจทุน นิยมตลาดเสรี หมายถึงการเน้นให้เอกชนมีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ทรัพย์สิน ที่จะลงทุนทำการผลิตเพื่อ

หากำไรสูงสุดตามกลไกของตลาด ส่วนสังคมนิยม (หรือคอมมิวนิสต์) นั้น เน้นที่การให้สังคมเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ปัจจัยการผลิตสำคัญร่วมกัน โดยผ่านรัฐหรือสหกรณ์หรือประชาคมต่างๆ เพื่อจะได้มีการวางแผนการกระจายผลผลิตและบริวารให้เห็นประโยชน์กับประชาชนอย่างทั่วถึง เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรงโดยนายทุนส่วนน้อย ขณะที่ทุนนิยมโลกขยายตัวเป็นทุนนิยมข้ามชาติเสรีหรือที่นิยมเรียกให้ดูหรูว่าโลกาภิวัตน์ ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมจะแก้ปัญหาและพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศต่างๆ ได้เป็นบางส่วน แต่ยังไม่ได้นำมาดำเนินการปฏิรูปโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้สมดุลและเป็นธรรม หรือมีการกระจายทรัพย์สินและรายได้ให้คนส่วนใหญ่เท่าที่ควร ประเทศไทยในปัจจุบันถึงเศรษฐกิจจะเจริญเติบโต มีการผลิตและการค้าทันสมัย แต่เศรษฐกิจไทยที่เป็นทุนนิยมผูกขาดแบบบริวาร (ของประเทศทุนนิยมศูนย์กลาง) หรือแบบด้อยพัฒนา มีปัญหาความเหลื่อมล้ำต่ำสูง การเอารัดเอาเปรียบ และการทุจริตฉ้อฉลมากขึ้น

๒.๔ สรุป

คำว่า “สันติภาพ” หมายถึง ความสงบสุขอย่างแท้จริงที่เกิดจากองค์ประกอบต่างๆ ของสังคม เริ่มตั้งแต่องค์ประกอบระดับพื้นฐานที่สุดคือมนุษย์แต่ละบุคคลซึ่งมีมนุษยธรรม มิตรภาพ ศีลธรรม และอุดมคติหรืออุดมธรรมแล้วขยายไปจนถึงระดับโลกซึ่งเป็นสังคมขนาดใหญ่ที่สุดในการส่งเสริมศีลธรรมในการสอนเรื่องสันติภาพนี้ เพื่อให้มนุษยชาติสร้างเหตุที่จะทำให้สังคมโลกเกิดผลคือสันติภาพที่ถาวร ด้วยการที่มนุษย์มีศีลธรรมทางกายวาจาคือ กายวาจาปกติไม่เบียดเบียนผู้อื่น ศีลธรรมทางจิตคือจิตปกติมีสมาธิ ตั้งมั่นไม่หวั่นไหว และศีลธรรมทางทิวาญคือความคิดเห็นที่ถูกต้อง เพราะว่า มนุษย์ทุกคนล้วนต้องการสันติภาพ ต้องการดำรงชีวิตอยู่อย่างสงบสุข เพราะสังคมมนุษย์ที่แท้หรือมนุษย์โดยสมบูรณ์จะต้องอยู่และพยายามอยู่ให้ได้ด้วยความมีสันติภาพ สันติภาพนั้นอาจจำแนกออกเป็นสันติภาพระดับบุคคล สันติภาพระดับสังคม เนื่องจากชีวิตมนุษย์นอกจากจะมีร่างกายที่เป็นรูปธรรมแล้ว ยังมีจิตใจที่เป็นนามธรรมด้วย หมายถึง วิญญาณและสติปัญญาเพราะโลกอยู่กับมนุษย์และมนุษย์ก็อยู่กับโลก โลกจะเป็นอย่างไรก็แล้วแต่มนุษย์ หรือแล้วแต่จิตใจของมนุษย์ จิตใจมนุษย์นี้สำคัญ เป็นต้นตอของความเปลี่ยนแปลงทั้งปวง จะสันติภาพหรือจะวิกฤตการณ์ขึ้นอยู่กับจิตใจของมนุษย์ เพราะโลกและสัตว์โลกอันจิตย่อมนำไป หากจิตใจมนุษย์มีสันติภาพคือสงบสุขในจิตใจ จิตวิญญาณ สติปัญญา พัฒนาจิตใจและพัฒนายกระดับความอยากให้สูงละเอียดขึ้นจนไม่ตกเป็นทาสวัตถุ ไม่เห็นแก่ตัว จนในที่สุดไม่มีกิเลสอาสวะอยู่ในจิตใจนั้นก็คือนิพพานเป็นความสงบสุขในส่วนจิตใจ ทางจิตวิญญาณ ทางสติปัญญาที่เป็นต้นตอของความถูกต้องทั้งปวง เป็นสันติภาพในทางวิญญาณ สันติภาพของสติปัญญา ดังนั้น วิธีทางปฏิบัติและเป้าหมายโดยเชื่อมโยงทั้งภายนอกและภายในอยู่ตลอดเวลา นั้นเอง

บรรณานุกรม

- ปิ่น มุกข์นิตย์. **ประมวลศัพท์ ๖ ศาสนา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บริษัทสารมวลชน. ๒๕๓๔.
- ประเวศ วะสี. **สู่สันติเสรี**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๘.
- พุทธทาสภิกขุ. **สันติภาพของโลก**. ไซยา : ธรรมทางมูลนิธิ, ๒๕๓๑.
- พุทธทาสภิกขุ. **เล่าไว้ในวัยสนธยา : อัตชีวประวัติของพุทธทาสภิกขุ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๖.
- _____ . **เยาวชนกับศีลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิ, ๒๕๓๗.
- _____ . **ศีลธรรมกับมนุษยโลก**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิ, ๒๕๓๘.
- พระไพศาล วิสาโล และคณะ. **ธรรมโฆษณ์ มรดกธรรมพุทธทาสภิกขุ**. กรุงเทพมหานคร : กลุ่มเสขิยธรรม, ๒๕๔๗.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **มองสันติภาพโลกผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๒.
- ลิขิต ธีรเวคิน, ศ.ดร., **วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.
- ศิริรักษ์. ส. **อิทธิพลพุทธทาสต่อสังคม**. กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา, ๒๕๓๓.
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์. **แนวคิดเรื่องสันติภาพในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: วิกตอรีเพาเวอร์พอยท์. ๒๕๓๐.

๑๓๔ ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘

หลักการแก้ไขปัญหาคาความรุนแรงทางเพศต่อสตรีในสังคมไทย
The Principle of Dhamma to solve the Sexual Violence to
Women in Thai society

พระอธิการจาลึก สญญโต (เย็นสำราญ)*

บทคัดย่อ

ความรุนแรงทางเพศต่อสตรีมีสาเหตุมาจาก ๒ ปัจจัยหลักคือ ๑) ปัจจัยภายในคือ ตัวสตรีเอง เป็นความรุนแรงต่อสตรีทางตรง เช่น การมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน การประพฤติผิดใจ คู่ครอง ละเมิดศีลกาเมสุมิจฉาจาร แต่งกายไม่มิดชิด ไม่ระมัดระวังในการเดินทาง และดื่มสุรา ๒) ปัจจัยภายนอก ซึ่งเป็นความรุนแรงต่อสตรีเชิงโครงสร้างได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวอ่อนแอไม่มีคุณภาพ สังคมเปราะบางพึ่งไม่ได้ ความรู้เรื่องเพศศึกษาอ่อนด้อยทั้งชายและหญิงในการมีเพศสัมพันธ์สำส่อนโดยไม่รู้สึกละเมิดและขาดความรับผิดชอบ หลักธรรมแก้ไขปัญหาคาความรุนแรงทางเพศต่อสตรี สำหรับผู้กระทำและผู้ถูกกระทำคาความรุนแรงทางเพศต่อสตรี มี ๒ ระยะ คือ ๑) ระยะแก้ไข เยียวยา ใช้หลักธรรม การเคารพพระธรรม ยอมรับเรื่อง ปุพเพตปุญญาตา หรือผลของกรรม ทำให้มนุษย์เกิดมาด้วยความแตกต่างกันทางกาย ทางจิตใจ ทางสังคม เศรษฐกิจ และทางปัญญา๒) ระยะแก้ไขปรับปรุงตนเอง ผู้กระทำและผู้ถูกกระทำคาความรุนแรงทางเพศ ควรนำหลักธรรมป้องกันปัญหาคาความรุนแรงทางเพศต่อสตรีไปศึกษาและปรับปรุงตนเองเพื่อป้องกันคาความรุนแรงทางเพศไม่ให้เกิดขึ้นซ้ำอีก

คำสำคัญ : หลักธรรมแก้ไขปัญหา, คาความรุนแรงทางเพศต่อสตรี, ในสังคมไทย

ABSTRACT

The Sexual Violence to Women has two main factors : 1) Internal factor is the woman directly such as intercourse before marriage, insincere behavior, sexual misconduct, improper dress, careless journey and drinking alcohol. 2) External factor is the structured violence such as in quality of family, improper society, low education about sex both man and woman, sex intercourse without responsibility. The principle of Dhamma to solve the sexual violence to women has two periods : 1). The cured period that use the principle of Dhamma like respect the Dhamma, accept the previous behavior or benefactor as a result of previous actions differently by bodily action, mind, society , economy and wisdom. 2) Self-

* เจ้าอาวาสวัดจุกกะเณอ ตำบลบึง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

improvement period that sexual violators and victims should use the principle of Dhamma to protect the sexual violence to woman to be educated and self-improvement for sexual re-violence protection

Keywords : Principle of Dhamma for Solutions, sexual violence to woman, in Thai society

๑. บทนำ

ความเชื่อเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมกันทางเพศนี้ทั้งโลกต่างก็เชื่อเหมือนกัน คือ บุษย์ยอมเป็นข้างเท้าหน้าเสมอ เพราะแข็งแรงกว่า เก่งกว่า สตรีเป็นข้างเท้าหลัง เพราะอ่อนแอกว่า และด้อยกว่าในทุกทาง^๑ สตรีมีหน้าที่ประจำเพศอย่างเดียวคือ อยู่กับเหย้า ฝ้ากับเรือน และเลี้ยงดูบุตร^๒ สถานการณ์ความรุนแรงทางเพศต่อสตรีเป็นปัญหาในสังคมไทยรวมถึงสังคมโลกที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น จากรายงานขององค์การอนามัยโลก (WHO) ปี ค.ศ. ๒๐๐๕ และสหประชาชาติ (UN) ปี ค.ศ. ๒๐๐๖ พบว่าความรุนแรงทางเพศจากคู่ของสตรีมีสถิติสูงมากดังนี้ ๑๓% ในเมืองใหญ่ของญี่ปุ่นถึง ๖๑% ในชนบทของเปรู และน้อยกว่า ๓๐% เกิดขึ้นกับสตรีในเมืองใหญ่ของประเทศไทย บราซิล เซอร์เบีย และมอนเตเนโกร^๓ ความรุนแรงทางเพศต่อสตรีเป็นปัญหาที่สลับซับซ้อนเกี่ยวโยงกับทัศนคติของสังคมซึ่งมองว่าความรุนแรงทางเพศต่อสตรีเป็นเรื่องส่วนตัว นอกจากนี้การให้ความช่วยเหลือเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวยังเป็นการทำงานเฉพาะจุดในลักษณะต่างคนต่างทำประกอบกับบุคลากรที่ทำหน้าที่ให้การช่วยเหลือผู้ประสบปัญหา ยังขาดความเข้าใจ และความละเอียดอ่อนต่อปัญหา ทำให้การช่วยเหลือมีข้อจำกัด และถูกกระทำซ้ำเติมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงทำให้สตรีที่ถูกกระทำความรุนแรงทางเพศส่วนใหญ่ไม่กล้าที่จะลุกขึ้นมาพูด ส่งผลให้ปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ได้รับการป้องกันและแก้ไขอย่างถูกจุดต่างๆ ที่ปัญหาความรุนแรงทางเพศในสังคมไทย เป็นเรื่อง que ทุกคนในสังคมจะต้องช่วยเหลือกัน^๔

^๑Miller, J.B. and Mothner, *Psychological Consequences of Sexual Inequality*, (Am. J. Orthopsychiat., 1971), pp. 767-775.

^๒Wortis, R P. , *The Acceptance of the concept of the Maternal Role by Behavioral Scientists Its Effects on Women*, (Am. J. Ortho – psychiat, 1971), pp. 733-746.

^๓Lisa Aronson Fontes and Kathy A. McCloskey, “Cultural Issues in Violence Against Women”, *Violence Against Women*, Second Edition, (United States of America : SAGE Publications, Inc, 2011), p. 152.

^๔มนทกานต์ เชื่อมชิต, ศูนย์วิจัยและพัฒนาเพศศาสตร์ศึกษา, สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, *จุฬาสัมพันธ์*, ปีที่ ๔๙ ฉบับที่ ๓๔, วันจันทร์ที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๘.

๒. หลักธรรมที่ใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหาคาความรุนแรงทางเพศต่อสตรี

ในพระพุทธศาสนา

แนวทางการป้องกัน และแก้ไขปัญหาคาความรุนแรงทางเพศต่อสตรีไม่ให้เกิดขึ้น ออกเป็น ๓ ระยะ คือ ระยะที่ ๑ หมั่นฝึกตน ด้วย อริยวัฑฒิธรรม ๕ ได้แก่ มีศรัทธา มีศีล มีสุตะ มีจาคะและมีปัญญา ระยะที่ ๒ คบหามิตรแท้และคู่ครองสมตนด้วย สมชีวิธรรม ๔ และระยะที่ ๓ ครองเรือนให้ดีด้วย ฆราวาสธรรม ๔

๒.๑ หมั่นฝึกตน ด้วย อริยวัฑฒิธรรม ๕

การรักษาตนให้ดี ได้ชื่อว่ารักขาผู้อื่นด้วย การหมั่นฝึกตนเพื่อเตรียมตัวเองทำหน้าที่ ภรรยา และมารดาที่ดีนั้น เกิดจากการฝึกฝนอบรม การเลี้ยงดูจากบิดามารดา หรือจากครอบครัว ดังพระพุทธเจ้าทรงอุปมาอุปไมยว่า “ภูเขาหินมีอยู่ในป่าใหญ่ หมูไม่เหล่านั้้นอาศัยภูเขานั้นเจริญงอกงามเติบโตในป่า ฉนใด บุตร ภรรยา พวกพ้อง อำมาตย์ หมูญาติ และชนผู้อาศัยภูเขาเลี้ยงชีพก็ฉนนั้นเหมือนกัน ย่อมอาศัยกุลบุตรผู้มีศรัทธา สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมงอกงามในโลกนี้ ไม่สาละตันใหญ่เปรียบดังบุตร ธิดา ภรรยา ย่อมต้องอาศัยภูเขา คือ บิดา จึงจะเจริญงอกงามเติบโตเป็นต้นไม้ใหญ่ที่งดงามทั้งข้างนอก และข้างในด้วยความเจริญคือ อริยวัฑฒิธรรม ๕ ประการ ดังนี้

๑. กิ่งไม้ ใบไม้ คือ ศรัทธา ความเชื่อมั่นในพระรัตนตรัยที่นั้้นวันยิ่งเติบโต ยิ่งแผ่กิ่ง ก้าน ใบออกไปมากมาย ก็ยิ่งมีความสงบรมเย็น ให้ดอก ออกผล เตรียมผลิตต้นไม้ต้นใหม่ต่อไป

๒. เปลือกไม้ คือ ศีล เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงชนิดของพันธุ์ไม้ต้นนั้น นั่นคือ คุณเป็นสตรีประเภทใด โดยสังเกตได้จาก ๑) รูปร่าง หน้าตา ผิวพรรณ และความประพฤติที่แสดงออกทางภาษา กาย วาจาสุภาพเรียบร้อย อ่อนโยนละมุนละไม เป็นที่ต้องตาต้องใจแก่ผู้พบเห็นในเบื้องต้น อย่างเบญจกัลยาณี และนางแก้ว ถึงแม้จะมีอายุมากแต่สตรีก็จำเป็นต้องรักษาความงามเอาไว้ให้ได้ ๒) รวยทรัพย์ ๓) มีศีลควบคุมกิเลสตามให้ถูกต้อง ๔) ขยันในการงาน และ ๕) ให้บุตรแก่สามีได้ หรือพูดอีกนัยหนึ่งก็คือ คุณสมบัติของสตรีที่น่าเสนอแก่สามีก่อนการแต่งงานเป็นเช่นใด หลังการแต่งงานก็ควรจะต้องเป็นเช่นนั้น

๓. สะเก็ดไม้ หรือปุมไม้ คือ สุตะ การสนใจฟังธรรมะให้มากๆ เพื่อให้มีสัมมาทิฎฐิ

๔. กระจังไม้ คือ จาคะ การเสียสละแบ่งปันประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ผู้อื่น

๕. แก่นไม้ คือ ปัญญา มีความรอบรู้ในธรรมทั้งหลาย^๕

จะเห็นว่า อริยวัฑฒิธรรม ๕ ประการ หมายถึง ความงามพร้อมของสตรีทั้งข้างนอกและข้างใน เปรียบเสมือนต้นไม้ใหญ่ที่งดงาม แข็งแรง มั่นคง ไม่หวั่นไหวแม้เจอสิ่งไม่ดีที่อาจก่อให้เกิดความรุนแรงแก่ตนก็สามารถยืนหยัดได้ด้วยตัวเอง กล่าวคือ ศรัทธา ศีล และสุตะ คือ ความงดงามภายนอกของสตรี หรือ สตรีรูปงามที่สัมผัสได้จากท่วงท่า และภาษากาย โดยเฉพาะเปลือกไม้ หรือ ศีล เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความสามารถในการควบคุมกิเลสตาม และสตรีจำเป็นจะต้องรักษาความงาม

^๕อง.ปญจก. (ไทย) ๒๕/๔๐/๖๒-๖๓.

ทางรูปกายนี้ให้ได้อย่างเบญจกัลยาณี และนางแก้ว ส่วน จาคะ และปัญญา เป็นความมั่งคั่งภายในของสตรี นั่นคือ จิตใจงดงาม และปัญญางดงามนั่นเอง

๒.๒ คบหามิตรแท้ และคู่ครองที่เหมาะสมตน ด้วย สมชีวิธรรม ๔

สมชีวิธรรม ๔ ธรรมสำหรับการเลือกคู่มาร่วมครองเรือน นอกจากความรัก และความเมตตาเป็นพื้นฐานของคู่รักแล้วยังมีธรรมที่จะทำให้คู่สมรสชายหญิงมีชีวิตเหมาะสมกัน สม่่าเสมอกลมกลืนกัน อยู่ครองรักกันอย่างยืนยาว มั่นคงไม่หวั่นไหวแม้เจออุปสรรคใดๆก็สามารถแก้ปัญหาได้ ดังพระเวสสันดร สมกับพระนางมัทรีเป็นต้น คือ สมชีวิธรรม ๔ ได้แก่ (๑) สมศรัทธา มีศรัทธาความเชื่อในคำสอนของพระพุทธเจ้าเสมอกัน เป็นอุบาสิกา ถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ ถึงพระธรรมเป็นสรณะ ถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ และมีความเชื่อมั่นในตัวกัน และกัน (๒) สมศีล มีศีล มีความประพฤติดีงามด้วยศีล ๕ ข้อเสมอกัน (๓) สมจาคะ มีจาคะ ความมีน้ำใจ ใจกว้างเสมอกัน ต่างฝ่ายต่างยอมลดอัตตาตัวตนของตนเองลง ยอมเสียสละความเป็นส่วนตัวลงบ้าง เพื่อปรับให้เหลือ “ความเป็นเรา” และใจกว้าง เคารพ ยอมรับในสิทธิส่วนตัวของอีกฝ่าย (๔) สมปัญญา มีปัญญาเสมอกัน^๖ มีทัศนคติตรงกัน พูดภาษาเดียวกันรู้เรื่อง ข้อนี้สำคัญที่สุดสำหรับชายหญิงที่ปรารถนาคู่แท้ เพราะปัญญาไม่เป็นแค่เพียงความประทับใจของคนรักเท่านั้น แต่หมายถึงการนำปัญญามาใช้ทำหน้าที่ภรรยาผู้กตัญญูสามี และทำหน้าที่มารดาเป็นครูฝึกฝนอบรมบุตรให้พัฒนา และเจริญเติบโตเป็นคนดีต่อไป เนื่องด้วยบิดามารดาผู้มีปัญญามักชี้โทษ มักพูดห้ามปรามการทำความชั่วทั้งหลายแก่บุตรเหมือนผู้ชี้บอกทางแห่งขุมทรัพย์แก่บุตรเหล่านั้น ดังนั้นบุตรผู้เชื่อฟังบิดามารดาย่อมถึงความเจริญ ไม่มีความเสื่อมเลย

หากสตรีที่มีการพัฒนาตนเองด้วยหลักธรรม อริยวัฑฒิธรรม ๕ มีความพยายามค้นหาคู่แท้หรือเพื่อนแท้ที่เหมาะสมกับตนเองไม่ได้ พระพุทธเจ้าก็ตรัสสอนเกี่ยวกับการคบมิตร ว่าหากบุคคลหาเพื่อนที่ดีกว่าตน หรือเสมอกับตนไม่ได้ ก็ควรอยู่คนเดียวดีกว่า เพราะจะหาความเป็นเพื่อนในคนพาลไม่ได้เลย

๓.๓ ครองเรือนดี ด้วย ขรรวาสธรรม ๔

พระพุทธเจ้าตรัสว่า “เรือนที่ครอบครองไม่ดีย่อมก่อให้เกิดทุกข์”^๗ ดังนั้น เมื่อชายหญิงตกลงปลงใจอยู่กินด้วยกันฉันสามีภรรยา ครองเรือนเพื่อมีบุตรหลานไว้สืบทอดวงศ์ตระกูลจึงไม่ใช่เรื่องง่ายเลย เนื่องจากต้องใช้ศิลปวิทยา จิตวิทยาหลายแขนงจึงจะประคับประคองให้ชีวิตคู่ดำเนินไปได้ด้วยดี เนื่องจากในสังคมปัจจุบันเต็มไปด้วยภัยอันตรายน่ากลัวจากความเจริญของยุคโลกาภิวัตน์หากสามีหรือภรรยาไม่ประพฤติตนตามหน้าที่ของสามีภรรยาที่พึงประสงค์ใน ขรรวาสธรรม ๔ แล้ว ก็จักกลายเป็นสาเหตุแห่งความรุนแรงทางเพศต่อสตรีได้ ดังนี้

๑) สัจจะ หมายถึง ความจริงใจ ความซื่อสัตย์ ไม่ประพฤตินอกใจคู่ครองของตน จริงใจพูดจริง ทำจริงทั้งต่อหน้า และลับหลัง รักเดียวใจเดียวตั้งแต่วันแรกที่พบ กระทั่งแต่งงานไปจนถึงวัน

^๖ ๐.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๕๕/๘๐.

^๗ ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๐๒/๑๒๗.

ตายจากกัน ความซื่อสัตย์นี้สามารถกระทำได้ด้วย (๑) เป็นภรรยาตุจมารดา คอยเกื้อกูลอนุเคราะห์ คอยทะนุถนอมสามี และคอยเก็บรักษาทรัพย์ที่สามีหามาไว้ได้ (๒) เป็นภรรยาตุจพี่สาวหรือน้องสาว มีความเคารพนับถือ ยกย่องสามีของตน (๓) เป็นภรรยาตุจเพื่อน คอยชื่นชมยินดี คอยปลอบขวัญ ให้กำลังใจสามี เหมือนเพื่อนปฏิบัติต่อเพื่อน เรียกว่า เพื่อนแท้ แนะนำประโยชน์ ได้แก่ ห้ามสามี ไม่ให้ทำชั่ว แนะนำให้ทำความดี ให้ฟังสิ่งดีๆ ที่ยังไม่เคยฟัง บอกทางสวรรค์ มีความรักใคร่ ได้แก่ ไม่พอใจความเสื่อมของสามี พ้อใจความเจริญของสามี ห้ามปรามคนที่ินทาสามี และสนับสนุนคนที่ สรรเสริญสามี^๘ (๔) เป็นภรรยาตุจคนรับใช้ แม้บางครั้งอาจจะถูกสามีกระทำความรุนแรงก็ไม่พึง โกรธ สงบเสงี่ยม สාරวมระวัง ไม่คิดขุ่นเคืองสามีผู้เปรียบเสมือนเจ้านาย หากสตรีใดมีความซื่อสัตย์ ต่อสามี เป็นภรรยาตุจมารดา ภรรยาตุจพี่สาวน้องสาว ภรรยาตุจเพื่อน และภรรยาตุจคนรับใช้ สตรี นั้นจะพบแต่ความสุขสวัสดิ์ทั้งในปัจจุบันภพ และ เมื่อตายไปย่อมไปสู่สุคติโลกสวรรค์^๙

๒) ทมะ หมายถึง การข่มจิตใจควบคุมอารมณ์ตนเอง ปรับตัวเข้ากับภาระหน้าที่ใน ครอบครัวยุค และสิ่งแวดล้อมได้ดี ฝึกหัดตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วย สติปัญญา ควบคุมพฤติกรรมของตนเองในฐานะเป็นภรรยา เป็นสามี ในฐานะเป็นมารดา บิดา และ ในฐานะเป็นครูคนแรกของบุตรที่ต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างให้บุตรเรียนรู้เป็นแบบอย่าง

๓) ขันติ หมายถึง กิริยาที่อดทน ความอดกลั้น ความไม่ดุร้าย ความไม่เกรี้ยวกราด ความ แข่มชื่นแห่งจิต^{๑๐} เอาใจเขามาใส่ใจเรา เมื่อมารดาบิดายกเธอให้ชายใด เธอต้องตื่นก่อนนอนที่หลัง สามีนั้น คอยรับใช้ปฏิบัติให้เป็นที่พอใจเขา พุดคำไพเราะต่อสามี ทำหน้าที่ภรรยา และมารดาของ บุตรด้วยความอดทน ขยันหมั่นเพียร ไม่ท้อถอย พินฝ่าอุปสรรคต่างๆ ที่เข้ามาในชีวิต สร้างเนื้อสร้าง ตัวร่วมกัน อดทนต่ออารมณ์ขุ่นลงของอีกฝ่ายอย่างใจเย็น มีสติ และอดทนรอคอยชื่นชมผลงานการ ฝึกฝน อบรมเลี้ยงดูบุตร ธิดาให้เจริญเติบโตเป็นภูเขาหิน และต้นสาละใหญ่ต่อไป

๔) จาคะ หมายถึง มีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทิน มีจาคะอันสลесแล้ว ยินดีใน การสละ ควรแก่การขอ ยินดีในการแจกทานอยู่ครองเรือน^{๑๑} ผู้ให้สิ่งที่สามีต้องการได้ทุกอย่าง ไม่ทำ ให้สามีขุ่นเคืองด้วยการแสดงความหึงหวง รักษาคุ้มครองสิ่งที่สามีหามาได้ เป็นทรัพย์ ข้าว เงิน หรือ ทองก็ตาม ไม่เป็นนักเลงการพนัน ไม่เป็นขโมย ไม่เป็นนักเลงสุรา ไม่ล้างผลาญทรัพย์สมบัติ รู้จัก เสียดสละ แบ่งปัน มีน้ำใจต่อสามี บุตร ธิดา ญาติพี่น้อง และบริวารของตน สละกิเลส สละความสุข สบาย และผลประโยชน์ส่วนตนได้ สามารถจัดการงานภายในบ้านได้ด้วย ความขยันไม่เกียจคร้านใน การงานเหล่านั้น ใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของสามี บุตร ธิดา ญาติพี่น้อง บริวาร และผู้ขอความช่วยเหลือ พร้อมทั้งจะให้กำลังใจ ให้ความร่วมมือ ให้การ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว^{๑๒}

^๘ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๐-๒๖๔/๒๐๙-๒๑๑.

^๙อง.สตุตถก. (ไทย) ๒๓/๖๓/๑๒๒-๑๒๕.

^{๑๐}อภิ.สง. (ไทย) ๓๔/๑๓๔๘/๓๓๗.

^{๑๑}อง.อภฺฐก. (ไทย) ๒๓/๔๖/๓๒๐-๓๒๑.

^{๑๒}ส.ส. (ไทย) ๑๕/๘๔๕/๓๑๖, พ.ส. (ไทย) ๒๕/๓๑๑/๓๖๑.

นอกจากสตรีจะใช้หลักธรรม ขรวาสาธรรม ๔ ในการครองเรือนเท่านั้นฝ่ายบุรุษหรือสามี ก็จำเป็นต้องใช้หลักธรรมนี้เช่นเดียวกันเพราะเหตุผลต่อไปนี้ คือ ๑) “เรือนที่ครอบครองได้ดีย่อมเป็นเรือนที่ก่อให้เกิดความสุข” และ ๒) อุปมาอุปไมยว่า “หมู่มั้ทั้งหลายต้องอาศัยภูเขาเลี้ยงชีพฉันใด บุตร ภรรยาต้องอาศัยบิดาและสามีที่พร้อมด้วยศรัทธา และสมบุรณ์ด้วยศีล ชีวิตจึงจะเจริญรุ่งเรือง” จะเห็นว่าคำสอนส่วนใหญ่จะเน้นหนักไปทางสตรี เนื่องจากวัฒนธรรมสังคมาชาวอินเดียเมื่อชายหญิงแต่งงานกันแล้วฝ่ายหญิงต้องจากบ้านตัวเองไปอยู่บ้านฝ่ายสามี ซึ่งถือเป็นความทุกข์อย่างหนึ่งของสตรีอินเดีย ดังนั้นจึงพบคำสอนสตรีมากมายเพื่อป้องกันการตกเป็นผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงนั่นเอง

๓. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ

ความสัมพันธ์หญิงชายถูกกำหนดควบคุมด้วยบรรทัดฐาน แนวคิด ระบบความเชื่อ และค่านิยมของสังคมเกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ ปรากฏดังนี้

๑. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างเพศชายหญิง

๑.๑ ระบบปิตาธิปไตย หรือระบบชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ถูกสร้างและกำหนดขึ้นมาตั้งแต่มนุษย์ยุคแรกบนพื้นฐานความคิดแบบผู้ชาย และยึดผู้ชายเป็นศูนย์กลาง กล่าวคือ มีแนวความคิดว่า ชายเหนือกว่าหญิง ทำให้ผู้หญิงกลายเป็นวัตถุทางเพศ ดังนั้นการค้าบริการทางเพศ และการข่มขืนจึงเป็นเรื่องปกติที่ต้องมีอยู่ในสังคม^{๑๓} ต่อมาแนวคิดระบบผัวเดียวเมียเดียว (Monogamy) จึงจำเป็นต้องถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อตอบสนองระบบชายเป็นใหญ่ เนื่องจาก เพื่อยืนยันความเป็นบุตรที่แท้จริงของตนเองในการสืบทอดมรดก^{๑๔} จากบิดามารดา

๑.๒ แนวคิดเชิงสตรีนิยม (Feminism) เป็นแนวคิดเกี่ยวกับความเสมอภาคเกิดขึ้นครั้งแรกในช่วงการปฏิวัติฝรั่งเศส ปี ค.ศ. ๑๗๘๙ โดยกลุ่มสตรีที่มีพื้นฐานความคิดแบบผู้หญิง และยึดผู้หญิงเป็นศูนย์กลาง ประเด็นที่เรียกร้องคือ โอกาสความเท่าเทียมเพศชาย ได้แก่ การศึกษา การมีส่วนร่วมในทุกพื้นที่ทางสังคม ต่อมาในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ขอสสิทธิทางกฎหมาย สิทธิทางการเมือง และช่วงต้นศตวรรษที่ ๒๐ มองว่าปัจจัยทางวัฒนธรรมหรือสภาพแวดล้อมทางสังคม โดยเฉพาะการอบรมเลี้ยงดูบุตรเป็นสิ่งสร้างความแตกต่างระหว่างชายหญิง^{๑๕}

นอกจากนี้แนวคิดเชิงสตรีนิยมยังมีมุมมองในแนวคิดระบบปิตาธิปไตย การควบคุมเนื้อตัวร่างกาย เรื่องเพศของสตรีว่า ผู้หญิงเป็นเหยื่อความรุนแรงทางเพศ และผู้หญิงยังขาด ๑) อำนาจ

^{๑๓} Alison M. Jaggar. *Feminist Politics and Human Nature*. New Jersey: Rowman & Littlefield Publishers, 1988, p.47.

^{๑๔} Friedrich Engels, *The Origin of the Family, Private Property and the state*. International Publishers, 1884, p. 281.

^{๑๕} กุลวีร์ ประภาพรพิพัฒน์, “แนวคิดและจริยศาสตร์ที่เกี่ยวกับเพศในพุทธศาสนาเถรวาท”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕).

ต่อรองในเรื่องเพศ ๒) การควบคุมเนื้อตัว ร่างกายของตนเอง ๓) ความปรารถนาทางเพศตามความต้องการ ๔) การพยายามเข้าถึงการทำแท้งปลอดภัย ๕) การแยกเพศวิถีออกจากภาวะการเจริญพันธุ์และบทบาทแม่และเมีย^{๑๖}

๑.๓ ระบบความสัมพันธ์หญิงชาย (Gender Relations) เชื่อว่า หญิงชายมีความไม่เท่าเทียมกันตามบทบาทหน้าที่ กล่าวคือ หญิงมีบทบาททางเศรษฐกิจของครอบครัว ได้แก่ เรื่องของการดูแลรับผิดชอบงานบ้าน รวมทั้งผลผลิตทางการเกษตรและการแลกเปลี่ยนค้าขายนอกครอบครัว ส่วนชายมีบทบาทในด้านการปกครอง และการศาสนา ดังนั้นครอบครัวจึงคาดหวังว่าลูกสาวจะเป็นหลัก ที่พึ่งทางเศรษฐกิจ ส่วนลูกชายคาดหวังว่าจะเป็นผู้นำเอาเกียรติยศและอำนาจมาสู่ครอบครัว^{๑๗} จะเห็นว่าแนวคิด ทฤษฎีสากลเกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศมี ๓ กลุ่มด้วยกันกล่าวคือ ๑) กลุ่มแนวคิดระบบปีตาธิปไตยสร้างขึ้นโดยผู้ชาย และยึดผู้ชายเป็นศูนย์กลาง ผู้ชายถูกกำหนดให้เป็นผู้นำ มีอำนาจเหนือผู้หญิงในทุกกรณี ๒) กลุ่มแนวคิดระบบสตรีนิยมสร้างขึ้นโดยผู้หญิง และยึดผู้หญิงเป็นศูนย์กลางเพื่อเรียกร้องสิทธิความเสมอภาคเท่าเทียมกันแห่งเพศชายหญิงในทุกพื้นที่ที่ชายสามารถกระทำได้ และ ๓) กลุ่มแนวคิดระบบความสัมพันธ์หญิงชาย มองว่า หญิงชายไม่สามารถที่จะมีความเท่าเทียมกันได้เลยจากบทบาทหน้าที่ที่ครอบครัวและสังคมกำหนดขึ้นมา

๒. แนวคิดเกี่ยวกับเพศชายหญิงในทางพระพุทธศาสนา

๑. ค่านิยมของสังคมที่มีต่อชายหญิง

พระพุทธศาสนาพูดถึงค่านิยมที่มีต่อชายหญิงไว้ ๒ ระดับคือ ๑) ระดับโลกียะ คือ ดินแดนกามภูมิในโลกมนุษย์ และในโลกสวรรค์ว่า สตรีเป็นผู้มีกามคุณทั้ง ๕ ที่น่าพอใจใช้เป็นเหยื่อล่อชายให้เกิดกามฉันทะได้^{๑๘} คือ เป็นวัตถุสนองความต้องการทางเพศเพื่อผู้ชาย ดังจะเห็นได้จาก พระพุทธเจ้าตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายที่พระเชตวันมหาวิหาร กรุงสาวัตถีว่า เราไม่เห็นรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ การสัมผัสทางกาย อย่างอื่นที่จะครอบงำจิตของบุรุษได้เหมือน รูปสตรี เสียงสตรี กลิ่นสตรี รสสตรี และโผฏฐัพพะของสตรีนี้ สตรีทั้งหลายจึงถูกกำหนดให้เป็นสมบัติของจักรพรรดิ เป็นสมบัติของผู้ชาย และเป็นสมบัติของเทวดาเพื่อบำเรอกามคุณ โดยเฉพาะนางแก้ว ๑ ใน ๗ แก้วที่พระเจ้าจักรพรรดิทั้งหลายต่างปรารถนาเพื่อความสมบูรณ์แห่งการปกครองนั่นคือ สตรีรูปงาม น่าดู น่าเลื่อมใส มีผิวพรรณผุดผ่อง งดงามกว่าสตรีทั่วไป กายอ่อนนุ่มดุจปุยนุ่น ฝ้าย กายอ่อนในฤดูหนาว กายเย็นในฤดูร้อน กายหอมเหมือนกลิ่นจันทน์ ปากหอมเหมือนกลิ่นอุบล ตื่นก่อนนอนที่หลัง คอยฟังว่าสามีจะรับสั่งให้ทำอะไร ประพฤติถูกใจ เปลี่ยนวาจาแต่คำอันชวนให้รัก ไม่ประพฤตินอกใจสามีไม่ว่า

^{๑๖}Vance, C. "Anthropology Rediscovered Sexuality: A Theoretical Comments. In R.Parker & P. Aggleton (Eds.), Culture, Society and Sexuality: A Reader, (London:UCLA Press, 1999, pp.40.

^{๑๗}จิราภา เจริญวุฒิ, "ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับฝ่ายหญิงในความสัมพันธ์แบบคู่รัก", วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สตรีศึกษา), (สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙).

^{๑๘}ชู.ชา.อสีติ. (ไทย) ๒๘/๓๕๔/๑๕๕.

^{๑๙}อจ.เอกก. (ไทย) ๒๐/๑-๕/๑-๒.

ทางใจหรือทางกาย^{๒๐} ๒) ระดับโลกุตตระ ผู้แสวงหาความหลุดพ้น มุ่งสู่พระนิพพาน มองว่าบรรดาผู้ชายทั้งหลายรวมทั้งภิกษุสงฆ์ผู้ออกบวชเพื่อถือศีลประพฤติพรหมจรรย์ควรมุ่งหลีกเลี่ยงจากกาม เพราะหญิงทั้งหลายมีกำลังเหนือกว่ากำลังทั้งหมด^{๒๑} มีรอยเล่ห์มายารู้ได้ยาก หากนรชนผู้ยังมีการเพ่งเล็ง มีตัณหาย่อมตกอยู่ในอำนาจหญิงทั้งหลาย^{๒๒}

ดังนั้น หญิงจึงเป็นสิ่งสูงสุดในบรรดาพันธะทั้งหลาย^{๒๓} จะเห็นว่าสังคมอินเดียในพุทธกาล ซึ่งส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่นับถือศาสนาพราหมณ์หรือศาสนาฮินดูผู้คนในสังคมจะพากันมีค่านิยมต่อชายหญิงว่า สตรีเป็นวัตถุทางเพศเพื่อสนองกามคุณให้แก่ผู้ชาย สตรีมีฐานะเป็นทาสของบุรุษ สตรีไม่ได้รับความเสมอภาค และสังคมไม่ยอมรับความสามารถของสตรี

๒. แนวคิดเกี่ยวกับความเสมอภาคระหว่างชายหญิงในพระพุทธศาสนา

เมื่อพระพุทธศาสนาเกิดขึ้น พระพุทธศาสนาให้เกียรติมนุษย์ทุกคนเท่าเทียมกันไม่แยกเพศชายหญิง ไม่แยกชาติชั้นวรรณะ ดังพระพุทธเจ้าตรัสสอนพระเจ้าปเสนทิโกศล แห่งกรุงสาวัตถี หลังจากทราบข่าวการประสูติพระธิดาผู้เกิดจากพระนางมัลลิกาเทวีแล้ว พระเจ้าปเสนทิโกศลมีอาการไม่เบิกบานยินดีต่อการได้พระธิดาว่า มหาบพิตรผู้เป็นใหญ่กว่าปวงชน แท้จริงแล้วแม้หญิงบางคนก็ยังมีดีกว่า ขอพระองค์จงชุบเลี้ยงไว้เถิด หญิงผู้มีปัญญา มีศีล บำรุงแม่ผัวพ่อผัวดุจเทวดา จงรักภักดีต่อสามียังมีอยู่ บุรุษที่เกิดจากหญิงนั้นย่อมแก่ล้ากว่า เป็นใหญ่ในทิศใต้ บุตรของภรรยาดี เช่นนั้นก็ครองราชย์สมบัติได้^{๒๔} และสตรียังถูกยกย่องว่าเป็นภรรยาอดสหาย เป็นผู้แก่ล้ากว่าครอบครัวสามี และครองใจสามีอยู่ในเรือน^{๒๕} สตรีได้รับอนุญาตจากพระพุทธเจ้าให้มีพื้นที่แสดงความสามารถในสังคมได้แก่ การเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาเป็นพุทธบริษัทในฐานะอุบาสิกาและภิกษุณีสงฆ์สามารถนุ่งห่มผ้ากาสาหวัดสตรีได้ทัดเทียมกับชาย เมื่อออกบวชก็ตั้งใจประพฤติปฏิบัติจนสามารถบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์เถรีได้ไม่แพ้ชาย ทำให้พระพุทธเจ้าทรงยอมรับศักยภาพของสตรีและทรงแต่งตั้งสตรีไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะผู้เป็นเลิศในด้านต่างๆ จำนวนมากมาย

๔. ลักษณะความรุนแรงทางเพศต่อสตรีในสังคมไทย

๑. การประทุสินอกใจคู่ครอง

การประทุสินอกใจคู่ครองในเมืองไทยใช้ศัพท์หลายคำ เช่น “การมีกิ๊ก” “การมีซู้” หรือ “การมีภรรยาน้อย” ซึ่งหมายถึง การที่สามีหรือภรรยาไม่มีความซื่อสัตย์ต่อกัน กระทำการประทุสินอกใจ เช่น ยกย่อง อุปการะเลี้ยงดูหญิง หรือชายอื่นฉันทู้สาว รายงานผลการศึกษาของนิสิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง “กิ๊ก..มากกว่าเพื่อน..แต่ไม่ใช่แฟน” ในหนังสือพิมพ์มติชน

^{๒๐} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๔๙/๑๘๖.

^{๒๑} ชุ.ช.ม. (ไทย) ๒๘/๖๕/๓๑๑.

^{๒๒} ชุ.ช.อ.ส. (ไทย) ๒๘/๓๖๐/๑๕๖.

^{๒๓} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๗๗/๘๔.

^{๒๔} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๒๗/๑๕๐.

^{๒๕} ส.ส. (ไทย) ๑๘/๓๐๔/๓๒๗.

รายวัน ฉบับวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๗ มีว่า กิ๊ก เป็นซัพเซตของซู้ และเป็นยูเนียนอยู่กับการมีเพศสัมพันธ์ คือ กิ๊กมีสถานะเป็นมากกว่าเพื่อนแต่ยังไม่ใช่แฟน อาจมีหรือไม่มีเพศสัมพันธ์กันก็ได้ แต่ซู้จะเป็นแฟนที่ไม่ใช่แฟนอันดับหนึ่ง แต่ได้รับการยอมรับ และให้เรียกสถานะได้ว่าแฟน อาจมีหรือไม่มีเพศสัมพันธ์กันก็ได้ และกฎของการมีกิ๊ก คือ ห้ามหึงหวง แต่ห้วงได้ มีอะไรกันได้ แต่ไม่ใช่ของกันและกัน ต้องเจียมตัว อาจเปลี่ยนสถานะได้ และถ้าต้องเปลี่ยน ห้ามเศร้าย ห้ามใช้กิ๊กร่วมกันกับเพื่อน ถ้ากิ๊กคิดจะมีแฟนเป็นตัวเป็นตนโดยไม่ใช้เรา ห้ามพุ่มพวย ค่อยตกลงกันทีหลังว่าจะเป็นกิ๊กกันต่อรีเปล่า กิ๊กก็ได้ไม่จำกัดจำนวน ไม่จำกัดเพศ วัย สถานภาพถ้าไม่กลัวตายก่อนเพราะเอดส์ และ “กิ๊กไม่ใช่ซู้ แต่ถ้าแฟนรู้ต้องเลิก และนี่คือที่มาของสถิติการทำแท้งในปี ๒๕๕๙ อย่างไม่เป็นการไม่น้อยกว่า ๕๐๐,๐๐๐ คน และคนติดเชื้อเอดส์อีกกว่า ๔ ล้านคน (สถิติจากสถาบันครอบครัวไทย ตีพิมพ์ใน “มติชนรายวัน” ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗)^{๒๖} และสถิติการทำแท้งในประเทศไทยปีละประมาณ ๓๐๐,๐๐๐ ราย^{๒๗}

กิ๊ก/ซู้/ภรรยาบ่อย คือบุคคลที่สาม มักนำปัญหาขึ้นวิกฤติมาสู่ครอบครัว คู่แต่งงานที่เชื่อว่า การมีบุคคลที่สามจะเพิ่มเติมสีสันให้ชีวิตคู่ มักจบลงด้วยความเครียดภายในครอบครัว ๕๓ % การประพฤตินอกใจไม่จำเป็นต้องมีสาเหตุมาจากปัญหาเพศสัมพันธ์เสมอไป ๓๐ % ทั้งชายและหญิงยอมรับว่ามีความสุขดีกับเพศสัมพันธ์กับคู่ของตน แต่ที่นอกใจเพราะสาเหตุอันดับ ๑) ขาดความใกล้ชิด เกิดความห่างเหินอยู่ไกลกันทำให้หันไปหาบุคคลที่สามเพื่อแก้เหงา และอันดับ ๒) เพราะอารมณ์โกรธเป็นแรงผลักดัน จากการกระทำของอีกฝ่าย และต้องการแก้แค้นที่อีกฝ่ายนอกใจตนก่อน และความซื่อสัตย์เปิดเผยจริงใจต่อกันคือ หัวใจสำคัญของการใช้ชีวิตคู่^{๒๘}

จะเห็นว่าสาเหตุสำคัญของการประพฤตินอกใจคู่ครองของตนทั้งชายและหญิงนั้น เกิดจากไม่เคารพตัวเอง และไม่เคารพในคู่ครองของตนเองทั้งที่ตัวเองมีคู่ครองอยู่แล้วแต่ตกลงกันได้กับกิ๊กหรือซู้ว่าเป็นความพึงพอใจของทั้งสองฝ่ายจนนำไปสู่การปล่อยกายปล่อยใจตนเองไปสู่การมีเพศสัมพันธ์โดยไม่รู้สึกลึกซึ้ง ขาดความรับผิดชอบนำไปสู่การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์และทำแท้งมากที่สุด ในเอเชีย

๒. การล่วงละเมิดทางเพศ/ถูกคุกคามทางเพศ

“การล่วงละเมิดทางเพศ (harassment)” หมายถึง พฤติกรรมที่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นในเรื่องเพศ ไม่ว่าจะเป็นคำพูด สายตา การใช้ท่าที รวมไปถึงการบังคับให้มีเพศสัมพันธ์ การข่มขืนโดยผู้ถูกกระทำไม่ยินยอมพร้อมใจ ในประเทศไทยการห้ามล่วงละเมิดทางเพศมีระบุไว้ในกฎหมายอาญา

^{๒๖} พระมหาวิฑูชัย วชิรเมธี, **ธรรมะทอรั้ง**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐), หน้า ๑๗๓-๑๘๐.

^{๒๗} นายแพทย์กำแหง จาตุรจินดา. **สถิติสถานการณ์การทำแท้งในไทย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://womenhealth.or.th/home-facts-abortion.html>. [28 กุมภาพันธ์ 2556].

^{๒๘} นายแพทย์ แฟรงค์ พิทท์แมน. **PRIVATE LIES : INFIDELITY AND THE BETRAYAL OF INTIMACY .การประพฤตินอกใจคู่**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.smartwomentips.com>. [6 พฤษภาคม 2555].

มาตรา ๑๖ ว่า “ห้ามมิให้นายจ้าง หรือผู้ซึ่งเป็นหัวหน้างาน ผู้ควบคุมงาน หรือผู้ตรวจงานกระทำการล่วงเกินทางเพศต่อลูกจ้างซึ่งเป็นหญิง หรือเด็ก”^{๒๙}

สำนักงาน ก.พ. และสำนักงานตำรวจแห่งชาติระบุลักษณะของการล่วงละเมิดหรือคุกคามทางเพศที่ผู้ถูกระทำไม่ต้องการเอาไว้ ๕ ลักษณะด้วยกันคือ

(๑) กระทำการด้วยการสัมผัสทางกายที่มีลักษณะส่อไปในทางเพศ เช่น การจูบ การโอบกอด การจับอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่ง เป็นต้น (๒) กระทำการด้วยวาจาที่ส่อไปในทางเพศ เช่น วิพากษ์วิจารณ์ ร่างกาย พุดหยอกล้อ พุดหยาบคาย เป็นต้น (๓) กระทำการด้วยอากัปกริยาที่ส่อไปในทางเพศ แต่ไม่ถึงกับถูกเนื้อต้องตัว เช่น การใช้สายตาลวนลามจ้องมองของสงวน การทำสัญญาณหรือสัญลักษณ์ใดๆ เป็นต้น (๔) การแสดงหรือสื่อสารด้วยวิธีการใดๆที่ส่อไปในทางเพศ เช่น แอบดูตามห้องน้ำแสดงรูปลามกอนาจาร ส่งจดหมาย ข้อความ แพร่ภาพทางอินเทอร์เน็ต ถ่ายคลิปวิดีโอโป๊ เป็นต้น (๕) การแสดงพฤติกรรมอื่นใดที่ส่อไปในทางเพศที่เป็นการกระทำชัดเจน เช่น แตะเนื้อต้องตัวที่ไม่พึงประสงค์ กระทำอนาจาร กระทำต่อเนื้อตัว ร่างกายบุคคลอื่น ขอมิเพศสัมพันธ์ หรือบังคับให้มีเพศสัมพันธ์^{๓๐}

๓. การข่มขืนกระทำชำเรา

การข่มขืนกระทำชำเรา เป็นรูปแบบหนึ่งของความรุนแรงทางเพศ เกิดจากคนหนึ่งซึ่งกำลังบังคับอีกคนหนึ่งให้มีเพศสัมพันธ์ด้วย และขัดกับความต้องการของคนๆนั้น หรืออาจจำกัดความได้ว่า การใช้กำลังทำให้อีกฝ่ายหนึ่งยินยอมจำนนในกิจกรรมทางเพศใดๆก็ตาม และนับเป็นอาชญากรรมทางเพศอีกอย่างหนึ่งที่มีความร้ายแรงที่สุด ในบางครั้งก็ยากในการฟ้องร้องดำเนินคดี

๔. การค้ามนุษย์/ค้าประเวณี

การค้ามนุษย์ เป็นการถูกระทำในลักษณะถูกบังคับโดยผู้ถูกระทำไม่เต็มใจ ถูกหลอกลวงว่าจะให้ทำงานอย่างหนึ่ง แต่ให้ทำงานขายบริการทางเพศมีทั้งในประเทศ และข้ามชาติ หรือใช้แรงงานที่ผิดกฎหมาย

การค้าประเวณี เป็นการขายบริการทางเพศมีทั้งที่ลงทะเบียนถูกต้อง ในสถานที่ค้าประเวณีเรียกว่า ซ่อง หรือ โรงแรม และขายตรงหรือขายแบบอิสระดังกรณีข่าว ตำรวจเมืองพัทยาออกกวาดล้างหญิง และหญิงประเภทสองจำนวน ๔๐ รายที่มีพฤติกรรมค้าประเวณี/เตร็ดเตร่/สร้างความรำคาญให้กับนักท่องเที่ยว ในข้อหา ติดต่อ/ชักชวน/รับเร้าบุคคลตามท้องถนน/ทางสาธารณะเพื่อการค้าประเวณี ก่อนเปรียบเทียบปรับ และปล่อยตัวไป เมื่อเวลา ๐๕.๐๐ น. ของวันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๕^{๓๑}

^{๒๙} คณะกรรมการบริหาร เจ้าหน้าที่ อาสาสมัคร, ครบรอบ ๖๐ ปี สมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมายแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์, หน้า ๒๗๗.

^{๓๐} ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๒๗ ตอนที่ ๕๙ ก หน้า ๑๔-๑๖ วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๓., Call 1191: เด็ก ผู้หญิง อุ่นใจ ปลอดภัยในทุกที่ (Safe wherever we are). สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. หน้า ๓-๔. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.ahtd.go.th>. [31 ตุลาคม 2555].

^{๓๑} “ตำรวจจับหญิงประเภทสองค้าประเวณี”, มติชนรายวัน, (วันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๕๕) : ๑๔.

แหล่งท่องเที่ยวย่านถนนสีลม และย่านวังสราญรมย์ เป็นสถานที่ค้าประเวณีสำหรับผู้ชายที่ขอบริการร่วมเพศ หรือเกย์ และ “ผู้หญิงขี้เหงา” ไปใช้บริการทางเพศ เพราะสถานที่นี้ถือเป็นศูนย์รวมของผู้ชายชายตัว หรือ โสเภณีชายทุกประเภท ส่วนลูกค้า ก็มีทุกประเภทเช่นกัน บางคนขับรถยนต์ยี่ห้อดีราคาหลักล้านมา บางคนนั่งแท็กซี่ บางคนซื้อรถจักรยานยนต์ บางรายโทรศัพท์ให้พนักงานโรงแรมขับรถโรงแรมมารับไปใช้บริการถึงที่ สำหรับลูกค้าส่วนใหญ่ที่มาใช้บริการเป็นผู้ชายที่นิยมชายด้วยกัน อายุเฉลี่ยประมาณ ๒๕ ปีขึ้นไป ขณะที่ผู้หญิงที่เข้ามาใช้บริการมีน้อยกว่าผู้ชาย และมีอายุประมาณ ๒๕ ปีขึ้นไปเช่นกัน ที่สำคัญลูกค้าส่วนใหญ่จะดื่มสุรามาแล้ว^{๓๒}

การค้าประเวณีผ่านอินเทอร์เน็ตมีทั้งกรณีหญิงชาย-ชายซื้อ และกรณีชายชาย-หญิงซื้อ นอกจากนี้ข้อมูลในงานวิจัย “การขายบริการทางเพศผ่านห้องสนทนาบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต” ที่สนับสนุนโดยมูลนิธิดำรงชัยธรรม ระบุว่า มีผู้หญิงที่ซื้อบริการทางเพศจากผู้ขายบริการที่เป็นผู้ชาย โดยผู้หญิงเลือกซื้อบริการผ่านทางช่องทางนี้เนื่องจากคิดว่า สามารถเก็บเป็นความลับได้ ไม่เป็นที่เปิดเผย ไม่ต้องไปสถานบริการ สามารถเข้าถึงการบริการที่ง่าย และสะดวกรวดเร็ว สตรีที่เป็นนักซื้อมีหลายกลุ่ม เช่น สตรีที่มีความต้องการทางเพศสูง สามเณรที่ไม่เพียงพอ สามเณรสมรรถภาพทางเพศ สตรีหม้าย ทะเลาะกับแฟนต้องการประชด และสตรีโสด^{๓๓}

ลักษณะความรุนแรงทางเพศที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบัน ได้แก่ การประพาดนอกรใจคู่ การกระทำอนาจาร การเผยแพร่สื่อลามก/ภัยทางอินเทอร์เน็ต การล่วงละเมิดทางเพศ/คุกคามทางเพศ การข่มขืนกระทำชำเรา การทำแท้ง และการค้ามนุษย์/ค้าประเวณี จะเห็นว่า ทั้งผู้กระทำ และผู้ถูกกระทำความรุนแรงมีทั้งสองเพศแต่จากสถิติพบว่าส่วนใหญ่เพศหญิงเป็นผู้ถูกกระทำ

๕. ปัญหาความรุนแรงทางเพศต่อสตรีในสังคมไทย

ความรุนแรงทางเพศต่อสตรี คือ ความทุกข์ของสตรีในเรื่องเพศอันเกิดจากความกำหนดด้วยกิเลสภามที่ไม่ถูกต้องไม่เป็นธรรม จากอิทธิพลการเลี้ยงดูของบิดามารดา จากตัวสตรีเอง และจากสังคมสิ่งแวดล้อม ซึ่งสภาพความรุนแรงทางเพศต่อสตรีในสังคมไทยมีหลายลักษณะดังต่อไปนี้

ความรุนแรงทางเพศต่อสตรีในสังคมไทยที่ปรากฏจัดอยู่ในความรุนแรงต่อสตรีอันดับที่ ๒ รองจากความรุนแรงทางร่างกาย ความรุนแรงทางเพศต่อสตรีเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างชายและหญิง ผู้วิจัยแบ่งประเภทของการมีเพศสัมพันธ์ได้เป็น ๒ ลักษณะคือ

๑) การถูกบังคับหรือใช้กลอุบายล่อลวงได้แก่ การถูกล่อลวงไปข่มขืน การถูกข่มขืนซ้ำจากสังคมผู้ค้าและผู้บริโภคสื่อลามก ค้าประเวณี ค้ามนุษย์ ถูกล่วงละเมิดทางเพศ/คุกคามทางเพศ

^{๓๒} ผู้ชายชายตัว (ผมไม่ได้ช่วยอย่างที่คิด). คมชัดลึก.[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.oknation.net>. [27 ตุลาคม 2555].

^{๓๓} การค้าประเวณีชาย .[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://tnews.teenee.com/etc/6375.html>. [27 ตุลาคม 2555].

๒) การพึงพอใจต่อการมีเพศสัมพันธ์ ได้แก่ การมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน การประพฤตินอกใจคู่ครอง/มีกิ๊ก/มีซู้ นำไปสู่การตั้งครรรภ์ไม่พึงประสงค์และทำแท้งมากเป็นอันดับ ๑ ในเอเชียและอันดับ ๒ ของโลก ติดเชื้อ HIV ภัยทางอินเทอร์เน็ตจากเว็บไซต์ลามก ซึ่งจะเห็นว่าสตรีใช้อินเทอร์เน็ตมากกว่าชายประมาณ ๔๐๐,๐๐๐ คน ในจำนวนสตรีเหล่านี้ ๓๐% เคยคุยเรื่องเพศในอินเทอร์เน็ต สถานที่เกิดเหตุความรุนแรงทางเพศมากที่สุดคือ บ้านพัก และหอพัก ผู้กระทำความรุนแรงทางเพศส่วนใหญ่เป็นคู่สามี ภรรยา หรือบุคคลใกล้ชิด และเวลากลางคืนเกิดเหตุมากที่สุด

ความรุนแรงทางเพศต่อสตรีมีสาเหตุมาจาก ๒ ปัจจัยหลักคือ ๑) ปัจจัยภายในคือ ตัวสตรีเอง เป็นความรุนแรงต่อสตรีทางตรง เช่น การมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน การประพฤตินอกใจคู่ครอง ละเมิดศีลกาเมสุมิฉฉาจาร แต่งกายไม่มิดชิด ไม่ระมัดระวังในการเดินทาง และดื่มสุรา ๒) ปัจจัยภายนอก ซึ่งเป็นความรุนแรงต่อสตรีเชิงโครงสร้างได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวอ่อนแอไม่มีคุณภาพ สังคมเปราะบางพึ่งไม่ได้ ความรู้เรื่องเพศศึกษาอ่อนด้อยทั้งชายและหญิงในการมีเพศสัมพันธ์สำสอนโดยไม่รู้สึกลึกซึ้งและขาดความรับผิดชอบ วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อในระบบชายเป็นใหญ่ การดื่มสุรา การระบาดของสารเสพติด การไว้ว่างใจคนใกล้ชิดมากเกินไป การประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องเพศ เช่น ล่อลวงไปข่มขืนแทนดอกเบียเงินกู้ บังคับค้าประเวณี ค้ามนุษย์ ล่อลวงไปข่มขืนทำเป็นซีดีวางจำหน่าย ล่อลวงข่มขืนในพิธีทำเสน่ห์ให้ชายหลงรวมทั้งโดนแอบถ่ายคลิปในห้องน้ำเผยแพร่ในอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

พระพุทธศาสนาสอนว่า การดับทุกข์ก็คือ ต้องดับเหตุแห่งการเกิดทุกข์นั้น ดังนั้นการป้องกันปัญหาความรุนแรงทางเพศต่อสตรีตามหลักพระพุทธศาสนา ก็ต้องป้องกันสาเหตุแห่งการเกิดความรุนแรงทางเพศไม่ให้เกิดขึ้น หรือหากความรุนแรงทางเพศเกิดขึ้นแก่สตรีแล้วก็ต้องแก้ไขเยียวยาทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำด้วยหลักธรรมต่อไปนี้

ชายหญิงเสมอภาคเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ไม่มีใครเป็นใหญ่กว่าใคร แต่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน ก้าวเดินไปด้วยกัน ดังพระพุทธเจ้าอุปมาอุปไมยสถาบันครอบครัวเปรียบเสมือนอุทยานอันน่านรื่นรมย์ว่า สามี/บิดา คือ ภูเขา ภรรยา/มารดา คือ ต้นไม้ใหญ่ร่มรื่นในป่า ต้องอาศัยภูเขาเลี้ยงชีวิต

ความรุนแรงทางเพศเป็นเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ชายหญิง ซึ่งไม่ใช่เป็นเรื่องส่วนตัว แต่เป็นเรื่องของคนในสังคมที่มีส่วนทำให้เกิดเหตุความรุนแรงและคนในสังคมนั้นได้รับผลกระทบจากความรุนแรงนั้นๆด้วยซึ่งมนุษย์ทุกคนล้วนมีสิทธิ มีโอกาสในการดำรงชีวิตบนพื้นฐานแห่งสิทธิมนุษยชนอย่างเท่าเทียมกัน

๖. หลักธรรมแก้ไขปัญหาความรุนแรงทางเพศต่อสตรีในสังคมไทย

ความรุนแรงทางเพศต่อสตรีเกิดขึ้นด้วยบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ในทางกฎหมายเรียกผู้ถูกกระทำว่า “ผู้เสียหาย” หรือภาษาชาวบ้านว่า “เสียตัว” เรียกผู้กระทำว่า “ผู้กระทำผิด” หรือ “ได้ตัว” แต่ในพระพุทธศาสนาถือว่า นี่คือ “อหิงสา” หรือ “การเสพทกด้วยอำนาจกิเลสทกที่ไม่ถูกต้องเป็นธรรม” ดังนั้นเมื่อเกิดความรุนแรงทางเพศต่อสตรีขึ้นแล้ว พระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่

สามารถนำมาใช้แก้ไขปัญหาเพื่อให้โอกาสบุคคลที่กลายเป็น ผู้กระทำผิด และ ผู้ถูกระทำความรุนแรงทางเพศได้นำไปรักษาเยียวยา แก้ไขพัฒนาตนเอง ให้ดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัว และสังคมต่อไปอย่างมีคุณภาพ สมศักดิ์ศรีที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ และไม่หวนกลับไปกระทำซ้ำอีก ดังนี้

๑. เยียวยาผู้เสียหาย หรือ ผู้ถูกระทำ ด้วย ศรัทธาพระธรรม ยอมรับผลของกรรม / ปุพเพตปญญา

ปุพเพตปญญา แปลว่า ความเป็นผู้ทำบุญไว้ในปางก่อน คำว่า บุญ ในที่นี้ หมายถึง ความดี ที่ได้ทำไว้แล้วในอดีตชาติเช่น ให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา และบุญที่เคยทำไว้ในอดีตก่อนหน้าจึงกลายมาเป็นปุพเพตปญญาในปัจจุบัน ส่งผลให้ได้รับอานิสงส์ผลจากบุญนั้นได้เกิดมาเป็นมนุษย์ในชาตินี้ เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์แล้วทำความดีเสมอ ก็จะเกิดดีในชาติหน้าอีก เพื่อให้บุคคลผู้กลายมาเป็นผู้กระทำและผู้ถูกระทำความรุนแรงทางเพศทั้งชายและหญิงได้ศึกษา ทำความเข้าใจและยอมรับในผลของกรรมที่เกิดจากการกระทำของตนเอง ดังนี้

ปุพเพตปญญาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเกิดเป็นมนุษย์ ดังเช่น พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “ความเป็นผู้ได้ทำบุญกุศลไว้ในกาลก่อนมาอุปถัมภ์ตั้งต้นให้เกิดเป็นมนุษย์ ให้เจริญมาตามสมควรแก่ฐานะนั้นๆโดยลำดับจนถึงปัจจุบันของทุกคน กุศลนั้นย่อมนำมาบุคคลนั้นเข้าไปอยู่ในถิ่นประเทศอันสมควร ให้คบสัตบุรุษ ย่อมตั้งตนไว้ชอบ ยกตัวอย่าง ๒ กรณี คือ

๑) เกิดมาเพื่อการบำเพ็ญปรมาตมทานบารมี ของพระเวสสันดร เกิดจากผลของปุพเพตปญญา ที่ได้สะสม และปรารถนามาจากชาติก่อน และเกิดจากผลของปุพเพตปญญาของพระนางผุสดีพระมารดา คือ ขอให้พระโอรสเป็นผู้ให้สิ่งที่ประเสริฐแก่คนยากจน และ ๔) ขอให้ได้ปล่อยชีวิตนักโทษประหาร

๒) เกิดมามีรูปร่าง และมีรูปชั่ว

พระนางผุสดีอดีตเทพธิดาได้รับพรจากท้าวสักกเทวราช ๑๐ ประการก่อนลงมาเกิดในโลกมนุษย์ สิ่งที่น่าปรารถนา ๖ อย่างเป็นเรื่องความงามคือ นมไม่หย่อนยาน หน้าท้องไม่นูนยื่นมาก ขณะตั้งครรภ์ ดวงตาดำสวยเหมือนตาลูกกวาดอายุ ๑ เดือน มีขนคิ้วดำ ผมไม่หงอกขาว และผิวกายนุ่มเนียนงามสะอาด อีก ๔ อย่างเป็นเรื่องของ ๑) เกิดในตระกูลกษัตริย์ที่บ้านเมืองสงบสุข ๒) เป็นอัศวมเหสีที่โปรดปรานของพระราชา ๓) พระโอรสเป็นผู้ให้สิ่งที่ประเสริฐแก่คนยากจน และ ๔) ปล่อยชีวิตนักโทษประหารได้^{๓๔}

พระนางมัลลิกาเทวี อัครชายาของพระเจ้าปเสนทิโกศลเป็นสตรีผู้มีผิวพรรณไม่งาม รูปชั่วและไม่น่าดู แต่พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงโปรดปรานเป็นพิเศษ พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นเพราะในอดีตชาติ เธอเป็นสตรีที่มักโกรธ คับแค้นใจ ถูกว่ากล่าวเล็กน้อยก็ขัดเคือง ฉุนเฉียว กระพืดกระพืดกระด้างกระเดื่อง แสดงอาการโกรธ แสดงอาการขัดเคือง และความไม่พอใจ แต่เธอให้ทาน คือ ข้าว น้ำ ผ้า ยวดยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่อาศัย และเครื่องประทีปแก่สมณะ ไม่มีใจริษยาในลาภสักการะ ความเคารพของผู้อื่น ในชาตินั้นนางจึงเกิดเป็นคนมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโอกาส

^{๓๔} ขุ.ชา.ม. (ไทย) ๒๘/๑๖๕๙-๑๖๖๖/๔๔๘-๔๔๙.

มาก และสูงศักดิ์กว่าสตรีนางอื่นที่เป็นพระชายาด้วยกัน แม้สตรีเหล่านั้นบางคนจะเคยเป็นนาง กษัตริย์ นางพราหมณ์ หรือนางคหบดี^{๓๕}

พระพุทธเจ้าตรัสถึงเหตุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเกิดเป็นมนุษย์ และมีความแตกต่างกันว่า “สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้แล้ว และแตกต่างกัน”^{๓๖} ทรงตรัสแก่พราหมณ์เรื่องคน ถ้อย ๒๐ จำพวกว่า “บุคคลไม่เป็นถ้อยเพราะชาติ ไม่เป็นพราหมณ์เพราะชาติ แต่เป็นคนถ้อยเพราะ กรรม เป็นพราหมณ์เพราะกรรม”^{๓๗} “กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการเป็นปัจจัยนำมนุษย์ไปสู่สุคติ และ อกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการเป็นปัจจัยนำมนุษย์ไปสู่ทุคติ”^{๓๘}

นอกจากนี้ พระพุทธเจ้ายังตรัสอีกว่า หมู่สัตว์ที่เกิดเป็นมนุษย์ มี ๒ จำพวก คือ

๑) ปุถุชน คนที่มีกิเลสมาก เมื่อตายจากมนุษย์นี้ย่อมไปเกิดเป็นสัตว์นรกบ้าง เปรตบ้าง อสุรกายบ้าง และสัตว์ดิรัจฉาน ถ้าได้เกิดเป็นมนุษย์อีกก็จะเป็นคนทุพพลภาพ รูปร่างอัปลักษณ์น่าเกลียด น่าชัง เป็นคนชั่วช้า เลวทราม ยากจนข้นแค้น ไม่สมประกอบ ไม่รู้จักเรื่องที่จะเป็นบุญเป็นกุศลเลย

๒) กัลยาณปุถุชน คนที่มีความประพฤติดีมีคุณธรรมสูง เมื่อตายจากมนุษย์นี้ย่อมไปเกิดในสุคติสวรรค์

แสดงว่าการเกิดใหม่ในภพต่อไปของมนุษย์ต้องอาศัยเหตุปัจจัยนำไปสู่สุคติ และทุคตินั้น คือ ผลของการกระทำอันเป็นกุศลหรืออกุศลในปัจจุบันชาติ ส่งผลไปยังอนาคตชาติ และในปัจจุบันชาติยังได้รับผลของกรรมในอดีตชาติ ดังพระพุทธเจ้าทรงตอบคำถามของสุภมาณพ โตทยยบุตรที่ ทูลถามปัญหาเกี่ยวกับกฎแห่งกรรม ๗ คู่ ๑๔ ข้อ ดังนี้^{๓๙}

คู่ที่ ๑ ทำไมคนบางคนเกิดมาอายุสั้น บางคนเกิดมาอายุยืน

คู่ที่ ๒ ทำไมคนบางคนเกิดมามีโรคร้ายไข้เจ็บมาก บางคนไม่ค่อยมีโรคร้ายไข้เจ็บ

คู่ที่ ๓ ทำไมคนบางคนเกิดมามีรูปไม่สวย ผิวพรรณทราม แต่บางคนเกิดมามีรูปสวย

คู่ที่ ๔ ทำไมคนบางคนเกิดมามีศักดิ์ต่ำ แต่บางคนเกิดมามีศักดิ์สูง

คู่ที่ ๕ ทำไมคนบางคนเกิดมายากจน บางคนเกิดมาร่ำรวย

คู่ที่ ๖ ทำไมคนบางคนเกิดในสกุลต่ำ บางคนเกิดในสกุลสูง

คู่ที่ ๗ ทำไมคนบางคนเกิดมาโง่ บางคนเกิดมาฉลาด

พระพุทธเจ้าทรงตอบคำถามทั้ง ๗ คู่ จำนวน ๑๔ ข้อว่า

^{๓๕} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๙๗/๓๐๐-๓๐๓.

^{๓๖} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๙๐/๓๕๐.

^{๓๗} ขุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๓๐๖/๓๒๒.

^{๓๘} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๔๔/๔๘๐-๔๘๗.

^{๓๙} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๕๘๒-๕๙๕/๓๒๓-๓๒๘.

คู่ที่ ๑ บางคนเกิดมามีอายุสั้น เพราะในอดีตชาติชอบฆ่าสัตว์ ทำชีวิตสัตว์ให้ตก่วง กรรมนั้นเมื่อเขาตายไปจะตกนรก อบายภูมิ หากเกิดเป็นมนุษย์ก็จะมีอายุสั้น บางคนอายุยืน เพราะในอดีตชาติเป็นผู้เว้นขาดจากปาณาติบาต คือไม่ฆ่าสัตว์ เมื่อตายไปจะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ หากเกิดเป็นมนุษย์ก็จะมีอายุยืน

คู่ที่ ๒ บางคนเกิดมามีโรคภัยไข้เจ็บมากเพราะในอดีตชาติชอบเบียดเบียนสัตว์ กักขังทำร้ายทรมานให้เดือดร้อนเจ็บป่วย เมื่อตายไปเขาจะตกนรก อบายภูมิหากเกิดเป็นมนุษย์ก็จะเป็นคนมีโรคภัยไข้เจ็บมากบางคนไม่ค่อยมีโรคภัยไข้เจ็บเพราะในอดีตชาติเป็นคนมีเมตตาต่อสัตว์ ไม่เบียดเบียนสัตว์เมื่อตายจะเข้าถึงสุคติสวรรค์ หากเกิดเป็นมนุษย์จะเป็นคนมีโรคน้อยหรือไม่มีโรค

คู่ที่ ๓ บางคนเกิดมามีรูปไม่สวย ผิวพรรณทราม เนื่องจากอดีตชาติเป็นคนขี้โกรธ พยาบาท เมื่อตายไปจะตกนรก อบายภูมิ หากเกิดเป็นมนุษย์ก็จะเป็นคนไม่สวย ผิวพรรณทราม ข้อนี้พระนางมัลลิกาเทวี พระชายาพระเจ้าปเสนทิโกศลก็เคยถามพระพุทธเจ้ามาแล้ว รายละเอียดอยู่ในบทที่ ๓ บางคนมีรูปสวย เพราะในอดีตชาติเป็นคนมีเมตตา กรุณา ไม่ขี้โกรธ ไม่พยาบาท เมื่อตายไปจะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ หากเกิดเป็นมนุษย์ก็จะมีรูปสวย ผิวพรรณงาม

คู่ที่ ๔ บางคนมีศักดิ์ต่ำ เป็นคนต่ำต้อย ไม่มียศ ไม่มีตำแหน่ง เนื่องจากในอดีตชาติมีใจ อิจฉาริษยาผู้อื่น ขาดความเคารพนับถือ อิจฉาในลาภสักการะของเขา เมื่อตายไปจะตกนรก อบายภูมิ หากเกิดเป็นมนุษย์ก็จะเป็นผู้มีศักดิ์ต่ำ บางคนมีศักดิ์สูงเพราะในอดีตชาติไม่ริษยา ไม่มุ่งร้าย ไม่อิจฉาในลาภสักการะของผู้อื่น เมื่อตายจะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ หากเกิดเป็นมนุษย์ก็จะเป็นผู้มีศักดิ์สูง ดังเช่นพระนางมัลลิกาเทวี พระชายาพระเจ้าปเสนทิโกศล

คู่ที่ ๕ บางคนเกิดมายากจน เนื่องจากอดีตชาติเป็นคนตระหนี่เหนียวแน่น ไม่รู้จักการให้ หรือบริจาคทาน เมื่อตายจะเข้าถึงอบายภูมิ ทุกคติ หากเกิดเป็นมนุษย์ก็จะเป็นคนยากจน บางคนร่ำรวย เพราะในอดีตชาติเป็นคนไม่ตระหนี่ ยินดีในการบริจาคทาน เมื่อตายจะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ หากเกิดเป็นมนุษย์ก็จะเป็นคนร่ำรวย

คู่ที่ ๖ บางคนเกิดในสกุลต่ำ เนื่องจากในอดีตชาติเป็นคนเย่อหยิ่ง แข็งกระด้าง ไม่อ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่และต่อผู้ที่ควรเคารพกราบไหว้ ไม่บูชาบุคคลที่ควรบูชา เมื่อตายจะเข้าถึงอบายภูมิ ทุกคติ หากเกิดเป็นมนุษย์ก็จะเป็นคนในสกุลต่ำต้อย บางคนเกิดในสกุลสูง เพราะในอดีตชาติเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ เคารพนับถือ บูชาบุคคลที่ควรบูชา เมื่อตายจะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ หากเกิดเป็นมนุษย์ก็จะเป็นคนในสกุลสูง

คู่ที่ ๗ บางคนเกิดมาโง่ เนื่องจากในอดีตชาติไม่เข้าไปไต่ถามหาความรู้ต่อผู้รู้ ผู้ประพฤดีดี สอบถามว่าสิ่งใดเป็นกุศล เป็นอกุศล สิ่งใดมีโทษ ไม่มีโทษ เมื่อตายจะเข้าถึงอบายภูมิ ทุกคติ หากเกิดเป็นมนุษย์ก็จะเป็นคนโง่เขลาเบาปัญญา บางคนฉลาด เพราะในอดีตชาติเขาสนใจเข้าไปไต่ถามหาความรู้จากผู้รู้ ผู้ปฏิบัติดี ว่าอะไรเป็นบาป บุญ คุณโทษ เมื่อตายเขาจะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ หากเกิดเป็นมนุษย์ก็จะเป็นผู้มีปัญญามาก

๒. แก้ไขผู้กระทำผิดและผู้ถูกกระทำไม่ให้กระทำผิดซ้ำ

ผู้กระทำและผู้ถูกกระทำความรุนแรงทางเพศแก้ไข ปรับปรุง พัฒนาตนเองใหม่ด้วย หลักธรรมป้องกันปัญหาความรุนแรงทางเพศใน ๓ ระดับ คือ ระดับบุคคล ระดับครอบครัว และ ระดับสังคม เพื่อไม่ทำให้เกิดปัญหาซ้ำอีก การเคารพพระธรรม ยอมรับเรื่อง ปุพเพตปญญาตา หรือ ผลของกรรม ทำให้มนุษย์เกิดความแตกต่างกันทางกาย ทางจิตใจ ทางสังคม เศรษฐกิจ และ ทางปัญญา ดังตัวอย่างนางอสิทาสี เรื่องผลกรรมนี้เป็นไปตามกฎธรรมชาติที่ถูกต้องแน่นอนไม่ แปรเปลี่ยน ส่งผลแก่บุคคลใน ๒ ภาพคือ ส่งผลทันทีในปัจจุบัน หมายถึง เกิดเหตุการณ์ความรุนแรง ทางเพศต่อสตรีขึ้น และรอส่งผลไปยังอนาคตชาติต่อไปอีก เพื่อจะได้เลิกโทษคนอื่น ทำความเข้าใจ ยอมรับในผลที่เกิดขึ้นแล้วตั้งใจปรับปรุงแก้ไขพัฒนาตนเองด้วยหลักธรรมป้องกันปัญหาความรุนแรง ทางเพศต่อสตรีเพื่อป้องกันการเกิดความรุนแรงทางเพศซ้ำอีก

๖. สรุป

หลักธรรมแก้ไขปัญหาความรุนแรงทางเพศต่อสตรี สำหรับผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงทางเพศต่อสตรี มี ๒ ระยะ คือ ๑) ระยะแก้ไข เยียวยา ใช้หลักธรรม การเคารพพระธรรม ยอมรับเรื่อง ปุพเพตปญญาตา หรือผลของกรรมทำให้มนุษย์เกิดความแตกต่างกันทางกาย ทาง จิตใจ ทางสังคม เศรษฐกิจ และทางปัญญา เรื่อง ผลของกรรมนี้เป็นไปตามกฎธรรมชาติที่ถูกต้อง แน่นอนไม่แปรเปลี่ยน ส่งผลแก่บุคคลใน ๒ ภาพคือ เกิดความรุนแรงทางเพศต่อสตรีในปัจจุบัน และ รอส่งผลไปยังอนาคตชาติต่อไปอีก เมื่อผู้กระทำและผู้ถูกกระทำได้ศึกษาหลักธรรมจนเข้าใจแล้วจะ ได้เลิกโทษคนอื่น กลับมาพิจารณาทบทวนสิ่งที่ตัวเองได้กระทำไปแล้ว ทำความเข้าใจ ยอมรับในผล การกระทำที่เกิดขึ้น และ ๒) ระยะแก้ไขปรับปรุงตนเอง ผู้กระทำและผู้ถูกกระทำความรุนแรงทาง เพศ ควรนำหลักธรรมป้องกันปัญหาความรุนแรงทางเพศต่อสตรีไปศึกษาและปรับปรุงตนเองเพื่อ ป้องกันความรุนแรงทางเพศไม่ให้เกิดซ้ำอีก

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

(๑) หนังสือ :

คณะกรรมการบริหาร เจ้าหน้าที่ อาสาสมัคร, ครบรอบ ๖๐ ปี สมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมาย แห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์.
พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี. ธรรมะทอรั้ง. พิมพ์ครั้งที่ ๖, กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐.

(๒) วารสาร :

มนทกานต์ เชื่อมชิต, ศูนย์วิจัยและพัฒนาเพศศาสตร์ศึกษา, สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, **จุฬาสัมพันธ์**, ปีที่ ๔๙ ฉบับที่ ๓๔, วันจันทร์ที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๔๙.

(๓) วิทยานิพนธ์ :

กุลวีร์ ประภาพรพิพัฒน์, “แนวคิดและจริยศาสตร์ที่เกี่ยวกับเพศในพุทธศาสนาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕.

จิราภา เจริญวุฒิ, “ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับฝ่ายหญิงในความสัมพันธ์แบบคู่รัก”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สตรีศึกษา)**. สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙.

๒. ภาษาอังกฤษ :

(1) Book :

Alison M. Jaggar. **Feminist Politics and Human Nature**. New Jersey: Rowman & Littlefield Publishers, 1988.

Friedrich Engels, **The Origin of the Family, Private Property and the state**. International Publishers, 1884.

Lisa Aronson Fontes and Kathy A. McCloskey, “Cultural Issues in Violence Against Women”, **Violence Against Women**, Second Edition, (United States of America : SAGE Publications, Inc, 2011.

Miller, J.B. and Mothner, **Psychological Consequences of Sexual Inequality**, (Am. J. Orthopsychiat., 1971.

Vance, C. “**Anthropology Rediscovered Sexuality: A Theoretical Comments**. In R.Parker & P. Aggleton (Eds.), **Culture, Society and Sexuality: A Reader**, (London: UCLA Press, 1999.

Wortis, R P., **The Acceptance of the concept of the Maternal Role by Behavioral Scientists Its Effects on Women**, (Am. J. Ortho – psychiat, 1971.

๑๕๒ ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘

ประสิทธิผลการบริหารจัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเพื่อ
แก้ปัญหาความยากจนตามหลักหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์ในพระพุทธศาสนา
Management Effectiveness of The Bank for Agriculture and
Agricultural Cooperatives to Poverty By Ditthadhammikaththa
In Buddhism

ไพบุลย์ สายด้วง*

บทคัดย่อ

ในสภาพปัจจุบันนี้ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมการเมืองการปกครอง ส่งผลทำให้การดำเนินชีวิตของเกษตรกรประสบความลำบาก คือ ส่วนหนึ่งชาวเกษตรกรประสบปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำธรรมชาติในการทำการเกษตร มีน้ำท่วมที่ดิน ทำให้พืชผลของชาวเกษตรกรเสียหาย นอกจากนั้น ต้นทุนการผลิตสูงแต่ราคาพืชผลตกต่ำ ไม่ได้รับความเป็นธรรม และถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง ทำให้รายได้ไม่เพียงพอ ปัญหาที่ตามมาคือการเป็นหนี้สินจำนวนมาก หน่วยงานหลักจำเป็นต้องเพิ่มประสิทธิผลในการบริหารองค์กรเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนให้กับเกษตรกร โดยการนำหลักหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์มาผสมรวมกันกับทฤษฎีการบริหารตามคำย่อในภาษาอังกฤษว่า POSDC ดังนี้ ๑) P คือ planning หมายถึง การวางแผนเชิงพุทธ (Buddha's Planning) ๒) O คือ Organization หมายถึง การจัดองค์การเชิงพุทธ (Buddha's Organizing) ๓) S คือ Staffing หมายถึง การบริหารงานบุคคลเชิงพุทธ (Buddha's Staffing) ๔) D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการเชิงพุทธ (Buddha's Directing) และ 5) C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแลเชิงพุทธ (Buddha's Controlling)

คำสำคัญ : ประสิทธิผลการบริหารจัดการ, หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์, ความยากจน

ABSTRACT

In this Economic changes Social Politics as a result, the lives of farmers more difficult. Is part of farmers face a shortage of natural water resources in agriculture, flooded land causing damage to the crops of the farmers. in addition, the high cost of production, but crop prices decline. Not treated fairly and exploitation of commercialism the mediator does not make enough income the problem is that a lot of debt. Agencies need to increase efficiency in the management of the organization to address the issue of poverty to farmers. Average main course Ticketmaster Grantham Gus Smith perfected the mixture

* สหกรณ์การเกษตรอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี.

together with the management theory, Include 1) Planning means Planning Buddhist (Buddha's Planning), 2) The Organization means to the Buddhist Organization (Buddha's Organizing), 3) Personnel Management means to the Buddhist administration (Buddha's Staffing), 4) The Director means a director Buddhist (Buddha's Directing), And 5) Corporate Governance means to the Buddhist (Buddha's Controlling).

Keywords: Management Effectiveness, DittthaDhammikattha, Poverty

๑. บทนำ

สภาพปัญหาอุปสรรคของเกษตรกรไทยในยุคปัจจุบันนี้ คือ ชาวเกษตรกรขาดหลักการขาดหลักพุทธธรรม ในการดำเนินชีวิต เช่น การขาดความพากเพียรในการทำงานหรือการศึกษาวิชาการเกษตร การไม่รู้จักประหยัดทรัพย์ มีการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย เกินความจำเป็น มีการคบคนพาลเป็นเพื่อน ชอบแนะนำไปในทางที่ผิดหรือที่ไม่ควร มีการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ ใช้ชีวิตให้เป็นไปตามกระแสนิยมของความต้องการ (ตัณหา) และไม่รู้จักเพียงพอ ไม่พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ เกิดความอยากได้ อยากมี อยากเป็น (โลภ) เกินฐานะของตน จึงทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในปัจจุบันนี้ นอกจากนี้ชาวเกษตรกร ไม่ได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรที่ได้จากการลงมือเพาะปลูกมานั้นขายได้ในราคาถูกกว่าต้นทุน เช่น ปัจจัยนำเข้าไปมาก (Input) กระบวนการผลิตสูง (Process) แต่สุดท้ายราคาสินค้าการเกษตรขายได้ราคาไม่คุ้มกับต้นทุนในการดำเนินการ (Output) ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ ภาคเกษตรมีบทบาทความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย เป็นแหล่งผลิตอาหารสำหรับประชาชนภายในประเทศ ก่อให้เกิดความมั่นคงด้านการโภชนาการ เป็นฐานวัตถุดิบให้กับภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ สร้างรายได้ให้กับประเทศชาติ การพัฒนาภาคเกษตรให้ยั่งยืน จึงถือเป็นหัวใจในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม แต่อย่างไรก็ตามในระยะเวลา ๖ ปีที่ผ่านมาภาคเกษตรประสบกับกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมการเมือง การปกครอง ตลอดจนสภาพภูมิอากาศไม่อำนวยส่งผลต่อการพัฒนาการเกษตรโดยภาพรวมของประเทศ^๑ ในสภาพปัจจุบันนี้ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมการเมืองการปกครอง ส่งผลทำให้การดำเนินชีวิตของเกษตรกรประสบความลำบาก คือ ส่วนหนึ่งชาวเกษตรกรประสบปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำธรรมชาติในการทำเกษตร มีน้ำท่วมที่ดิน ทำให้พืชผลของชาวเกษตรกรเสียหาย นอกจากนี้ต้นทุนการผลิตสูงแต่ราคาพืชผลตกต่ำ ไม่ได้รับความเป็นธรรม และถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้า

^๑ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙), หน้า ก.

คนกลาง ทำให้รายได้ไม่เพียงพอ ปัญหาที่ตามมาคือการเป็นหนี้สินจำนวนมาก หน่วยงานหลักจำเป็นต้องให้ความรู้เกี่ยวกับการดำรงชีวิตตามหลักพุทธธรรม^๒

อย่างไรก็ตาม การที่บุคลากรนำหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติให้ได้ผลดีหรือไม่ จำเป็นต้องมีเครื่องชี้วัดที่เหมาะสมและเชื่อถือได้ในระดับพื้นฐานก่อน ในปัจจุบันนี้หลายหน่วยงานได้พยายามสร้างตัวชี้วัดตามหลักพุทธธรรมและใช้ในหน่วยงานของตน คือ การดำเนินการตามหลักพุทธธรรม หมายถึงผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ได้นำหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ไปบูรณาการหรือการประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาชีวิตให้แก่เกษตรกร เพื่อส่งเสริมการดำเนินธุรกิจการเกษตรให้มีความเหมาะสมในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคให้เกิดประสิทธิผล นอกจากนั้นหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำการเกษตรที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมเกษตรกรผู้ทำการเพาะปลูกให้มีแนวทางในการดำเนินการเกษตรแนวใหม่ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์ หมายถึง ผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สามารถนำหลักการประโยชน์ในปัจจุบันนี้ไปประยุกต์ใช้กับนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรไทย ตามหลักการอำนวยประโยชน์สุขในปัจจุบัน ซึ่งสาระสำคัญของหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์ ได้แก่ ๑. อุฏฐานสัมปทา : การถึงพร้อมด้วยความหมั่น ๒. อารักขสัมปทา : ถึงพร้อมด้วยการรักษา ๓) กัลยาณมิตตตา : คบคนดีเป็นมิตร ๔. สมชีวิตา : เลี้ยงชีพตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้

ดังนั้น ผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สามารถบริหารโดยนำพุทธวิธีการบริหารตามภาระหน้าที่ (Function) ของผู้บริหารองค์กรมีอยู่ ๕ ประการ ตามคำย่อในภาษาอังกฤษว่า “POSDC” ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การบริหารคน (Staffing) การอำนวยความสะดวก (Directing) และการควบคุม (Controlling)^๓ เพื่อให้สมาชิกสหกรณ์การเกษตรสามารถจ่ายหนี้ได้ โดยไม่ต้องมีนโยบายพักชำระหนี้เกษตรกรอีกต่อไป

๒. สภาพความยากจนของเกษตรกรไทย

ถ้าพิจารณาถึงความหมายความยากจนในระดับบุคคลหรือระดับครัวเรือน โดยปกติหมายถึงสถานภาพความเป็นอยู่ที่ไม่พอเพียงในหลายๆ ด้านเมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลหรือครอบครัวอื่นในสถานภาพเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน โดยมีปัจจัยทางด้านหนี้สินเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลต่อสถานะของความยากจนดังกล่าวของบุคคลหรือของครัวเรือน ในทางตรงกันข้าม ในบางสถานการณ์ความ

^๒ ตวงพร สมสมัย, การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์ ๔: กรณีศึกษาอำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี, รายงานการวิจัย, (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๓), หน้า ๑๙๐.

^๓ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต), พุทธวิธีการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๕.

ยากจนก็อาจเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลต่อหนี้สินของบุคคลหรือครัวเรือน^๔ ดังนั้น ความยากจนมีสาเหตุดังนี้

๑. สาเหตุจากปัจจัยส่วนบุคคล ตัวแปรของปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อหนี้สินและความยากจนในประเทศไทยเป็นอย่างมาก ได้แก่ ปัญหาทางการศึกษาของประชากรโดยพบว่า ประชากรที่ยากจนส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาน้อย สำเร็จการศึกษาเพียงระดับชั้นประถมศึกษาหรือต่ำกว่า อ่านหนังสือไม่ออก จึงขาดโอกาสในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ ขาดทักษะที่จะเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน มีสาเหตุมาจากภูมิหลังของตนเองและครอบครัว จึงไม่สามารถเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นที่มีรายได้สูงกว่าอาชีพการเกษตรได้ ทำให้ครอบครัวต้องตกเป็นหนี้สินตามมา

๒. สาเหตุจากปัจจัยจิตลักษณะ ปัจจัยทางด้านนิสัยหรือพฤติกรรมของบุคคลและสมาชิกในครอบครัวเป็นสาเหตุสำคัญอีกสาเหตุหนึ่งซึ่งส่งผลต่อความยากจนของคนจน ได้แก่ ความเกียจคร้าน ติดอบายมุข เช่น เล่นการพนัน ติดสุรา เที่ยวโสเภณี ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ฯลฯ ทำให้ตนเองและสมาชิกในครอบครัวต้องตกเป็นหนี้สินล้นพ้นตัว

๓. สาเหตุจากปัจจัยทางสังคม มีกลุ่มนักวิชาการได้ให้มุมมองถึงสาเหตุของความยากจนว่าเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างทางสังคมที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ในอดีต ดังกรณีที่มาของคนจนในสังคมไทยซึ่งเป็นสังคมเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมที่คนส่วนใหญ่ผลิตเพื่อกินเพื่อใช้นั้น คนในหมู่บ้านมิได้มีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกันมากนัก คนที่ถูกจัดว่ายากจนส่วนใหญ่จะมาจากความด้อยโอกาสทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น มาจากชาติพันธุ์หรือภูมิหลังทางสังคมที่ถูกจัดว่าเป็นพวกด้อยโอกาสทุกประเภท ไม่ค่อยเป็นที่ยอมรับ หรือกลายเป็นกลุ่มคนยากจนในสถานการณ์บางอย่าง

๔. สาเหตุจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ ที่ผ่านมาประชากรในประเทศกำลังพัฒนาประสบปัญหาความยากจนจากปัญหานี้สินที่สะสมมานาน เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย ขาดปัจจัยทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีข้อจำกัดเรื่องคุณภาพและขนาดของที่ดินการเกษตรซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญของครัวเรือน ประกอบกับความจำกัดในเรื่องความรู้ในการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพดิน ตลอดจนความรู้ในการปลูกพืชที่เหมาะสม และข้อจำกัดด้านการตลาด รวมทั้งความมานะอดทน เกษตรกรจึงมีรายได้น้อยไม่เหลือพอที่จะชำระหนี้

๕. สาเหตุจากการเข้าร่วมโครงการตามนโยบายรัฐ ในอดีตปัจจัยที่มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากในการสร้างภาระหนี้สินให้กับเกษตรกรโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรชั้นเล็กและยากจน คือ การเข้าร่วมในโครงการพิเศษตามนโยบายของรัฐบาล เช่น โครงการส่งเสริมการปลูกมะม่วงหิมพานต์ โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม ปรากฏว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ประสบความสำเร็จจนต้องเลิกล้มโครงการ นอกจากนั้นยังต้องมีภาระหนี้สินติดตัวว่าจะได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาลหรือหน่วยที่

^๔ วิทยา เจียรพันธุ์, *หนี้สินเกษตรกรไทย*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๔), หน้า ๓๑.

รับผิดชอบก็ล่วงเลยมาเป็นเวลานาน จนกลายเป็นประเด็นให้มีการเคลื่อนไหวทางการเมือง มีการเดินขบวนเรียกร้อง เพื่อขอ ปรับ-ลด-ปลดหนี้ให้แก่เกษตรกร

สรุปได้ว่า สถานการณ์หนี้สินของเกษตรกรไทยดังกล่าวข้างต้นเป็นการบ่งบอกถึงเหตุที่ ต้องการให้มีการวิเคราะห์วิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินเกษตรกรไทย เป็นสาเหตุสำคัญของความ ยากจน ทั้งนี้ หนี้สินดังกล่าวน่าจะมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลและจิต ลักษณะ รวมทั้งปัจจัยทางสังคม ซึ่งเป็นข้อจำกัดทำให้เกษตรกรไม่สามารถเพิ่มศักยภาพในการ แข่งขันเพื่อความอยู่รอดในสังคมได้ ประกอบกับปัจจัยทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นมูลเหตุสำคัญทำให้ เกษตรกรและสมาชิกในครัวเรือนต้องดำรงชีวิตอยู่ด้วยความยากลำบาก ตลอดจนปัจจัยจากการเข้า ร่วมโครงการตามนโยบายรัฐเพื่อหวังผลประโยชน์ทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ทั้งภาครัฐใน ฐานะผู้ให้และประชาชนในฐานะผู้รับ เป็นมูลเหตุซ้ำเติมให้เกษตรกรในชนบทประสบปัญหาหนี้สิน และความยากจนมากยิ่งขึ้น โดยผู้วิจัยคาดหวังว่าหากได้ทราบถึงปัจจัยของการก่อเกิดหนี้สินอันเป็น รากเหง้าของความยากจนที่แท้จริงของเกษตรกรไทยแล้ว ก็จะช่วยเป็นแนวทางที่จะนำมาใช้ แก้ปัญหาความยากจนของเกษตรกรในชนบทไทยอย่างยั่งยืนต่อไป

๒. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการบริหารจัดการ

ผู้เขียนได้ทำการทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการดำเนินการ ได้ทราบว่า มี นักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวคิดแตกต่างกันออกไป สำหรับเนื้อหาสาระสำคัญที่ปรากฏมี รายละเอียดดังต่อไปนี้

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายประสิทธิผล หมายถึงผลสำเร็จหรือผลที่เกิดขึ้น^๕ เป็นความสัมพันธ์กับผลงานที่องค์กรพึงประสงค์ หมายถึงความสำเร็จของการปฏิบัติที่เป็นไปหรือบรรลุ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์กร^๖ เป็นเรื่องการเน้นความสำคัญของสิ่งที่ออกแทนที่จะเป็นสิ่งที่ ป้อนเข้าจุดมุ่งหมายที่สำคัญของผลลัพธ์ ได้แก่ การศึกษาว่าผลลัพธ์ที่ปรากฏบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ หรือไม่เพียงใด^๗ แนวทางการศึกษาพฤติกรรมวิธีการบริหารตามภาระหน้าที่ (Function) ของผู้บริหาร องค์กรมีอยู่ ๕ ประการ ตามคำย่อในภาษาอังกฤษว่า “POSDC” ประกอบด้วย การวางแผน

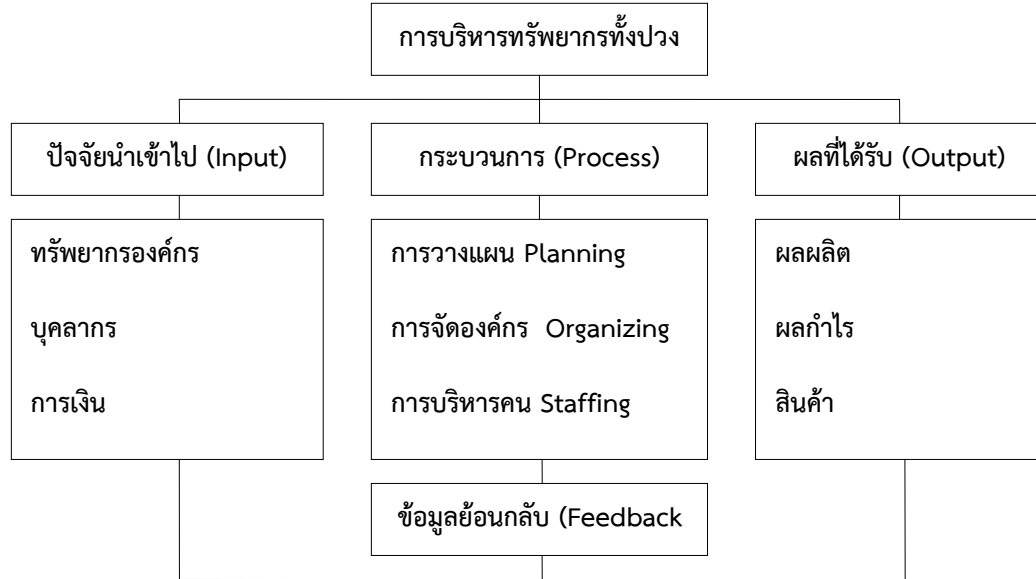
^๕ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๕๒), หน้า ๕๐๔.

^๖ ชัยณรงค์ สุวรรณสาร, แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลและประสิทธิภาพองค์การ, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๓), หน้า ๑๕๘.

^๗ ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์, การวิจัยประเมินผล, (กรุงเทพมหานคร: การพิมพ์พระนคร, ๒๕๕๒), หน้า ๔๑.

^๘ สุพจน์ ทรายแก้ว, การวัดผลการปฏิบัติงาน, (เชียงใหม่: สำนักพิมพ์สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๕๓), หน้า ๑๘.

(Planning) การจัดการ (Organizing) การบริหารคน (Staffing) การอำนวยการ (Directing) และการควบคุม (Controlling)^๙

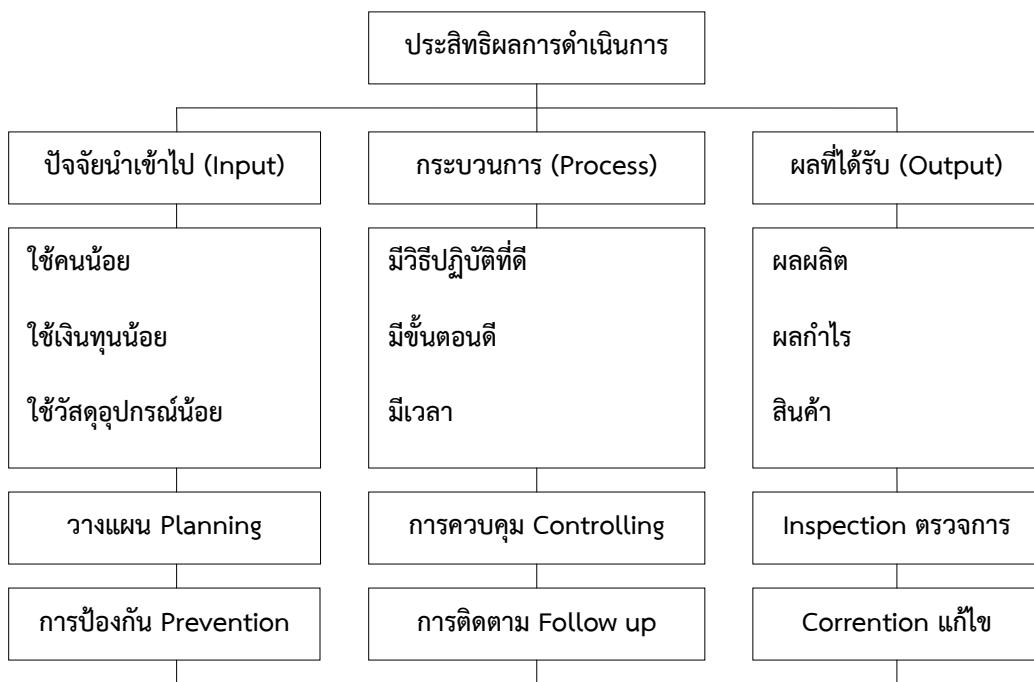
แผนภาพแสดง การบริหารทรัพยากร

แผนภาพที่ ๒.๑ การบริหารทรัพยากรทั้งปวง ซึ่งทราบได้จากพุทธวิธีบริหารตามภาระหน้าที่ของผู้บริหารองค์กรในปัจจุบัน มีอยู่ ๕ ประการ คือ P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางดำเนินงานในปัจจุบัน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร เช่น การกำหนดนโยบายและมาตรการอันเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ มีรายละเอียดที่เรียกว่าโครงการประกอบด้วย O คือ Organizing หมายถึง การจัดการ เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กรมีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ เช่น มีตำแหน่งอะไรบ้าง แต่ละตำแหน่งมีอำนาจหน้าที่อย่างไร ใครสั่งการใคร S คือ Staffing หมายถึง การบริหารคน เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่มาบรรจุแต่งตั้งในตำแหน่งที่กำหนดไว้ การพัฒนาบุคลากรตามหลักแห่งการใช้คนให้เหมาะกับงาน D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีภาวะผู้นำ เช่น กำกับสั่งการและมอบหมายให้แต่ละฝ่ายได้ปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ C คือ Controlling หมายถึง การควบคุม การกำกับดูแลเป็นการควบคุมคุณภาพของการทำงานภายในองค์กรโดยรวม ทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร เช่น การติดตามดูว่าแต่ละฝ่ายปฏิบัติงานไปถึงไหน มีปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นที่ใด และสำคัญคือการป้องกันไม่ให้อ่อนหย่อนต่อหน้าที่ ละทิ้งหน้าที่ หรือทุจริตต่อหน้าที่

^๙ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีบริหาร, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๕.

นอกจากนั้นยังได้กล่าวถึงหน้าที่ของนักบริหาร (Management Functions) มีดังนี้การวางแผน (Planning) ผู้บริหารจะต้องเตรียมการวางแผนการทำงานขององค์กรไว้ล่วงหน้า การจัดองค์การ (Organizing) เป็นการเตรียมจัดโครงสร้างขององค์กรให้เหมาะสมกับทรัพยากรทางการบริหาร การสั่งการ (Directing) ผู้บริหารจะต้องมีการวินิจฉัยสั่งการที่ดี เพื่อให้การดำเนินงานขององค์การดำเนินการไปตามเป้าหมาย การประสานงาน (Co-coordinating) ผู้บริหารมีหน้าที่เชื่อมโยงต่าง ๆ ขององค์กรให้ดำเนินไปอย่างสอดคล้องสัมพันธ์กัน การควบคุม (Controlling) เป็นการที่ผู้บริหารคอยควบคุมและกำกับกิจกรรมต่าง ๆ ภายในองค์กรให้ดำเนินไปตามแผนที่วางไว้

อีกอย่างหนึ่ง ปัจจัยที่มีผลส่งเสริมให้มีประสิทธิผลการดำเนินการ เมื่อศึกษาแล้วจะเห็นว่า การบริหารจัดการให้สำเร็จลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์และนโยบาย โดยจะมีระบบนำเข้า ระบบการทำงานอย่างมีคุณภาพมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบต่างๆ ของงาน และระบบนำออกมาสู่ประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์และนโยบาย

แผนภาพแสดง ประสิทธิผลการดำเนินการ

ที่มา Millet, John D. *Management, in the public service*, 1954, p.79.

จากแผนภาพแสดงว่า ประสิทธิผลการดำเนินการ เมื่อศึกษาแล้วจะเห็นว่า ผู้บริหารและบุคลากร มีภาระหน้าที่ปฏิบัติการตามกระบวนการ คือ กำหนดปัจจัยนำเข้าหรือวัตถุดิบมีการคัดสรรอย่างดี (Input) มีกระบวนการดำเนินงานคือกระบวนการผลิตที่ดี (Process) มีผลผลิตที่ดี (Output)

หมายถึง ประสิทธิภาพที่ผู้บริหารและบุคลากรได้ดำเนินงานอย่างประหยัด รวดเร็วทันเวลา มีกระบวนการทำงานอย่างดีตามวัตถุประสงค์^{๑๐}

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพการดำเนินการ หมายถึงผู้บริหารและบุคลากร มีการตรวจสอบการวัดผลผลิต นำเสนอผลงาน กิจกรรม หรือโครงการ ซึ่งมีเกณฑ์การวัดประสิทธิภาพที่แตกต่างกันโดยให้คำนึงถึงการบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย เกณฑ์การวัดบางครั้งไม่ได้คำนึงถึงปริมาณของทรัพยากรที่เป็นปัจจัยนำเข้า ที่ใช้กระบวนการ คำนึงถึงวิธีการ คำนึงถึงความสามารถและปัจจัยที่ส่งผลต่อการบรรลุวัตถุประสงค์เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้บังคับบัญชาต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอย่าง กว้างขวางคุมความขัดแย้ง การยอมรับนับถือความคิดเห็นของผู้บริหารระดับรองลงมา เมื่อมีวิกฤติการณ์เกิดขึ้น สมาชิกขององค์การทุกคนจะผนึกกำลังกันอย่างเร็ว เพื่อแก้ปัญหาหรือสถานการณ์จนกระทั่งวิกฤติการณ์ดังกล่าวหมดสิ้นไปในที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารและบุคลากร มีความสำนึกในกฎระเบียบ เคารพข้อบังคับและคำสั่ง เป็นปัจจัยส่วนหนึ่งที่มีผลส่งเสริมให้มีประสิทธิภาพการดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงไปตามนโยบาย โดยจะมีระบบนำเข้าไป ระบบการทำงานอย่างมีคุณภาพมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบต่างๆ ของงาน และระบบนำออกมาสู่ประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์และนโยบาย

๓. หลักหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ที่ส่งเสริมการบริหารธนาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เพื่อการจัดการปัญหาหนี้ของเกษตรกรไทย

ผู้บริหารภาครัฐและภาคเอกชน สามารถนำมาบูรณาการหรือประยุกต์ใช้กับการบริหารงานเพื่อส่งเสริมและช่วยเหลือเกษตรกรได้อย่างเหมาะสม คือ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ มีเนื้อหาสาระสำคัญเป็นไปเพื่อส่งเสริมการเกษตรให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง คือ เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่เกษตรกร มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์มาประยุกต์ใช้กับการจัดการ เป็นหลักธรรมพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพแบบพอเพียง และเป็นเสมือนธรรมฝ่ายรับ คือ เป็นคุณธรรมที่มีไว้สำหรับสถานการณ์ที่ปรากฏขึ้นในชีวิตเพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ด้วยภาวะจิตที่เป็นสุข ซึ่งควรเชื่อมโยงกับหลักธรรมฝ่ายรุกอีกประการหนึ่ง อันเป็นหลักที่จะอำนวยสุขในชีวิตปัจจุบัน กล่าวคือหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ดังต่อไปนี้^{๑๑}

๑. อุภูฐานสัมปทา : ถึงพร้อมด้วยความหมั่น การที่เราจะได้สิ่งของ เงินทอง และชื่อเสียงเกียรติยศมานั้น เราจะต้องขวนขวาย ขยันหมั่นเพียรต่อสู้กับความยากลำบาก ถึงจะประสบความสำเร็จ เช่น ข้าราชการจะได้เลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง อันนำมาซึ่งเกียรติยศแก่ตนเองและวงศ์ตระกูล ก็จะต้อง

^{๑๐} John D.,Millet *Management, in the public service*, (New York: McGraw-hill book Company. Inc., 1954), p.79.

^{๑๑} พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดล ธีรธมฺโม), *รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๔๒.

ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ นักเรียนจะประสบผลสำเร็จด้านการเล่าเรียน ก็ต้องขยันหมั่นเพียรในการศึกษา หรือการกระทำหาเลี้ยงชีพเพื่อสร้างฐานะให้กับตนเองและครอบครัวก็เช่นกัน เราก็ต้องอาศัยความมานะอดทนและความหมั่นเพียรจึงจะได้ทรัพย์มา ตามพระพุทธพจน์ว่า “คนหมั่นในการทำงาน ไม่ประมาท จัดการงานเหมาะสม เลี้ยงชีพพอเหมาะ รักษาทรัพย์ที่หามาได้ มีศรัทธา ถึงพร้อมด้วยศีล รู้ถ้อยคำ ปราศจากความตระหนี่ ขำระทางสัมปรายักตล ประโยชน์เป็นนิത്യ ธรรม ๘ ประการดังกล่าวนี้ ของผู้ครองเรือน ผู้มีศรัทธา อันพระพุทเจ้าผู้มีพระนามอันแท้จริง ตรัสว่านำสุขมาให้ในโลกทั้งสอง คือ ประโยชน์ในปัจจุบันนี้และความสุขในภายหน้า บุญ คือ จาคะนี้ ย่อมเจริญแก่คุณที่สุด ด้วยประการฉะนี้”^{๑๒}

๒. อารักขสัมปทา : ถึงพร้อมด้วยการรักษา หมายความว่าเมื่อเราขยันหมั่นเพียรพยายามสร้างอนาคต ชื่อเสียง หรือหาทรัพย์มาได้ ถ้าไม่รู้จักรักษาไว้ก็จะเสื่อมหรือหมดไปอย่างรวดเร็ว การรักษาชื่อเสียงนั้น หมายถึง การหลีกเลี่ยงการทำความชั่วหรือการมัวเมากับอบายมุขเช่น ไม่ดื่มสุรา ไม่เสพยาเสพติด ไม่เล่นการพนันทุกประเภท เป็นต้น ส่วนการรักษาทรัพย์นั้น หมายถึงการรู้จักใช้จ่ายอย่างฉลาด ไม่ฟุ่มเฟือย รู้จักเก็บหอมรอมริบ ส่วนการประหยัดนั้น หมายถึงการรู้จักใช้จ่ายเงินทองให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตามพระพุทธพจน์ว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อารักขสัมปทาเป็นไฉน กุลบุตรในโลกนี้มีโภคะที่หามาได้ด้วยความหมั่นเพียร ส่งสมด้วยกำลังแขน มีเหื่อไหลโทรมตัว ชอบธรรม ได้มาโดยธรรม เขารักษาคุ้มครองโภคทรัพย์เหล่านั้นไว้ได้พร้อมมูลด้วยทำไว้ในใจว่า ไฉนหนอ พระราชาไม่พึงบริโภคทรัพย์เหล่านี้ของเรา โจรไม่พึงลัก ไฟไม่พึงไหม้ น้ำไม่พึงพัดไป ทายาทผู้ไม่เป็นที่รักไม่พึงลักไป ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่าอารักขสัมปทา”^{๑๓}

๓. กัลยาณมิตรตตา : คบคนดีเป็นมิตร คนเรานั้นจะอยู่ในสังคมแต่เพียงลำพังไม่ได้จะต้องพึ่งพาอาศัยบุคคลอื่น บุคคลที่เราสามารถพึ่งพาอาศัยได้และมีความปรารถนาดีต่อเราหาได้ยาก ดังนั้น การเลือกคบคนจึงมีความสำคัญมาก เพราะถ้าเราคบคนชั่วเป็นมิตร อาจทำให้เราตกไปอยู่ในทางที่ชั่วหรือพบกับความหายนะได้ ตามพระพุทธพจน์ว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็กัลยาณมิตรตตาเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย กุลบุตรในโลกนี้ อยู่อาศัยในบ้านหรือนิคมใด ย่อมดำรงตนเจรจาสนทนากับบุคคลในบ้านหรือนิคมนั้น ซึ่งเป็นคฤหบดีหรือบุตรคฤหบดีเป็นคนหนุ่มหรือคนแก่ ผู้มีสมาจารบริสุทธิ์ ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะปัญญา ศึกษาสัทธา สัมปทาตามผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศึกษาศีลสัมปทาตามผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ศึกษาจาคสัมปทาตามผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะศึกษาปัญญาสัมปทาตามผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า กัลยาณมิตรตตา”^{๑๔}

๔. สมชีวิตา : เลี้ยงชีพตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้ หมายความว่าในการดำรงชีวิตนั้น ไม่ควรใช้จ่ายทรัพย์อย่างสุรุ่ยสุร่าย การใช้จ่ายทรัพย์จะต้องพิจารณาถึงความจำเป็นหากเราต้องการให้ชีวิตสุขสบายก็ควรจะได้เดินสายกลาง คือ ไม่มากจนฟุ่มเฟือย และไม่น้อยจนเป็นการตระหนี่

^{๑๒} อัง.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๑๕/๒๕๖.

^{๑๓} อัง.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๑๕/๒๕๖.

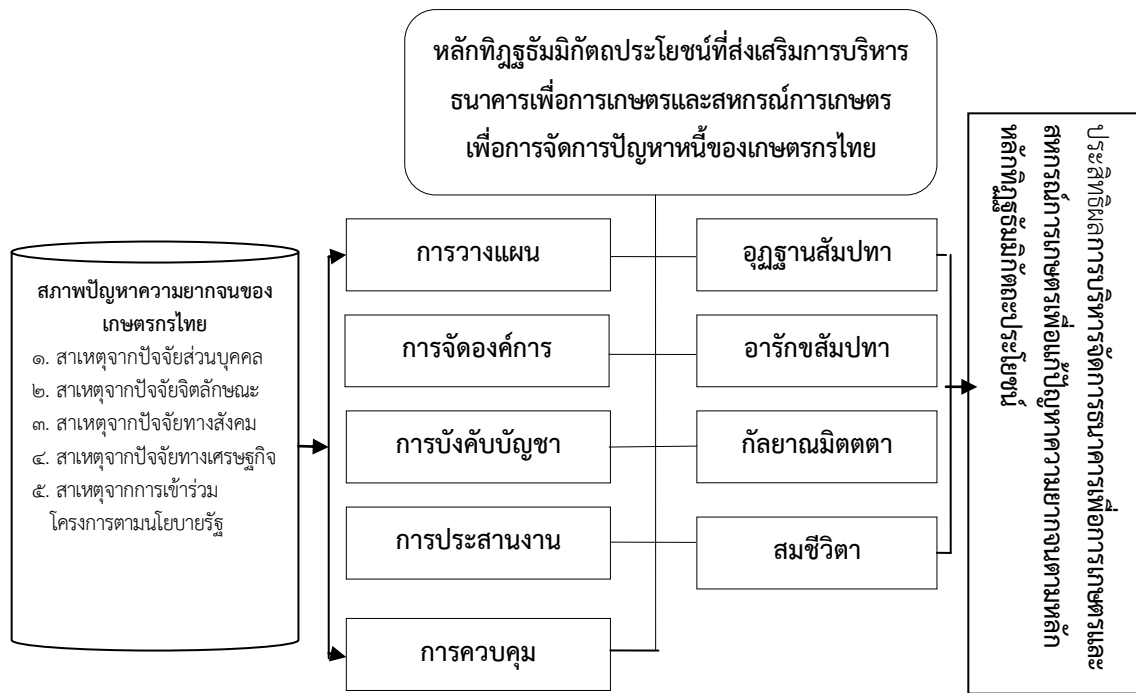
^{๑๔} อัง.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๑๕/๒๕๖.

ตามพระพุทธพจน์ว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สมชีวิตาเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย กุลบุตรในโลกนี้ รู้ทางเจริญแห่งโภคะ และรู้ทางเสื่อมแห่งโภคะแล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะไม่ให้พุ่มพายนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนักด้วยคิดว่า รายได้ของเราจักต้องเหนือรายจ่ายและรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนคนซึ่งตาชั่ง หรือลูกมือซึ่งตาชั่ง ยกตาชั่งขึ้นแล้วย่อมรู้ว่า ต้องลดออกเท่านี้ หรือต้องเพิ่มเข้าเท่านี้ ฉนั้นใด กุลบุตรก็ฉนั้นเหมือนกัน รู้ทางเจริญแห่งโภคะ และรู้ทางเสื่อมแห่งโภคะแล้ว เลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้พุ่มพายนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้ของเราจักต้องเหนือรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้ากุลบุตรผู้มีรายได้น้อย แต่เลี้ยงชีวิตอย่างโอ้อวด จะมีผู้ว่าเขาได้ว่า กุลบุตรผู้นี้ ใช้โภคะเหมือนคนเคี้ยวกินผลมะเดื่อ ฉะนั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ถ้ากุลบุตรผู้มีรายได้น้อย แต่เลี้ยงชีพอย่างฝืดเคือง จะมีผู้ว่าเขาว่ากุลบุตรผู้นี้จักตายอย่างอนาถา แต่เพราะกุลบุตรผู้นี้รู้ทางเจริญแห่งโภคะ และรู้ทางเสื่อมแห่งโภคะแล้ว เลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้พุ่มพายนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้ของเราจักต้องเหนือรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า สมชีวิตา”^{๑๕}

การมีชีวิตพอเพียง หรือ สมชีวิตา อันเป็นคำสอนข้อหนึ่งในพระพุทธศาสนา มุ่งให้มวลมนุษยชาติดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่พุ่มพวย ใช้จ่ายให้พอเหมาะแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้ ไม่ตกเป็นทาสของกิเลส คือความทะยานอยากจนเกินไป ซึ่งอาจเป็นแนวป้องกันความยุ่งยากในชีวิต และวิกฤตเศรษฐกิจทุกระดับได้เป็นอย่างดี ทำให้ชีวิตมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลก แนวทางปฏิบัติเพื่อดำรงชีวิตที่พอเพียงจากหลักพุทธธรรม สรุปลงให้เข้าใจง่ายก็คือการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือความพอประมาณ ความมีเหตุผล ระบบสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ทั้งนี้ ต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความมีจิตสำนึกในคุณธรรม ความเพียร และมีสติปัญญา เพื่อให้เกิดความสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างรวดเร็ว แนวทางการปฏิบัติเพื่อนำหลักพุทธธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เพื่อมุ่งเน้นให้แต่ละบุคคลและครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ พึ่งพาตนเองอย่างเต็มความสามารถ ไม่ทำอะไรเกินตัว ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ใฝ่รู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อความมั่นคงในอนาคตและเป็นที่ยอมรับได้ในที่สุด ตัวอย่างเช่น การประกอบอาชีพที่สุจริตเมื่อมีรายได้แล้วต้องรู้จักจัดสรรรายรับ รายจ่าย ประหยัด แต่ไม่ใช่ตระหนี่ ต้องลด ละ เลิก อบายมุข สอนบุคคลในครอบครัวให้รู้จักคุณค่า รู้จักอดออม รู้จักใช้ รู้จักแบ่งปัน และรู้จักรักษาสุขภาพ รวมถึงการรักษาวัฒนธรรม ประเพณี การอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม ทั้งผู้ที่มีอำนาจในการบริหารประเทศต้องให้การศึกษาอย่างทั่วถึง โดยเริ่มวางรากฐานให้ประชาชนส่วนใหญ่อยู่อย่างพอมีพอกิน และพึ่งตนเองได้ มีความรู้ มีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มชุมชน เพื่อสืบทอดภูมิปัญญา พัฒนาแนวความคิดของประชาชนตามแนวทางของความพอเพียง พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

^{๑๕} อ.อ.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๑๕/๒๙๖.

การบูรณาการหลักการบริหารกับหลักหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อส่งเสริมการบริหาร
ธนาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในการจัดการปัญหาหนี้ของเกษตรกรไทย สรุปลงได้ดัง
โมเดล

๔. บทสรุป

หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อการบูรณาการจัดการปัญหาหนี้ของเกษตรกรไทย เมื่อ
ศึกษาแล้วจะเห็นได้ว่า ผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง และเกษตรกร ควรจะมีแนวคิดและหลักการ
ดังต่อไปนี้

๑. **อุฏฐานสัมปทา** : ควรจะเป็นอย่างไร คือ บุคคลควรจะต้องรู้จักการวางแผนบริหารงาน
เพื่อทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยความขยัน เป็นผู้ขานานาญ ไม่เกียจคร้าน ประกอบด้วยปัญญาเครื่อง
สอบสวน ตรวจตรา รู้จักวิธีปฏิบัติในเรื่องนั้นๆ สามารถทำ สามารถจัดการ นี้เรียกว่าอุฏฐานสัมปทา
กล่าวคือขยันสรรหา มานะ บากบั่น ต่อสู้ ไม่ย่อท้อในการทำหน้าที่การงาน และมีความรู้ความเข้าใจ

๒. **อารักขสัมปทา** : ควรจะเป็นอย่างไร คือ บุคคลควรจะต้องรู้จักการจัดการ การแบ่ง
ทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีการใช้สอยทรัพยากรให้เหมาะสม โดยการจัดสรรผลประโยชน์ให้ลงตัว ด้วยความ
ขยันหมั่นเพียรจัดการคุ้มครองโภคทรัพย์เหล่านั้นไว้โดยพิจารณาว่า ควรจะอย่างไร พวกโจรจึงไม่พึง
ลักไปเสีย ไฟไม่พึงไหม้ไปเสีย น้ำไม่พึงพัดพาไปเสีย นี้เรียกว่าอารักขสัมปทา กล่าวคือรักษาดี รู้จักเก็บ
ออม คุ้มครองรักษาทรัพย์ที่หามาได้ ไม่ให้สูญหายหรือเสียหาย

๓. **กัลยาณมิตตตา** : ควรจะเป็นอย่างไร คือ บุคคลควรจะต้องรู้จักการกำกับดูแลบุคคลภายในองค์กรให้ดีให้ตั้งอยู่ในกฎระเบียบ ถ้าประกอบอาชีพอยู่ในหมู่บ้านหรือตำบลใดก็ตาม ก็มีวิธีการเข้าสนิทสนมกับผู้มีความรู้มีศีลธรรม เข้าไปปรึกษากับคหบดีบ้าง บุตรคหบดีบ้าง พวกคนหนุ่มที่มีความประพฤติเป็นผู้ใหญ่บ้าง คนสูงอายุที่มีความประพฤติเป็นผู้ใหญ่บ้าง เป็นผู้ประกอบด้วยศรัทธา ศีลสมาธิ และปัญญา นี้เรียกว่ากัลยาณมิตตตา กล่าวคือสมาคมกับมิตรที่ดี เพราะมิตรดีย่อมไม่ชักนำไปในทางเสื่อมเสีย และสามารถชี้แนะให้คติธรรมในการดำเนินชีวิตแก่ผู้อื่น

๔. **สมชีวิตา** : ควรจะเป็นอย่างไร คือ บุคคลควรจะเป็นผู้รู้จักเวลาติดต่อประสานงานกับบุคคลทุกระดับ มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ มีการควบคุมการใช้จ่าย เป็นผู้เลี้ยงชีวิตอย่างเหมาะสม ไม่ให้ฟุ่มเฟือยเกินไป ไม่ให้ฝืดเคืองเกินไป โดยมีความรู้ความเข้าใจในทางเพิ่มพูนและทางเสื่อมถอยแห่งโภคทรัพย์ ว่าทำอะไรรายได้ของเราจึงจะเหนือกว่ารายจ่าย และรายจ่ายของเราจึงจักไม่เหนือรายได้ เปรียบเหมือนคนชั่งหรือลูกมือคนชั่ง ยกตราชั่งขึ้นแล้วย่อมรู้ว่าหย่อนไปเท่านั้น หรือเกินไปเท่านั้น ถ้าหากบุคคลนี้มีรายได้น้อย แต่เลี้ยงชีวิตอยู่อย่างฟุ่มเฟือย ก็จะมีผู้กล่าวหาเอาได้ว่าบุคคลผู้นี้ใช้สมบัติเหมือนกินมะเดื่อ ถ้าบุคคลนี้มีรายได้มาก แต่เลี้ยงชีวิตอย่างฝืดเคือง ก็จะมีผู้กล่าวหาได้ว่า กุลบุตรผู้นี้คงจะตายอย่างคนอนาถา แต่ด้วยเหตุที่บุคคลเลี้ยงชีวิตเหมาะสมจึงเรียกว่าสมชีวิตา กล่าวคือเลี้ยงชีวิตพอเพียง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

ชัยณรงค์ สุวรรณสาร. **แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลและประสิทธิภาพองค์การ**. นนทบุรี:

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๓.

ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์. **การวิจัยประเมินผล**. กรุงเทพมหานคร: การพิมพ์พระนคร, ๒๕๕๒.

พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร ภิรมโม). **รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). **พุทธวิธีการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๕๒.

วิทยา เจียรพันธุ์, **หนังสือเศรษฐกรไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๔.

สุพจน์ ทรายแก้ว. การวัดผลการปฏิบัติงาน. เชียงราย: สำนักพิมพ์สถาบันราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๓.
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาการเกษตรในช่วง
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

ดวงพร สมสมัย. การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์ ๔:
กรณีศึกษาอำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี. รายงานการวิจัย. คณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์:มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๓.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

John D.,Millet. Management in the public service. New York: McGraw-hill
bookCompany. Inc., 1954.

๑๖๖ ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘

ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น Buddhist Leadership and Local Authority Administration

ศิริวัฒน์ ทรายบุญญา*

บทคัดย่อ

สภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวกับผู้บริหารและบุคลากร ในประเด็นการบริหารงาน การบริหารงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดนั้นต้องเกิดจากความรัก ความพอใจ ความตั้งใจในการปฏิบัติงาน ความรับผิดชอบในหน้าที่ การวางแผน กำหนดเป้าหมายและยุทธศาสตร์แบบแผนอย่างชัดเจน การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการคิด การบริหารจัดการ การตัดสินใจ การร่วมแก้ไข ปัญหา การติดตามประเมินผลการทำงานเพื่อปรับปรุงแผนปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ การรายงานผลการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดความพึงพอใจ และสภาพแก้ไขปัญหาคือเตรียมตัวกับประชาชนได้อย่างแท้จริง ตลอดจนการบริหารงานโดยเน้น การบริการที่ดีและมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน ความคุ้มค่า ด้วยการพัฒนาคน พัฒนากน พัฒนางานไปพร้อมกันอย่างมีระบบ โดยผ่านกระบวนการบริหารจัดการที่ดี เพื่อให้สามารถบริหารงานบรรลุตามนโยบายและเป้าหมายขององค์กรภายในเวลาและทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดแก่ประชาชน

หลักการที่มีความเหมาะสมในการบริหารงาน (หลักอิทธิบาท ๔) ของผู้บริหารในการบริหารงานของผู้บริหารและบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในเขตภาคกลางตอนล่าง ประการแรก เป็นกรนำหลักอิทธิบาท ๔ ซึ่งเป็นหลักการที่มีความเหมาะสมในการบริหารงานในองค์การ ตัวองค์ประกอบของอิทธิบาท ทั้ง ๔ หลัก คือ ๑) ฉันทะ : ความรักงาน-พอใจกับงานที่ทำอยู่ ๒) วิริยะ : ขยันหมั่นเพียรกับงานที่มี ๓) จิตตะ : เอาใจใส่รับผิดชอบกับงานที่ทำ และ ๔) วิมังสา : การพิจารณาไตร่ตรองและใช้ปัญญาพิจารณา ประการที่สอง เป็นการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการบริหารการดำเนินงานและงบประมาณ ประการด้วย ๑) การที่มีความรู้ความเข้าใจในงานที่ทำอย่างชัดเจน ๒) การสร้างให้รู้ถึงความสำคัญของงาน ๓) การสร้างกระบวนการและขั้นตอนการทำงาน และ ๔) การสร้างบรรทัดฐานและการติดตามประเมินผล เพื่อให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ และ ประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน ซึ่งการนำหลักพุทธธรรมมาภิบาลเพื่อการบริหารคนมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารและบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในเขตภาคกลางตอนล่าง จะก่อให้เกิดการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ โดยที่มีคุณลักษณะสำคัญ คือ ๑. มีความรู้ รักและรับผิดชอบในงาน ๒. มีการติดตามประเมินผลและปรับปรุงผลการดำเนินงาน ๓. มุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้วย “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมปรับปรุงแก้ไข ร่วมภาคภูมิใจ”

* นักวิชาการอิสระ, buddha_moul6@hotmail.com

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ, หลักพุทธธรรม, การบริหาร, องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น,

ABSTRACT

Problems and obstacles of human resource management related to executives and officer. Achievement of Local authority administration are results of love, satisfaction, intention to performance of duties, responsibilities, planning, defined target and regulations. Collaboration between each sector in brainstorming management, decision, and solution and performance appraisal enhances the efficiency of improvement and correction management, transparent and accountable performance of duties. Local authority administration reports the performance of duties to public truly obtaining people's satisfaction and solving people's problem through the administration systems. Besides, it emphasizes on human resource development to provide self-improvement training, personnel training as well as job training system for good service, effectiveness, and value of money to achieve as organization's objectives and target within period of time under workforce holding limited in order to maximize people's benefit.

Buddhist principle as kddhipada 4 is suitable to the management of the executives of Provincial Administration Organization in the Lower Central Part of Thailand. At first the approaches of administration management based on kddhipada 4 comprise of chanda: love and pleasure of working, viniya: diligence and hard-working, citta: thoughtfulness of working, and vimamsa: investigation of working. At second, applying Buddhist principles to the financial and budgeting management are as follows: (1) to provide practical knowledge and clear understanding of the functions and duties, (2) to create awareness on the importance of each sector's works, (3) to set up mechanics, process and procedure, and also (4) criterion, standards and evaluation for the efficiency and effectiveness of management to maximize people's satisfaction through Buddhist good governance approaches applied to administration management for the executives and staffs of Provincial Administration Organization in the Lower Central Part of Thailand comprise of the important qualification: (1) knowledge, love, responsibility of functions and assignment, (2) monitor, evaluation and improvement of performance of work, (3) performance of Task with an orientation to result of "collaborate in thinking, doing, improving and being proud of being a team member".

Keywords: Leadership, Buddhist Dhamma Principle, administration management, Local Authority Administration

๑. บทนำ

สภาพการภาวะผู้นำการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นอยู่ทุกในขณะนี้ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปฏิบัติตามและปฏิบัติตนขาดศีลธรรม ขาดคุณธรรมจริยธรรมไม่น้อย และสังคมนักเลวมีอยู่อย่างคั่งเนื่อง ไม่ประพฤติดนเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมตามสภาพภาคหวังของประชาชน จึงจวบเห็นจากที่ผ่านมามีหน่วยงานตรวจเก็บแผ่นดินได้ ทำการตรวจยึดของค์การบริหารส่วนจังหวัดแล้วพบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดซึ่งเกิดปัญหาการบริหารงบประมาณที่ไม่มีประสิทธิภาพ ขาดระบบการควบคุมที่ดีและนำไปสู่การใช้ดุลยพินิจที่ไม่ชอบด้วยเหตุผล และไม่มีสนองความต้องการของประชาชนโดยรวม ซึ่งยิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นทั้งสิ้น ปัญหาการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในเขตภาคกลางตอนล่างส่วนมากโดยทั่วไปเกิดจากปัญหาที่คล้ายคลึงกัน เช่น ปัญหาอันเกิดจากตัวผู้นำไม่มีคุณธรรมจริยธรรม ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ การบริหารงานไม่โปร่งใส เกิดการทุจริตคอร์รัปชั่น ขาดประสิทธิภาพและทักษะในการบริหาร บุคลากรไม่มีคุณภาพ มีการปฏิบัติงานเอื้อประโยชน์กับข้าราชการการเมืองโดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชน บางโครงการผู้บริหารมีนโยบายในการดำเนินการที่ไม่ตรงกับความต้องการของประชาชน บริหารงานตามใจตนเองและพวกพ้อง รวมถึงขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุม ตรวจสอบและติดตามการดำเนินงาน โดยเฉพาะการพัฒนางานขององค์กรและชุมชน ควรเน้นการพัฒนาคุณภาพของชนมากกว่าการพัฒนาวัตถุ แต่ปัจจุบันของค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเน้นการพัฒนาวัตถุมากกว่าการพัฒนาคุณภาพของชน ผลการศึกษาปัญหาและวิเคราะห์สาเหตุจากเงื่อนไขของสารทุจริตนั้น มีรายละเอียด ๓ ประการคือ ๑) รายได้จากการจัดเก็บ ๒) รายได้จากเงินอุดหนุน ๓) รายได้เบ็ดเตล็ด ซึ่งบุคคล คือ ผู้บริหาร สมาชิกสภา ข้าราชการ พนักงานและลูกจ้าง สามารถกระทำการทุจริตได้ใน ๓ ขั้นตอน คือ ๑) ขั้นตอนจัดตั้งงบประมาณ เป็นเงื่อนไขด้านโครงสร้าง(เกิดการทุจริตเชิงนโยบายหรือผลประโยชน์ทับซ้อน) ๒) ขั้นตอนการใช้งบประมาณ แต่ไม่ปฏิบัติตามข้อบัญญัติงบประมาณ (เกิดการทุจริตชัดเจน แบบ มิใบเสร็จ) และ ๓) ขั้นตอนการทุจริตจากการปฏิบัติหน้าที่หรือไม่ปฏิบัติหน้าที่หรือเลือกปฏิบัติ (เป็นการทุจริต จากการใช้อำนาจตามนโยบายการกระจายอำนาจ) ดังรายละเอียดการรับเงิน หรือ การปฏิบัติหน้าที่ที่เสียให้ เกิดการทุจริต ดังนี้ การจ่ายโดยทุจริตแบบทับซ้อน (ผู้บริหารเป็นผู้รับเงิน) การจ่ายโดยทุจริตผิดประเภท (ไม่ได้ทำตามน้ำ) การจ่ายโดยทุจริตผิดต่อมาตรฐานวิชาชีพ (ลดสเปก ไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติ) การจ่ายโดยทุจริตตกแตงบัญชี แต่ใบใบเสร็จ เก็บตัวเลขค่าใช้จ่าย ไม่จัดเก็บภาษีตามจริงประเมินภาษีต่ำกว่าความจริงเก็บภาษีต่ำ รับส่วนตัวอีกก้อนใหญ่ๆ ทุจริตแบบทับซ้อน ไม่คุ้มครอง ดูแลรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน จัดเก็บผลประโยชน์จาก

ทรัพย์สินขององค์กรทำ ว่าเป็นจริง ไม่จัดทำแผนกพัฒนาของตน (ขาดวิสัยทัศน์ ขาดความโปร่งใส ขาดการมีส่วนร่วม) จัดทำงบพัฒนาสาธารณูปโภค ของของพัฒนาด้านอื่นๆ เป็นการทำให้ขาดประสิทธิภาพ

ในขณะที่ตัวองค์กรหรือบุคคลซึ่งกำลังได้รับความสนใจเป็นอย่างมากในโลกตะวันตก นักวิชาการมากมายหันมาสนใจศึกษาและเผยแพร่แนวคิดที่ได้รับอิทธิพลจากความคิดของพุทธองค์ เพื่อประยุกต์ไปสู่การบริหารองค์กรอย่างแท้จริงแทนการรับรูปแบบตะวันตกที่มีความแปลกแยกจากวิถีไทยและนับวันจะมีผลถึงทำลายสังคมไทยอย่างเห็นได้ชัด โดยการนำหลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่เอื้ออำนวยต่อการบริหารและการพัฒนา สังคมไทยมีความเป็นปึกแผ่นมั่นคงเรื่อยมาเพราะได้พึ่งหลักการทางพระพุทธศาสนา ปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุอย่างรวดเร็ว แต่ขาดการพัฒนาทางด้านจิตใจหรือขาดธรรมะคุ้มครอง หลักพุทธธรรมเป็นทางเลือก ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อนำไปสู่การพัฒนาสังคม ดังนั้น จึงต้องศึกษาแนวคิดปรัชญา การศึกษาบนพื้นฐานของพระพุทธศาสนาที่ปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับหลักการบริหาร โดยพัฒนาองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาเชื่อมโยงกับองค์ความรู้ทางศาสตร์ต่าง ๆ มีคำสอนที่สอดคล้องหรือเกี่ยวเนื่องกับการดำเนินชีวิตในทุกระดับชั้นและคำสอนทางพระพุทธศาสนาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะเรื่องสุขวิธีบริหารซึ่งเป็นแนวทางที่ชี้ให้เห็นว่ามาปฏิบัติเสียทำให้เกิดผลดีแก่ตนเองจำนวนนั้น ในทางพุทธศาสนามีคำสอนหมวดหนึ่งซึ่งเป็นการบริหารงานตามหลักอริยบท ๔ คือ หลักธรรมที่เป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จ หรือเป็นทางแห่งความสำเร็จ ประกอบด้วย ฉันทะ : ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น วิริยะ : ความพยายามในการทำสิ่งนั้น จิตตะ : ความเอาใจใส่ไม่ในสิ่งนั้น และ วิมังสา : ความพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้น เป็นหลักพุทธธรรมที่ครอบคลุมการบริหารการอยู่ร่วมกันในองค์กร สังคม และประเทศได้อย่างมีความสุข

ภาวภูมิก้าวการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอริยบทสี่มาเป็นเครื่องกำกับในการบริหารงานทุกด้านย่อมเป็นการประสานความเชื่อ แนวคิดในเชิงจริยธรรมของสังคม เข้ากับการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งเหมาะสมอย่างยิ่งในการประยุกต์ใช้ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะการบริหารงานใดก็ตามให้ประสบผลสำเร็จนั้นจะต้องใช้ความรู้คู่คุณธรรม

๒. แนวคิดที่เกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาภาวะผู้นำ

๒.๑ ความหมายภาวะผู้นำ

* โทสุธ ธรรมแก้ว และคณะ, "การวิจัยเพื่อส่งเสริมธรรมภิบาลในระดับท้องถิ่น กรณีศึกษา ช่างทาสสุจริตในระดับตำบล : ปัญหาและแนวทางแก้ไขเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเชิงโครงสร้างระดับท้องถิ่น", รายงานวิจัย ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนากลุ่มคนดีคนเก่งคุณธรรม. (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์คุณธรรม, ๒๕๕๔).

^๑ ใป๋า (๒๕๕) ๑๑/๓๐๖/๒๕๖ - ๒๓๖

ความหมายของภาวะผู้นำในทัศนะนักวิชาการที่ตีความหมายของภาวะผู้นำไว้หลาย ทัศนะล้วนกันที่มุ่งสนใจถึงนักวิชาการต่างประเทศและภายในประเทศ และเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ได้ ศึกษาในครั้งนี้อย่างยิ่ง เพื่อความเข้าใจอันถูกต้อง ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมความหมายของภาวะผู้นำจาก ผู้ที่ทั้งหลายดังนี้ ภาวะผู้นำ หมายถึง ศิลปะ หรือ ความสามารถของบุคคลหนึ่งที่สูงใจ หรือใช้ อิทธิพลต่อบุคคลอื่นไม่ว่าจะเป็นผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการ และอำนวยความสะดวกการใช้กระบวนการสื่อสารความหมายหรือติดต่อกันและกันให้ร่วมมือกันกับคน ต่ำเป็นกิจกรรมรวมทั้งบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ การดำเนินจะเป็นไป ในทางที่ดีหรือชั่วก็ได้ สิ่งแวดล้อมในระดับหนึ่งตั้งแต่ครอบครัวชุมชน หน่วยงาน ไปจนถึงสังคม ประเทศและสังคมโลก หากมีจุดมุ่งหมายร่วมกันก็จะบรรลุผลสำเร็จกันน้อย มีความร่วมมือกันมาก มีความสุขและมีพลังสร้างสรรค์สูง ปกติสมาชิกของสังคมมีความหลากหลายแตกต่างกัน หรือ แยกแยกเพราะเหตุผลผลประโยชน์ส่วนตัว สถานการณ์บางอย่าง เช่น สงคราม จะทำให้สังคมมี จุดมุ่งหมายร่วมกันสูงในสถานการณ์รวมตัวจุดมุ่งหมายร่วมกันมีมากบ้างน้อยบ้างแตกต่างกันจึงมี ทฤษฎีอย่าง เหตุปัจจัยหนึ่ง คือ ภาวะผู้นำ (Leadership) คือ ภาวะที่ก่อให้เกิดศรัทธาเป็นที่ยอมรับ และเกิดจุดมุ่งหมายร่วมกันในสังคมนั้นๆ คุณสมบัติ เช่น ยึดปณิธาน ความดีงามความมี ความสามารถของบุคคล ที่จะชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ตั้งวาง สอดคล้องกับ ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการที่บุคคลหนึ่ง ใช้อิทธิพลและอำนาจของตนกระตุ้นชี้นำให้ บุคคลอื่น มีความกระตือรือร้นเต็มใจ ทำในสิ่งที่เขาต้องการ โดยมีจุดมุ่งหมายปลายทาง

จึงกล่าวได้ว่า จากการศึกษาความหมายของภาวะผู้นำข้างต้น จะเห็นได้ว่าผู้นำ พยายาม จะมีอิทธิพลต่อผู้ตาม ในกลุ่มหรือบุคคลอื่นๆเพื่อให้มีทัศนคติ พฤติกรรม และอื่นๆไปในทิศทางที่ก้า ให้จุดมุ่งหมายขององค์การประสบความสำเร็จ อีกทั้งยังเป็นกระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง พยายามใช้อิทธิพลของตน ในการกระตุ้น ชี้นำ ผลักดัน ให้บุคคลอื่นมีความเต็มใจและกระตือรือร้น ในการทำสิ่งต่างๆตามต้องการ โดยมีความสำเร็จของกลุ่ม หรือองค์การเป็นจุดมุ่งหมาย

๒.๒ ภาวะผู้นำเชิงทฤษฎี

ทฤษฎีหรือรวมที่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นหลักในการนำไปสู่การพัฒนารองก์กรให้มีประสิทธิภาพ สูงที่เข้าคู่ประการหนึ่งคือหลักทฤษฎีรวมของผู้นำ ก็คือหลักปาปอลิธรรม ๓^๓ (ปาปอลิถึงศร หลัก

^{๓๑} ฟิลิ สตีลคานนท์, องค์การความร่วมมือภาวะผู้นำ, (กรุงเทพมหานคร : แปลงอักษร, ๒๕๕๓), หน้า ๒๒.

^{๓๒} ประเวศ ๒๕๕, ภาวะผู้นำ พหุวิทยาการเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ครั้งที่ ๒๕๕๔), หน้า ๑๒-๑๓.

^{๓๓} ทรมท ชูภาคพันธ์, ภาวะผู้นำและการจูงใจ, (กรุงเทพมหานคร : จามจุรีโปรดักส์, ๒๕๕๔), หน้า ๒.

^{๓๔} พยธย วรศักดิ์, องค์การและการจัดการ, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : อุกการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔๖.

^{๓๕} อรุณ (ไทย) ๒๐/๕๕๖/๒๕๖.

พ่อค้า, ของคู่คุณของก่อ) ได้แก่ ๑) จิกซุมา คาคี (รู้จักสินค้า ของเป็น สามารถคำนวณราคาต้นทุน เบื้องกำไร) ๒) วิตุโร จิตเจนนธุรกิจ (รู้แหล่งซื้อแหล่งขาย รู้ความเคลื่อนไหวความต้องการของตลาด สามารถในการจัดซื้อจัดจำหน่าย รู้ใจแนวธุรกิจเอาใจลูกค้า) ๓) นิลชัยปิ่นโน พร้อมด้วยแหล่งทุนอัน เป็นที่อาศัย ซึ่งหลักปาปอภิศรรวม นำมาปรับใช้กับผู้นำได้ ดังเช่น นักวิชาการ^๑ โดยอธิบาย รายละเอียดหลักปาปอภิศรรวม ๓ ดังต่อไปนี้

๑. จิกซุมา หมายถึง ปัญญาของการไกล เช่นผู้ก่อกำหรือผู้บริหารธุรกิจ ต้องรู้ว่ อนาคตเศรษฐกิจหรือตลาดจะมีแนวโน้มเป็นแบบไหนหรือสามารถคาดการณ์ทิศทางหรืออนาคต ในการดำเนินธุรกิจได้แม่นยำจากการอาศัยกระบวนการคิดที่รอบคอบและวิเศษผล โดยอาจใช้ ประสบการณ์ในอดีตร่วมในการตัดสินใจและวางแผนด้วย ซึ่งคุณลักษณะข้อแรกนี้ตรงกับ ภาษาอังกฤษคำว่า Conceptual Skill คือการชำนาญในการใช้ความคิด หรือทักษะทางด้าน ความคิด

๒. วิตุโร หมายถึง จัดการธุรกิจได้มีความเชี่ยวชาญทางด้าน เช่น นักการเงินต้องมีความรู้ และความเชี่ยวชาญทางการเงินสามารถคำนวณอัตราผลตอบแทนต่าง ๆ ได้หรือเข้าใจในงบการเงิน ที่ใช้ในการประกอบการตัดสินใจได้ ในกรณีแพทย์ผ่าตัดเองก็ต้องมีความเชี่ยวชาญ ในการผ่าตัด ตนเอง เป็นต้น คุณลักษณะที่สองนี้ตรงกับคำภาษาอังกฤษคำว่า Technical Skill คือ ความ ชำนาญทางด้านเทคนิค หรือทักษะทางด้านการทำงาน

๓. นิลชัยปิ่นโน หมายถึง ทักษะที่เอาใจคนอื่นได้เพราะคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี มี ความสามารถในการติดต่อประสานงานให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด มีความสามารถในการซื้อหาและประสานงานกับแต่ละฝ่ายในองค์กรดำเนินแนวทางการขยาย กิจการที่องค์กรต้องการบรรลุได้หรือมีความสามารถในการผูกใจคนใหม่เป็นทวีคูณของคนโดยสามารถ ทำให้พนักงานแต่ละคนปฏิบัติงานตามคำสั่งด้วยความเต็มใจได้ เป็นต้น คุณลักษณะที่สามนี้ตรงกับ คำภาษาอังกฤษคำว่า Human Relation Skill คือความชำนาญด้านมนุษยสัมพันธ์หรือทักษะ ทางด้านมนุษยสัมพันธ์

โดยคุณลักษณะทั้งสามประการมีความสำคัญมากน้อยแตกต่างกันนั้นขึ้นอยู่กับระดับของ นักบริหารถาเป็นนักบริหารระดับสูงที่ต้องรับผิดชอบในการวางแผนและควบคุมคนจำนวนมาก คุณลักษณะข้อที่ ๑ และ ๓ มีความสำคัญมาก ส่วนข้อที่ ๒ มีน้อยเพราะเขาสามารถใช้ ผู้บังคับบัญชาที่มีความสามารถเฉพาะด้านได้สำหรับนักบริหารระดับกลางคุณลักษณะทั้ง ๓ ข้อมี ความสำคัญพอๆ กัน นั่นคือเขาต้องมีความชำนาญเฉพาะด้านและมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน ร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาในขณะเดียวกันต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพกว้างและไกลเพื่อเตรียมตัว ส้าหรับเป็นนักบริหารระดับสูง นอกจากนั้นต้องมีความสามารถในการสื่อสารประสานงานในการ

^๑ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยุทธ์ แสงจิตโต), พุทธวิธีบริหาร, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๘-๑๙.

ผ่านทฤษฎีนโยบายและยุทธศาสตร์จากผู้บริหารระดับสูงมาสู่การปฏิบัติในผู้บริหารและพนักงานระดับล่างและนำผลการดำเนินงานที่ได้จากการปฏิบัติงานมาสรุปและนำเสนอต่อผู้บริหารระดับสูง

๑. การบริหาร

๑.๑ ความหมายเกี่ยวกับการบริหาร

ปัจจุบันมีการใช้คำว่า การบริหาร (Administration) และ การจัดการ (Management) ควบคู่กันไปจนเกือบจะแยกไม่ออกถึงความแตกต่าง และยังมีผู้ใช้คำว่า การบริหารจัดการ เป็นคำผสมกันอีกด้วย นักวิชาการได้ให้คำนิยามที่คล้ายกัน ดังต่อไปนี้ว่า คำว่า การบริหาร นั้น นิยมใช้ใน การบริหารระดับสูง โดยเน้นที่การกำหนดนโยบายที่สำคัญและการกำหนดแผนของผู้บริหารระดับสูง เป็นคำนิยมใช้ในการบริหารรัฐกิจ (Public Administration) หรือใช้ในหน่วยงานราชการ และคำว่า ผู้บริหาร (Administrator) มักจะหมายถึง ผู้บริหารที่ทำงานอยู่ในองค์กรของรัฐ หรือ องค์กรที่ไม่มุ่งหวังกำไร ส่วนคำว่า การจัดการ (Management) จะเน้นการปฏิบัติการให้เป็นไปตามนโยบายที่วางไว้ ซึ่งนิยมใช้ในการจัดการธุรกิจ คำว่า ผู้จัดการ (Manager) จึงหมายถึงบุคคลใน องค์กรซึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบต่อกิจกรรมในการบริหารทรัพยากรและกิจการงานอื่น ๆ เพื่อให้ บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ขององค์กร^๑

การบริหาร คือกลุ่มของกิจกรรม ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การสั่งการหรืออำนวยการ (Leading/Directing) และการควบคุม (Controlling) ซึ่ง จะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับทรัพยากรขององค์กร ซึ่งมีองค์ประกอบ ๖ ประการ ดังนี้^๒

๑. คน (Man)
๒. เงิน (Money)
๓. วัสดุ (Material)
๔. เครื่องจักร (Machine)
๕. วิธีการจัดการ (Method)
๖. ตลาด (Market)

เรียกโดยย่อในหนังสือวิชาการว่า ๖ M's ซึ่งผู้บริหารจำเป็นต้องอาศัยทักษะการบริหาร จัดการกับทรัพยากรเหล่านี้ไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และนำพาองค์กรให้บรรลุ ความสำเร็จตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

การบริหารจัดการ คือ กระบวนการกิจกรรม หรือ การศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ใน อันที่จริงจะเห็นได้ว่า กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปในแนวทางที่บรรลुरुผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่

^๑ ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพฯ:พรหมนคร : โรงพิมพ์วิจิตรชนวนการ จำกัด, ๒๕๖๕), หน้า ๑๔-๑๕

^๒ อัมแล้ว, หน้า ๑๔

กำหนดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทในการสร้างและรักษาไว้ซึ่งสถานะที่เอื้ออำนวยต่อการบรรลุ วัตถุประสงค์ด้วยความปลอดภัยร่วมกับบุคคลอื่น^๑

การบริหารจึงเป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยอาศัย บุคคลและทรัพยากรอื่น หรือเป็นคำเนิมนการไปรอบคอบและรอบด้าน ซึ่งจะเน้นความสัมพันธ์ ความเป็นเอกภาพในทางที่ชอบ ที่อาจสรุปเป็นการบริหารคน บริหารคน บริหารงาน หรือเป็นการทำงานให้ สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น หรือเป็นการรวบรวมการทำงานโดยใช้ทรัพยากรทางการบริหารต่าง ๆ ซึ่งมี บุคลากรเป็นทรัพยากรหลักขององค์กร และบุคคลเหล่านี้จะใช้ทรัพยากรอื่น เช่น เงินทุน เครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์อื่น ซึ่มีอยู่สารพันเทศ เป็นต้น

๓.๒ กระบวนการบริหาร

การบริหารจัดการองค์การถือเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยทั้ง “ศาสตร์” และ “ศิลป์” เพื่อให้ องค์การประสบความสำเร็จตามที่ได้ตั้งไว้ร่วมกัน ผู้บริหารต้องคำนึงถึงองค์ประกอบรอบด้าน และ พิจารณาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการตัดสินใจทำงาน แม้เรื่องเพียงเล็กน้อย การเพิกเฉย หรือ ไม่ใส่ใจ อาจนำไปสู่การเสียชื่อเสียง หรือ อาจถึงขั้นทำลายแผนงานที่ได้วางเตรียมไว้ล่วงหน้าก็ได้

นักวิชาการ กล่าวว่า การบริหารเป็นวิธีการทำให้งานสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น โดยที่ผู้บริหาร ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลายอย่างในการทำงาน องค์ประกอบพื้นฐานเหล่านี้เรียกเป็นตัวย่อ คือ POSDC^๒ มีรายละเอียดดังนี้

๑. การวางแผน (Planning) เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อให้สำเร็จ ผู้บริหารที่ดีต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์กว้างไกลเพื่อกำหนดทิศทางขององค์การ

๒. การจัดองค์การ (Organizing) เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและ ภารกิจกับบัญชาภายในองค์การ มีการแบ่งงานกันทำและกระจายอำนาจ

๓. งานบุคลากร (Staffing) เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากรและการใช้ คนให้เหมาะสมกับงาน

๔. การอำนวยการ (Directing) เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินงานตามแผน ผู้บริหารต้องเป็นบุคคลต้นแบบที่ดีและต้องมีการผู้นำ

๕. การกำกับดูแล (Controlling) เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายใน องค์การ รวมทั้งการรวบรวมแก้ปัญหาภายในองค์การ

แนวคิดนี้สอดคล้องกับความคิดของ ศาสตราจารย์ ลูเธอร์ กุลิก และ ศาสตราจารย์ ลินดัล เฮอร์วิก (Luther Gulick and Lyndall Urwick) ชาวอังกฤษ ที่ได้เสนอรายงานเรื่อง ศาสตร์

^๑French and Seward, Dictionary of Management อ้างใน รศ. พิมอรจรัส นามวัฒน์ และรศ. ดร. เสนต์ จี้อโต, “แนวคิดเกี่ยวกับองค์การและการจัดการ”, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, องค์การและการ จัดการ, (นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๑), หน้า ๓๖.

^๒ศาสตราจารย์ (ประยูร ฌมจิโต), *ทฤษฎีการบริหาร*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๔), หน้า ๑ - ๕

แห่งการบริหาร (Paper on the Science of Administration)^๓ ในปี ค.ศ. ๑๙๓๗ ว่า กระบวนการบริหารคือมีองค์ประกอบสำคัญ ๘ ประการ เรียงย่อ ๆ ว่า POSDCORB มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. P - Planning หมายถึง การวางแผนงาน ซึ่งต้องคำนึงถึง นโยบาย (Policy) ทั้งนี้ เพื่อให้แผนงานที่วางขึ้นไว้มีความสอดคล้องกันในการดำเนินงาน แผนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรู้ในทางวิชาการและวิชาการอยู่ตามปัจจัยเหตุการณในอนาคต แล้วกำหนดวิธีการโดยถูกต้องอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปโดยถูกต้องและสมบูรณ์

๒. O - Organizing หมายถึง การจัดส่วนงานภายในองค์การ ซึ่งในการศึกษามางแต่ก็พิจารณา รวมไปถึงการปฏิบัติงาน หรือวิธีการจัดการด้วย เรื่องการจัดแบ่งส่วนงานนี้ต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน เช่น แบ่งงาน (Division of Work) เป็น กรม กอง แผนก โดษอาศัย ปริมาณงาน คุณภาพของงาน หรือ การจัดตามลักษณะของงานเฉพาะอย่าง (Specialization) ก็ได้ นอกจากนี้ อาจพิจารณาในแง่ของการควบคุม (Control) หรือพิจารณาในแง่หน่วยงาน เช่น หน่วยงานหลัก (Line) หน่วยงานที่ปรึกษา (Staff) และหน่วยงานสนับสนุน (Auxiliary) ก็ได้ นอกจากนี้ยังรวมถึงการปรับปรุงองค์การบริหารให้ดีขึ้นด้วย

๓. S - Staffing หมายถึง การจัดการบุคลากรและเจ้าหน้าที่มาปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับการจัดแบ่งส่วนงานที่แบ่งไว้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง หมายถึงการจัดการเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล เพื่อให้ได้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถปฏิบัติงานให้เหมาะสม (Competent men for competent job) และรวมถึงการที่จะเสริมสร้างและดำรงซึ่งพันสภาพในการทำงานของส่วนงานและพนักงานด้วย

๔. D - Directing หมายถึง การศึกษาวิธีการอันรวมการรวมทั้งควบคุมงานและให้คำสั่งงาน ตลอดจนคิดโปรในการบริหารงาน เช่น การระดมผู้นำ (Leadership) มนุษยสัมพันธ์ (Human Relations) และแรงจูงใจ (Motivation) เป็นต้น การนำวิธีการนี้ยังรวมถึงการวินิจฉัยสั่งการ (Decision Making) ซึ่งต้องอาศัยวิชาการสมัยใหม่มาช่วยด้วย

๕. Co - Coordinating หมายถึง ความร่วมมือประสานงาน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และรวบรวมศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะช่วยให้การประสานงานดีขึ้น เพื่อช่วยแก้ปัญหาที่ขัดข้องในการทำงานเป็นเรื่องที่มีผู้บังคับบัญชาต้องจัดระหว่างผู้บริหารกับผู้ปฏิบัติงาน และระหว่างผู้ปฏิบัติงานในระดับต่าง ๆ ด้วย และยังรวมถึงการสื่อสาร (Communication) อีกด้วย

๖. R - Reporting หมายถึง การรายงานและการปฏิบัติงาน ตลอดจนถึงการประชาสัมพันธ์ (Public Relations) รวมถึงการสื่อสารระหว่างหน่วยงานกับประชาชน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยความสำคัญของการรายงานนั้นจะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของความจริง

^๓Luther Gulick and Lyndall Urwick, Papers on the Science of Administration, (New York : Institute of Public Administration, ๑๙๓๗), p.๑๑๑.

พ. B - Budgeting หมายถึง งบประมาณ โดยศึกษาให้ทราบถึงระบบและกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณและรายการเงิน ตลอดจนใช้วิธีการงบประมาณเป็นแผนงาน เป็นเครื่องมือในการควบคุมงาน

นักวิชาการบางท่านเสนอแนะว่า ควรเพิ่มองค์ประกอบในเรื่อง นโยบาย (Policy) และ อำนาจหน้าที่ (Authority) เข้าไปด้วย จะทำให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

แนวความคิดนี้สอดคล้องกับนโยบายการบริหารของ ฮอจวี ฟาโยล ผู้ที่เสนอแนวความคิดเรื่อง POCCC ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุม (Controlling) ซึ่งเขานิยามนโยบายเพื่อประกอบใช้ในการบริหารงาน ๑๔ ข้อ ได้แก่

๑. หลักเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and responsibility)
๒. หลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว (Unity of command)
๓. หลักของการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน (Unity of direction)
๔. หลักของการจัดวางไว้ที่สายงาน (Scalar chain)
๕. หลักของการแบ่งงานกันทำ (Division of work or specialization)
๖. หลักเกี่ยวกับระเบียบวินัย (Discipline)
๗. หลักของการถือประโยชน์ส่วนบุคคลเป็นรองจากประโยชน์ส่วนรวม (Subordination of individual to general interest)
๘. หลักของการให้ประโยชน์ตอบแทน (Remuneration)
๙. หลักของการรวมอำนาจไว้ส่วนกลาง (Centralization)
๑๐. หลักของความมีระเบียบเรียบร้อย (Order)
๑๑. หลักของความเสมอภาค (Equity)
๑๒. หลักของการมีเสถียรภาพของการว่าจ้างทำงาน (Stability of tenure)
๑๓. หลักของความริเริ่ม (Initiative)
๑๔. หลักของความสามัคคี (Esprit de corps)

ในปัจจุบันนี้ หลักการบริหารของ ฟาโยล ยังคงได้รับความนิยมนับที่ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และแนวความคิดของเขาได้มีการศึกษาและแตกแขนงออกไปโดยนักวิชาการรุ่นต่อ ๆ มา อย่างหลากหลาย

สรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการดำเนินงานต่าง ๆ โดยใช้หลักการบริหารจัดการที่ผู้บริหารจะใช้ในการตัดสินใจ เพื่อค้นหาวิธีที่ดีที่สุดในการทำงานและนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และมีกระบวนการคิดในการวางแผน การจัดการและสั่งการ

^๑ สุภผล อุษะทรงพล และคณะ, *ทฤษฎีองค์การและการจัดการเชิงกลยุทธ์*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๕๗ - ๕๘.

ตลอดจนควบคุมกำกับ โดยอาศัยปัจจัยหลักวิชาการ คน เงิน วัสดุ สิ่งของและวิธีการปฏิบัติงานให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรที่กำกับตนไว้

๔. การบริหารตามอิทธิบาท ๔

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่นำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาชน ที่จะทำให้เกิด การบริหารที่มีคุณภาพ อันได้แก่ หลักธรรมทางด้านอิทธิบาท ๔ ในพระไตรปิฎก (เล่มที่ ๑๑ :๒๐๖) ได้กล่าวถึง อิทธิบาท ๔ ดังนี้

“ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมหมวดละ ๔ ประการ ที่พระผู้มีพระภาค ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ตรัสไว้โดยชอบแล้วมีอยู่ พวกเราทั้งหลายคนในพระสังฆคณาภพ ไม่พึงวิวาทกันในธรรมนั้น ภาว เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่พหุพสกนิกรทั้งหลาย ธรรมหมวดละ ๔ ประการ คืออะไร

อิทธิบาท (คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ) มีอยู่ในพระธรรมวินัยนี้

๑) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิปานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิริยและความเพียรสร้างสรรค์)

๒) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิปานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิริยและความเพียรสร้างสรรค์)

๓) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตสมาธิปานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากจิตตฤณและความเพียรสร้างสรรค์)

๔) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิมังสาและความเพียรสร้างสรรค์)”

อิทธิบาท ๔ นั้น เป็นคุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณสมบัตินำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ที่มีองค์ประกอบสำคัญได้แก่ (พระพรหมคุณาภรณ์, ๒๕๕๓ : ๑๖๐)

๑) ฉันทะ คือ ความพอใจ ความตั้งการที่จะทำ ไม่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เฉยๆ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

๒) วิริยะ คือ ความเพียร ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เต็มแห่ง ออกทน เอาชนะ ไม่ท้อถอย

๓) จิตตะ คือ ความคิดมุ่งไป ตั้งจิตมั่นไว้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาใจคิดไม่ปล่อยให้สิ่งอื่นเข้ามาเบียดเบียนไป อุตริด้วยจิตใจให้แก่สิ่งที่ทำ

๔) วิมังสา คือ ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผลและพิจารณาข้อดีข้อเสียของสิ่งที่ยกขึ้นในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ที่แน่นอนไปปรับปรุง

หลักอีกอันก็คือ หากที่จะไปสู่ความสำเร็จซึ่งประการ คือ จินตนะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียร จิตตะ ความเอาใจใส่ วิมังสา ไตร่ตรองค้นคว้าในสิ่งนั้น ๆ ถ้าเรารักสิ่งนั้น เอาใจใส่สิ่งนั้น มันก็ก้าวหน้า การศึกษาก็ก้าวหน้าต่อไป เพราะเรารักสิ่งนั้น ถ้าไม่รักมันก็ไปไม่ได้

สรุปได้ว่า หลักอีกอันบาท หลักธรรมที่เป็นหนทางไปสู่ความสำเร็จซึ่งมีอยู่ ๔ ข้อ คือ ๑) จินตนะ คือ ใจจะทำสิ่งนั้น และห้าด้วยใจอีก ๒) วิริยะ คือ ขยันหมั่นประกอบ ทนทานกระทำสิ่งนั้น ด้วยความพยายาม เต็มแรง อุตสาหะ เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ทอดธุระ ก้าวไปข้างหน้าจนกว่าจะสำเร็จ ๓) จิตตะ คือ ตั้งจิตรับรู้อย่างเต็มที่ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด ไม่ปล่อยใจให้สิ่งข้างอื่นล่อลวง ใจ ความคิดในเรื่องนั้นบ่งบอก ๆ เสมอ ๆ และ ๔) วิมังสา คือ ทนไม่ใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบหาเหตุผล และตรวจสอบข้อดีข้อด้อยอันมีกมล ๒ ข้อพร้อมกันเสมอ ข้อดีข้อดีข้อดี เป็นต้น ในสิ่งที่ทำนั้น โดยรู้จักทดลอง วางแผน วัตถุประสงค์ วิถีปฏิบัติปรับปรุง เป็นต้น เพื่อจัดการและดำเนินการนั้นให้ได้ผลดี มีความก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป

๕. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายละเอียดดังนี้

๕.๑ ความหมายของการปกครองท้องถิ่น

การให้คำจำกัดความเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายการปกครองท้องถิ่นไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งมีดังต่อไปนี้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง องค์การที่ดำเนินการบริหารงานในเขตท้องถิ่น มีผู้แทนที่ได้รับเลือกหลังจากประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบการบริหารอย่างอิสระในเขตพื้นที่กำหนด มีอำนาจในการบริหารการเงินและบริหารคลังของท้องถิ่นโดยประชาชนและรวมกันทั้งพื้นที่ดำเนินการกิจกรรมภายในกรอบที่กฎหมายบัญญัติไว้เพื่อประโยชน์ของรัฐและของประชาชนในท้องถิ่น โดยองค์กรดังกล่าวในกรณีประเทศไทย ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล พัทธนา และกรุงเทพมหานคร เป็นต้น^๑ ดังนั้น การปกครองท้องถิ่น จึงหมายถึง การที่องค์กรหนึ่งมีพื้นที่อาณาเขตของตนเอง มีประชากรและมีรายได้ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด โดยมีอำนาจและอิสระในการปกครองตนเอง มีการบริหารการคลังของตนเอง รวมทั้งมีอำนาจหน้าที่ให้บริการในด้านต่าง ๆ แก่ประชาชน ซึ่งประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวจะมีส่วนร่วมในการบริหารงานปกครองตนเอง อาทิ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาในชุมชนหรือการมีส่วนร่วมในการบริหารและปกครองตนเอง โดยผ่านตัวแทนที่มาจากทางเลือกตั้ง เช่น การนิยมนักท้องถิ่น เป็นต้น หรือหมายถึง การปกครองซึ่งราชการส่วนกลางได้มอบอำนาจในการปกครองและบริหารกิจการงานให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในขอบเขตอำนาจหน้าที่และพื้นที่ของคนที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย โดยมีความเป็นอิสระตามสมควรไม่ต้องอยู่ในบังคับบัญชาของราชการ

^๑ ศี.ปา. (ไทย) ๒๒/๑๙๖๖/๒๕๖๖ - ๒๕๖๗.

^๒ ไกรยศ พวงกลม และธนาภรณ์ ชวรินทร์, คู่มือ นิติบัญญัติการปกครองส่วนท้องถิ่นศึกษาวิชาการเลือกตั้ง โดยพรรคประชาชน, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมัชชาธรรม, ๒๕๕๖), หน้า ๕.

ส่วนกลาง ราชการส่วนกลางเป็นเพียงหน่วยคอยกำกับดูแลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินกิจการไปด้วความเรียบร้อย หรืออีกนัยหนึ่ง การปกครองส่วนท้องถิ่น คือ การกระจายอำนาจของราชการส่วนกลางเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ได้ปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นอิสระต่างหากจากการปกครองของราชการส่วนกลางที่ให้อำนาจแก่ประชาชนในท้องถิ่นได้ปกครองตนเอง^{๗๗} หรือหมายถึง การปกครองที่รัฐบาลหรือส่วนกลางได้กระจายอำนาจไปให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์กรที่มีสิทธิตามกฎหมาย มีพื้นที่และประชากรเป็นของตนเอง ประการสำคัญองค์การดังกล่าวต้องมีอำนาจอิสระ (Autonomy) ในการปฏิบัติอย่างเหมาะสม ตามขอบอำนาจจากส่วนกลางมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามา มีส่วนร่วมในการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นกรณีมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา คัดเลือกใจ การตรวจสอบการทำงานและร่วมรับบริการสาธารณะต่างๆ อย่างไรก็ตาม แม้ว่า การปกครองท้องถิ่นจะมีอิสระในการดำเนินงาน แต่ยังคงอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาลกลาง^{๗๘} หรือหมายถึง การปกครองที่รัฐบาลมอบอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นได้ท้องถิ่นหนึ่งปกครอง และดำเนินการบางเรื่องโดยการดำเนินการกันเองเพื่อบำบัดความเดือดร้อนของตน การบริหารงานท้องถิ่นต้องขึ้นอยู่กับบริหารมาจากการเลือกตั้งจากประชาชนที่มาตั้งเขตหรือบางส่วน โดยให้มีอิสระ ในการบริหาร แต่รัฐบาลยังคงควบคุมด้วยวิธีต่างๆ ตามความเหมาะสม จะปราศจากการควบคุมของรัฐไม่ได้ เพราะการปกครองท้องถิ่นเป็นสิ่งที่รัฐทำให้เกิดขึ้น^{๗๙}

สรุปได้ว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การที่องค์กรท้องถิ่นมีพื้นที่อาณาเขตของตนเอง มีประชากรและมีรายได้ตามที่หลักเกณฑ์กำหนด โดยมีอำนาจและอิสรระในการปกครองตนเอง มีการบริหารการคลังของตน รวมทั้งมีอำนาจหน้าที่ให้บริการในด้านต่าง ๆ แก่ประชาชน ซึ่งประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวจะมีส่วนร่วมในการบริหารและปกครองตนเอง โดยผ่านตัวแทนที่มาจากการเลือกตั้ง เป็นต้น

๕.๒ ประเภทและรูปแบบขององค์การปกครองท้องถิ่น

ประเภทและรูปแบบขององค์การปกครองท้องถิ่น สำนักบริหารราชการส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง ได้กล่าวว่า รูปแบบการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นของไทยในปัจจุบันมี ๕ รูปแบบ ดังนี้^{๘๐}

- ๑) องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.)
- ๒) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

^{๗๗} นริศพร ณสโรรัตน์, อารามกรมการปกครองท้องถิ่นประเทศไทย : รัฐกับการปกครองท้องถิ่น, สถาบันพระปกเกล้า, (กรุงเทพฯพจนานุกรม : สำนักพิมพ์ธรรมสาร, ๒๕๔๖), หน้า ๒๖.

^{๗๘} วุฒิสภา คณิต, การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น : ความก้าวหน้าของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐, (กรุงเทพฯพจนานุกรม : สำนักพิมพ์สังวี, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

^{๗๙} อุตัย พิวันโต, อารามกรมการปกครองท้องถิ่น, (กรุงเทพฯพจนานุกรม : วิทยาลัยการปกครอง, ๒๕๓๑), หน้า ๒๔.

^{๘๐} กรมการปกครอง, "กระทรวงมหาดไทยกับสารกระจายอำนาจ", (กรุงเทพฯพจนานุกรม : โรงพิมพ์สาธิตฯสันเขตนกรมการปกครอง, ๒๕๔๑), หน้า ๔๔.

๓) เทศบาล

๔) กรุงเทพมหานคร

๕) เมืองพัทยา

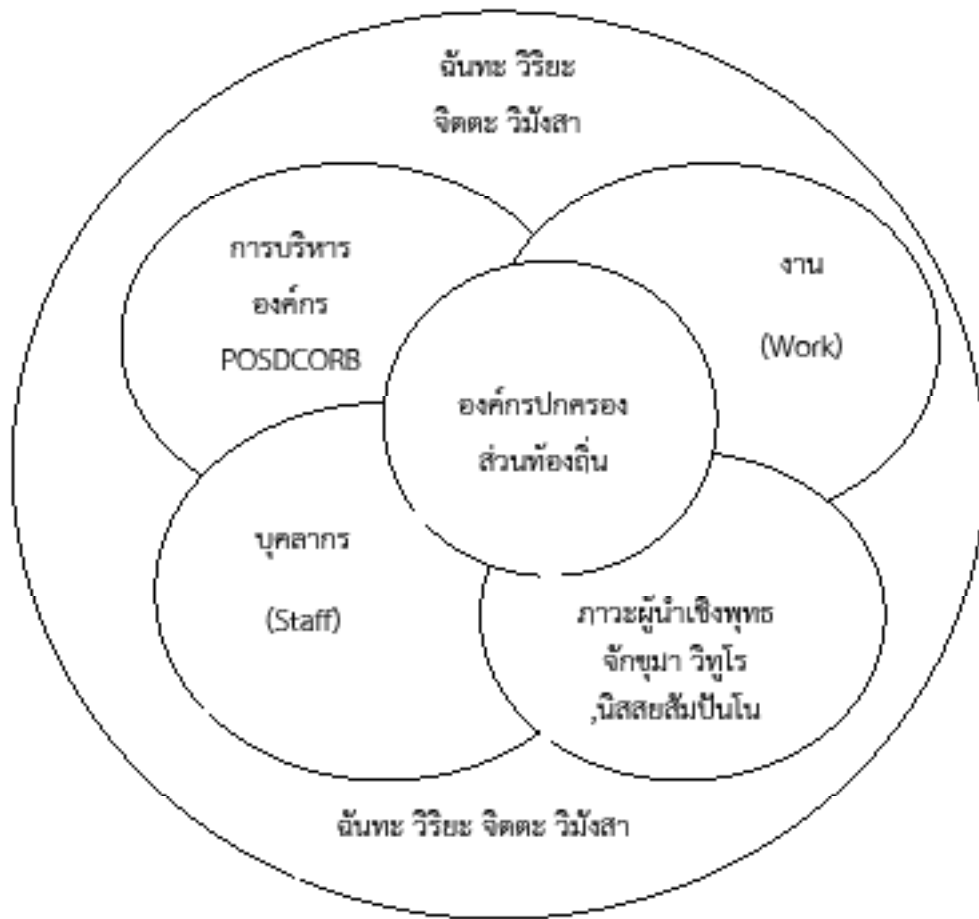
๕.๓ ผลการปัญหาและอุปสรรคการบริหารงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

เป็นที่ทราบกันดีว่าการบริหารงานไม่ก้าวหน้าเป็นองค์การหน่วยงานภาครัฐ หรือภาคเอกชน ก็ตามย่อมประสบปัญหาอย่างหลากหลายกันไป โดยขึ้นอยู่กับสภาพการณ์หรือสภาพแวดล้อมของ องค์การนั้น ๆ เป็นสำคัญ ซึ่งการบริหารงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทย ก็ ประสบกับปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานเช่นเดียวกัน ซึ่งได้กล่าวไว้ดังนี้

๑) โครงสร้างขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละองค์การยังยึดต่อหลักการกระจาย อำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นหลักการที่มุ่งหมายให้ท้องถิ่นมีอิสระในการปกครอง ตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น ๒) ยี่สิบหน้าที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ต่าง ๆ ในบางเรื่องยังมีลักษณะไม่ชัดเจนและซ้ำซ้อนกับอำนาจหน้าที่ขององค์การปกครองส่วนกลางและ องค์การปกครองส่วนภูมิภาค อันเป็นการขัดต่อหลักการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นทำให้มีกบฏข้อโต้แย้งและปัญหาในทางปฏิบัติ ๓) บทบัญญัติของกฎหมายจัดตั้งองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ เหล่านี้ยังขาดบทบัญญัติในส่วนที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการควบคุม การดำเนินกิจการต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๔) การกำกับดูแลขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นในบางเรื่องยังเกินขนาดความจำเป็นเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นหรือ ประโยชน์ของประเทศโดยส่วนรวม ทำให้กระทบต่อประสิทธิภาพของการทำงานของตนเองตาม เจตนารมณ์ของคนในท้องถิ่น^๓

กล่าวโดยสรุป สภาพปัญหาและอุปสรรคการบริหารงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น นั้นเกิดปัญหาและอุปสรรคในด้าน การถ่ายโอนภารกิจหน้าที่และทรัพยากรทางการบริหารมาสู่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดซึ่งยังประสบปัญหาในการดำเนินการ อันเนื่องมาจากผู้รับผิดชอบในการ ถ่ายโอน งบประมาณ บุคลากร ยังไม่มีความพร้อมและความเข้าใจในการปฏิบัติ รวมถึงผู้รับโอน ก็ เช่นเดียวกัน และที่สำคัญอย่างซึ่งปริมาณภารกิจในการถ่ายโอนยังมีปริมาณมาก ในขณะที่รายได้ จำนวนผู้ปฏิบัติงานหรือบุคลากรซึ่งมีอยู่อย่างจำกัด รวมถึงองค์การบริหารส่วนจังหวัดยังมี การพิจารณาระบบการบริหารราชการภายในซึ่งยังขาดความชัดเจนและเข้าใจในบริบทในการพัฒนา ท้องถิ่นของตนเองในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การบริหารทั่วไป การบริหารการคลัง และการ พัฒนาบุคลากร เป็นต้น ผู้เขียนจึงเสนอแนวทางพัฒนา ภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์กับการบริหารองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นดัง model

^๓ นันทวัฒน์ บรมานันท์, "การปกครองส่วนท้องถิ่น", ฉบับครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : ใหญ่ชน, ๒๕๕๖), หน้า ๔๖ - ๔๗.

๒. บทสรุป

ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการบริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้อง ประสูก่อผลกรรมในการบริหารงาน กล่าวคือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ เหมาะสมกับการบริหารงานส่วนท้องถิ่น ควรยึดถือปฏิบัติ ๔ ซึ่งเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ เป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จ หรือเป็นหนทางแห่งความสำเร็จประกอบด้วย ๑) ฉันทะ ความรักงาน พอใจกับงานที่ทำอยู่ คือ ยึดพอใจที่จะทำและมีความสุขกับงาน เชี่ยวชาญที่ห่าจะประสบความสำเร็จ การให้ความรักความเข้าใจในงานที่ทำอย่าง ๒) วิริยะ ขยันหมั่นเพียร ความพยายามในการทำสิ่งนั้น โดยงานทุกอย่างจะสำเร็จได้ต้องอาศัยความขยันหมั่นเพียร ความวิริยะจึงเป็นเครื่องมืออีกอย่างหนึ่ง ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้ ที่สำคัญความวิริยะจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยความรักในงานจากตัวคนนั้นเอง การหมั่นฝึกฝนตนเอง ๓) จิตตะ ความเอาใจใส่ รับผิดชอบกับงานที่ทำ จิตตะเป็นธรรมะที่แสดงถึง อดิ ความรอบคอบและความรับผิดชอบที่จะตามมา ๔) วิมังสา ความพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลใน สิ่งนั้น เป็นสรุปยอดของวิธีทำงานให้สำเร็จอยู่ในอิทธิบาทหรือสุทธาสนี วิมังสา แปลว่า การพิจารณา ติเคราะห์ หมายถึง ท้าทายด้วยปัญญา ด้วยสมมตคิด ไม่ใช่สักแต่ว่าทำ คนเราแม้จะรักงานแต่ ไร่นา บทนั้นเพียงใด หรือเอาใจ จดจ่ออยู่ตลอดเวลา แต่สุดท้ายการใช้ปัญญากิจการงานด้วยแล้ว

ผลที่ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งสามระดับสามารถจับได้ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับหลัก POSDCORB ได้แก่ การวางแผนงาน การจัดหน่วยงานภายในองค์การ การจัดการบุคลากรและเจ้าหน้าที่มาปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับการจัดแบ่งหน่วยงานที่แบ่งไว้ การศึกษาวิธีการอันว่องไวรวมทั้งควบคุมงานและนิเทศงาน ตลอดจนการประสานงานในการบริหารงาน มีการประสานงานความร่วมมือเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย การรายงานผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ และสถาปนาภาพ โดยศึกษาให้ทราบถึงระบบและกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณและราชการเงิน ตลอดจนใช้วิธีการงบประมาณเป็นแผนงาน เป็นเครื่องมือในการควบคุมงานได้อย่างเหมาะสม โดยมีวิธีการสร้างบรรทัดฐานการทำงานที่ต้องใช้หลักการเบ็ดเสร็จควบคู่กับการพิจารณาจากที่ห้ามบนพื้นฐานการมีเหตุผล สามารถตอบคำถามในงานของตนเองได้ในทุกแง่มุม เพื่อสร้างกระบวนการความคิดที่เป็นระบบและสร้างความเชื่อมโยงกันได้ ตัวอย่างนำมาประยุกต์กับการบริหารงาน ประกอบด้วย ๑) การให้ความรู้ความเข้าใจในงานที่ท่าอย่างชัดเจน ๒) การสร้างให้รู้จักความสำคัญองงาน ๓) การสร้างกระบวนการและขั้นตอนการทำงาน และ ๔) การสร้างบรรทัดฐานและการติดตามประเมินผล เพื่อให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน หากนำข้อคิดบท ๔ มาปรับใช้ในการทำงาน รับผิดชอบ รับผิดชอบงาน และรู้จักใฝ่ตรองใฝ่ถึส่วน พานพหุงความสำเร็จของไม่กับเสีย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย
 (๑) พจนานุกรม:
 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย "กระทรวงมหาดไทยกับกระทรวงภายใน". กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อสาธาภิบาลพิมพ์, ๒๕๓๓.
 กิติ ศรัทธาภรณ์. เทคนิคการวางแผนงาน. กรุงเทพมหานคร : เปสอัสการ, ๒๕๓๓.
 โกวิท ธรรมวงษ์ และองกรณ์ อรรถนง. คู่มือ มีพิธีของกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : โดยตรงของประชาชน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมาธรรม, ๒๕๓๓.
 นริศกร ๘๘๑๖๖๖. สารานุกรมการปกครองท้องถิ่นไทย. หมวดแนวคิดพื้นฐาน : รัฐบาลปกครองท้องถิ่น. สถาบันประมวลเกล้า. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดาเพส, ๒๕๓๓.
 นันทวัฒน์ บรรณานันท์. การปกครองส่วนท้องถิ่น. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, ๒๕๕๒.
 ประเวศ ๘๘๑. ภาษาญี่ปุ่น. พจนานุกรมอังกฤษ-ไทยและไทย-อังกฤษ. พิมพ์ครั้งที่ ๒ กรุงเทพมหานคร : พิมพ์กิจวันดีง เซ็นเตอร์, ๒๕๓๓.

พจนม วงศ์สารศิริ. องค์การและการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ ๗ กรุงเทพมหานคร : สุภากรพิมพ์, ๒๕๔๒.

พจนมรวมโกศาจารย์ (ปจนม วัฒนจิตโต). บุคลากรบริหาร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พิมลจรรยา นามวัฒน์, รศ. แสง เสน่ห์ จุฑาโต, รศ.ดร. "แนวคิดเกี่ยวกับองค์การและการจัดการ", มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, องค์การและการจัดการ, (นนทบุรี : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๓.

พจนม ทุกกะกันท์. ภาวะผู้นำและการจูงใจ. กรุงเทพมหานคร : จมจรีโปรดักต์, ๒๕๔๔. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

วุฒิสาร ตันไชย. การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น : ความก้าวหน้ากับรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิชา, ๒๕๖๑.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทธรรมสาร จำกัด, ๒๕๖๕.

สุวิมล อุบลทรวณ, เส.ดร. และคณะ. พจนมองค์การและการจัดการเชิงพุทธ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

อุทัย ทิริญาโต. สารานุกรมการปกครองไทย. กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยการปกครอง, ๒๕๓๓.
(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

ไพฑูริย์ สมแก้ว และคณะ. " การวิจัยเพื่อส่งเสริมความภาคภูมิใจในระดับท้องถิ่น กรณีศึกษา ช่างทาสทุจริตในระดับตำบล : ปัญหาและแนวทางแก้ไขเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเชิงโครงสร้างระดับท้องถิ่น". รายงานวิจัย. ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนามาตรฐานบัณฑิตศึกษาเชิงคุณธรรม กรุงเทพมหานคร : ศูนย์คุณธรรม ,๒๕๖๔.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book

Gulick, Luther and Ruwick, Lyndall. Papers on the Science of administration, New York : Institute of Public Administration, Columbia University, 1937.

๑๘๔ ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘

พุทธวิธีการบริหารความขัดแย้งในองค์กร

Buddhist way for conflict management in organizations

อาภรณ์รัตน์ เลิศไผ่รอด*

บทคัดย่อ

ความขัดแย้งในองค์กรเป็นเรื่องธรรมชาติ และเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ มนุษย์มีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านค่านิยม วัฒนธรรม เป้าหมาย ความเชื่อ วิธีการทำงาน และรูปแบบการสื่อสารที่ต่างกัน อันนำไปสู่การคิด ความรู้สึก การกระทำต่อสิ่งใด สิ่งหนึ่งแตกต่างกัน ซึ่งอาจก่อให้เกิดเป็นความขัดแย้งขึ้น บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอปัญหาความขัดแย้งภายในตัวบุคคล ความขัดแย้งระหว่างบุคคล ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ ความขัดแย้งด้านอำนาจ ความขัดแย้งด้านทฤษฎี และความขัดแย้งด้านชาติพันธุ์วรรณา โดยใช้หลักพุทธวิธีการบริหารความขัดแย้ง ดังนี้ (๑) ความขัดแย้งภายในตน ใช้หลักธรรมคือ จริต ๖ ซึ่งมีลักษณะรวมของพฤติกรรมที่แสดงออกเป็นปกติวิสัย และปรับแก้จริตให้เป็นไปในทางสร้างสรรค์ (๒) ความขัดแย้งระหว่างบุคคล ใช้หลักสาราณียธรรม ๖ คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน เป็นพลังในการสร้างความสามัคคี (๓) ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ซึ่งเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจผู้อื่นไว้ หรือหลักในการสงเคราะห์ผู้อื่น (๔) ความขัดแย้งด้านอำนาจ ใช้หลักอธิปไตย ๓ โดยผู้บริหารใช้อำนาจตามหลักธรรมมาธิปไตย คือยึดความจริง ความถูกต้องเป็นหลัก (๕) ความขัดแย้งด้านทฤษฎี ใช้หลักมาสุกวิหารธรรม ๕ คือ ธรรมอันเป็นเครื่องอยู่อย่างมีความสุข และเป็นหลักธรรมเพื่อการสมานฉันท์ (๖) ความขัดแย้งด้านชาติพันธุ์วรรณา ใช้หลักอคติ ๔ คือ ความไม่เที่ยงธรรม หรือความลำเอียง เพื่อสร้างสังคมแห่งสันติสุข

การบริหารความขัดแย้ง เป็นหน้าที่ที่ผู้บริหารต้องให้ความเอาใจใส่ เพราะโดยทั่วไปความขัดแย้งในองค์กรนั้น มีทั้งผลดีและผลเสีย ในวิกฤตย่อมมีโอกาส ในบางครั้ง ความขัดแย้ง ย่อมนำไปสู่ความคิดริเริ่มใหม่ มีการตัดสินใจอย่างเป็นระบบ ช่วยให้คุณภาพชีวิตการทำงาน ดีขึ้น อนึ่งผู้บริหาร ต้องแปรเปลี่ยนความขัดแย้งในองค์กร ให้กลายเป็นพลังแห่งการสร้างสรรค์ โดยยึดหลักพุทธวิธีการบริหารความขัดแย้ง และหลักพุทธธรรมมาบูรณาการภายในองค์กร เพื่อเป็นองค์กรแห่งความสุข และปราศจากความขัดแย้ง

คำสำคัญ: พุทธวิธี, การบริหาร, ความขัดแย้ง, องค์กร

* นักวิชาการอิสระ, e-mail: g_nueng2552@hotmail.com

ABSTRACT

Conflict in organization is common and unavoidable. There are various differences in human such as value, culture, goal, believe, how to work and communication pattern. These differences, leading to different thought and response, may cause conflict. The purpose of this research is to present how to solve intra-personal conflict, interpersonal conflict, conflict of interest, power conflict, opinion conflict and ethnic conflict, by applying the Buddhist way for conflict management as the followings (1) Intra-personal conflict: apply the six types of characteristic behavior, which is normal behavioral conduct and to improve characteristic behavior in creative way. (2) Interpersonal conflict: apply the six virtues for fraternal living, which is dhamma for making others to keep one in mind and for unity. (3) Conflict of interest: apply the four principles of service and social integration, which is the spiritual anchor or the principles to help others. (4) Power conflict: apply the three principles of sovereignty. The administrator follows the meritocracy, which is to hold the truth and regularity in administration. (5) Opinion conflict: apply the fives principles of mode of life for happiness, which is dhamma for happy living and for integrity. (6) Ethnic conflict: apply the four wrong ways of behavior, which is injustice or partiality, for peaceful society.

The leader should pay attention to conflict management because the conflict can result to benefits and disadvantages. There is always opportunity in crisis. The conflict may lead to systematic thinking and decision, which improves quality of working life. The leader should transform the conflict into creativity by to apply the Buddhist way for conflict management and to integrate dhamma to achieve organization of unity and happiness.

Keywords: Buddhist way; management; conflict; organization

๑. บทนำ

ความขัดแย้งเป็นกระบวนการทางสังคม เป็นความรู้สึกรหรือปฏิกิริยาของบุคคลที่มีความคิดเห็น ค่านิยม และเป้าหมาย ที่ไม่เป็นไปในทางเดียวกัน รวมทั้งการต่อสู้เพื่อทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด ทำให้เกิดการขัดขวางอีกฝ่ายต่อการบรรลุเป้าหมายหรือได้รับทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดนั้น ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมีทั้งคุณและโทษ อาจจะนำมาซึ่งความแตกแยก ขาดความสามัคคีอันดีต่อกัน ในสภาพการณ์ปัจจุบัน ผู้บริหารต้องเผชิญกับปัญหาของความขัดแย้งในด้านต่าง ๆ เช่น ความต้องการการรับรู้ อำนาจ ค่านิยม การประสานงาน ความคลุมเครือของหน้าที่ การติดต่อสื่อสาร ความ

แตกต่างของจุดมุ่งหมายวิธีการทำงาน ความรู้สึกและอารมณ์ แต่เมื่อกล่าวโดยสรุปในประเด็นใหญ่ ๆ ได้ ๖ ประการ คือ ความขัดแย้งภายในตน ความขัดแย้งระหว่างบุคคล ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ ความขัดแย้งด้านอำนาจ ความขัดแย้งด้านทฤษฎี และความขัดแย้งด้านชาติพันธุ์ วรรณนา

เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นในองค์กร ผู้บริหารและสมาชิกในองค์กรจะต้องช่วยกัน แก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้น วิเคราะห์หาสาเหตุ และแนวทางแก้ไข ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม ซึ่งจะ ช่วยกระตุ้นแรงจูงใจให้คนปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล เกิดความคิด สร้างสรรค์ใหม่ ๆ การที่จะบริหารความขัดแย้งในองค์กรให้หมดไปหรืออยู่ในระดับที่เหมาะสมนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารในองค์กร จะต้องใช้กลยุทธ์การหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง การระงับ ความขัดแย้ง และการควบคุมความขัดแย้ง พร้อมกับนำหลักพุทธวิธีการบริหารความขัดแย้ง ตลอดจนหลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาความขัดแย้งในด้าน นั้น ๆ เพื่อแปรเปลี่ยน ความขัดแย้งให้กลายเป็นพลังแห่งการสร้างสรรค์ มีความสุข มีสันติภาพ มีความสามัคคีในการ ทำงานภายในองค์กร

๒. พุทธวิธีการบริหารความขัดแย้งภายในตน

ความขัดแย้งภายในตัวบุคคล^๑ (Intrapersonal Conflict) ความขัดแย้งประเภทนี้ เกิดขึ้นได้ในองค์กร เนื่องจากความไม่เป็นไปตามเป้าหมาย หรือความไม่แน่ใจในการกระทำของ ตนเองว่า มีความสามารถเพียงพอหรือไม่ หรือเกิดความสับสนวุ่นวายในสถานการณ์นั้น ๆ จนไม่สามารถตัดสินใจได้

พุทธวิธีบริหารความขัดแย้งภายในตน ตามหลักพระพุทธศาสนา ความขัดแย้งเป็นที่มา ของการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ เพราะความแปลกแยกในตัวเอง จึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้ “เจ้าชายสิทธัตถะ” ได้พัฒนาจิตของตัวเอง เพื่อเลื่อนสถานะจากความเป็นมนุษย์ไปสู่ “ความเป็น พุทธะ” ที่เป็นเช่นนั้น ก็เพราะสาเหตุสำคัญดำเนินมาจากความขัดแย้งภายในตนเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย และการตอบคำถามของตัวเองว่า “อะไรคือความสุขที่แท้จริง” และ “มนุษย์ไม่เกิด แก่ เจ็บ และตายได้หรือไม่” การตั้งคำถามในลักษณะนี้ ก็เพราะเกิดความขัดแย้งเกี่ยวกับทวิ ลักษณะของสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ตรงของพระองค์ ความขัดแย้งภายในตนนั้น มี ตัวอย่างดังต่อไปนี้

กรณีศึกษาเรื่องของพระยส^๒ จากคำของยสกุลบุตรที่กล่าวว่า “ที่นี้วุ่นวายหนอ ที่นี้ ขัดข้องหนอ” ก็เกิดขึ้นมาจากความขัดแย้งภายใน ที่สั่นไหวกับความสุขในเชิงวัตถุนิยมและสภาวะ

^๑วรรณวิมล อัมรินทร์นุเคราะห์, การพัฒนาองค์กร, วารสารรามคำแหง, ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๔, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙.

^๒พระธรรมโกศาจารย์ (ชอบ อนุจารีเถระ), พุทธประวัติทัศนศึกษา, กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ หจก. ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์, ๒๕๕๓, หน้า ๗๖.

ไร้ความขัดแย้ง ได้เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับพุทธดำรัสที่ว่า “**ที่นี่ไม่วุ่นวาย ที่นี่ไม่ขัดข้อง**” ความขัดแย้ง เป็นสื่อหรือเป็นสะพานที่ทรงคุณค่า ในการทำให้มนุษย์ได้ทอดเดินไปสู่ “**ภาวะไร้ความขัดแย้ง**” อัน เป็นทางเดินทางที่เข้าใจความจริงว่า เส้นทางเดิมสามารถเติมเต็มความสุข ให้แก่มนุษย์ได้ในระดับ หนึ่ง แต่เส้นทางดังกล่าว ก็เป็นพื้นฐานที่ดีที่ทำให้มนุษย์ได้พยายามที่จะรู้จักกับทางเลือกใหม่ อัน เป็นทางเลือกที่ปราศจากความขัดแย้ง หรือไร้ความขัดแย้งอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม เมื่อมองในมิติ ของโลกแบบสามัญชนหรือแบบฆราวาสวิสัย “**ความขัดแย้ง**” มีส่วนสำคัญในการผลักดันให้มนุษย์ ต้องพัฒนาตัวเองอยู่ตลอดเวลา โดยพบว่า มนุษย์มีความแปลกแยกในตัวเอง หรือขัดแย้งในตัวเอง เกี่ยวกับการสนองความต้องการของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นความต้องการความสำเร็จในชีวิต ความ ต้องการการนับหน้าถือตา ความต้องการด้านความรัก และความต้องการด้านความปลอดภัย ความ ขัดแย้งในตัวเองนี้ กลายเป็นพื้นฐานสำคัญ ที่ทำให้มนุษย์สร้างแรงจูงใจในการแสวงหาสิ่งต่าง ๆ มา สอนองตอบความต้องการของมนุษย์เอง

จริต ๖ : หลักพุทธธรรมสำหรับการบริหารความขัดแย้งภายในตน

จริต ๖ หมายถึง ลักษณะส่วนรวมของพฤติกรรม ที่แสดงออกเป็นปกติวิสัยของบุคคลทั้ง ในด้านชีวิตส่วนตัว ในกิจการงาน ที่สามารถสังเกตและวัดได้ พฤติกรรมที่แสดงออกมานั้นเป็นผลมา จากพื้นเพของจิตใจ อันได้แก่ เจตคติ ความเชื่อ ค่านิยม สติปัญญา ซึ่งแบ่งพื้นเพของจิตใจออกเป็น ๖ ประเภท^๓ ดังนี้

๑. **ราคะจริต** หมายถึง พฤติกรรมที่เน้นหนักไปทางรักสวยรักงาม ถือเอาความสวยงาม เป็นเรื่องใหญ่ ควรบริหารด้วยหลักอสุภะและกายคตาสติ กล่าวคือ ให้พิจารณาว่า เป็นของไม่ สวยงาม และมีสติไปในกาย มองเห็นสรรพสิ่งตามสภาพความเป็นจริง

๒. **โทสะจริต** หมายถึง พฤติกรรมที่เน้นหนักไปในทางโกรธง่าย ฉุนเฉียว ใจร้อน หงุดหงิด ควรบริหารด้วยการฝึกให้ช่วยคนอื่น เจริญเมตตาพรหมวิหาร คือการคิดให้สัตว์ทั้งปวงเป็นสุขทั่วกัน หมด

๓. **โมหะจริต** หมายถึง พฤติกรรมที่เน้นหนักไปทางโง่เขลา ไม่ชอบใช้ปัญญา มีดমনด้วยความหลงมกมาย ควรบริหารด้วยการให้อยู่ใกล้ชิตครุ ระบบพีเลียง ศึกษาไตร่ถามท่านผู้รู้ และเจริญ สติอยู่เสมอ

๔. **สัทธาจริต** หมายถึง พฤติกรรมที่เน้นหนักไปในทางศรัทธา ซาบซึ้ง น้อมใจ เลื่อมใส โดยง่าย ควรบริหารด้วยการชี้ทางแห่งปัญญา พิจารณาให้รอบคอบก่อนตัดสินใจ

๕. **วิตกจริต** หมายถึง พฤติกรรมที่เน้นหนักไปในทางคิดฟุ้งซ่าน เป็นทุกข์ ร้อนใจ กังวล ลังเลใจ ชอบคิดไปในทางร้ายทางเสีย ควรบริหารด้วยระบบมีพีเลียงเป็นตัวอย่างให้ดู

๖. **พุท**

^๓ สุริรัตน์ ฝนอรุณ, การศึกษานุคลิกภาพของผู้บริหารระดับกลางในองค์การเอกชนเขตกรุงเทพ มหา นครตามแนวจริต ๖ ในพระพุทธศาสนา, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและ องค์การ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๖.

จิต หมายถึง พฤติกรรมที่เน้นหนักไปในทางใช้ความคิดพิจารณา มักใช้ปัญญาในการไตร่ตรอง ขอบ
วางแผน ควบคุมบริหารด้วยการปรับปรุงงาน ฝึกอบรมให้ระดมสมอง เพื่อเจริญปัญญา

๓. พุทธวิธีการบริหารความขัดแย้งระหว่างบุคคล

ความขัดแย้งระหว่างบุคคล (Interpersonal Conflict) หมายถึง ความขัดแย้งที่
เกิดขึ้นระหว่างบุคคล เนื่องจากมีทัศนคติ ค่านิยม ความคิดเห็น ความเชื่อ ความสนใจ และ
ประสบการณ์ที่แตกต่างกัน จากการศึกษาที่มีบุคลิกภาพที่ไปด้วยกันไม่ได้ เมื่อมาทำงานร่วมกันในองค์กร
ก็ย่อมเกิดการกระทบกระทั่งกัน กลายเป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคลขึ้นได้

กรณีศึกษาเรื่องนางสามาวดี^๕ พระนางสามาวดี อภิเษกกับพระเจ้าอุเทน ซึ่งพระเจ้าอุเทน
นั้นมีพระเหลี ๓ พระองค์ คือ พระนางสามาวดี พระนางवासลุตตดา และพระนางมาคันทิยา พระนาง
สามาวดี มีศรัทธาในพระรัตนตรัย แต่พระนางมาคันทิยา เป็นมิถิฆาฏิภูริ ได้กราบทูลให้พระเจ้าอุเทน
เข้าใจในตัวนางสามาวดีผิด หว่านางฝึกฝนบุคคลภายนอก จนพระเจ้าอุเทนทรงเชื่อ และพยายาม
จะฆ่านางสามาวดีด้วยธนู แต่พระนางก็แผ่เมตตาให้ ด้วยอำนาจแห่งการแผ่เมตตา นั้น ทำให้พระเจ้า
อุเทนได้สติและทิ้งธนู ในกาลต่อมา นางมาคันทิยาร่วมมือกับอาเภปราสาทของนางสามาวดี พร้อม
ตำหนักของหญิงบริวาร ทำให้นางสามาวดีและหญิงบริวารเสียชีวิตในกองเพลิงทั้งหมด พระเจ้าอุ
เทน ทรงทราบความจริงว่า พระนางสามาวดีและหญิงบริวารถูกใส่ร้าย และถูกฆ่า จึงมีรับสั่งให้
ประหารชีวิตนางมาคันทิยากับอา โดยการฝังครึ่งตัวเอาปางคลุม จุดไฟเผาทั้งเป็น แล้วเอาไถเหล็กไถ
กลบอีกทีหนึ่ง ส่วนนางมาคันทิยาให้ตัดเนื่อโยนเข้ากองไฟที่ละชิ้น **พระพุทธเจ้า ทรงมีหลักการ
บริหารความขัดแย้งระหว่างบุคคลในเรื่องพระนางมาคันทิยา** โดยทรงชี้ให้เห็นว่า ความอิจฉา
ริษยา ความโกรธ ความผูกอาฆาต ซึ่งนาง มาคันทิยาได้ผูกอาฆาตไว้ ส่งผลให้ตนเองได้รับความ
เดือดร้อนในภายหลัง ตรงกันข้ามกับ พระนางสามาวดี ที่ยึดมั่นในพระรัตนตรัย เจริญเมตตา ไม่
โกรธตอบบุคคลผู้โกรธแล้ว ย่อมส่งผลดีเป็นความสุข ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

สารานุกรมธรรม ๖ : หลักพุทธธรรมสำหรับการบริหารความขัดแย้งระหว่างบุคคล

การบริหารความขัดแย้งระหว่างบุคคล สามารถทำได้โดยยึดหลักสารานุกรมธรรม^๖ คือ
ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ถือว่าเป็นธรรมที่เป็นพลังในการสร้างความสามัคคีมี ๖ ข้อ ดังนี้

๑. เมตตาภายกรรม ตั้งเมตตาภายกรรม ในเพื่อนผู้ร่วมงานในองค์กร ทั้งต่อหน้าและลับ
หลัง คือช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน

^๕วิเชียร วิทยอุดม, การบริหารความขัดแย้งในองค์กร, พิมพ์ครั้งที่ ๑, พิมพ์ที่ บริษัท ธนจักรการพิมพ์
จำกัด, ๒๕๕๕, หน้า ๑-๑๓.

^๖อรรถกถา ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท, อปปมาทวรรคที่ ๒

^๗พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒๐,
กรุงเทพมหานครฯ : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๔, หน้า ๒๐๐-๒๐๑.

๒. เมตตาวจีกรรม ตั้งเมตตาวจีกรรม ในเพื่อนผู้ร่วมงานในองค์กร ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี

๓. เมตตามโนกรรม ตั้งเมตตามโนกรรม ในเพื่อนผู้ร่วมงานในองค์กร ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี

๔. สาธารณโภคี ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยร่วมกัน

๕. สีลสามัญญตา มีศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อนร่วมงาน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือมีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจ

๖. ทิฏฐิสามัญญตา มีทิฏฐิดีงามเสมอกันกับเพื่อนร่วมงาน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือมีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำองค์กรไปสู่ความไม่ขัดแย้ง

๔. พุทธวิธีการบริหารความขัดแย้งด้านผลประโยชน์

ความขัดแย้งทางผลประโยชน์ หมายถึง การทำหน้าที่ที่ต้องทำให้เกิดผลลัพธ์ หรือผลประโยชน์ตรงตามวัตถุประสงค์ขององค์กร แต่กลับเอื้อประโยชน์ให้ตนเองหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ทำให้องค์กรไม่ได้ประโยชน์เต็มเม็ดเต็มหน่วย หรืออาจเสียหายจนทำให้องค์กร มีปัญหาความขัดแย้งด้านผลประโยชน์นี้^๗ เกิดขึ้นเมื่อฝ่ายหนึ่งพยายามแสวงหาผลประโยชน์อย่างสูงสุด และพยายามสร้างข้อจำกัดให้อีกฝ่ายหนึ่ง หรือพยายามทำลายผลประโยชน์ของฝ่ายตรงข้าม หรือทำให้ฝ่ายตรงข้ามมีประสิทธิผลต่ำด้านผลประโยชน์ ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์มีพื้นฐานมาจาก (๑) ความแตกต่างในด้านความต้องการ ค่านิยม และเป้าหมายต่างกัน (๒) การขาดแคลนทรัพยากรหรือต้องแข่งขันกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด หรือแข่งขันกันเพื่ออำนาจ อิทธิพล หรือเพื่อเงินตรา เวลา ความทันสมัย ตำแหน่งหน้าที่การงาน (๓) การแข่งขันชิงดีชิงเด่นกันในแต่ละกลุ่ม จะมีความสนใจแตกต่างกัน เวลาอาจทำให้เกิดความขัดแย้งกัน

กรณีศึกษาที่ ๑ เรื่องสงครามการแย่งชิงหมู่บ้านกาสี ระหว่างพระเจ้าปเสนทิโกศลกับพระเจ้าอชาตศัตรู^๘ เป็นการตอกย้ำว่า ทั้งสองพระองค์ต่างก็ต้องการหมู่บ้านดังกล่าว เพื่อใช้เป็นเขตเศรษฐกิจ และเป็นรัฐกันชน ซึ่งสอดรับกับกรณีสงครามระหว่างพระเจ้าอชาตศัตรูกับเจ้าลัจฉวิ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ เพื่อแย่งชิงคันทชาติ ซึ่งมีคุณค่าอย่างมหาศาล ในผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นตามมา ผลประโยชน์และความต้องการในสองกรณีนี้จัดได้ว่า เป็นตัวแปรสำคัญ ที่ทำให้ทั้งสองแคว้นต้องทำ

^๗ประชุม โพธิกุล, การจัดการความขัดแย้งในผลประโยชน์ เอกสารประกอบการจัดกิจกรรม การบริหารความขัดแย้ง, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/489607>

^๘ที.สี. (ไทย) ๙/๒๖๗/๙๒.

^๙ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๒๕/๑๔๖-๑๔๘. ส.ส.๑๕/๑๒๖/๑๔๘-๑๔๙. ส.ส.๑.๑/๑๒๕-๑๒๕/๑๔๖-๑๔๗. ส.ส.๑.๑/๑๒๕-๑๒๖/๑๔๘.

สงครามระหว่างกัน เพื่อแย่งชิงทรัพยากรดังกล่าว โดยมีได้ค้ำประกันว่า ผลจากสงครามจะนำมาซึ่งการสูญเสียชีวิต และทรัพย์สินมากมายสักปานใดก็ตาม

พระพุทธเจ้าทรงมีหลักการบริหารความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ ในเรื่องสงครามการแย่งชิงหมู่บ้านกาสินนั้น พระผู้มีพระภาค ทรงตรัสว่า บุรุษจะแย่งชิงเขาได้ ก็ช่วงเวลาที่การแย่งชิงของเขาถึงพอสำเร็จได้ แต่เมื่อใด คนเหล่านี้ ย่อมแย่งชิง ผู้แย่งชิงนั้น ย่อมถูกเขากลับแย่งชิงเมื่อนั้น เพราะว่า คนพาลย่อมสำคัญว่า เป็นฐานะ トラบเท่าที่บาป ยังไม่ให้ผล แต่บาปให้ผลเมื่อใด คนพาลย่อมเข้าถึงทุกข์ เมื่อนั้น ผู้ข้าย่อมได้รับการช่าตอบ ผู้ชนะย่อมได้รับการชนะตอบ ผู้ต่ำย่อมได้รับการต่ำตอบ และผู้ซึ่งเคียด ย่อมได้รับความซึ่งเคียดตอบ ฉะนั้น เพราะความหมุนเวียนแห่งกรรม ผู้แย่งชิงนั้น ย่อมถูกเขากลับแย่งชิงคืน

กรณีศึกษาที่ ๒ เรื่องพระเวททัตกับลาภสักการะ^๕ พระเวททัตผู้ถูกลาภและสักการะครอบงำแล้ว ยังความคิดอันลามกให้เกิดขึ้นว่า “เราจักบริหารภิกษุสงฆ์” ดังนี้แล้ว เสื่อมจากฤทธิ์ และได้กราบทูลว่า “พระเจ้าข้า เวลานี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงชราแก่เฒ่าแล้ว ขอพระผู้มีพระภาคเจ้า จงทรงเป็นผู้ชวนชวายน้อย ประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งธรรมเครื่องอยู่สบายใน ทิฏฐธรรมเกิด หม่อมฉัน จักบริหารภิกษุสงฆ์ ขอพระองค์โปรดมอบภิกษุสงฆ์ประทานแก่หม่อมฉันเถิด”

พุทธวิธีการบริหารความขัดแย้งในเรื่องของพระเวททัตนี้ จะเห็นได้ว่า พระเวททัตเกิดความรู้สึกว้า พระพุทธเจ้าทรงออกจากแนวปฏิบัติของนักบวชที่เคร่งครัด และมีพระจำนวนไม่น้อยเห็นพ้องด้วยกับตน เมื่อตนเองเสื่อมจากลาภสักการะแล้ว ประสงค์จะเลี้ยงชีวิตด้วยการหลอกลวง จึงทูลขอวัตถุ ๕ ประการ กล่าวคือ ภิกษุทั้งหลายควรอยู่ป่าตลอดชีวิต ควรเที่ยวบิณฑบาตตลอดชีวิต ควรถือผ้าบังสุกุลตลอดชีวิต ควรอยู่โคนไม้ตลอดชีวิต ไม่ควรฉันปลาและเนื้อตลอดชีวิต พระผู้มีพระภาค ตรัสห้ามว่า “อย่าเลย เวททัต ภิกษุรูปใด ปรรณาก็จงอยู่ป่าเถิด ภิกษุรูปใดปรรณาก็จงอยู่ในละแวกบ้านเถิด ภิกษุรูปใดปรรณาก็จงเที่ยวบิณฑบาตเถิด ภิกษุรูปใดปรรณาก็จงยินดีกิจนิมนต์เถิด ภิกษุรูปใดปรรณาก็จงถือผ้าบังสุกุลเถิด ภิกษุรูปใดปรรณาก็จงยินดีผ้าคหบดีเถิด เราอนุญาตถือเสนาสนะตามโคนไม้ ๘ เดือนเท่านั้น เราอนุญาตปลาและเนื้อที่บริสุทธิ์ด้วยอาการ ๓ อย่าง คือ (๑) ไม่ได้เห็น (๒) ไม่ได้ยิน (๓) ไม่ได้นึกสงสัย”

สังคหวัตถุ ๔ : หลักพุทธธรรมสำหรับการบริหารความขัดแย้งด้านผลประโยชน์

สังคหวัตถุ ๔ หมายถึง หลักปฏิบัติตนที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจผู้อื่นไว้ หรือหลักในการสงเคราะห์ผู้อื่น มี ๔ ประการ^๖ ได้แก่

^๕ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, ปฐมสมโพธิกถา, ธรรมสภา จัดพิมพ์เฉลิมพระเกียรติ ๘๔ พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช, กรุงเทพมหานคร : ๒๕๕๑, หน้า ๒๙๖-๒๙๗.

^๖ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒๐, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๔, หน้า ๑๘๗.

๑. ทาน การให้ คือ รู้จักการให้ในรูปแบบต่าง ๆ รู้จักช่วยเหลือ แบ่งปันไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นวัตถุสิ่งของ วิชาความรู้ การให้อภัย การให้ธรรมะ

๒. ปิยวาจา การพูดจาไพเราะ หมายถึง การพูดไพเราะ น่ารัก พูดด้วยความจริงใจ ถูกกาลเวลา ไม่พูดจาก้าวจาบ อดรู้ หรือเหน็บแนม หรือพูดจากข่มเหงคนอื่น

๓. อัถถจริยา การทำประโยชน์ต่อส่วนรวม หมายถึง ทำประโยชน์ต่อถิ่นที่อยู่ด้วยกันให้เจริญก้าวหน้า สร้างสรรค์ พัฒนาตามศักยภาพของตน

๔. สมนัตตตา การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย การทำตัวให้เข้ากับผู้อื่นโดยไม่ถือตัว ไม่แบ่งแยกชั้นวรรณะหรือศักดิ์นาในสถานที่ และองค์กร

๕. พุทธวิธีการบริหารความขัดแย้งด้านอำนาจ

ความขัดแย้งในองค์กรนั้น เกี่ยวข้องกับเรื่องอำนาจ เพราะคำว่า อำนาจ (Power)^{๑๑} หมายถึง ความสามารถที่บุคคลหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลอื่น เพื่อให้ยอมปฏิบัติตามหรือความสามารถที่จะให้ผู้อื่นทำตามที่ต้องการ ที่มาของอำนาจที่ผู้บริหารสามารถชักชวนหรือมีอิทธิพล ในการที่ทำให้ผู้ได้บังคับบัญชาปฏิบัติตาม ได้แก่ อำนาจตามกฎหมาย อำนาจการให้รางวัล อำนาจจากกำลังที่บังคับคนอื่น อำนาจจากความเชี่ยวชาญ และอำนาจจากการยอมรับนับถือ

พุทธวิธีการบริหารความขัดแย้งด้านอำนาจนี้ พระพุทธเจ้ามีพุทธประสงค์ให้ คณะสงฆ์ มีแนวความคิดไม่ยึดผู้นำ แต่ให้ยึดนโยบายเป็นหลัก กล่าวคือ เมื่อพระพุทธเจ้าจะปรินิพพานนั้น ไม่ได้ทรงตั้งภิกษุรูปใดเป็นศาสดาแทนพระองค์ แต่ได้ทรงมอบความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ และให้อยู่ภายใต้พระธรรมวินัย การไม่ทรงตั้งใครเป็นศาสดาแทนพระองค์ เป็นจุดเด่นอย่างหนึ่งของพระพุทธศาสนา เพราะตำแหน่งศาสดานั้น ไม่ใช่ตำแหน่งที่ได้มาจากการแต่งตั้ง แต่ทว่าได้มาจากการปฏิบัติตน พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “ดูกรอานนท์ บางทีพวกเธอ จะฟังมีความคิดอย่างนี้ว่า ปาพจน์มีพระศาสดาล่วงแล้ว พระศาสดาของพวกเราไม่มี ก็ข้อนี้ พวกเธอไม่ฟังเห็นอย่างนั้น ธรรมและวินัยอันใด เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้ว แก่พวกเธอ ธรรมและวินัย อันนั้น จักเป็นศาสดาของพวกเธอ โดยกาลล่วงไปแห่งเรา” พระพุทธดำรัสนี้ เป็นการตัดประเด็นการแย่งชิงตำแหน่งการเป็นศาสดาไปได้ ถ้าทรงตั้งใครเป็นศาสดาแทนพระองค์ จะต้องมีการสืบทอดตำแหน่ง หากในสมัยใดได้ภิกษุที่ยังมีกิเลส อาจจะทำให้เกิดสงครามแย่งชิงตำแหน่งศาสดาก็ได้

อธิปไตย ๓ : หลักพุทธธรรมสำหรับการบริหารความขัดแย้งด้านอำนาจ

อธิปไตย คือ ความเป็นใหญ่^{๑๒} มีอยู่ ๓ ประการ คือ

^{๑๑}อานนท์ ภาคมาลี (หมอแดง), การใช้อำนาจในองค์กรของผู้บริหาร, [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.gotoknow.org/posts/546830>. [๑๐ มีนาคม ๒๕๕๙].

^{๑๒}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒๐, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๔, หน้า ๑๒๕.

๑. **โลกาธิปไตย** หมายถึง การถือกระแสโลกเป็นใหญ่ โลกาธิปไตยตามความหมายนี้เทียบได้กับคำว่า ประชาธิปไตย ที่ถือคนส่วนใหญ่เป็นหลัก

๒. **อัตตาธิปไตย** หมายถึง การถือตัวเองเป็นใหญ่ โดยไม่นำพาวาคนอื่นจะเห็นเป็นอย่างไร จึงเทียบได้กับคำว่า เผด็จการ

๓. **ธรรมาธิปไตย** หมายถึง ถือความถูกต้องเป็นใหญ่ อันถือได้ว่าเป็นหัวใจที่ปรากฏอยู่ได้ทั้งในโลกาธิปไตยและอัตตาธิปไตย

ธรรมาธิปไตย เป็นแก่นหรือเป็นหัวใจที่อาจเกิดขึ้น และฝังอยู่ได้ทั้งในโลกาธิปไตย และอัตตาธิปไตย ทั้งนี้ จะเห็นได้ชัดเจนในผู้นำระดับประเทศ หรือแม้กระทั่งผู้นำในระดับโลก

๖. พุทธวิธีการบริหารความขัดแย้งด้านทิฐิ

ในองค์กร ความคิดเห็นที่ตรงกันของบุคคล จะช่วยให้บุคคลคบค้าสมาคมกันได้อย่างราบรื่น แต่ถ้าความคิดเห็นไม่ลงรอยกัน และฝ่ายหนึ่งไม่ยอมรับความคิดเห็นของอีกฝ่ายว่าถูกต้อง ความขัดแย้งก็จะเกิดขึ้น เมื่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ไม่สามารถที่จะตกลงกันได้ เกี่ยวกับเป้าหมายหรือวิธีการในการทำงาน ต่างคนต่างก็มีเป้าหมาย วิธีการ และสไตล์ในการทำงานที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งเป้าหมายและวิธีการดังกล่าวนี้ เป็นสิ่งที่ไปด้วยกันไม่ได้

กรณีศึกษาเรื่องภิกษุชาวเมืองโกสัมพี^{๑๓} การที่พระภิกษุชาวเมืองโกสัมพีถกเถียงกันเกี่ยวกับ “น้ำที่เหลือไว้ในภาชนะเป็นอาบัติหรือไม่” ประเด็นนี้ได้สะท้อนแนวคิดในเชิง “ทิฐิวิวาทะ” ได้เช่นเดียวกัน เพราะพระวินัยธรและพระธรรมกถึกต่างก็มีจุดยืนของตัวเอง จึงทำให้ข้อขัดแย้งลุกลามไปอย่างรวดเร็ว ประเด็นที่เกิดขึ้นในกรณีภิกษุชาวเมืองโกสัมพี พบว่า แรกเริ่มเดิมทีนั้น พระวินัยธร ได้บอกพระธรรมกถึกว่า การที่พระธรรมกถึก เหลือน้ำชำระเอาไว้ในภาชนะนั้นไม่จัดว่าเป็นอาบัติ เพราะไม่ได้ตั้งใจ ซึ่งพระธรรมกถึก ก็ค่อยตามประเด็นดังกล่าว แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป พระวินัยธร กลับนำเสนอข้อมูลใหม่ว่า สิ่งที่พระธรรมกถึก ทำนั้นเป็นการต้องอาบัติทั้ง ๆ ที่ไม่รู้

พุทธวิธีการบริหารความขัดแย้งด้านทิฐินี้ จะเห็นได้ว่า ทิฐิจัดได้ว่าเป็นตัวแปรที่สำคัญ ที่ทำให้พราหมณ์ เจ้าลัทธิ หรือสมณะต่าง ๆ ต้องทะเลาะวิวาทกัน เพียงเพราะต้องการรักษาจุดยืนของตนเองเอาไว้ โดยไม่ยอมรับ หรือสนใจแนวคิดของคนอื่น และนอกจากการไม่ยอมรับและไม่สนใจแล้ว ยังเป็นที่มาของการดูถูก และเหยียดหยาม ดังพุทธพจน์ที่ว่า^{๑๔} “สัตว์เกิด ผู้ยึดถือในทิฐิทั้งหลายว่ายอดเยียม ย่อมทำทิฐิใด ให้ยิ่งใหญ่ในโลก กล่าวทิฐิอื่นทุกอย่างนอกจากทิฐินั้นว่า ‘เลว’ เพราะฉะนั้น สัตว์เหล่านั้น จึงไม่ล่วงพ้นการวิวาทไปได้”

ผาสุภินทธรรม ๕ : หลักพุทธธรรมสำหรับการบริหารความขัดแย้งด้านทิฐิ

^{๑๓}วิ.ม. (ไทย) ๕/๔๖๘-๔๗๓/๓๖๒-๓๖๘.ม.ม. (ไทย) ๑๒/๕๙๓-๕๙๙/๕๓๓-๕๓๖. ม.ม.อ.๒/๔๙๓-๕๐๐/๓๐๘-๓๑๒.

^{๑๔}ช.ม. (ไทย) ๒๙/๓๑/๑๒๓.

หลักธรรมเพื่อการสมานฉันท์ คือ หลักแห่งผาสุกวิหารธรรม^{๑๕} หรือหลักธรรม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขมี ๕ ประการ คือ

๑. เมตตาการุณยธรรม การกระทำทางกายที่ประกอบด้วยเมตตา หมายถึง การแสดงออกทางกายบนพื้นฐานของความรัก ไม่มีความโกรธ ความเกลียดชังเจือปน

๒. เมตตาวาจาธรรม การแสดงออกทางวาจาที่ประกอบด้วยเมตตา หรือพูดด้วยความเมตตา คำพูดที่ประกอบไปด้วยความเมตตานั้น จะไม่มี คำเท็จ คำหยาบ คำส่อเสียด คำเพ้อเจ้อ

๓. เมตตาเมตตาธรรม ความคิดที่ประกอบไปด้วยความเมตตา เป็นพื้นฐานของการพูดและคิด ถ้าจิตประกอบด้วยเมตตา เวลาพูดก็จะพูดออกมาด้วยเมตตา

๔. ทิฐีสามัญญตา มีความเห็นตรงกัน แม้เรื่องนี้จะทำได้ยาก เพราะความเห็นของคนแตกต่างกันตามภูมิหลัง และเงื่อนไขที่แตกต่างกัน

๕. สีสสามัญญตา มีความเสมอกันโดยศีล ประชากรของประเทศ ไม่ว่าจะมีความคิดเห็นต่างกันอย่างไรรู้คิดได้ แต่จะต้องคิดอยู่ในกรอบของศีล

๗. พุทธวิธีการบริหารความขัดแย้งด้านชาติพันธุ์วรรณนา

ชาย โพรธิตา^{๑๖} ได้ให้ความหมายของคำว่า “ชาติพันธุ์วรรณนา” ไว้ว่า หมายถึง กระบวนการสังเกตพฤติกรรม และวิถีชีวิตของกลุ่มทางสังคม และวัฒนธรรม แล้วรายงานโดยละเอียดถึงพฤติกรรม ความเชื่อ ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคติ ตลอดจนค่านิยม อันเป็นผลมาจากพฤติกรรมของคนในกลุ่ม

กรณีศึกษาเรื่องสงครามแย่งน้ำ^{๑๗} สงครามน้ำเป็นสงครามเกิดจากการแย่งชิงทรัพยากรน้ำระหว่างชาวตากะและโกลิยะ ที่อ้างสิทธิ์ในการใช้ทรัพยากรน้ำ ในแม่น้ำโรหิณี การนำประเด็นเรื่อง “ชาติพันธุ์” ของกษัตริย์แต่ละฝ่ายมาเป็น “ตัวช่วย” สถานการณ์ความขัดแย้ง ได้ขยายวงจากกรรมกรไปสู่อำมาตย์ เสนาบดี และกษัตริย์ของทั้งสองแคว้น จึงทำให้กษัตริย์ทั้งสองแคว้นตัดสินใจนำ “กำลังรบ” ทั้งทางบกและทางน้ำเพื่อทำสงครามระหว่างกัน

พุทธวิธีการบริหารความขัดแย้งด้านชาติพันธุ์วรรณนานี้ จะเห็นได้ว่า ในขณะที่ “สงครามน้ำ” กำลังดำเนินไปอยู่นั้น พระพุทธเจ้าทรงวิเคราะห์สถานการณ์ความขัดแย้ง (Conflict Analysis) ทรงพบว่า ประเด็นความขัดแย้งคือเรื่องน้ำ และโยงไปถึงเรื่องชาติพันธุ์วรรณนา สิ่งที่ทำหน้าที่ชักใยอยู่เบื้องหลังพฤติกรรมดังกล่าวก็คือตัณหา ทิฐิฐิ และมานะที่ถูกสร้างขึ้นมาจากเมฆ

^{๑๕}พระมหาจรรยา สุทธิธนา, หลักธรรมเพื่อการสมานฉันท์, [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.siammedia.org/articles/dhamma/20090828.php>. [๒๓ มีนาคม ๒๕๕๙].

^{๑๖}ชาย โพรธิตา, ชาติพันธุ์วรรณนา, [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <https://www.http.images.senarat.multiplycontent.com>. [๒๓ มีนาคม ๒๕๕๙].

^{๑๗}พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, "พระพุทธเจ้าในฐานะนักเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง", [ออนไลน์] แหล่งที่มา : http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php. [๒๓ มีนาคม ๒๕๕๙].

หมอกของอวิชชา พระพุทธเจ้าทรงใช้กลยุทธ์การโน้มน้าว (Persuasion) ให้ความสำคัญกับการเจรจาไกล่เกลี่ย โดยการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับผลเสียที่จะเกิดขึ้นแก่คู่กรณี และโน้มน้าวให้คู่กรณีได้เห็นถึงความสำคัญของความสามัคคี

อคติ ๔ : หลักพุทธธรรมสำหรับการบริหารความขัดแย้งด้านชาติพันธุ์วรรณา

อคติ ๔ คือ ฐานะอันไม่พึงถึง ทางความประพฤติที่ผิด ความไม่เที่ยงธรรม หรือความลำเอียง^{๑๘} ประกอบด้วย

๑. ฉันทาคติ ความละเอียดงเพราะความรักใคร่ หมายถึง การทำให้เสียความยุติธรรม เพราะอ้างเอาความรักใคร่หรือความชอบพอกัน การแก้ฉันทาคติ ต้องทำใจให้เป็นกลาง โดยการปฏิบัติต่อทุกคนให้เหมาะสมเหมือน ๆ กัน

๒. โทษาคติ ความละเอียดงเพราะความไม่ชอบเกลียดชัง หมายถึง การทำให้เสียความยุติธรรม เพราะความโกรธ หรือลู่อำนาจโทษ การแก้ไขโทษาคติ ทำได้ด้วยการทำใจให้หนักแน่น รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา

๓. โมหาคติ ความละเอียดงเพราะความไม่รู้ หรือความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หมายถึง การทำให้เสียความรู้สึกธรรม เพราะความสะเพร่า ความไม่ละเอียดถี่ถ้วน วิธีแก้ไข ทำด้วยการเปิดใจให้กว้าง ทำใจให้สงบ มองโลกในแง่ดี และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

๔. ภยาคติ ความละเอียดงเพราะความกลัว หมายถึง การทำให้เสียความยุติธรรม เพราะมีความหวาดกลัว หรือเกรงกลัวอันตราย วิธีแก้ไขได้ด้วยการพยายามฝึกให้เกิดความกล้าหาญ โดยเฉพาะความกล้าหาญทางจริยธรรม คือ กล้าคิด กล้าพูดในสิ่งที่ดีงาม

๘. บทสรุป

ความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติของมนุษย์ ที่เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อบุคคลมีเป้าหมาย หรือจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน ความขัดแย้งในด้านความคิดก่อให้เกิดความเจริญกับองค์กรและประเทศชาติอย่างมาก ความขัดแย้งเมื่อถึงจุดสรุป ก็จะนำไปสู่ความสร้างสรรค์ให้กับองค์กรได้อย่างเหลือเชื่อ ประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติไม่เคยว่างเว้นจากความขัดแย้ง ไม่ว่าจะในระดับบุคคล ระดับองค์กร มนุษย์มิได้ถือกำเนิดมาเหมือนกัน แต่เป็นความแตกต่างอันเป็นผลมาจากพันธุกรรม หรือสภาพแวดล้อมทางสังคม ซึ่งปัญหาความขัดแย้งในองค์กรนั้น ประกอบด้วย ความขัดแย้งภายในตัวบุคคล ความขัดแย้งระหว่างบุคคล ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ ความขัดแย้งด้านอำนาจ ความขัดแย้งด้านทฤษฎี และความขัดแย้งด้านชาติพันธุ์วรรณา

ความขัดแย้งเป็นสิ่งจำเป็น และเป็นธรรมชาติของมนุษย์และสังคม ในระดับโลกียะหน้าที่สำคัญของมนุษย์และสังคมจึงไม่ได้อยู่ที่ “การหลบหนี” หรือ “สลาย” ความขัดแย้ง หากแต่ยอมรับสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ในฐานะที่เป็น “ทุกข์” ของชีวิตและสังคม ให้ได้ และ

^{๑๘} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พุทธวิธีบริหาร*, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙, หน้า ๕๖.

แสวงหาคำตอบว่า ความขัดแย้งเกิดจากอะไร นำไปสู่อะไร เราควรจะมีท่าที รวมไปถึงการแสวงหาทางออก หรือหาเครื่องมือเพื่อนำไปบริหารความขัดแย้งให้ถูกต้องตามหลักเหตุผล จึงจะทำให้มนุษย์และสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งสันติ เน้นหลักเมตตาธรรม เพราะเมตตาธรรมเป็นเครื่องค้ำจุนโลก ดังจะเห็นได้จากหลักพุทธวิธีการบริหารความขัดแย้งในองค์กร กล่าวคือ เมื่อเกิดความขัดแย้งภายในตน หลักพุทธวจนะ ก็ให้เอาชนะด้วยการชนะตนเอง เพราะการชนะตนเอง เป็นชัยชนะที่ไม่กลับแพ้ เรียนรู้ศาสตร์แห่งการอ่านใจตนและผู้อื่น อันได้แก่หลักจริต ๖ เมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลขึ้น ให้ยึดหลักสาราณียธรรม คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน จะทำกิจสิ่งใดก็ให้ทำด้วยเมตตา องค์กรทุกองค์กรย่อมจะมีปัญหาด้านผลประโยชน์ ทรงตรัสให้ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ คือ การสังเคราะห์ เกื้อกูลกันและกัน ผู้บริหารในองค์กรมีอำนาจในการบริหารและการตัดสินใจ ทรงให้ความสำคัญกับหลักธรรมาธิปไตย คือ ความจริง ความถูกต้องชอบธรรม มากกว่าจะยึดหลักอัตตาธิปไตย คือ การถือตัวเองเป็นใหญ่ โดยไม่นำพาวาคนอื่นจะเห็นเป็นอย่างไร จึงเทียบได้กับคำว่า เผด็จการ และหลักโลกาธิปไตย คือ การถือกระแสโลกเป็นใหญ่ ซึ่งเทียบได้กับคำว่า ประชาธิปไตย ที่ถือคนส่วนใหญ่เป็นหลัก เมื่อเกิดความเห็นต่างด้านทฤษฎี ทรงตรัสสอนให้ใช้หลักผาสุกวิหารธรรม ๕ คือ ธรรมอันเป็นเครื่องอยู่อย่างมีความสุข และเป็นหลักธรรมเพื่อการสมานฉันท์ โดยเฉพาะการปรับทัศนคติให้ตรงกัน คือทฤษฎีสามัญญตา มีความเห็นตรงกัน กล่าวคือจะต้องเห็นร่วมกันว่า สังคมต้องสงบ มีระเบียบ มีข้อตกลงที่เรียกว่ากฎหมายที่จะต้องปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน และประการสุดท้าย เมื่อเกิดความขัดแย้งด้านชาติพันธุ์วรรณา ใช้หลักอคติ ๔ คือ ความไม่ลำเอียง การไม่สร้างความเกลียดชัง ไม่สื่อสารไปในทางที่ผิด ลุอำนาจแกโทสะ เกิดการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เหมือนเหตุการณ์ในหลาย ๆ ประเทศ เช่น การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในรวันดา ซึ่งมีประชาชนผู้บริสุทธิ์ ถูกสังหารหมู่ไปเป็นจำนวนมาก เพราะสาเหตุแห่งการสร้าง ความเกลียดชัง

ฉะนั้น การบริหารความขัดแย้งในองค์กร ควรที่ผู้บริหารจะต้องใช้กลยุทธ์การหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง การระงับความขัดแย้ง การควบคุมความขัดแย้ง และนำเอาหลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับเหตุการณ์ สถานการณ์ บุคคล ความรู้สึกและอารมณ์ ก็จะทำให้ผู้บริหารสามารถรับมือ และแปรเปลี่ยนความขัดแย้งในองค์กร ให้กลายเป็นพลังแห่งการสร้างสรรค์ และผลักดันให้มีผลงานที่ยอดเยี่ยมขององค์กรได้ในที่สุด

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระธรรมโกศาจารย์ (ชอบ อนุจารีเถระ). **พุทธประวัติที่คนจะศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ หจก. ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์, ๒๕๕๓.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **วิถีสู่สันติภาพ**. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๐, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๔.

วิเชียร วิทยอุดม. **การบริหารความขัดแย้งในองค์กร**. พิมพ์ครั้งที่ ๑, พิมพ์ที่ บริษัท ธนัชการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๕.

ศรีเพ็ญ ศุภพิทยากุล. **มนุษย์กับสันติภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส. **ปฐมสมโพธิกถา**. ธรรมสภา จัดพิมพ์เฉลิมพระเกียรติ ๘๔ พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชา, กรุงเทพมหานคร: ๒๕๕๑.

(๒) วารสาร

วรรณวิมล อัมรินทร์นุเคราะห์. **การพัฒนาองค์กร**. วารสารรามคำแหง, ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๔, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙.

(๓) วิทยานิพนธ์

สุรรัตน์ ฝนอรุณ. **การศึกษาบุคลิกภาพของผู้บริหารระดับกลางในองค์กรเอกชนเขตกรุงเทพ** มหา นครตามแนวจริต ๖ ในพระพุทศศาสนา. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์กร**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๖.

(๔) เว็บไซต์

ชาย โพธิสิตา. **ชาติพันธุ์วรรณนา**. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <https://www.http.images.senarat.multiplycontent.com>. [๑๕ มีนาคม ๒๕๕๙].

ประชุม โพธิกุล. **การจัดการความขัดแย้งในผลประโยชน์**. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/489607>. [๒๐ มีนาคม ๒๕๕๙].

๑๕๘ ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘

พระมหาจรรยา สุทธิธำณ. **หลักธรรมเพื่อการสมานฉันท์**. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.siammedia.org/articles/dhamma/20090828.php>. [๒๓ มีนาคม ๒๕๕๘].

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. **"พระพุทธเจ้าในฐานะนักเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง"**. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php. [๒๓ มีนาคม ๒๕๕๘].

อานนท์ ภาคมาลี (หมอแดง). **การใช้อำนาจในองค์การของผู้บริหาร**. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.gotoknow.org/posts/546830>. [๑๐ มีนาคม ๒๕๕๘].

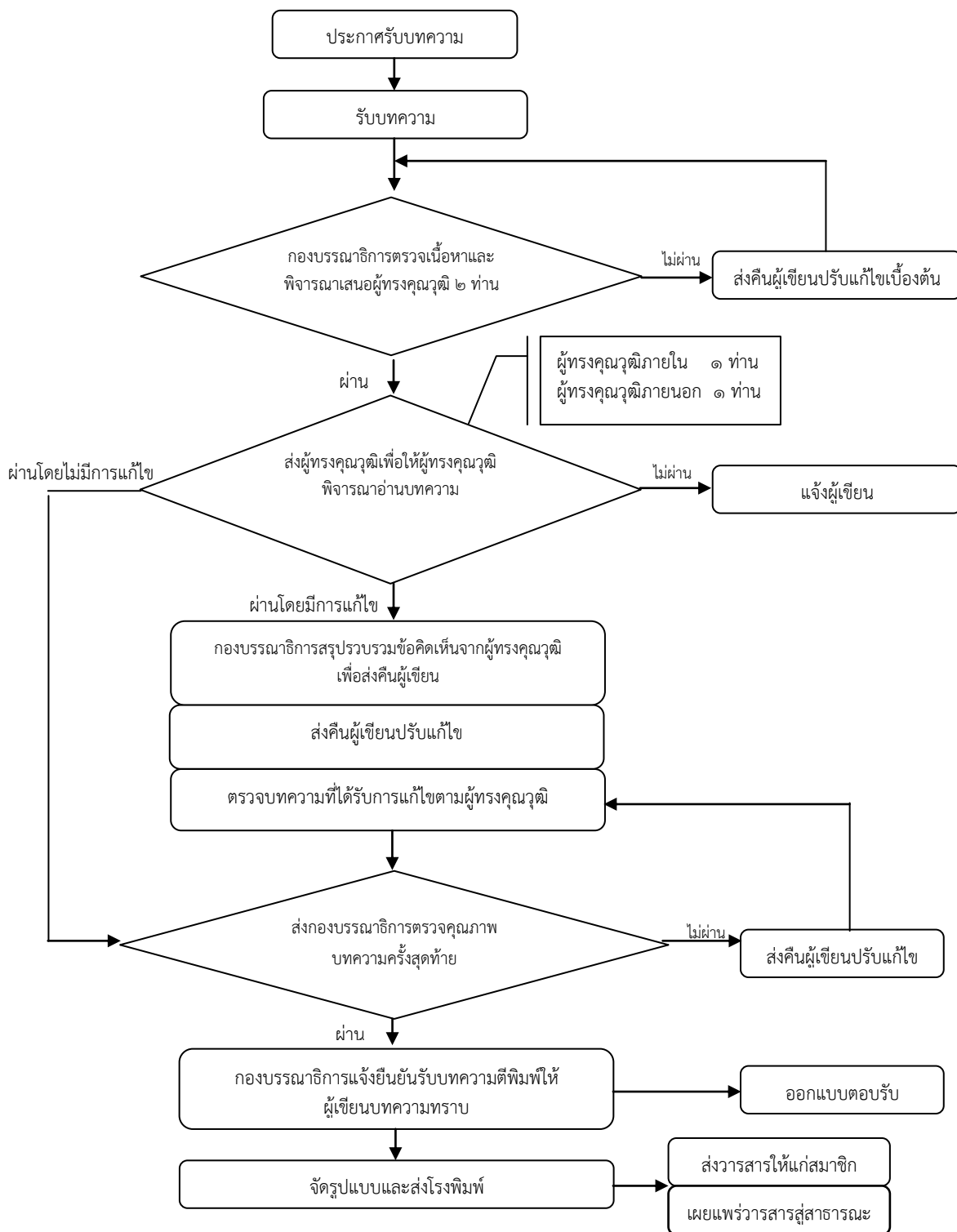

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ๑๕๕

ภาคผนวก

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์
๙๙๙ หมู่ ๖ ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐
โทรศัพท์ ๐๕๖-๒๑๙๙๙๙ โทรสาร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๘

๑. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

๑.๑ บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

๑.๒ บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

๑.๓ บทความวิจัย (Research article) ได้แก่รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

๑.๔ บทความปริทรรศน์ (Review article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้พิมพ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์สังเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

๑.๕ ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปลก ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์จะต้องส่งจดหมายนำส่งบทความพร้อมต้นฉบับแบบพิมพ์ ๓ ชุด มายังกองบรรณาธิการ กรณีที่บทความได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ บรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้พิมพ์ส่งบทความต้นฉบับที่แก้ไขครั้งสุดท้าย พร้อมซีดีรอม (CD ROM) ๑ แผ่นที่บรรจุเนื้อหาและข้อมูลที่มีอยู่ในบทความทั้งหมดที่ได้แก้ไขแล้ว ทั้งนี้ผู้พิมพ์ต้องมีสำเนาเก็บไว้ด้วยเพื่อการอ้างอิง

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้พิมพ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มี

ความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH SarabunPSK) ขนาดอักษร ๑๖ จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (double spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษพิมพ์สี่ขนาดปียี่ห้า (B5) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษซ้ายกับด้านบน ๑ นิ้วครึ่ง และด้านขวากับด้านล่าง ๐.๕ นิ้ว พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน ๑๕ หน้ากระดาษพิมพ์สี่ โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) ๒ ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – blind peer review)

๒. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน ๓๕๐ คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัยและบทความปริทรรศน์ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (methods) ผลการศึกษา (Results) สรุป (Conclusion) และคำสำคัญ (Key words) ซึ่งควรเรียงตามลำดับและแยกหัวข้อให้ชัดเจนดังนี้

- **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- **วิธีการศึกษา** ควรกล่าวถึงวิธีการค้นคว้าข้อมูล ระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาศึกษา สถิติที่นำมาใช้
- **ผลการศึกษา** ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)

- **สรุป** ควรกล่าวถึงผลสรุปของการค้นคว้าและศึกษา
- **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญ ๓-๖ คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา และจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (;)

๓. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

๓.๑ บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้ สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

๓.๒ วิธีการศึกษา (methods) กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

๓.๓ ผลการศึกษา (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ ๓.๒ ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

๓.๔ การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้รับการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

๓.๕ ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

๓.๖ กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณต่อองค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัย และหมายเลขของทุนวิจัย

๓.๗ เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบเชิงอรรถ (Footnote) เป็นการทำการรายการเอกสารอ้างอิงหรือคำอธิบายเพิ่มเติมที่อยู่ด้านล่างของข้อความในหน้ากระดาษแต่ละหน้า ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงแตกต่างกันตามประเภทของเอกสารหรือแหล่งที่ใช่อ้างอิง ดังนี้

การอ้างอิงแบบเชิงอรรถ

๑. หนังสือ

๑.๑ คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ใให้อางชื่อยอคมภีร. เลม/ชอ/หนา. และไหวงเล็บค้วา (บาลี) วัหลังค้ายอในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บค้วา (ไทย) วัหลังค้ายอในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ตัวอย่างเช่น ๑ขุ.ชา. (บาลี) ๒๗/๘๕๕/๑๙๑.

๑.๒ หนังสือทั่วไป

ผู้แต่ง, ชื่อเรื่อง, (สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์, ปที่พิมพ์), หนา. ดังอย่างเช่น

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต), **ปรัชญากรีก : บอเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หนา ๓๘.

Venerable Dr. W. Rahula, **What the Buddha Taught**, (Bangkok: Haw Trai Printing, 2004), p.69.

๒. วารสาร

ผู้เขียน, “ชื่อบทความ”, ชื่อวารสาร, เล่มที่หรือปีที่ (เดือน ป): หนา. ตัวอย่างเช่น

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร, “การกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งชื่อเรื่องเรื่อง และการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์”, **مجرس สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗): ๑๔-๒๘.

K.N., Jayatileke, “The Buddhist Theory of Causality”, The Maha Bodhi, vol. 77 No.1: 10-15.

๓. วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้วิจัย, “ชื่อหัวข้อวิทยานิพนธ์”, ระดับของวิทยานิพนธ์, (ชื่อแผนกวิชาหรือคณะและมหาวิทยาลัย), ปีที่พิมพ์. ตัวอย่างเช่น

อนุวัต กระสังข์, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรตามแนวพุทธภายใต้กระแสบริโภคนิยม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์คุณูปบัณฑิต**, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๗.

๔. สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี. ตัวอย่าง

สัมภาษณ์ พระเทพโสภณ, อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๘

กรกฎาคม ๒๕๕๗.

๕. เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ธรรมประกาศโนบาย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538970572&Ntype=9> [๗ กันยายน ๒๕๕๕].

๖. ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham, *Motivation and Personnality*, (New York : Harper and Row Publishers, 1970.

การเขียนบรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

๑) หนังสือ

จันทน์ อติวัฒน์สิทธิ์. **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

๒) วารสาร

ผู้เขียน, “ชื่อบทความ”, ชื่อวารสาร , เล่มที่หรือปีที่ (เดือน ปี): หน้า. ตัวอย่างเช่น
พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร, “การกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งชื่อเรื่องเรื่องและการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์”, **มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗): ๑๔-๒๘.

๓) วิทยานิพนธ์

ทรงวิทย์ แก้วศรี. “การศึกษาวิเคราะห์พุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า”. **ปริญญาพุทธศาสตร์คุณูปบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

๔) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี. ตัวอย่าง
สัมภาษณ์ พระเทพโสภณ, อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๑๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

๕) เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ธรรมประกาศโนบาย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538970572&Ntype=9>
[๗ กันยายน ๒๕๕๕].

๒. ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham. *Motivation and Personality*. New York : Harper and Row Publishers, 1970.

๔. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ ๑ ภาพ หรือ ๑ ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

๕. ลิขสิทธิ์

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้นิพนธ์ทุกท่านต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้นิพนธ์ทุกท่านต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้นิพนธ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้นิพนธ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

๖. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ กรุณาติดต่อ “ผู้ช่วยบรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์” สำนักงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ๕๙๙ หมู่ ๖ ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐ โทรศัพท์ ๐๕๖-๒๑๙๙๙๙ โทรสาร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๘

๘. อัตราค่าวารสาร

กำหนดค่างวารสารปีละ ๓ ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ ๑๙๙ บาท ไม่รวมค่าส่ง

๙. อัตราค่าสมาชิก

ปีละ ๓๐๐ บาท

หนังสือขอเสนอบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

เขียนที่.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

ข้าพเจ้าชื่อ..... ฉายา..... นามสกุล.....

ที่อยู่.....

โทรศัพท์..... E-mail:

มีความประสงค์ขอตีพิมพ์บทความ () บทความวิจัย () บทความวิชาการ เรื่อง:

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ซึ่งดำเนินการโดยบัณฑิตศึกษาวิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยบทความฉบับนี้ข้าพเจ้าได้ยื่นพนธขึ้นเพื่อสำเร็จการศึกษาระดับปริญญา..... สาขาวิชา..... จาก (ชื่อสถาบัน)..... ปีการศึกษา..... หรือได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก

เมื่อคณะกรรมการพิจารณาแล้วมีมติให้แก้ไขปรับปรุงบทความ ข้าพเจ้ามีความยินดีรับไปแก้ไขตามมติดังกล่าวนั้นและข้าพเจ้าขอรับรองว่า (ขีดเครื่องหมาย ✓)

- () เป็นผลงานทางวิชาการของข้าพเจ้าแต่เพียงผู้เดียว
- () เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ร่วมนิพนธ์ตามชื่อที่ระบุในบทความจริง
- () บทความนี้ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน
- () บทความนี้ไม่ได้คัดลอกหรือดัดแปลงมาจากของผู้ใดทั้งสิ้น

ทั้งนี้ ข้าพเจ้าได้ชำระค่าธรรมเนียมขอตีพิมพ์บทความลงในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ตามอัตราที่ได้กำหนดไว้ คือ

- () บทความวิชาการ ๓,๐๐๐ บาท
- () บทความวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ป.โท-เอก ๕,๐๐๐ บาท
- () บทความวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัย ๕,๐๐๐ บาท เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

อนึ่ง แม้เมื่อข้าพเจ้าปรับแก้ไขแล้ว แต่งานยังไม่เรียบร้อยและไม่ได้รับการให้การลงตีพิมพ์ ข้าพเจ้าไม่ตั้งใจเอาความใดๆ ทั้งสิ้น จะยอมรับการพิจารณาของคณะกรรมการถือว่าเป็นที่สุด

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้นิพนธ์บทความ

ใบตอบรับการเป็นสมาชิก

ที่.....
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

กราบนมัสการ/เรียน บรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
ข้าพเจ้า (ชื่อภาษาไทย).....
(ชื่อภาษาอังกฤษ).....
ที่อยู่ (ที่สามารถติดต่อได้).....
.....
.....

E - Mail..... เบอร์โทรศัพท์.....
โทรสาร..... มีความประสงค์จะขอรับสมัครเป็น
สมาชิกวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

- () สมาชิกประเภทรายปี ๓๐๐ บาท (จำนวน ๓ เล่ม)
- () เล่มละ ๑๙๙ บาท

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่ง

- () เงินสด
- () ธนาณัติ (ส่งจ่าย.....)
- () ตั๋วแลกเงินไปรษณีย์
- () แคชเชียร์เช็ค ในนาม.....

โปรดนำส่งวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

สถานที่ติดต่อ ที่บ้าน ที่ทำงาน
เลขที่..... ถนน..... หมู่ที่..... ตำบล/แขวง.....
อำเภอ/เขต..... จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์.....
โทรศัพท์..... โทรศัพท์เคลื่อนที่.....
โทรสาร..... E-Mail.....

(สำหรับเจ้าหน้าที่) ลงชื่อ.....
ค่าบำรุงปี พ.ศ.....
เลขที่ใบเสร็จ..... ()
ลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
ลงบัญชีแล้ว.....

๒๐๘ ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘

